

URHEILUN TAKAPUOLI

PÄIVI BERG & MARJA KOKKONEN (toim.)

TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS
LIIKUNNASSA JA URHEILUSSA

URHEILUN TAKAPUOLI

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
liikunnassa ja urheilussa

URHEILUN TAKAPUOLI

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus
liikunnassa ja urheilussa

PÄIVI BERG & MARJA KOKKONEN (TOIM.)

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkojulkaisuja 135

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Kustannustoimitus: Ari Korhonen

Anna Kavouran artikkelin kustannustoimitus: Cai Weaver

Tiivistelmän käännökset: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

Kannen kuva: Sami Perttilä

Kansi: Katja Tiilikka

Taitto: Tanja Kontinen

© Nuorisotutkimusseura ja tekijä

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkojulkaisuja 135, *Tiede*

ISBN 978-952-7175-71-2

ISSN 1799-9227

2018. Painettu julkaisu on ilmestynyt vuonna 2016.

Julkaisujen tilaukset:

Nuorisotutkimusverkosto

Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog>

Sisällys

Alkusanat	7
OSA I: URHEILUSEURAHARRASTAMINEN	21
Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa <i>Marja Peltola</i>	23
Rajat ja rajatyö jääkiekkokaukalossa <i>Helena Herrala</i>	46
Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys lasten ja nuorten urheiluseuraharrastuksissa <i>Päivi Berg</i>	64
(Re) negotiating an athlete's identity during training and researching judo in Finland <i>Anna Kavoura</i>	91
OSA II: RAJOJEN YLITTÄMISIÄ	109
Naisjoukkueurheilijat sosiaalisessa mediassa – sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden esityksiä haastamassa <i>Riikka Turtiainen</i>	111
Syrjintä ja henkinen pahoinvointi seksuaalivähemmistöjen liikuntaharrastuksissa <i>Marja Kokkonen</i>	138
Ulossulkemisia liikunnan kentällä: lihava liikkuva naisruumis katseiden kohteena <i>Hannele Harjunen</i>	156

Äijäjooga sukupuolen ja iän neuvottelun kenttänä <i>Hanna Ojala</i>	176
OSA III: VAIHTOEHTOISIA VALINTOJA	197
”Mä tykkään et on niinku semmonen tyttöjen laji.” Sukupuoli, ikä ja homososiaalisen harrastustoiminnan perustelevinen <i>Karoliina Ojanen</i>	199
Nainen miesten kuntokoulussa – naisvarusmiesten blogikirjoituksia palveluksen arjesta, kunnosta ja kestämisestä <i>Tiia Laukkanen & Anni Ojajärvi</i>	229
Autenttisuuden ja arvostuksen analogiat: sukupuolen risteysiä vaihtoehtoliikunnan moraalisisissa järjestyksissä <i>Anni Rannikko</i>	250
Luottamus valmentajaan tai vertaiseen – elämän ja kuoleman kysymyksiä riskialttiissa lajissa? <i>Anna-Liisa Ojala</i>	275
Kirjallisuus	295
Kirjoittajatiedot	328
Sammandrag	329
Abstract	330

Alkusanat

Tämän kirjan alkupisteenä voi pitää sitä hetkeä, kun kirjan toimittajat tapasivat toisensa ensikertaa kasvokkain. Olimme aiemmin olleet ainoastaan tieteellisessä dialogissa toistemme tekstien välityksellä: Päivi oli tutustunut Marja Kokkosen (2012) tutkimukseen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä liikunnassa ja urheilussa. Marja puolestaan oli lukenut Päivi Bergin (2010) tutkimuksen sukupuolen merkityksellistymisestä koululiikunnassa. Vuonna 2015 osallistuimme Tampereen yliopiston ylioppilaskunnan järjestämien Naiskulttuurin päivien paneeliin *Ilmassa oli suuren sukupuolisyrjinnän tuntua: keskustelua urheilun ja liikunnan syrjivistä käytännöistä*. Paneelin jälkimainingeissa päätimme toimittaa yhdessä kirjan liikunnan ja urheilun tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä teemoista. Aihe tuntui ajankohtaiselta, ja olimme yhtä mieltä siitä, että paneelikeskustelussa oli noussut esiin lukuisia teemoja, joista on puhuttu liikunnan ja urheilun yhteydessä aivan liian vähän. Pidimme äärimmäisen tärkeänä, että myös urheilun nurja puoli, josta käytämme tässä kirjassa nimitystä ”takapuoli”, nostetaan vahvempaan asemaan akateemisissa keskusteluissa.

Kirjan taustalla ja osittaisena rahoittajana on opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastuualueen vuosina 2014–2017 rahoittama Nuorisotutkimusverkoston ja Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (LIKES) yhteishanke *Kentältä kabinetteihin: Liikunnan kansallistoiminnan läpileikkaus*, jossa tarkastelun kohteena on ollut urheiluliikkeen lähihistoria ja nykytila aina liikkuvista lapsista valtakunnallisten liikuntajärjestöjen johtoon. Kirjan toimittajista ja kirjoittajista hankkeessa on työskennellyt Päivi Berg. Hankkeen vastuullista johtajaa, dosentti Mikko Salasuota, kiitämme rakentavasta palautteesta ja niistä tarkkanäköisistä huomioista, joita hän kirjamme alkusanoista teki.

Kirjan toimittajista Marja Kokkonen on ollut vastuullisena tutkijana vuosina 2015–2016 ERASMUS+ Sport -ohjelmaan kuuluvassa hankkeessa nimeltä *Innovative learning Resources to foster equal participation In grassroots Sports, dealing with discrimination, racism and violence incidents* (IRIS), jonka tavoitteena oli kehittää yhteistyössä kreikkalaisten, espanjalaisten, unkarilaisten ja bulgariaalaisten yhteistyöorganisaatioiden kanssa liikuntaa opettavien opettajien ja urheiluvalmentajien käyttöön soveltuvaa oppimateriaalia ja menetelmiä, jotka tukevat syrjinnän ehkäi-

syä ja siihen puuttumista nuorten urheilussa ja liikunnassa (lisätietoja ja oppimateriaaleja <http://iris-sport.eu/>).

Toisena sysäyksenä tämän kirjan tekemiselle on ollut huomio siitä, että aihepiiriin liittyvää opintomateriaalia on vähän. Esimerkiksi liikunnan ja terveystiedon opettajiksi opiskelevien on syytä tutustua tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kysymyksiin perusteellisesti – ovathan ne nimittäin liikuntalain (2015) keskeisiä lähtökohtia. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta on Suomessa ainoa yliopistotason koulutusyksikkö, josta valmistuu liikunnanopettajia. Toisen vuoden opiskelijoiden opetusohjelmaan kuuluu *Yksilöllinen opetus liikuntaryhmässä* -kurssi. Tämän kurssin käytyään opiskelijan odotetaan tiedostavan arvojensa, asenteidensa ja kulttuuritaustansa vaikutus oppilaiden yksilölliseen kohtaamiseen. Opiskelijoiden pitäisi myös pystyä refleктоimaan kriittisesti omaa toimintaansa tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmista. Nämä ovat välttämättömiä taitoja myöhemmän opettajan työn kannalta. Yhtälailta tärkeä oppimistavoite on se, että liikunnanopettaja pystyy järjestämään opetustilanteita, joissa kaikilla oppilailta on ominaisuuksistaan ja taustoistaan riippumatta tasavertainen mahdollisuus osallistua ja kokea onnistuvansa liikuntatunneilla.

Yksilöllinen opetus liikuntaryhmässä -kurssin sisällöt vaihtelevat. Opiskelijat harjoittelevat kohtaamaan liikunnan opettajina lapsia ja nuoria yksilöllisesti ja osallistavasti, huomaamaan tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeet sekä työskentelemään erilaisissa liikuntaympäristöissä monikulttuurisuuden, kulttuurienvälisyyden ja seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöt huomioon ottaen. Marja Kokkonen on toiminut yhtenä kyseisen kurssin opettajista ja päässyt perehtymään kurssia käyneiden opiskelijoiden oppimispäiväkirjoihin.

Kevään 2016 oppimispäiväkirjoissa opiskelijoiden näkemykset tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta vaihtelivat ”liian pitkälle viemisestä”, ongelmien ”keksimällä keksimisestä” ja ”suuren haloon” tekemisestä huomioihin siitä, että kurssi oli herättänyt pohtimaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa erilaisista näkökulmista sekä auttanut hahmottamaan liikunnan nurjan puolen konkreettisia kysymyksiä opetuksen ja opettajan työn yhteydessä. Opiskelijat toivat päiväkirjoissaan esiin myös sen, että aihetta pohtiessaan he joutuivat miettimään omia arvojaan. Erään opiskelijan mukaan aihepiiriin liittyvän itsetutkiskelun edellytyksenä on se, että aihe nostetaan oppintojen yhteydessä esille.

Tämän kirjan avulla haluamme nimenomaan virittää ja pitää yllä aiheeseen liittyvää keskustelua. Käytäntö ja tutkimus ovat osoittaneet, että yhtäältä jo saavutettujen ”hyvien käytänteiden” säilyminen ja toisaalta puutteellisten oikeudenmukaisemmiksi kehittämisen edellyttävät jatkuvaa ja aktiivista tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta puhumista. Toivommekin tämän kirjan edistävän sitä, että liikunnan ja urheilun parissa toimivat alkaisivat kiinnittää aiempaa enemmän huomiota yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kysymyksiin. Liikuntalain (2015) lähtökohtina aihepiiriin tulisi olla vahvasti esillä niin liikunnan ja terveystiedon opettajien täydennyskoulutuksissa kuin valmentajakoulutuksessa ja urheiluseurojen ja järjestöjen toiminnassakin.

LÄHIHISTORIASTA NYKYTILAAN

Suomea pidetään tasa-arvon mallimaana. Silti on lukuisia käytännön esimerkkejä ja tutkimustietoa siitä, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus saattavat tyypistä puheeksi abstraktista ”yksilöllisyydestä”. Näytämme Suomessa usein olettavan, että jo aikaa sitten on onnistuttu saavuttamaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden osalta jonkinlainen ideaalitila, joka nopeasta yhteiskunnallisesta muutoksesta huolimatta säilyy itsestään ja ilman sen suurempaa meteliä. Valitettavasti mitään pysyvästi vakaata tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilaa ei ole olemassa – ja sitä paitsi muutokset tuottavat uusia haasteita. Tämä koskee myös liikuntaa ja urheilua, sillä niiden yhteiskunnallinen paikka on 2000-luvulla ollut melkoisten mullistusten kourissa. Aihepiiriin ajankohtaisuus näkyy myös vuonna 2014 uudistetun peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden (OKM 2014, 16) arvopohjassa ja vuoden 2015 liikuntalain lähtökohdissa ja tavoitteissa, joissa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat läpäiseviä arvoja.

Liikuntatieteellisen naistutkimuksen on katsottu alkaneen Suomessa Liikunta ja naiset (LIINA) -projektin myötä. Projekti sai alkunsa Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksella 1980-luvun alkupuolella. Se tavoitteli naisten liikunnan ja työn ”yhtäarvoistamista” miesten kanssa sekä keskustelun herättelyä naisten asemasta liikuntakulttuurissa. Lisäksi LIINA-projektissa pyrittiin tekemään naisten liikuntaa ja urheilua näkyväksi sekä tuottamaan tutkimustietoa liikunta-alalla työskenteleville tai sille aikoville naisille. Naisurheilun tutkimus oli 1990-luvulla vähäistä,

lukuun ottamatta yksittäisiä pro gradu -tutkielmia. (Anttila & Frost 2007.) Tämä voi osaltaan kertoa sekä tasa-arvon vakaan tilan oletuksesta että parantuneista käytännöistä. On myös mahdollista, että 1980- ja 1990-lukujen hankkeet toivat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymykset – ainakin hetkeksi – osaksi liikunnan ja urheilun käytäntöjä.

Liikunnan ja urheilun parissa on myös sittemmin tehty projekti- luontoista käytännön tasa-arvotyötä (ks. Brunila 2009). Työn tuloksia tarkastellaan muun muassa Susanna Holmin (2002) liikuntasosiologian pro gradussa, jossa tutkittiin SLU:n tasa-arvoprojektien toteutumista liikuntajärjestöissä 1995–2000. Opinnäytteessä todetaan, että tasa-arvo- toiminnan toteuttaminen on ollut toisinaan ongelmallista. Liikunta- ja urheilujärjestöjen työntekijöiden sitoutuminen ja sitouttaminen, työn henkilöityminen, toiminnan rajautuminen ja lyhykestoisuus vaikeuttivat toimintakulttuurin muuttamista. (Mt.) Helena Herrala (2015, 162–163) on kirjoittanut lasikattoefektistä urheilevien naisten urakehityksessä. Hän näkee urheilevien naisten urakehityksessä samankaltaisia piirteitä kuin työmarkkinoilla, joiden hierarkkisten rakenteiden takia naisten matka kohti huippua on paljon pidempi kuin miesten.

Liikunnan ja urheilun kirjoitettu historia on perinteisesti ollut kertomus poikien ja miesten kisailusta. Aihetta käsittelevät kirjat ovat pääosin miesten kirjoittamia. Tässä antologiassa kolmetoista naista kirjoittaa eronteosta liikunnassa ja urheilussa. Sukupuoli ei suinkaan ole ainoa näkökulma tasa- arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Yhtä lailla tärkeitä erontekojen kenttiä ovat etnisyyt, yhteiskuntaluokka, ikä sekä seksuaalisuus, joihin syrjintä liikunnan ja urheilun maailmassa usein perustuu.

Kirja osallistuu omalta osaltaan keskusteluun, jota on viime aikoina tuotu esiin esimerkiksi teoksessa *Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä* (Häkkinen & Salasuo 2015). Käsillä olevassa kirjassa on kyse ilmiöistä, jotka tapahtuvat silmiemme edessä, mutta niistä vaietaan – ne eivät sovi liikunnan ja urheilun kauniiseen tai ”hyvään” kertomukseen. Julkisessa keskustelussa liikunnan ja urheilun ”todelliseksi ongelmiksi” nostetaan lähinnä Suomen menestys tai menestymättömyys kansainvälisillä kilpa-areenoilla, sopupelaaminen tai kiellettyjen aineiden käyttö. Sen sijaan rasismista, seksismistä ja muista syrjinnän muodoista vaietaan (ks. esim. VALO, Reilu Peili 2016).

Suhteessa liikuntaan ja urheiluun ”takapuoli” tarkoittaa meille hyvin yksinkertaisesti etupuolen vastakohtaa. Jos asiaa ajatellaan paperiarckina,

niin arkin etupuolella ovat tavallisimmin ja yleisimmin keskustelussa olevat asiat. Takapuolella ovat puolestaan ne asiat, ilmiöt ja ryhmät, jotka ovat joko tabuja tai marginaalisia – kuten esimerkiksi vähemmistöihin kuuluminen ja tuloerot, ikääntyvät liikkuvat miehet, naisvarusmiehet tai lihavat liikkuvat naiset. Ne ovat asioita, joista urheilun ja liikunnan maailmassa harvemmin uskalletaan, halutaan tai muistetaan puhua.

Samalla kirjan ajatuksena on tarkastella urheilun ilmiöiden taakse piiloon jäävää puolta, valtasuhteita, väkivaltaa ja vallankäyttöä. Tässä mielessä ”takapuoli” tarkoittaa ”kääntöpuolta” tai ”nurjaa puolta”. Urheilun julkisuus arvoperusta ja kuvasto ovat kauniita, hyviä ja ideaalisia, mutta todellisuudessa käytäntöihin liittyy diskriminoivia valtarakenteita, jotka ilmenevät konkreettisina tekoina, rodullistettuna, sukupuolittuneena erotteluna ja väkivaltana. Sana ”takapuoli” on valittu käyttöön siksi, että samalla kun se tarkoittaa tarkastelun keskittymistä kääntöpuoleen, se viittaa siihen, että julkisuudessa urheiluun liittyy kuvasto, jossa urheilijoita ei suinkaan kuvata neutraalisti: kamerat kohdistuvat usein naisten takapuoliin, ja tässä suhteessa vaikuttaakin siltä, että media vastaa kuvamateriaalillaan yhteiskunnan valtasuhteiden tuottamaan tilaukseen ja siten uusintaa ja tuottaa näitä valtasuhteita.

Näiden alkusanojen kirjoittamisen aikana käynnissä olivat vuoden 2016 Rio de Janeiron kesäolympialaiset, joissa yli 200 maan urheilijat kilpailivat paremmuudesta. Olympialaisten aikoihin eri viestimissä keskusteltiin siitä, kuinka ennen yhdessä kilpailleet nais- ja miesampujat siirrettiin omiin sarjoihinsa pian sen jälkeen, kun naisampuja voitti skeet-ammunnassa yleisen sarjan vuoden 1992 olympialaisissa Barcelonassa. Miehillä onkin esimerkiksi ammunnessa useampia sarjoja kuin naisilla, mikä tekee naisten olympialaisiin pääsyn selvästi miehiä vaikeammaksi. Toistaiseksi ei ole kyseenalaistettu sitä, että ratsastajat kilpailevat samoissa sarjoissa sukupuolesta riippumatta.

Urheilijan biologinen sukupuoli on naisten ja miesten erillisten sarjojen lisäksi pyritty erottamaan myös pakollisilla sukupuolitesteillä, joita järjestettiin kansainvälisissä arvokilpailuissa ainakin 1900-luvun puolivälistä sen lopulle. Vuonna 2003 Kansainvälinen olympiakomitea antoi transihmisille mahdollisuuden kisata arvoturnauksissa tietyn ehdoin, mutta heidän on edelleen varsin hankalaa päästä kilpailemaan huipputasolle. (Vanha-Majamaa 2016.) Pientä edistystäkin on tapahtunut. Rioissa transukupuolinen huippumalli kelpuutettiin ensimmäistä kertaa

olympialaisten historiassa näkyvään rooliin avajaisseremoniassa.

Suomessa liikuntapolitiikan julkilausuttuna tavoitteena on saada ”koko kansa” liikkumaan (OKM 2015; Liikuntalaki 2015). Harrastamisen kustannuskehityksen, taloudellisen taantuman ja pakolaistilanteen näkökulmista liikunnan ja urheilun ovet eivät kuitenkaan aukea kaikille. Julkisuudessa puhuttavat erityisesti lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastusten hinnat. Urheiluseuraharrastusten kustannukset ovatkin nousseet viimeisen kymmenen vuoden aikana niin reippaasti (esim. Puronaho 2014), että harrastamisesta on tullut perheille merkittävä taloudellinen panostus, jopa niin iso lovi kukkaroon, ettei monellakaan perheellä ole siihen varaa (OKM 2016). Liikuntapolitiikan lähtökohdaksi (Liikuntalaki 2015) määritetystä tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta ollaan varsin kaukana sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen osalta, eikä tilanne ole sen parempi erityisliikunnan – vammautuneiden tai pitkäaikaisairaiden – kohdalla (Pyykkönen 2016).

Eräs tämän kirjan keskeisistä tarkoituksista on pureutua siihen syvään kiiluun, joka erottaa liikunnan ja urheilun todellisuuden lainsäätäjän tahdosta (Liikuntalaki 2015) ja lakien täytäntöönpanosta esimerkiksi koulujen opetussuunnitelmissa (OKM 2014). Kirjassa tarkastellaan liikuntalain lähtökohtien ja tavoitteiden toteutumista liikunnan ja urheilun käytännöissä. Kirjan luvuissa katse kohdistuu erityisesti eriarvoisuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

Jokaisen liikunnan ja urheilun parissa jollakin tavoin elävän tai olevan tulisi pysähtyä pohtimaan liikuntalakiin (2015, 2 §) kirjattuja tavoitteita. Ilman niiden huomioimista ei toiminnalla ja sen julkisella avustamisella ole yhteiskunnallista perustelua. Tämä perustavanlaatuisen lähtökohta koskee niin yksittäisiä liikkujia ja urheilijoita kuin urheilujohtajia ja liikuntaan ja urheiluun avustuksia myöntäviä virkamiehiä. Samat periaatteet ovat olleet kirjattuina myös aiempiin liikuntalakeihin, mutta niihin on suhtauduttu varsin välinpitämättömästi (Salasuo ym. 2016). Maailma on kuitenkin muuttunut eikä lakien kirjauksia voi enää sivuuttaa olan kohautuksella – vastuu tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta on liikunta- ja urheilujärjestöjen lakisääteinen velvollisuus. Se tarkoittaa eri väestöryhmien liikuntamahdollisuuksien ja liikunnan harrastamisen edistämistä, väestön hyvinvoinnin, terveyden ja fyysisen toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista, lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen sekä liikunnan kansalaistoiminnan ja huippu-urheilun tukemista, liikunnan ja huippu-

urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita sekä sitoutumista liikunnan piirissä ilmenevän eriarvoisuuden vähentämiseen. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat liikuntalain (2015, 2 §) mukaan tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. Samoja asioita pidetään arvokkaina myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (OKM 2014). Koska liikunta -oppiaineen tehtäväksi nähdään myös yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen (OKM 2014, 148), toivomme tämän kirjan tukevan liikunnanopettajia heidän liikuntakasvattajan työssään, vaikka emme varsinaisesti koululiikuntaa tässä kirjassa käsittelekään.

KIRJAN ESITTELY

Kirjan keskiössä on pääosin vapaa-ajalla tapahtuva eri-ikäisten liikunta ja urheilu. Kirja kattaa koko elämänkaaren käsitellen niin lasten, nuorten, työikäisten kuin ikääntyneidenkin liikuntaa ja urheilua. Sivuumme vain paikoitellen koululiikuntaa, emmekä keskity huippu-urheiluun, sillä niitä on ansiokkaasti käsitelty muualla (Turpeinen ym. 2011). Yhdenvertaisuuden teemoista teoksen ulkopuolelle rajautuu vammaisuus. Vammaisuus oli alun perin yksi kirjan teemoista, mutta aikataulullisista syistä emme yrityksistä huolimatta saaneet tälle teemalle kirjoittajaa.

Lähestymme aihetta useammista eri tutkimusperinteistä ja -menetelmistä käsin. Osa kirjoittajista käyttää etnografista lähestymistapaa, jossa tutkittavia on havainnoitu ja haastateltu heidän liikuntaharrastuksissaan, osa käyttää kysely-, haastattelu-, dokumentti- tai verkkoaineistoja. Kirjaan kirjoittaneet tutkijat ovat liikuntatieteiden, nuorisotutkimuksen, kasvatustieteiden, sosiologian, sosiaalipsykologian, liikunta- ja urheilupsykologian, digitaalisen kulttuurin, liikuntasosiologian, sukupuolen- ja tyttö tutkimuksen sekä folkloristiikan edustajia.

Kaikki kirjan luvut ovat käyneet läpi kahden arvioitsijan nimettömän vertaisarvioinnin ja koko teoksella on lisäksi ollut nimetön vertaisarvioitsija. Kiitämme arvioitsijoita lämpimästi heidän asiantuntevista kommentistaan. Kirjan toimittajina olemme myös kommentoineet tekstejä kirjoitusprosessin aikana. Kirja muodostuu toimittajien alkusanoista sekä 11 luvusta. Ensimmäinen osa käsittelee lasten ja nuorten urheiluseuraharrastamista

etenkin sukupuolen, yhteiskuntaluokan ja etnisyyden näkökulmista.

Marja Peltola aloittaa tarkastelemalla vähän tutkittua urheiluseuraraharastusten ohjaajien ja valmentajien lapsiin ja nuoriin kohdistamaa väkivaltaa lapsiuhritutkimuksen kyselyaineistolla. Hän keskittyy sukupuolen ja etnisyyden yhteyksiin kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisten liikuntaharrastuksissa kokemissa väkivallanteoissa ja väärinkäytöksissä. Yleisimpiä väkivaltakokemuksia olivat kokemukset ohjaajan kiroilusta ja vihaisesta huutamisesta, pilkkaamisesta ja nimittelystä sekä seksuaalisävytteisten vitsien tai tarinoiden kertomisesta. Väkivaltakokemukset olivat yleisempiä poikien kuin tyttöjen joukossa ja ne vaikuttivat kasaantuvan maahanmuuttotautaisille nuorille. Kokemukset kasautuivat jossain määrin myös eri elämämpiirien välillä siten, että osalla nuorista on muita enemmän väkivaltakokemuksia. Havainto kiinnittää liikuntaharrastusten piirissä tapahtuvan väkivallan osaksi laajempaa huono-osaisuuden kasautumista koskevaa keskustelua.

Helena Herrala tarkastelee väitöskirjatutkimuksensa etnografisessa havainnointi-, haastattelu- ja dokumenttiaineistossa 12–16-vuotiaiden tyttöjen jääkiekkoharrastusta ja harrastukseen liittyviä sukupuolirajoja, niiden toistamista sekä haastamista. Junioritasolla tytöt pystyivät ylittämään sukupuolirajat pelaamalla poikajoukkueessa ja/tai tyttöjoukkueena (itseään nuorempia) poikia vastaan. Tutkimuksen havainto oli, että tyttöjen ja poikien välisissä otteluissa tytöt esimerkiksi saivat rangaistuksia poikia helpommin. Herralan mukaan sukupuolittuneita rajoja rakennetaan valmennuksen käytännöissä, naisten ja miesten sääntöeroilla sekä luonnollistamalla jääkiekko miestapaiseksi lajiksi. Tytöt haastavat perinteistä sukupuolijärjestelmää pyrkimällä tunnustuksen saamiseen miehisenä pidetyssä lajissa, joskin tunnustamiseen vaikuttaa vielä olevan matkaa. Stereotyyppien purkaminen vaatii Herralan mukaan sukupuolierojen merkitykset ja seuraukset huomioivan toimintatavan juurruttamista osaksi yhteiskunnallista toimijuutta.

Päivi Berg tarkastelee omassa luvussaan 7–13-vuotiaiden jalkapalloa tai yleisurheilua harrastavien tyttöjen ja poikien, heidän vanhempiensa ja valmentajiensa havainnointi- ja haastatteluaineistosta sukupuolen, yhteiskuntaluokan ja etnisyyden yhteenkietoutumista urheiluseuraharrastuksissa. Vastaavalla tavalla kuin Herralankin tutkimuksessa sukupuolittuneet käytännöt näyttäytyvät aineistossa luonnollistuneina. Perinteisiä sukupuolirajoja harrastusten käytännöissä ylitettiin har-

voin tietoisesti, ja yritykset ylittää rajoja saattoivat pikemmin osoittaa niiden olemassaolon. Aineistossa maskuliinisuutta rakennettiin ajoittain suhteessa feminiinisyyteen, mutta myös tehden eroa suomalaisuuden ja ei-suomalaisuuden välillä. Muu kuin suomalainen alkuperä rakentui sukupuolen suhteen eri tavoin viittauksina maahanmuuttajuuteen, ei-valkoisuuteen tai muslimiuteen. Maahanmuuttajuus yhdistyi myös yhteiskuntaluokkaan, jolloin se liitettiin aineistossa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten perheiden nuukempaan toimeentuloon ja elämäntavallisiin eroihin. Lisäksi maahanmuuttajataustaisuus muodostui ryhmäkategoriaksi häivyttäen yksilölliset erot.

Anna Kavoura tarkastelee autoetnografisesti kokemuksiaan judon harrastamisesta Suomessa. Kreikkalaisen Kavouran analyysi tuo esiin, että hänen harrastustaan toisessa kulttuurissa helpotti diskursiivinen sekä ruumiissa koettu tietous lajista sekä harjoitusympäristön tarjoama tuki. Ikään ja sukupuoleen liittyvien odotusten Kavoura on kokenut olevan harrastuksensa piirissä tasa-arvoisempia Suomessa kuin Kreikassa. Hän pitää tärkeänä valmentajien tietoutta niistä haasteista ja identiteettiristiriidoista, joiden kanssa urheilijat kamppailevat siirtyessään lajista ja kulttuurista toiseen. Erityisen tärkeää Kavouran mukaan on se, että naisilla on mahdollisuus harrastaa kamppailulajeja ja että tämä nähdään kulttuurisesti hyväksyttävänä valintana.

Kirjan toinen osio, *Rajoja ylittämässä*, koostuu kolmesta luvusta, joissa tarkastellaan liikuntaan ja urheiluun liittyviä rajanylityksiä. Osion avaa Riikka Turtiaisen teksti naisjoukkueurheilijoiden sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden esittämisestä sosiaalisessa mediassa. Turtiainen tarkastelee valtamediassa vähäiselle huomiolle jäävien naisten joukkueurheilulajien edustajien – suomalaisen jääkiekkomaalivahdin Noora Rädyn, uusi-seelantilaisen 7^s rugbyn pelaajan Portia Woodmanin ja ruotsalaisen jalkapalloilijan Nilla Fischerin – Instagram- ja Twitter-päivityksiä vuoden ajalta. Nämä menestyvät ja aktiivisesti sosiaalisessa mediassa olevat urheilijat haastavat päivityksissään perinteisiä sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden merkityksiä poiketen kanta-aottavuudessaan urheilijoiden valtavirrasta. Turtiainen nostaa keskiöön sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden, koska tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suhteen urheilumaailmassa riittää näiltä osin edelleen työtä, vaikka ne onkin todettu mediaurheilututkimuksessa eriarvoisuuden tarkastelun kannalta tarpeellisiksi.

Marja Kokkonen jatkaa tarkastelemalla liikuntapsykologiasta käsin seksuaalivähemmistöjen syrjintäkokemuksia ja henkistä pahoinvointia liikunnan ja urheilun piirissä. Hän käyttää aineistonaan kyselytutkimusaineistoa ja analysoi seksuaalivähemmistöjen kokeman syrjivän käyttäytymisen ja henkisen pahoinvoinnin välisiä yhteyksiä enimmäkseen heteroseksuaaleilla, homoilla, lesboilla ja biseksuaaleilla. Lisäksi Kokkonen tutkii sitä, kuinka yksilö- ja joukkuelajeja harrastavat seksuaalivähemmistöjen liikunnan harrastajat sekä juridisesti naisiksi ja miehiksi määritetyt liikunnan harrastajat eroavat toisistaan syrjinnän kokemusten ja henkisen pahoinvoinnin suhteen. Seksuaalivähemmistöön kuuluneet eivät keskiarvojen valossa olleet kokeneet syrjintää edeltävän vuoden aikana kovin usein eikä henkinen pahoinvointi ollut voimakasta, mutta aineisto osoitti selkeästi, että syrjityksi tulemisen kokemukset kytkeytyvät henkiseen pahoinvointiin.

Hannele Harjunen tarkastelee lihavaa, liikuntaa harrastavaa naisruumista media-aineiston kautta. Hän tarkastelee yhden liikkuvaan lihavaan naisruumiiseen liittyvän, keskustelupalstoille nousseen tapauksen avulla lihavuuden, sukupuolen ja liikunnan suhteita. Harjunen nostaa esiin lihavaan (nais)ruumiiseen kohdistuvat ennakkoluulot sekä lihavuudesta johtuvan syrjinnän. Hän osoittaa, että liikunnan tila ei ole riittävän inklusiivinen ja tietynlaisten ruumiiden läsnäolo julkisessa tilassa koetaan epämukavaksi, jolloin liikkuminen ja lihavuus ovat lähtökohtaisesti toisensa poissulkevia tekijöitä.

Hanna Ojala analysoi luvussaan sukupuolta ja ikää eronteon kategorioina äijäjoogassa ja joogan ryhmäharrastamista hierarkioiden rakentamisen kenttänä. Aineistonaan hän käyttää havainnointia ja eri-ikäisten äijäjoogaryhmäläisten haastatteluja. Vanheneva ruumis on joogassa pysyvyyden kokemusten ja myönteisten tuntemusten paikka. Kulttuuriset normit sukupuolesta, iästä ja ruumiillisesta kyvykkyydestä saattavat kuitenkin Ojalan mukaan estää yhdenvertaisen osallistumisen liikuntaan, myös pelkästään miehille tarkoitettussa ryhmässä.

Kirjan kolmas osa, *Vaihtoehtoisia valintoja*, tarkastelee perinteisten liikuntaseurojen ulkopuolella tapahtuvaa harrastamista. Osion avaa Karoliina Ojasen etnografiseen aineistoon nojaava tarkastelu tyttöjen talliyhteisöstä sekä ikääntyneiden miesten keskustelulerhosta. Tyttöjen ja ikääntyneiden miesten ryhmiä yhdistää se, että molempien ikävaiheet ovat erityisellä tavalla latautuneita ja stereotyyppien kyllästämiä ja että niihin kohdistuu myös erityistä hallintaa. Ojanen keskittyy siihen, miten

sukupuolta ja ikää tuotetaan kerronnallisesti haastattelutilanteissa, kun kerronta koskee sukupuolierityyneitä harrastustoimintoja. Molempien ryhmien perusteluissa tulee esiin samankaltaisia käsityksiä sukupuolistereotypioista sekä tasa-arvotilanteesta Suomessa. Homososiaaliset ryhmittymät vaikuttavat myös luovan mahdollisuuden sukupuoleen liittyvien odotusten ja oletusten käsittelylle. Niissä voidaan yhtäaikaisesti sekä toimia omilla ehdoilla että suhteuttaa toimintaa vaihtelevilla tavoilla tasa-arvon tai heteronormatiivisuuden diskursseihin.

Tiia Laukkanen ja Anni Ojajärvi suuntaavat huomion varusmiespalvelusta suorittavien naisten kokemuksiin sekä heidän kuntoonsa liittyviin kysymyksiin. He käyttävät aineistonaan varusmiesnaisten blogikirjoituksia, mikä mahdollistaa palvelusaikaan liittyvien kokemusten tarkastelun naisten itsensä valitsemasta näkökulmasta käsin. Varusmiesnaiset toistavat perinteisesti miesten kertomaa ylisukupolvista armeijatarinaa, jonka keskiössä on kestämissen ja pärjäämisen eetos. Naiset joutuvat perustelemaan päätöstään astua palvelukseen ja toisinaan myös oikeuttamaan läsnäoloaan armeijassa. Kirjoittajien pohdintoista käy ilmi, että naiset valmistautuivat palvelukseen ennakoon ja pyrkivät saavuttamaan kestävänsä naisvarusmiehen ideaalin ja että vaikka naiset kokivatkin usein tämän valmistautumisen riittämättömäksi, palveluksen aikana he huomasivat pärjäävänsä muiden lailla. Fyysinen heikkous ja jaksamattomuus näyttäytyvät armeijassa varusmiesideaalin vastaisina ja feminiinisinä ominaisuuksina. Ne säädökset, jotka on tarkoitettu madaltamaan naisten palvelukseen astumisen kynnystä ja helpottamaan palvelukseen astumista, asettavat naiset valokeilaan heidän pyrkimään sopeutumaan varusmiesryhmään.

Anni Rannikko tarkastelee luvussaan vaihtoehtolajeja, roller derbya ja rullalautailua. Hän keskittyy siihen, kuinka sukupuoleen liittyvät moraaliset järjestykset määrittävät vaihtoehtoliikunnan alakulttuureja ja kuinka moraalisia järjestyksiä toteutetaan käytännössä. Rannikon aineisto muodostuu nuorten ja nuorten aikuisten haastatteluista, havainnointiaineistosta sekä vaihtoehtolajien harrastajille tehdyn verkkokyselyn avoimista vastauksista. Vaihtoehtolajit nojaavat kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden ihanteisiin, joilla tehdään alakulttuurista eroa valtavirtaan. Lajeissa on kuitenkin myös mekanismeja, joilla joitain suljetaan toiminnan ulkopuolelle ja joilla tuotetaan harrastajien keskinäistä hierarkiaa. Vaihtoehtolajeissa karnevalisoidaan liikunnan maskuliinisia aspekteja, mutta samalla kuitenkin stigmatisoidaan joitain feminiinisyyden ulottuvuuksia. Naiset ja

muunsukupuoliset ottavat lajeissa haltuunsa perinteisesti maskuliinisia kenttiä ja määrittelevät niitä omikseen.

Osion viimeisessä ja samalla teoksen päättävässä luvussa Anna-Liisa Ojala jatkaa vaihtoehtolajien tutkimista tarkastelemalla suomalaisten huippulumulautailijoiden valmentajiaan ja vertaisiaan kohtaan tuntemaa luottamusta lumilautailutaitojen oppimisessa. Ojalan tarkastelu osallistuu keskusteluun urheilun organisaatorakenteiden mielekkyydestä ja niin kutsutusta *neljännestä sektorista*, eli urheilijoiden henkilökohtaisista suhteista. Tarkastelun aineisto koostuu 17–31-vuotiaiden, pääosin miespuolisten puoliammattilais- tai ammattilaislumilautailijoiden haastatteluista. Vertaisilla koettiin olevan varmemmin tietoa, jota nopeasti muuttuvassa lajissa tarvitaan. Lumilautailijoilla on Ojalan mukaan perinteisten urheilulajien urheilijoita suurempi mahdollisuus valita luottamuksen kohteensa, koska luottamus valmentajaan tai valmennusjärjestelmään ei ole urheilu-uran etenemisen kannalta välttämätöntä. Tällöin vastuu ja valta omasta urasta korostuvat, vaikka vastuuta jaetaan myös itse palkatuille ammattilaisille. Vertaisoppimisjärjestelmää suosimalla lumilautailijat ylläpitävät rakenteita, jotka mahdollistavat lumilautailijoiden oman päättäväisyyden harjoittelussaan.

Teoksemme on suunnattu tutkimus- ja opetuskäyttöön niin yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissa sekä muussa koulutustoiminnassa, mukaan lukien opettajien täydennyskoulutuksen, valmentajakoulutuksen sekä urheiluseurojen ja järjestöjen koulutukset. Kirjan monitieteinen ja eri tieteenaloja yhdistävä lähestymistapa mahdollistaa sen käytön oppimateriaalina niin käyttäytymistieteiden, sosiaali- ja yhteiskuntatieteiden, liikuntatieteiden kuin humanististen alojenkin koulutusohjelmissa. Lisäksi kirja soveltuu yhtä lailla kasvatus- ja koulutusaloilla työskenteleville ammattilaisille varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa, lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, nuorisotyössä, opettajien täydennyskoulutuksessa, valmentajakoulutuksessa sekä urheiluseurojen ja muiden järjestöjen koulutuksissa. Uskomme kirjasta olevan hyötyä myös vanhemmille heidän suunnistaessaan lasten ja nuorten liikuntaharrastusten viidakossa.

Tätä kirjaa ei olisi ilman kaikkia siihen kirjoittaneita. Kiitämme Hannele Harjusta, Helena Herralaa, Anna Kavouraa, Tiia Laukkasta, Anni Ojajärveä, Anna-Liisa Ojalaa, Hanna Ojalaa, Karoliina Ojasta, Marja Peltolaa, Anni Rannikkoa ja Riikka Turtiaista siitä, että teitte kanssamme tämän kirjan!

Kiitämme myös kirjan taustatiimiä: Nuorisotutkimusverkoston julkaisupäällikköä Vappu Helmisaarta, kustannustoimittaja Ari Korhosta, kirjan taittanutta Tanja Konttista, kannen toteuttanutta Katja Tiilikkaa sekä kannen kuvannutta Sami Perttilää.

Päivi Berg ja Marja Kokkonen elokuussa 2016, jolloin ensimmäinen suomalainen naisnyrkkeilijä voitti olympiapronssia.

OSA I:

URHEILUSEURAHARRASTAMINEN

Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikunta-harrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa

Marja Peltola

Lasten ja nuorten liikuntaharrastuksilta on totuttu odottamaan paljon: lasten ja nuorten toivotaan oppivan liikuntaa harrastaessaan terveellisiä elämäntapoja, sosiaalisia taitoja ja joukkuehenkeä sekä toisten kunnioittamisen, järkevän ajankäytön ja vastuunkannon kaltaisia arvoja. Nämä odotukset toistuvat niin julkisissa ja poliittisissa kannanotoissa (Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 2008; OKM 2015) kuin myös vanhempien näkemyksissä lastensa toivotuista ajankäytön muodoista (Berg & Peltola 2015). Myös monet tutkimukset tukevat käsitystä harrastuksista myönteisten resurssien lähteenä ja suojaavana tekijänä lasten ja nuorten elämässä. Osittain keskustelussa nuorten vapaa-ajanvietosta myös arvotetaan erilaisia ajankäytön tapoja siten, että ohjatut liikuntaharrastukset näyttäytyvät ”kehittävämpänä” tekemisenä kuin nuorten omaehtoinen toiminta tai esimerkiksi nuorisotaloilla tapahtuva oleskelu (Aaltonen ym. 2011, 47–48).

Liikuntaharrastukset epäilemättä tarjoavat monelle lapselle ja nuorelle paljon myönteisiä kokemuksia ja oppimisen paikkoja. Kuten kaikilla muillakin elämänalueilla, liikuntaharrastuksiin kuitenkin liittyy myös kielteisiä ilmiöitä, kuten eriarvoistavia käytäntöjä, väärinkäytöksiä ja väkivaltaa. Suomessa tehdyissä tutkimuksissa huomio on pääasiassa kiinnittynyt liikuntaharrastusten myönteisten ja mahdollistavien sisältöjen ohella saavutettavuuteen ja siihen liittyvään eriarvoisuuteen erityisesti taloudellisesta ja alueellisesta näkökulmasta (Puronaho 2014; Suomi ym. 2012). Sen sijaan harrastusten parissa tapahtuvia väärinkäytöksiä ja väkivaltaa sekä näiden mahdollisesti sukupuolittuneita ja etnistyneitä

ilmenemismuotoja on toistaiseksi suomalaisessa kontekstissa tutkittu vain vähän.

Vastuullisten aikuisten – liikunta- ja urheiluharrastusten ohjaajien tai valmentajien – läsnäolo harrastustoiminnassa on pääasiassa nähty lapsia ja nuoria suojaavana tekijänä (esim. Tanner ym. 2015). Tässä artikkelissa käänän huomion aikuisjohtoisuuden synkkään puoleen: valtasuhteen väärinkäyttöön ja väkivaltaan. Tarkastelen vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksen kyselyaineistoon nojaten lasten ja nuorten kokemuksia ohjattujen liikuntaharrastusten piirissä tapahtuneista ohjaajien epäasiallisista ja väkivaltaisista käyttäytymisistä. Erityisen tarkastelun kohteena on se, miten sukupuoli ja etnisyys ovat yhteydessä lasten ja nuorten kokemuksiin liikuntaharrastuksissa tapahtuneista väkivallanteoista ja väärinkäytöksistä. Kvantitatiivinen aineisto soveltuu huonosti sukupuolen, etnisyyden ja muiden vastaavien sosiaalisten erojen sisäisen moninaisuuden ja muuntuvuuden tarkasteluun. Sen vahvuutena on kuitenkin kyky tarjota suurempaa ihmisjoukkoa koskevaa tietoa sosiaalisten erojen yhteydestä haavoittaviin kokemuksiin tai niistä raportointiin.

Yksi tämän artikkelin keskeisistä taustoista on aiempi yhteisjulkaisumme (Peltola & Kivijärvi 2016), jossa samaan aineistoon nojaten tarkastelimme lasten ja nuorten kokemuksia ohjaajan väärinkäytöksistä ja väkivallasta ohjatussa harrastustoiminnassa yleensä. Liikuntaharrastuksiin tarkentaminen on tärkeää, sillä ne muodostavat valtaosan lasten ja nuorten harrastuskentästä (Myllyniemi & Berg 2013; Fagerlund ym. 2014, 92). Samalla tulee mahdolliseksi vertailla laajempaa harrastuskenttää ja liikuntaharrastuksia ja nostaa esiin sellaisia piirteitä, joiden osalta liikuntaharrastukset näyttävät poikkeavan muusta harrastuskentästä.

ERIARVOISUUS LIIKUNTAHARRASTUKSISSA

Liikuntaharrastusten yhdenvertaisuus käsitetään jo poliittisella tasolla tärkeäksi osaksi lasten ja nuorten liikunnallisuuden edistämistä. Lasten ja nuorten tasa-arvoinen osallistuminen kulttuuri-, liikunta- ja vapaa-ajan-toimintaan, harrastusten saavutettavuuden, esteettömyyden ja sosioekonomisten erojen tasoittamisen merkityksessä, on nostettu muun muassa *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman 2012–2015* strategisten tavoitteiden joukkoon (OKM 2012, 19–23). Myös liikuntalain (390/2015, 2§)

lähtökohdiksi on nimetty tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja monikulttuurisuus. Lähtökohdat kuvastavat niitä positiivisia odotuksia, joita liikuntaharrastuksille julkisessa keskustelussa asetetaan.

Ääneen lausutuista tavoitteista huolimatta Bergin ja Piirtolan (2014, 72) lasten ja nuorten liikuntatutkimusta koskevassa katsauksessa todetaan, että eriarvoisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa on alan tutkimuksessa käsitelty suhteellisen vähän. Useissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, että kotitalouden tulot ja sosioekonominen asema vaikuttavat järjestettyyn liikuntaharrastukseen osallistumiseen siten, että matalien tulojen ja asemien ryhmissä järjestettyihin harrastuksiin osallistutaan harvemmin (esim. Puronaho 2014; Telama ym. 2009; Mäkinen 2010). Sen sijaan sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja etniseen tai maahanmuuttotaustaan liittyvää tutkimusta liikuntaharrastusten yhdenvertaisuudesta on niukasti (Berg & Piirtola 2014, 72–73; ks. kuitenkin Berg 2010; Fagerlund & Maijala 2011; Huhta 2013). Sukupuolen ja etnisyyden teemat ovat sen sijaan olleet esillä nuorisotutkimuksen kentällä, jossa lasten ja nuorten vapaa-ajanviettoa muun muassa nuorisotaloilla, järjestöissä ja ylipäätään harrastustoiminnassa on yhdenvertaisuusnäkökulmasta pohdittu melko runsaastikin (esim. Honkasalo 2011; Harinen ym. 2009; Harinen ym. 2012; Zacheus ym. 2012; Kivijärvi 2015). Näissä pääosin laadullisissa tutkimuksissa on nostettu esiin tärkeitä huomioita vapaa-ajantoiminnan käytännöissä rakentuvista, usein hienovaraisista hierarkioista ja ulossulkemisista sekä sukupuolittuneista ja etnistyneistä normeista¹. Nämä tutkimukset tarjoavat arvokkaan kontekstin myös tässä artikkelissa esitetyille tuloksille. Ne kiinnittävät huomion siihen, miten itsestäänselvyyksinä pidetyt toiminnan tavat perustuvat tietynlaisille oletuksille osallistujien sukupuolesta ja etnisyydestä ja miten haastavaa totuttujen rajojen rikkominen on. Huomion kääntäminen väkivaltaan ja muihin ohjaajan vakaviin väärinkäytöksiin avaa kuitenkin uudenlaisia ikkunoita yhdenvertaisuuskysymysten tarkasteluun.

Liikuntaharrastusten piirissä tapahtuvasta väkivallasta on olemassa sukupuolen ja etnisyyden huomioivaa kansainvälistä tutkimusta, joka kuitenkin suurelta osin keskittyy harrastajien itsensä harjoittamaan väkivaltaan (esim. Mutz 2012; Kreager 2007; Pappas ym. 2004). Liikuntaharrastusten ohjaajien tai valmentajien väärinkäytöksistä ja väkivaltaisesta käyttäytymisestä on kuitenkin olemassa jonkin verran tutkimusta (mm. Gervis & Dunn 2004; Shields ym. 2005; Dworkin &

Larson 2006; Stirling & Kerr 2009). Ohjaajien harjoittaman väkivallan osalta suurin osa tutkimuksesta on keskittynyt seksuaaliseen hyväksikäyttöön (esim. Brackenridge & Fasting 2002; Hartill 2009). Näiden ja muiden kansainvälisten tutkimusten perusteella on selvää, että väkivaltaa sekä vertaisten kesken että ohjaajien harjoittamana esiintyy myös liikunta- ja urheiluharrastusten piirissä. Tässä artikkelissa pyrin tuomaan keskustelun liikuntaharrastuksissa esiintyvistä väkivallasta myös suomalaiselle tutkimuskentälle.

AINEISTONA LAPSIUHRITUTKIMUS 2013

Artikkelin analyysi perustuu vuoden 2013 lapsiuhritutkimus-aineistoon, joka on toista kertaa toteutettu laaja ja kansallisesti edustava kyselytutkimus lasten ja nuorten väkivaltakokemuksista erilaisilla elämänalueilla. Kyselyyn vastasi 11 364 kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista (noin 12–13- ja 15–16-vuotiasta) lasta ja nuorta suomen- ja ruotsinkielisissä peruskouluissa. Kyselyssä on kartoitettu lasten ja nuorten kokemuksia henkisestä, fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta yhtäältä rikosnimikkeittäin ja toisaalta erilaisissa ympäristöissä: vertaissuhteissa, kotona, harrastuksissa, internetissä tai matkapuhelimen välityksellä. Vuoden 2013 lapsiuhritutkimusta edelsi lähes vastaava aineisto vuodelta 2008 sekä vuonna 1988 toteutettu koululaiskysely perheessä tapahtuvan väkivallan ja aikuisten kanssa koetun seksuaalisen kanssakäymisen teemoista. Nämä aineistot on suunniteltu siten, että yhdessä ne tuottavat tietoa myös näiden ilmiöiden ja kokemusten kehityssuunnista (ks. Fagerlund ym. 2014). Kysymys harrastuksessa koetusta, ohjaajan tekemästä väkivallasta on kuitenkin sisällytetty kyselyyn ensimmäistä kertaa vuonna 2013, minkä vuoksi ajallisesti vertailevaa tietoa ilmiöstä ei ole käytettävissä.

Fagerlundin ja kollegoiden raportissa *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: Lapsiuhritutkimuksen tuloksia* (2014) tarjotaan kattava yleiskuva aineistosta ja sen päätuloksista. Tulokset ovat linjassa aiempien suomalaisten kyselytutkimusten (Ellonen ym. 2008) sekä kansainvälisessä kirjallisuudessa esitettyjen havaintojen (Finkelhor ym. 2005; Finkelhor 2011) kanssa: lapsiin ja nuoriin kohdistuu yhä väkivaltaa heidän kaikilla elämänalueillaan, vaikka väkivaltakokemukset ovat systemaattisesti vähentyneet parin vuosikymmenen kuluessa. Niin ikään lapsiin ja nuoriin

kohdistuvia fyysisen itsemääräämisoikeuden loukkauksia ei edelleenkään aina mielletä yhtä vakaviksi ja tuomittaviksi kuin aikuiseen kohdistuvia vastaavia loukkauksia.

Tämän artikkelin keskiössä on kysymys ohjaajien tai valmentajien tekemästä väkivallasta liikunta- tai urheiluharrastuksessa. Vastaajilta on aluksi kysytty ”Harrastatko jotakin ohjattua vapaa-ajantoimintaa?”, minkä jälkeen myöntävästi vastanneet ovat eritelleet tärkeimmän harrastuksensa joko liikunta- ja urheiluharrastukseksi, musiikki- tai lauluharrastukseksi, järjestötoiminnaksi tai joksikin muuksi harrastukseksi. Kysymyksen ohjeistuksessa on erityisesti painotettu sitä, että kyse on ohjatuista harrastuksista, ei omaehtoisesta tai ystävien kanssa tapahtuvasta harrastamisesta. Liikunnan ja urheilun kohdalla ohjattu harrastus tarkoittaa sekä seuratoimintaa että kaikkea muuta ohjattua liikkumista, kuten kerho- ja kurssitoimintaa. Vastaajista 66 prosenttia (7275 vastaajaa) kertoi, että heillä on jokin harrastus. Näistä vastaajista lähes kolme neljästä (75 %, n=5489) nimesi ainoaksi tai tärkeimmäksi harrastukseensa liikunta- tai urheiluharrastuksen. Tämä joukko on artikkelin tarkastelun kohteena.

Koska aineiston sisällä liikunta- ja urheiluharrastuksiin osallistuminen vaihteli jonkin verran taustatietojen mukaan, myös artikkelin kohderyhmä on hieman vinoutunut. Pojilla ei tyttöjä useammin ollut mitään harrastusta, minkä vuoksi heidän osuutensa kaikkien harrastajien joukossa jäi hieman tyttöjä pienemmäksi. Toisaalta harrastavista pojista lähes 80 prosenttia ilmoitti ensisijaiseksi harrastukseensa jonkin urheilun tai liikunnan (tytöistä 70 %). Näin ollen poikien ja tyttöjen jakauma liikuntaharrastajien joukossa on varsin tasainen (tytöt 51 %, pojat 49 %). Luokka-asteen vaikutus on selvempi, sillä kuten on todettu aiemmissa liikuntatutkimuksissa (esim. Blomqvist ym. 2015, 75), yläkouluiässä ohjattuihin liikuntaharrastuksiin osallistuminen vähenee. Tässä aineistossa kaikista liikunnan tai urheilun harrastajista 61 prosenttia oli kuudesluokkalaisia ja 39 prosenttia yhdeksäsluokkalaisia.

Etnistä taustaa tarkastellaan tässä artikkelissa vastaajien vanhempien syntymämaita koskevien tietojen perusteella². Liikunnan tai urheilun harrastajista 92 prosentilla vastaajista molemmat vanhemmat olivat syntyneet Suomessa, eli he edustavat niin sanottua valtaväestöä, kuusi prosenttia (n=320) oli kaksikulttuurisia siten, että toinen heidän vanhemmistaan oli syntynyt Suomessa, toinen Suomen ulkopuolella, ja kahdella prosentilla (n=112) molemmat vanhemmat olivat syntyneet Suomen ulkopuolella.

Nämä osuudet vastaavat melko hyvin maahanmuuttotaustaisten lasten ja nuorten osuutta koko aineiston tasolla, joskin kahden ulkomailla syntyneen vanhemman lapsia koko aineistossa oli hieman enemmän (3 prosenttia). Suhteutettuna tietoon lapsista ja nuorista väestötasolla, maahanmuuttotaustaiset vastaajat jäivät aineistossa aliedustetuiksi, sillä Tilastokeskuksen mukaan ulkomaalaistaustaisten lasten osuus 12-vuotiaiden joukossa on 5,7 prosenttia ja 15-vuotiaiden joukossa 5,5 prosenttia³ (SVT 2015).

Vastaavalla tavalla kuin muualla lapsiuhrituskimuksessa, myös harrastusten ohjaajien väärinkäytöksistä kysyttäessä otettiin lähtökohdaksi väkivallan laaja määritelmä, jossa huomioidaan niin fyysiset, seksuaaliset kuin verbalisetkin teot, jotka aiheuttavat vahinkoa lapsen tai nuoren terveydelle, hyvinvoinnille tai itsekunnioitukselle (esim. Brackenridge 2012, 54–55). Kysymys muotoiltiin seuraavasti:

Edellä mainitsemasi harrastuksen parissa, onko valmentaja tai harrastuksen ohjaaja tehnyt sinulle jotakin seuraavista (vastausvaihtoehdot ”Ei koskaan”, ”Joskus” ja ”Usein”):
Pilkannut tai nimitellyt sinua / Kiroillut tai huutanut sinulle vihaisesti / Uhkaillut sinua väkivallalla / Uhkaillut sinua muuten kuin väkivallalla, esimerkiksi joukkueesta tai ryhmästä erottamisella / Tarjonnut sinulle alkoholia, tupakkaa tai huumeita / Tarttunut kiinni tai tönäissyt sinua väkivalloin / Lyönyt sinua / Kertonut seksiin liittyviä vitsejä ja tarinoita / Koskettanut sinua seksuaalisesti / Yrittänyt suudella tai suudellut sinua / Ehdottanut sinulle yhdyntää tai suuseksiä / Pakottanut sinut yhdyntään tai suuseksiin.

Kysymys kattaa siten moninaisia tekemuotoja, joista osa on selvästi rikoksia rikoslain määrittelemässä merkityksessä, kun taas toisten laillinen status on epäselvempi ja tuomittavuus perustuu pikemminkin siihen, millaista käyttäytymistä voi pitää sopivana liikuntaharrastuksen ohjaajalle. Lisäksi vaihtelevat tavat ymmärtää ja määritellä väkivallan käsitettä voivat vaikuttaa siihen, miten tällaiset teot nähdään. Perinteisesti väkivaltana on pidetty ennen muuta fyysisiä väkivallantekoja. Tällaisen ymmärryksen rinnalla on yleistynyt väkivallan laajempi määrittelytapa, jossa myös verbaliset loukkaukset nähdään henkilön hyvinvointia ja itsekunnioitusta vahingoittavina tekoina: tällöin pilkkaamisen, nimittelyn, aggressiivisen huutamisen ja uhkailun kaltaisten tekojen nähdään kuuluvan yhtä lailla väkivallan piiriin (jolloin usein puhutaan henkisestä väkivallasta). Jälkimmäiseen väkivallan määrittelyn tapaan nojaavat muun muassa Maailman terveysjärjestö WHO

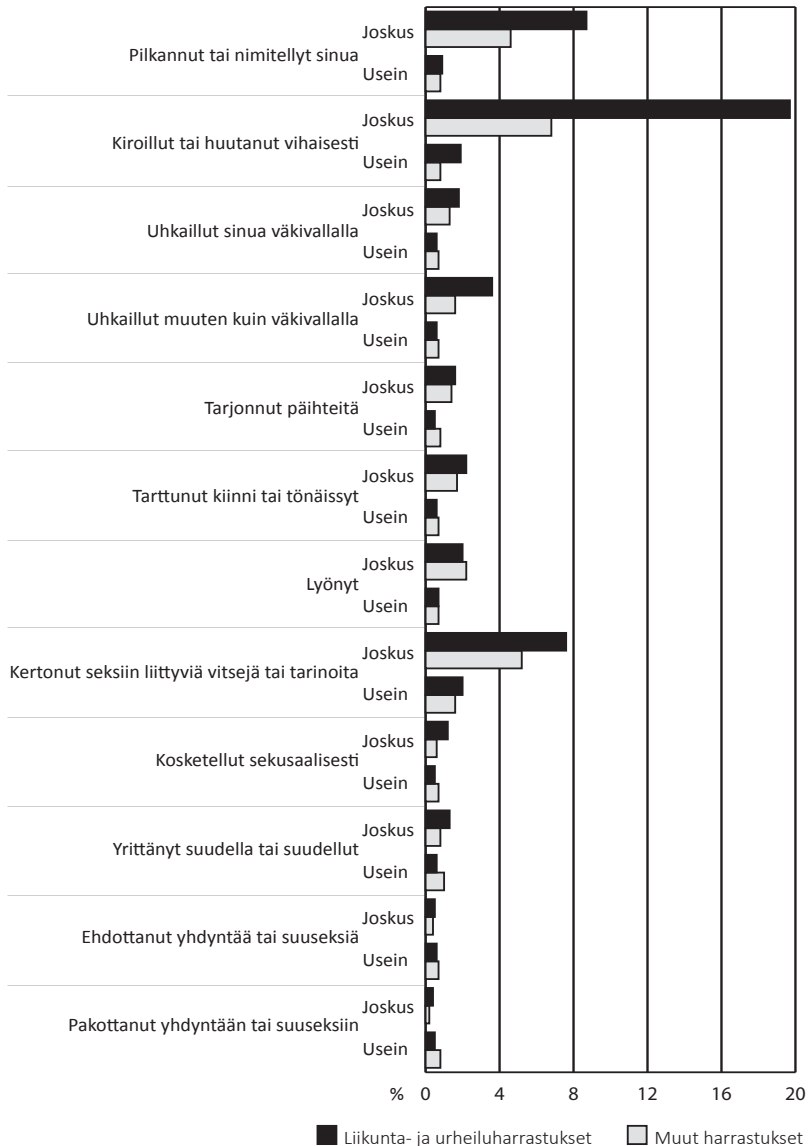
(Krug ym. 2002, 59), Suomessa Mannerheimin lastensuojeluliitto (2016) ja Terveystieteiden tutkimuskeskus (2015). Myös tämän artikkelin puitteissa väkivalta ymmärretään näin.

Tekomuodot ”Tarjonnut alkoholia, tupakkaa tai huumeita” ja ”Kertonut seksiin liittyviä vitsejä ja tarinoita” ovat siinä mielessä erityisen hankalia, että tekojen kohde voi kokea ne vaihtelevilla tavoilla joko epämiellyttävänä häirintänä tai yhteisöllisyyttä rakentavana ”hauskana” toimintana. Tästä tilannesidonnaisuudesta huolimatta on selvää, että näistä ensimmäinen on laitonta toimintaa, kun kyseessä ovat alaikäiset lapset ja nuoret, ja jälkimmäinenkin epäsopevaa, usein seksuaaliseksi häirinnäksi tulkittavissa olevaa käyttäytymistä.

VÄKIVALTAKOKEMUSTEN YLEISYYS

Kuvioon 1 on koottu tekotavat eritellen lasten ja nuorten kokemukset ohjaajan väärinkäytöksistä ja väkivallasta yhtäältä liikunta- ja urheiluharrastuksissa, toisaalta muiden harrastusten piirissä. Liikunta- ja urheiluharrastuksissa, kuten kaikissa muissakin harrastuksissa, selvästi yleisimpiä ovat kokemukset ohjaajan kiroilusta ja vihaisesta huutamisesta. Liikuntaa tai urheilua harrastavista vastaajista noin viidennes (19,7 %) kertoo ohjaajan kiroilleen tai huutaneen vihaisesti joskus, ja noin kaksi prosenttia usein. Muista tekemuodoista yleisimpiä urheilu- ja liikuntaharrastusten piirissä ovat kokemukset pilkkaamisesta ja nimittelystä, joita on joskus kokenut noin yhdeksän prosenttia (8,7 %) vastaajista ja yksi prosentti usein, sekä kokemukset seksuaalissävyytteisten vitseiden tai tarinoiden kertomisesta, joita raportoi kuullensa joskus noin kahdeksan prosenttia (7,6 %) ja kaksi prosenttia usein.

Kokemukset fyysisestä tai seksuaalisesta väkivallasta ovat huomattavasti harvinaisempia kuin kokemukset henkisestä väkivallasta. Kaksi prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa lyömistä joskus, ja samansuuruinen osuus raportoi kiinni tarttumisesta tai tönimisestä. Seksuaalissävyytteisestä koskettelusta, suutelusta tai sen yrittämisestä oli kokemuksia vajaalla kahdella prosentilla vastaajista liikunta- tai urheiluharrastuksissa, ja vakavimmista seksuaalisen väkivallan muodoista noin prosentilla.

Kuvio 1. Lasten ja nuorten kokemukset ohjaajan väärinkäytöksistä ja väkivallasta liikunta- ja urheiluharrastusten ja muiden harrastusten piirissä (joskus ja usein, %). Liikunta- ja urheiluharrastukset n=5439–5469, muut harrastukset n=1885–1889.

Nämä osuudet vastaavat monelta osin niitä havaintoja, joita on tehty harrastustoiminnassa yleensä kohdatuista ohjaajan väärinkäytöksistä ja väkivallasta: odotusten mukaisesti verbaalinen aggressio ja muut ei-fyysiset väkivallan ja väärinkäytöksen muodot ovat huomattavasti yleisempiä kuin fyysinen väkivalta (Peltola & Kivijärvi 2016; Fagerlund ym. 2014, 175). Kuviosta 1 kuitenkin havaitaan, että jotkut henkisen väkivallan muodot – ennen muuta kiroilu ja vihainen huutaminen – ovat liikunta- ja urheiluharrastusten piirissä yleisempiä kuin muissa harrastuksissa. Kun joskus- ja usein-vastaukset lasketaan yhteen, kiroilusta ja vihaisesta huutamisesta raportoi liikuntaharrastuksissa käyvistä lapsista ja nuorista 22 prosenttia, mutta muissa harrastuksissa käyvistä noin 8 prosenttia. Pilkkauksesta ja nimittelystä raportoi liikunnan harrastajista noin 10 prosenttia, muista harrastajista noin 5 prosenttia. Lisäksi liikuntaharrastuksissa noin 10 prosenttia raportoi ohjaajan kertoneen seksiin liittyviä vitsejä tai tarinoita, kun muissa harrastuksissa vastaava osuus oli 7 prosenttia. Nämä erot olivat tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,001$). Myös uhkailu muuten kuin väkivallalla näyttää olevan hieman yleisempää liikuntaharrastuksissa. Muissa tekemuodoissa, fyysisen väkivallan ja seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kohdalla, vastaavaa tilastollisesti merkitsevää eroa ei eri harrastustyyppien välillä ole.

Edes Suomen ulkopuolelta ei ole juuri saatavilla vertailukelpoista määrällistä tietoa valmentajien väärinkäytösten yleisyydestä. Vaikka aihepiiriä on tutkittu kansainvälisesti huomattavasti enemmän kuin Suomessa, suuri osa siitä on laadullista ja keskittyy seksuaaliseen hyväksikäyttöön (mm. Gatz ym. 2002; Brackenridge & Fasting 2002; Hartill 2009). Suuntaa-antavaa vertailukohtaa tarjoaa kuitenkin Shieldsin ja kollegoiden (2005) yhdysvaltalaisstudium, jonka mukaan 35 prosenttia yhdysvaltalaisista nuorista urheilijoista raportoi valmentajan huutaneen vihaisesti, 11 prosenttia raportoi valmentajan pilkanneen ja 4 prosenttia lyöneen tai potkaisseensa jotakin joukkueen tai ryhmän jäsentä (mt., 50).

Näiden tulosten pohjalta voidaan todeta, että vaikka suurimmalla osalla ohjatun liikunnan ja urheilun harrastajista ei ole kokemuksia itseensä kohdistuneista väärinkäytöksistä ja ohjaajan tekemästä väkivallasta, eivät nämä ilmiöt ole kuitenkaan niin harvinaisia kuin voisi toivoa. Merkillepantavaa on myös, että taulukon 1 luvut eivät kerro epäsopivan ja väkivaltaisen käytöksen kokemusten yleisyydestä liikuntaharrastuksissa yleensä, sillä väkivaltaa ja loukkaavaa käytöstä voi kohdata (ja kohdataan)

myös vertaisryhmän taholta. Niin ikään lapsiuhritutkimuksen aineistossa on tiedusteltu vain ohjaajan vastaajaan itseensä kohdistamasta väkivallasta. Siten ei voida tietää, ovatko vastaajat lisäksi nähneet ohjaajan kohdistavan väkivaltaa muihin harrastajiin samassa ryhmässä tai joukkueessa. Shields kollegoineen (2005, 56) huomauttaa lisäksi olevan mahdollista, että vastaajat eivät raportoi kaikista valmentajiensa väärinkäytöksistä – ovathan nämä usein pidettyjä, roolimallin kaltaisia hahmoja – joten lukuihin on syytä suhtautua mieluummin arviona väkivaltakokemusten todennäköisestä vähimmäismäärästä kuin ”objektiivisena faktana” (ks. myös Brackenridge 2012, 55).

SUKUPUOLI JA VÄKIVALTAKOKEMUKSET LIIKUNTAHARRASTUKSESSA

Jatkoanalyysiä varten tekemuodot on tiivistämisen tarpeen vuoksi ryhmitelty kolmeen ryhmään:

- *henkinen väkivalta*: pilkkaaminen ja nimittely, kiroilu ja huutaminen, uhkaileminen (Cronbachin $\alpha=0,701$)
- *fyysinen väkivalta*: tarttuminen ja töniminen, lyöminen (Cronbachin $\alpha=0,858$)
- *seksuaalinen häirintä ja väkivalta*: seksuaalinen koskettelu, suutelu tai sen yritys, yhdynnän tai suuseksin ehdottaminen, yhdyntään tai suuseksiin pakottaminen (Cronbachin $\alpha=0,925$)

Luonteeltaan epäselvemmat teot – päihteiden tarjoaminen ja seksiin liittyvien vitsien tai tarinoiden kertominen – on tässä vaiheessa jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Väkivaltakokemusten sukupuolittuneisuuden kannalta silmiinpistävin huomio on se, että pojat raportoivat liikuntaharrastuksissa, kuten muisakin harrastuksissa (Peltola & Kivijärvi 2016), systemaattisesti kaikkia väärinkäytöksiä ja väkivallan muotoja useammin kuin tytöt. Taulukkoon 1 on koottu sukupuolten väliset erot väkivaltakokemuksissa tiivistämällä ne henkisen väkivallan, fyysisen väkivallan ja seksuaalisen häirinnän ja väkivallan kolmijakoon. Taulukosta voi huomata, että pojista henkistä väkivaltaa on kohdannut yli 30 prosenttia, kun taas tytöistä vastaava osuus on 18 prosenttia. Sukupuolen mukaisten osuuksien ero on suurimmillaan

fyysisen väkivallan kohdalla, jota pojat olivat kohdanneet noin kolme kertaa useammin kuin tytöt. Myös seksuaalista häirintää tai väkivaltaa pojat ovat kohdanneet noin kaksi kertaa useammin kuin tytöt.

Taulukko 1. Kokemukset ohjaajan tekemästä henkisestä, fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta ohjatuissa liikunta- tai urheiluharrastuksissa, sukupuolen mukaan (%).

	Tytöt		Pojat		Yhteensä	
	%	n	%	n	%	n
Kokenut valmentajan tekemää...						
Henkistä väkivaltaa	17,9	2791	31,3	2647	24,4	5438
	$\chi^2 (1) = 132,173, p < 0,001$					
Fyysistä väkivaltaa	1,7	2796	5,6	2647	3,5	5443
	$\chi^2 (1) = 65,383, p < 0,001$					
Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa	1,6	2785	3,3	2635	2,4	5420
	$\chi^2 (1) = 17,646, p < 0,001$					

Väkivaltakokemusten sukupuolittuneisuus ei toki ole uusi havainto: vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa, muissa kotimaisissa kyselytutkimuksissa sekä kansainvälisissä laadullisissa ja kyselytutkimuksissa on kautta linjan tuotu esiin, että miehet ja naiset tai tytöt ja pojat kohtaavat erilaista väkivaltaa ja erilaisissa konteksteissa. Fagerlund kollegoineen (2014, 123) toteaa, että kuten vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksessakin, myös vuoden 2013 tutkimuksen mukaan pojat joutuivat useammin tuntemattoman tekemän väkivallan uhriksi julkisella paikalla, kun taas tytöt raportoivat enemmän väkivaltakokemuksia vertaissuhteissa ja kotona sekä seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia. Myös aikuisväestön väkivaltakokemukset ovat hieman vastaavalla tavalla sukupuolittuneet: siinä missä miehet joutuvat naisia useammin väkivallan uhreiksi julkisilla paikoilla ja ravintoloissa (Danielsson & Salmi 2015), lähisuhteistä väkivaltaa yksityisissä tiloissa, erityisesti toistuvissa ja vakavissa muodoissaan, kohdistuu merkittävästi useammin naisiin (Danielsson & Salmi 2013). Lapsiuhritutkimuksen aineiston kokonaisuuden osoittamaan sukupuolittuneisuuteen verrattuna liikuntaharrastuksissa sattuneiden väkivaltakokemusten kohdalla

ero sukupuolten välillä on poikkeuksellisen suuri ja väkivalta kaikissa muodoissaan kohdistuu useammin poikiin kuin tyttöihin.

Poikien yliedustusta väkivaltaa kokeneiden joukossa voidaan tutkia suhteessa kriittisen liikuntatutkimuksen piirissä esiin tuotuihin ajatuksiin *maskuliinisuuden tuottamisesta* liikuntaharrastusten piirissä. Erityisesti poikavaltaisten (joukkue)urheilulajien piirissä on todettu yhä vallitsevan ”machoilua”, kilpailuhenkistä aggressiivisuutta ja heteroseksuaalista ”hypermaskuliinisuutta” korostava henki, jossa opitut asenteet ja käytännöt saattavat ulottua myös harrastustoiminnan ulkopuolisille elämänalueille (Pappas ym. 2004; Kreager 2007; Mutz 2012). Tällöin valmentajien poikiin kohdistamat väkivallanteot ovat väistämättä myös osa tietynlaiseen maskuliinisuuteen sosiaalistamista. Samaa päämäärää voivat palvella myös poikien huomattavasti tyttöjä useammin ohjaajalta kuulemat seksiin liittyvät vitsit ja tarinat.

Aiemmissa kyselytutkimuksissa on useimmiten todettu tyttöjen kohtaavan poikia enemmän seksuaalista häirintää ja väkivaltaa (esim. Finkelhor ym. 2005; Ellonen ym. 2008). Myös vuoden 2013 lapsiuhritutkimuksessa tytöt raportoivat useammin kokemuksia seksuaalisesta häirinnästä muilla elämämpiireillä (Fagerlund ym. 2014, 82–87, 106–109). Näihin tuloksiin suhteutettuna poikien yliedustusta liikunta- ja urheiluharrastusten ohjaajien tekemää seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kokeneiden joukossa voi pitää yllättävänä. Poikien seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksia liikuntaharrastuksissa tutkinut Hartill (2009) on todennut, että ilmiön syntyyn vaikuttavia tekijöitä ovat ”kontrollin diskurssi”, aikuisjohtoisuus ja homofobisia piirteitä saava seksuaalisuuteen liittyvä kontrolli. Nämä tekijät paitsi tarjoavat mahdollisuuksia valtasuhteen väärinkäytölle, myös vaikeuttavat häirinnästä ja väkivallasta kertomista. Siksi olisikin tärkeätä tiedostaa ilmiön olemassaolo aiempaa paremmin sekä pohtia sukupuolen merkitystä arjessa, tutkimustiedon keräämisen kontekstissa ja väkivalta-kokemusten ilmi tuomisessa.

ETNISYYS JA VÄKIVALTAKOKEMUKSET LIIKUNTAHARRASTUKSISSA

Etnisyyden tai maahanmuuttotaustan osalta erot vastaajien väkivaltakokemuksissa liikuntaharrastuksissa on koottu taulukkoon 2. Niin sanottujen

kaksikulttuuristen perheiden lapset – eli ne, joiden vanhemmista toinen on syntynyt Suomessa, toinen Suomen ulkopuolella – eroavat valtaväestöä edustavista vastaajista vain vähän: heillä on hivenen enemmän väkivalta-kokemuksia, mutta tämä ero ei ole tilastollisesti merkitsevä valtaväestön vastaajiin verrattuna. Sen sijaan kahden ulkomailla syntyneen vanhemman lapsista huomattavan suuri osuus raportoiti erityisesti fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta. Tämä tulkinta on kuitenkin suhteutettava siihen, että vastaajia, joiden vanhemmista molemmat olivat syntyneet Suomen ulkopuolella, oli tutkittavassa joukossa suhteellisen vähän (n=112), jolloin lukumääräisesti melko vaatimaton lukumäärä väkivaltaa kohdanneita vastaajia muodostaa suurehkon osuuden koko joukosta. Lukumäärillä mitaten väkivallan uhreista valtaosa on siis valtaväestön edustajia. Ongelma on tyypillinen pienehköjen väestöryhmien tutkimisessa, mutta ei poista näiden erityisryhmien tarkastelun mielekkyyttä. Fyysisen ja seksuaalisen väkivallan kokemusten osalta kahden ulkomailla syntyneen vanhemman lapset eroavat joka tapauksessa tilastollisesti merkitsevällä tavalla sekä kaksikulttuuristen perheiden lapsista että valtaväestöä edustavista vastaajista⁴.

Taulukko 2. Kokemukset ohjaajan tekemästä henkisestä, fyysisestä ja seksuaalisesta väkivallasta ohjatuissa liikunta- tai urheiluharrastuksissa maahanmuuttotaustan mukaan ryhmiteltyinä (%).

Kokenut valmentajan tekemää...	Molemmat syntyneet Suomessa		Toinen syntynyt Suomessa, toinen muualla		Molemmat syntyneet muualla		Yhteensä	
	%	n	%	n	%	n	%	N
Henkistä väkivaltaa	24,3	4989	24,9	317	30,4	112	24,5	5418
	$\chi^2(2) = 2,183, p = 0,336$							
Fyysistä väkivaltaa	3,3	4993	4,4	318	12,5	112	3,6	5423
	$\chi^2(2) = 27,687, p < 0,001$							
Seksuaalista häirintää tai väkivaltaa	2,1	4971	4,1	317	12,5	112	2,4	5400
	$\chi^2(2) = 52,770, p < 0,001$							

Sen sijaan henkisen väkivallan kokemuksissa maahanmuuttotaustaltaan erilaisien vastaajien välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa. Jos kuitenkin tarkastellaan vielä lähemmin henkisen väkivallan kokemuksia sen pienen joukon keskuudessa, jonka molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomen ulkopuolella, silmiinpistäväinä seikkana nousee esiin se, että toisin kuin niin sanotun kantaväestön keskuudessa, tytöt raportoivat henkistä väkivaltaa yhtä usein kuin pojat (ei taulukoitu). Koska joukko on pieni tilastolliseen tarkasteluun, prosenttiosuuksien esittäminen sukupuolittain ei ole mielekästä, mutta havainto viittaa siihen, että väkivaltakokemusten sukupuolittuneisuus saattaa näyttäytyä erilaisena tässä joukossa.

Havainnot väkivaltakokemuksista liikuntaharrastuksissa vastasivat melko läheisesti havaintoja harrastustoiminnassa yleensä kohdatun väkivallan etnistyneestä luonteesta (Peltola & Kivijärvi 2016). Myös lapsiuhritutkimuksessa on yhtenä taustatekijänä huomioitu maahanmuuttotaustan lievä väkivaltakokemusten riskiä lisäävä vaikutus useimmilla tarkastelluilla elämänalueilla (Fagerlund ym. 2014), ja vastaava huomio on esitetty jo vuoden 2008 lapsiuhritutkimuksen aineiston pohjalta (Kääriäinen ym. 2010). Muilla elämänalueilla (vertaissuhteissa ja kotona) havaittu ero ei ole kuitenkaan läheskään yhtä suuri kuin liikuntaharrastuksissa, erityisesti fyysisen ja seksuaalisen väkivallan osalta.

Vaikka maahanmuuttotaustaisen väestön osuus Suomessa on yli kuusinkertaistunut kuluneen 20 vuoden aikana, on sen osuus nuoressakin ikäluokassa edelleen sen verran alhainen, että tilastollinen tarkastelu on haasteellista, ellei tämän joukon saavuttamiseen kiinnitetä erityistä huomiota jo aineiston keruuvaiheessa. Ainakin tämän tutkimuksen tapauksessa pienet havaintomäärät näyttävät liittyvän enemmän saavutettavuuden ongelmiin aineistonkeruussa kuin maahanmuuttotaustaisten nuorten erityisen vähäisestä määrästä liikuntaharrastusten piirissä – mikä sinänsä on hyvä uutinen liikuntaharrastusten yhdenvertaisen saavutettavuuden näkökulmasta. Koska parempia määrällisiä aineistoja maahanmuuttotaustaisten nuorten väkivaltakokemuksista liikuntaharrastusten piirissä ei ainakaan toistaiseksi ole saatavissa, on edellä esitettyihin havaintoihin suhtauduttava vakavasti. Kyseessä ei kuitenkaan ole yksittäinen havainto, sillä vähemmistöstatuksen tai maahanmuuttotaustan väkivaltakokemuksille altistavasta vaikutuksesta sekä ohjaajien tai valmentajien epäasiallisesta, asenteellisesta tai syrjivästä käytöksestä on olemassa runsaasti erityisesti laadullista tutkimusta (esim. Singer 2005;

Massao & Fasting 2010; Cunningham ym. 2012), jonka kanssa tämän tutkimuksen havainnot ovat linjassa.

VÄKIVALTAKOKEMUSTEN KASAUTUMINEN

Kuten väkivaltaa tarkastelevassa kriminologisessa tutkimuksessa on toistuvasti todettu (esim. Saunders 2003; Finkelhor 2011; Ellonen & Salmi 2011), väkivaltakokemuksille on tyypillistä niiden kasautuva luonne. Liitetaulukossa 1 esitetään liikuntaharrastuksissa tapahtuneiden väkivallantekojen väliset korrelaatiot, jotka ovat kaikkien tekemuotojen keskinäissuhteiden osalta positiiviset ja tilastollisesti merkitsevät. Toisin sanoen ne vastaajat, joilla on kokemuksia jostakin väkivallanteosta, ovat kohdanneet muita todennäköisemmin myös jonkin toisen tyyppistä väkivaltaa. Kaikkein voimakkaimmin toisiinsa ovat yhteydessä seksuaalisen väkivallan vakavat tekemuodot ($r > 0,7$, $p < 0,001$), melko voimakkaita korrelaatioita on myös päihhteiden tarjoamisen ja seksuaalisen häirinnän ja väkivallan tekemuotojen välillä sekä väkivallalla uhkaamisen ja fyysisten väkivallantekojen välillä.

Noin 72 prosentilla vastaajista ei ole omakohtaisia kokemuksia yhdestäkään kyselyyn sisällytetystä väkivallanteosta (tytöistä 81 %, pojista 63 %, ks. taulukko 5). Noin 20 prosenttia vastaajista kertoo kohdanneensa joskus yhtä tai kahta kysytyistä väkivallanteoista. Näin ollen vajaalle kymmenekselle (8,1 %) nuorista liikunnanharrastajista kasautuu verraten suuri määrä kokemuksia väärinkäytöksistä ja väkivallasta: he ovat joko kohdanneet kolmea tai useampaa tekemuotoa joskus, tai heillä on usein toistuneita kokemuksia yhdestä tai useammasta tekemuodosta. Väkivallanteot vaikuttavat olevan jossain määrin yleisempiä juuri liikunta- ja urheiluharrastusten piirissä: ei-liikunnallisten harrastusten harrastajista 86 prosentilla ei ole omakohtaisia kokemuksia yhdestäkään kysytyistä väkivallanteosta (tytöistä 90 %, pojista 80 %) ja vajaa 10 prosenttia vastaajista sanoi kokeneensa väkivaltaa joskus yhden tai kahden väkivallantekotyyppin luokista. Tätä useammista väkivallanteoista on kokemuksia 4,5 prosentilla ei-liikunnallisiin harrastuksiin osallistuvista vastaajista, mikä on lähes 4 prosenttiyksikköä vähemmän kuin liikuntaharrastuksiin osallistujien joukossa. Eroa harrastustyyppien välillä selittää ennen muuta se, että henkistä väkivaltaa raportoitiin useammin juuri liikunnanharrastajien parissa.

Taulukossa 3 on tarkasteltu edellä kuvatun operationalisoinnin avulla liikuntaharrastusten piirissä ohjaajan väkivallantekojen toistuvuutta (ei kokemuksia yhdestäkään kysytystä tekemuodosta, kokenut *joskus* yhtä tai kahta tekemuotoa, kokenut *usein* vähintään yhtä tai *joskus* vähintään kolmea tekemuotoa) sukupuolen, maahanmuuttotaustan ja perheen taloudellisen tilanteen suhteen. Sukupuolen ja etnisyyden osalta taulukossa toistuvat edellä esitetyt havainnot miessukupuolen ja maahanmuuttotaustan yhteydestä useampiin väkivaltakokemuksiin. Lähes 12 prosenttia pojista raportoi usein toistuneista väkivaltakokemuksista tai väärinkäytöksistä, mutta alle viisi prosenttia tytöistä. Vastaaajista, joiden

Taulukko 3. Ohjaajan tai valmentajan väkivallantekojen tai väärinkäytösten toistuvuus sukupuolen, etnisen taustan ja perheen koetun taloudellisen tilanteen mukaan ryhmiteltyinä (%).

		Väkivaltakokemusten toistuvuus			
		Ei väki- valta- kokemuk- sia	1–2 väki- valta- koke- musta joskus	Väkivalta kokemuk- sia usein	n
Suku- puoli	Tyttö	80,5	14,8	4,8	2774
	Poika	63,0	25,3	11,7	2617
		$\chi^2(2)=212,286, p<0,001$			
Etninen tausta	Vanhemmat syntyneet Suomessa	72,1	20,2	7,7	4943
	Toinen vanhemmista syntynyt Suomessa	71,2	17,4	11,4	316
	Vanhemmat syntyneet Suomen ulkopuolella	67,0	13,4	19,6	112
		$\chi^2(6)=30,907, p<0,001$			
Perheen talou- dellinen tilanne	Erittäin hyvä	74,7	17,5	7,8	1828
	Melko hyvä	71,5	20,8	7,7	2626
	Jonkin verran vaikeuksia	62,1	26,0	12,0	485
	Paljon vaikeuksia	43,9	34,1	22,0	41
		$\chi^2(6)=50,502, p<0,001$			

molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomessa, alle 8 prosenttia raportoiti use in toistuvista väkivaltakokemuksista. Kaksikuluttuuristen vastaajien kohdalla osuus oli yli 11 prosenttia ja lähestyi 20 prosenttia niiden vastaajien kohdalla, joiden vanhemmista molemmat olivat syntyneet Suomen ulkopuolella. Jälkimmäisessä tapauksessa on jälleen muistettava niiden vastaajien suhteellisen vähäinen lukumäärä, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Suomen ulkopuolella, ja tämän tosiasian vaikutukset tulosten luotettavuuteen ja yleistettävyyteen.

Väkivallan toistuvuutta on tarkasteltu vielä suhteessa vastaajien kokemuksiin perheensä taloudellisesta tilanteesta. Tämä muuttuja perustuu lasten ja nuorten subjektiiviseen arvioon, eikä välttämättä vastaa tulotasolla mitattavissa olevaa taloudellista tilannetta⁵. Kuten taulukosta 3 nähdään, lasten ja nuorten kokemukset taloudellisista vaikeuksista perheessään ovat kuitenkin tilastollisesti merkitsevällä tavalla yhteydessä väkivaltakokemuksiin liikuntaharrastusten piirissä. Siinä missä vajaa 8 prosenttia niistä vastaajista, jotka eivät kokeneet perheessään taloudellisia vaikeuksia, raportoiti use in toistuneista väkivaltakokemuksista, jonkin verran taloudellisia vaikeuksia kokeneista vastaajista 12 prosentilla oli use in toistuneita väkivaltakokemuksia. Vielä suurempi osuus niistä lapsista ja nuorista, jotka arvioivat perheellään olevan paljon taloudellisia vaikeuksia, raportoiti toistuvasta väkivallasta. Näiden vastaajien osuus vastaajien määrästä ylipäätään on kuitenkin niin pieni, ettei prosenttiosuuksien raportoiminen ole mielekäästä. Havainto taloudellisten vaikeuksien ja väkivaltakokemusten välisestä yhteydestä sekä tämän havainnon tilastollinen merkitsevyys kuitenkin säilyvät, kun jonkin verran ja paljon taloudellisia vaikeuksia kokeneiden vastaajien ryhmät yhdistetään. Vastaavan suuntainen yhteys taloudellisten vaikeuksien ja väkivaltakokemusten välillä on huomattu myös muissa konteksteissa lapsiuhritutkimuksen aineistossa (Fagerlund ym. 2014).

Väkivaltakokemusten kasautuminen näkyi paitsi harrastusten sisällä, myös aineiston kokonaisuuden tasolla siten, että ne vastaajat, joilla on väkivaltakokemuksia muilla elämänalueilla, kuten vertaissuhteissa tai kotona, raportoivat useammin myös väkivaltakokemuksista liikuntaharrastusten piirissä (ks. myös Ellonen & Salmi 2011). Taulukossa 4 on raportoitu liikuntaharrastusten piirissä kohdattujen väkivaltakokemusten toistuvuuden suhde väkivallantekojen näkemiseen tai kuulemiseen kotona, niiden kohteeksi joutumiseen kotona sekä vertaisten tekemän väkivallan kohteeksi joutumiseen⁶.

Niillä vastaajilla, joilla on väkivaltakokemuksia kotona tai vertaisten parissa, on muita useammin myös liikuntaharrastusten piirissä kokemuksia sekä yksittäisistä että toistuvammista ohjaajan tekemistä väkivallanteoista. Vanhemman tekemää väkivaltaa koskien on merkillepantavaa, että vastaajilla, jotka jättivät vastaamatta näihin kysymyksiin, on usein toistuneita väkivaltakokemuksia liikuntaharrastusten parissa jopa useammin kuin niillä vastaajilla, jotka raportoivat vanhempien tekemästä väkivallasta. Havainto heijastanee väkivaltakokemuksista kysymisen sensitiivisyyttä ja mahdollisesti niistä kertomisen vaikeutta.

Taulukko 4. Liikunta- ja urheiluharrastusten piirissä tapahtuneiden väkivaltakokemusten toistuvuus suhteessa väkivaltakokemuksiin muissa elämäntilanteissa (%).

		Väkivaltakokemukset liikuntaharrastuksissa				
		Ei koke- muksia	1–2 ko- kemusta joskus	Useam- pia koke- muksia	Yht	N
Todistanut väkivaltaa kotona	Ei	75,7	18,2	6,1	100	3881
	Kyllä	62,3	24,4	13,3	100	1524
		$\chi^2(2)=118,910, p<0,001$				
Kokenut vanhemman tekemää väkivaltaa	Ei	78,5	15,9	5,6	100	2836
	Kyllä	66,5	25,6	7,9	100	1412
	Tieto puuttuu	64,8	22,3	13,0	100	888
		$\chi^2(4)=125,533, p<0,001$				
Kokenut vertaisten tekemää väkivaltaa	Ei	74,5	18,6	6,9	100	3735
	Kyllä	66,2	22,9	10,9	100	1670
		$\chi^2(2)=44,055, p<0,001$				

Väkivallan kasautumisen ilmiön parempi ymmärtäminen vaatisi muiden taustamuuttujien huomioimista esimerkiksi monimuuttujamenetelmien avulla, mille ei tässä artikkelissa ole tilaa. Myös liikunta- ja urheiluhar-

rastusten piirissä on kuitenkin hyvä olla tietoinen siitä, että väkivallan uhriksi joutuminen saattaa olla myös osa laajempaa huono-osaisuuden kierrettä (ks. Ellonen & Salmi 2008). Tältäkin kannalta katsoen olisi erittäin tärkeää, että ainakin harrastuksissa pystyttäisiin lapsille ja nuorille takaamaan turvallinen ympäristö, kunnioittava suhtautuminen ja fyysinen koskemattomuus.

EPÄTASAISESTI JAKAUTUVAT VÄKIVALTAKOKEMUKSET LIIKUNTAHARRASTUSTEN KENTÄLLÄ

Liikuntaharrastustoimintaa voi pitää jonkinlaisena katvealueena julkisten ja yksityisten tilojen välissä, jolle väkivaltatutkijoiden katse on harvoin yltänyt (Fagerlund ym. 2014, 124). Nuoriso- ja liikuntatutkimuksen piirissä harrastustoimintaa on toki tutkittu, mutta ainakin Suomen kontekstissa uhrikokemukset ja niiden eriarvoinen jakautuminen ovat vielä pääosin jääneet sivuun. Tämän artikkelin tulokset osoittavat, että liikuntaharrastukset eivät ole väkivallasta vapaata aluetta, eivät edes silloin kun tarkastelun alla on lapsista ja nuorista vastuussa olevien aikuisten toiminta (ks. myös Stirling & Kerr 2009; Shields ym. 2005).

Väkivaltailmiön keskusteluun nostamisen lisäksi tämän artikkelin keskeisenä tehtävänä on pohtia sukupuolen ja etnisyyden merkitystä suhteessa väkivaltakokemuksiin liikuntaharrastuksissa. Olen edellä todennut, että väkivaltakokemukset olivat selvästi yleisempiä poikien kuin tyttöjen joukossa. Lisäksi tulokset viittaavat siihen, että maahanmuuttotausta altistaa lapsia ja nuoria väkivaltakokemuksille. Kuten väkivaltatutkimuksen piirissä laajemminkin on todettu, väkivaltakokemukset näyttävät jossain määrin kasautuvan sekä liikunta- ja urheiluharrastusten sisällä että eri elämänpiirien välillä siten, että osalla vastaajista on muita enemmän väkivaltakokemuksia. Tämä havainto kiinnittää liikuntaharrastusten piirissä tapahtuvan väkivallan osaksi laajempaa huono-osaisuuden kasautumista koskevaa keskustelua.

Poikien yliedustusta liikuntaharrastusten ohjaajan tekemää väkivaltaa kokeneiden vastaajien joukossa voidaan hyvällä syyllä pitää yhtenä artikkelin tärkeimpänä tuloksena. Tämän havainnon myötä nousee väistämättä keskusteluun myös se, minkälaista maskuliinisuutta liikuntaharrastusten piirissä pidetään suotavana ja tavoiteltavana (ks. Messner

2011; Kreager 2007). Tämän aineiston puitteissa ei ollut mahdollisuutta tarkastella lähemmin sitä, miten kokemukset väkivallasta vaihtelevat liikunta- tai urheilulajin mukaan: näyttääkö nyt havaittu poikien usein kokema verbaalinen aggressio painottuvan vielä selkeämmin esimerkiksi poikavaltaisiin joukkuelajeihin vai painottuuko se jonnekin muualle (vrt. Mutz 2012)? Tämä, kuten poikien uhrikokemukset liikuntaharrastuksissa laajemminkin, olisivat tärkeä jatkotutkimuksen kohde.

Toinen selkeä tutkimustarve paikantuu poikien seksuaalisen hyväksikäytön ja väkivallan kokemuksiin, joista Suomen kontekstissa on varsin niukasti tietoa. Lapsiuhritutkimuksen aineisto – jossa tytöt raportoivat enemmän seksuaalista hyväksikäyttöä, kun tapahtuman kontekstia ei ole eritelty, mutta pojat raportoivat enemmän seksuaalista hyväksikäyttöä harrastustoiminnassa – vihjaa, että myös tutkimuksen ja kysymyksen kontekstilla on merkitystä sille, miten ilmiö tulee esiin. Uhriposition asettuminen saattaa aiheuttaa ristiriitaisuutta suhteessa tiettyihin maskuliinisuuden ideaaleihin, mikä voi johtaa erityisesti poikiin kohdistuvien väkivallantekojen tunnistamisen ja huomioinnin vaikeuteen ”pojat on poikia” -ajattelun hengessä sekä aikuisten että poikien itsensä joukossa.

Vaikka ulkomaalaistaustaisten väestön edustavuuden paremmin huomioivia jatkotutkimuksia tarvitaan, tämän aineiston viitteet vähemmistötaustaisten lasten ja nuorten yliedustuksesta fyysisiä ja seksuaalisia väkivallantekoja kohdanneiden vastaajien joukossa ovat niin ikään huolestuttava merkki. Asiaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota sekä liikuntaharrastuksissa että niitä koskevassa tutkimuksessa. Etnisyyttä ja rodullistamista koskevissa tutkimuksissa on usein todettu, että rodullistetuissa stereotyypioissa korostuvat erityisesti afrikkalaistaustaisten poikien ja nuorten miesten kohdalla ajatukset ”hypermaskuliinisuudesta”, aggressiivisuudesta ja uhkaavuudesta, ja sitä kautta korostetusta tarpeesta ulkopuolelta tulevalle kontrollille. Myös ”rodullistettujen toisten” seksuaalisuus – sukupuolitetuilla tavoilla mutta molempia sukupuolia koskettaen – määrittyy usein patologiseksi, liialliseksi tai eksoottiseksi. (Esim. Yeğenoğlu 1998; Phoenix ym. 2003; Hautaniemi 2004). Vaikka lapsiuhritutkimuksen aineisto ei tavoita tilannekohtaisia motiiveja, saati tiedostamattomampia taustalla vaikuttavia etnisiä normeja ja stereotyypioita, on syytä pohtia myös sitä, miten ja missä määrin julkisen keskustelun tavat representoida etnisiä vähemmistöjä vaikuttavat kasvatuksellista työtä tekevien aikuisten näkökulmiin, joista käsin näiden ryhmien lapset ja

nuoret näyttäytyvät ”villeinä”, ”kontrolloimattomina” tai ”kontrolloitavina” (Strandell 2012, 195; Rastas 2007, 113–118; ks. myös Berg tässä teoksessa).

Kaikki väkivaltakokemukset ovat lapsille ja nuorille vahingollisia. Liikuntaharrastuksessa ohjaajan harjoittamaa väkivaltaa voi kuitenkin pitää ehkä vielä vertaissuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa vakavampana asiana, koska harrastajan ja ohjaajan välinen valtasuhde ei ole tasavertainen ja koska ohjaaja edustaa liikuntaharrastuksessa aikuista, jonka käytös myös antaa esimerkin aikuismaailmassa hyväksyttävistä toimintatavoista. Jos ja kun suomalaisessa yhteiskunnassa halutaan tukea lasten ja nuorten yhdenvertaista osallistumista liikuntaharrastuksiin, väkivaltailmiöön tulisi suhtautua vakavasti ja huolehtia siitä, että harrastuksissa luodaan tila, joka kunnioittaa kaikkien lasten ja nuorten fyysisistä koskemattomuutta ja edistää, ei heikennä, heidän henkistä hyvinvointiaan. Tämän tilan luominen alkaa ohjaajan käyttäytymisestä. Vaikka väkivalta ja syrjintä ovat olleet liikuntaa koskevan keskustelun marginaalissa, Suomessakin on viime vuosina käyty jonkin verran keskustelua siitä, millä käytännöillä voitaisiin parhaiten taata lasten ja nuorten harrastustoiminnan turvallisuus vapaaehtoisvetoisella harrastuskentällä. Keskustelua on käyty sekä lainsäädännöllisistä toimista – vuonna 2014 säädettiin laki vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014) – että vapaaehtoisten koulutuksen, syrjimättömyyden ja väkivallattomuuden pelisääntöjen luomisen ja toiminnan läpinäkyvyyden kehittämisen kaltaisista, ongelmakäyttäytymiseen ennaltaehkäisevästi ja laaja-alaisesti puuttuvista toimista (Lasten turvallisuutta edistävät toimintatavat 2014). Vaikkei yksikään toimi yksinään todennäköisesti auta poistamaan ongelmaa, voi asennetason ja ennaltaehkäisyn merkityksen huomioivien hyvien käytäntöjen ja toimintaohjeiden yhteen kokoamista pitää rohkaisevana edistysaskeleena. Haasteeksi jää niiden käytäntöön vieminen.

VIITTEET

- 1 Näissä tutkimuksissa on todettu, että yhdenvertaisuuskysymykset niin sukupuolen kuin etnisyyden suhteen on muodollisella tasolla huomioitu verraten hyvin. Käytäntöjen tasolla toimintaa saattavat kuitenkin ohjata sukupuolen ja etnisyyden mukaiset osin tiedostamattomatkin stereotyyptit. Lisäksi yhdenvertaisuus herkästi mielletään ”kaikille samaa” -periaatteen mukaisesti tasapuoliseksi kohteluksi,

jolloin erilaiset lähtökohdat, kiinnostuksen kohteet, taloudelliset ja sosiaaliset resurssit ja muut valmiudet eivät tule huomioiduiksi. Sukupuolisensitiivisyys, etniset jakolinjat nuorten vertaissuhteissa sekä etnisyyden ja sukupuolen yhteisvaikutukset vaativat vielä huomattavasti nykyistä enemmän huomiota nuorisotoimintaa järjestäviltä tahoilta. (Esim. Honkasalo 2011; Kivijärvi 2015.)

- 2 Kaikki tilastolliset tavat kategorisoida etnisyyttä ovat tavalla tai toisella ongelmallisia eivätkä tavoita todellisuuden moninaisuutta. Tässä käytetyt muuttajat liittävät etnisyyden ”maahanmuuttotaustaan” ja siten jättävät huomiotta niin sanotut vanhat etniset vähemmistöt, kuten saamelaiset, romanit, tataarit ja osan venäläistaustaista väestöä. Vanhempien syntymämaata koskevan muuttujan käytön myötä mahdollistuu kuitenkin ns. toisen sukupolven, eli maahanmuuttajien Suomessa syntyneiden lasten sekä kaksikulttuuristen liittojen lasten kokemusten tarkastelu. Aiemman tutkimuksen perusteella (esim. Rastas 2007) nämä ryhmät kohtaavat samantyyppistä toiseuttamista ja rasismia kuin maahan muuttaneet henkilöt, joten heidän sisällyttäminen tarkasteluun on tärkeää. Itse maahan muuttaneiden nuorten ja ns. toisen sukupolven nuorten erottaminen toisistaan olisi ollut aineiston puitteissa mahdollista, mutta koska maahanmuuttotaustaisten vastaajien osuus koko aineistossa on verraten pieni, erojen nyanssoinnin ja tilastollisten vaatimusten yhteensovittamisessa päädyin ratkaisuun vanhempien syntymämaata koskevan muuttujan tarkastelusta.
- 3 Tilastokeskuksen käyttämä ”ulkomaalaistaustaa” koskeva muuttuja erottelee henkilöt, jotka itse tai joiden molemmat vanhemmat (tai ainoa tiedossa oleva vanhempi) ovat syntyneet Suomen ulkopuolella. Tämän tilastotiedon perusteella ei voi arvioida ns. kaksikulttuuristen lasten ja nuorten, eli niiden, joiden vanhemmista toinen on syntynyt Suomessa ja toinen muualla, osuutta.
- 4 Myös khiin neliö -testin oletukset koskien havaittuja ja odotettuja frekvenssejä täyttyvät.
- 5 Kyselylomakkeessa kysymys oli muotoiltu seuraavasti: ”Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta? Erittäin hyvä, melko hyvä, jonkin verran talousvaikeuksia, paljon talousvaikeuksia, ei osaa sanoa”.
- 6 Kaikki kolme tarkasteltua muuttujaa ”todistanut väkivaltaa kotona”, ”kokenut vanhemmat tekemää väkivaltaa” ja ”kokenut vertaisten tekemää väkivaltaa”, ovat summamuuttujia, joiden avulla on koottu yhteen monia sekä henkisen että fyysisen väkivallan piiriin kuuluvia tekoja. Vastaajat on tässä tiivistämisen tarpeen vuoksi luokiteltu hyvin karkeasti niihin, jotka eivät raportoi yhdestäkään väkivaltakokemuksesta näissä suhteissa, ja niihin, jotka raportoivat vähintään yhdestä väkivaltakokemuksesta. Tiedot tarkemmista muuttujista kyselylomakkeen tasolla löytyvät Fagerlundin ja kollegoiden (2014) raportista. Väkivallan uhriksi kotona joutumista koskevan muuttujan kohdalla on huomioitava, että osittainen kato aineiston sisällä on suurimmillaan tämän muuttujan kohdalla (noin 13 %), mikä heijastelee kysymyksen sensitiivisyyttä. Tästä syystä myös puuttuva tieto on tällä kohtaa huomioitu erikseen.

LIITETAULUKKO 1. Liikuntaharrastuksen ohjaajan väärinkäytösten ja väkivallantekeiden keskinäiset korrelaatiot.

	Teko 1	Teko 2	Teko 3	Teko 4	Teko 5	Teko 6	Teko 7	Teko 8	Teko 9	Teko 10	Teko 11
Teko 1: pilkannut tai nimitellyt	1										
Teko 2: kiroillut tai huutanut vihaisesti	,47	1									
Teko 3: uhkailut väkivallalla	,45	,31	1								
Teko 4: uhkailut muutoin	,45	,38	,51	1							
Teko 5: tarjonnut päihteitä	,35	,24	,59	,44	1						
Teko 6: tarttunut kiinni tai tönnönyt	,41	,29	,70	,43	,55	1					
Teko 7: lyönyt	,38	,26	,70	,42	,56	,75	1				
Teko 8: kertonut seksijuttuja	,36	,35	,37	,27	,37	,37	,36	1			
Teko 9: kosketellut seksuaalisesti	,30	,21	,55	,42	,62	,56	,52	,38	1		
Teko 10: yrittänyt suudella tai suudellut	,33	,22	,56	,40	,63	,55	,55	,38	,75	1	
Teko 11: ehdottanut yhdyntää/suuseksiä	,29	,19	,56	,43	,63	,55	,52	,34	,76	,78	
Teko 12: pakottanut yhdyntään/suuseksiin	,28	,18	,56	,41	,60	,51	,50	,31	,70	,72	,88

Kaikki korrelaatiot ovat merkitseviä tasolla $p < 0,001$

Rajat ja rajatyö jäähkiekkokallossa

Helena Herrala

RAJOJEN ÄÄRELLÄ

Jääkiekolla on Suomessa vahva asema kansallisena urheilulajina, mutta useimmiten vain miesten lajina. Alkuvuodesta Suomessa juhlittiin suurin elein nuoria Leijonia, kun alle 21-vuotiaat nuoret miehet voittivat MM-kultaa. Samaan aikaan naiset saivat MM-kultaa ringetessä¹. Naisjoukkueen saavutus mainittiin uutisotsikoissa, mutta nuorten miesten jääkiekkotulosta vastaavaa yleistä kansallishurmasta tämä ei saanut aikaan. Miesten kansainvälisiä ja kansallisia tuloksia esitellään mediassa, mutta naisten tulokset eivät juuri saa mediatilaa. Tämä kuvaa hyvin naisjäähkiekon arvostusta. Naisten asema on jääkiekon hierarkian alimmilla portailla: ensin tulevat miehet, sitten poikien junioritason SM-edustusjoukkueet, tämän jälkeen nuoremmat pojat ja lopuksi naiset ja tytöt.

Viime keväänä Suomessa oli yhteensä 5232 jääkiekkoa pelaavaa tyttöä ja naista. Rekisteröityneitä mies- ja poikapelaajia oli yli kymmenen kertaa enemmän, yhteensä 54521 (Suomen Jääkiekkoliitto 2015). Jääkiekkoliiton ilmoittamat lukumäärät eroavat *Kansallisen liikuntatutkimuksen* 2009–2010 lukemista, joiden mukaan jääkiekkoa harrastavia tyttöjä oli tuolloin noin 8000 ja poikia puolestaan 9300. Erot voivat selittyä sillä, että Jääkiekkoliiton lukumäärät koskevat rekisteröityjä pelaajia, kun taas Kansallisen liikuntatutkimuksen lukumäärissä lienee mukana lapsia ja nuoria, jotka eivät kuulu mihinkään jääkiekkoseuraan. Lisäksi nämä tiedot ovat muutaman vuoden vanhoja.

Jääkiekko ei ole tytöillä yhtä suosittu harrastus kuten pojilla, ja lajin harrastajamäärissä tytöt ja naiset ovat marginaalisia. Myös urheilujärjestelmä käytäntöineen pyrkii muistuttamaan naisia ja tyttöjä heidän sukupuolestaan. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että usein jääkiekko ajatellaan poikien lajiksi ja poikiin myös panostetaan enemmän. Tutkimusten mukaan miehille ja pojille myös annetaan harjoitteluvuoroja enemmän

kuin naisille ja tytöille. (Herrala 2015, Gilenstam, Karp & Henriksson-Larsén 2008.) Naisten ja miesten vastakkainasettelua tuotetaan yhteiskunnassamme myös yleisellä kielenkäytöllä: kun jääkiekkoilijasta puhutaan ilman etuliitettä, tarkoitetaan miespuolista pelaajaa. Jos puhutaan jääkiekkoilevasta naisesta, liitetään *jääkiekkoilija* termin eteen etuliite *nais-*. Ilman etuliitettä jääkiekonpelaaja on mies ja jääkiekkoa pelaava nainen on poikkeama jääkiekossa vallitsevasta miesnormista sekä perinteisestä naiskuvasta. (Gilenstam ym. 2008, 8.)

Artikkelissani tutkin, miten jääkiekon käytännöissä tuotetaan sukupuolta. Kysyn, miten ja millaisissa tilanteissa sukupuolitettut rajat tulevat esiin, millaisilla tavoilla rajoja tuotetaan ja miten niistä neuvotellaan. Käytännöillä viitataan itsestäänselvytenä ilmeneviin tapoihin ja sääntöihin, jotka ilmenevät erityisessä, kulttuurisessa ja historiallisessa tavassa toimia (vrt. Foucault 1972a; 1972b; 1991a; 1991b; Bacchi & Bonham 2014, 173–191). Konkreettisimmillaan käytännöt ovat erilaisia tekoja, toimintoja, asenteita, ajatuksia ja diskursseja, jotka voivat olla näkyviä tai piiloisia (vrt. Hämäläinen 2008, 26).

SUKUPUOLI, RAJATYÖ JA RAJANKÄYNTI

Artikkelini käsitteellisenä taustana on Judith Butlerin (1990; 2006) teoreettinen työ, jota seuraten tulkiten sukupuolen performatiiviseksi kategoriaksi. Butlerin (1990, 4–7, 10–44) mukaan sukupuolta ei voi palauttaa biologiseen olemukseen eikä ruumiin piirteisiin. Sen sijaan kyse on käytännöistä: sukupuolta tuotetaan toistamalla tiettyjä, kulttuurisesti sukupuolittuneita ja miehisiksi ja naisisiksi vakiintuneita tekoja, eleitä, asentoja ja puhetapoja (ks. myös Pulkkinen 2000, 50). Performoinnin vaihtoehdot ovat vallan tuottamia ja rajoittamia. Niihin sisältyy normatiivinen oletus tietynlaisesta tavasta toistaa sukupuolta. Yksilöllä on mahdollisuus vastustaa ja haastaa rajoitteita, mutta valinta ei suinkaan ole täysin vapaa. (Butler 1990; 2006.)

Lähestyn jääkiekon arjen käytäntöjä ja toimintoja *rajatyön* käsitteen avulla. Käsite viittaa tyttö- ja poikaryhmien välisiin eroihin ja kohdistuu konkreettisiin tilanteisiin, joissa rajat tulevat esille. Barrie Thorne (1993, 64–84) on havainnoinut oppilaiden vuorovaikutusta koulussa ja tarkastellut erilaisia tilanteita, joissa tytöt ja pojat olivat yhdessä. Näissä

tilanteissa rajat joko aktivoituivat ja vahvistuivat tai liukenivat pois (mt., 64–84). Myös Päivi Berg (2007; 2010) on tutkimuksissaan soveltanut rajatyön käsitettä. Hänen koululiikuntaa käsittelevässä tutkimuksissaan rajatyötilanteita olivat tyttöjen ja poikien erilliset liikuntaryhmät sekä osittain myös ryhmien erilaiset käytännöt. Bergin (2007, 35–36) mukaan rajatyö konkretisoi sukupuolen performatiivisia tuoden sille kontekstin. Rajatyö konkretisoi sen, miten ja millä tavoilla eroa toistetaan ja luodaan (mt., 35–36; 48).

Viittaan rajatyöllä niihin konkreettisiin arjen käytännöissä ilmeneviin tilanteisiin, joissa tytöt ja pojat ovat vuorovaikutuksessa keskenään tai sukupuolesta tulee jollakin tavalla merkitsevä. Rajatyö liittyy tarkastelussani esimerkiksi sarjapeleihin ja harrastuksen aloittamiseen, jossa vaihtoehtoina ovat tyttö- tai poikajoukkueet. (Vrt. Thorne 1993; Berg 2007; 2010.) Vaikka tarkoitan rajatyöllä konkreettisia tilanteita, ovat rajatyötilanteet osa sosiaalista ja diskursiivisesti muotoutuvaa todellisuutta.

Rajankäynti puolestaan soveltuu symbolisena käsitteenä rajatyötilanteiden analysoimiseen. Rajankäynti viittaa erilaisiin tilanteisiin, jotka pakottavat yksilön ”sukupuolistumiseen” eli paikantumaan sukupuolikatgorioihin (Davies 1993). Tämä ajattelu yhdistyy käsitykseen sukupuolen normatiivisuudesta ja pakottavuudesta. Sukupuolikatgoriat ovat vallan kehystämiä ja rajoittamia. Sukupuoleen liittyvät kulttuuriset odotukset ja sukupuolikatgorioiden ilmentymät saavat ihmiset toimimaan tietyllä, kulttuurisesti vakiintuneella tavalla. (Ks. Butler 1990; 2006.)

Rajankäynti voidaan ymmärtää myös sukupuolen kulttuurisena organisointiperiaatteena, toimijoiden neuvotteluna maskuliinisuuden ja feminiinisuuden katgorioista. Rajankäynti tuo esiin, miten kieli ja sen avulla tehdyt määrittelyt ohjaavat sukupuolen tuottamisen tapaa. Huomio kohdistuu siihen, miten käytännöt muokkaavat muun muassa tietyssä historiallisessa, sosiaalisessa ja kielellisessä ympäristössä sitä, miten yhteisesti jaettua todellisuutta voidaan esittää ja mitä siitä voidaan sanoa. (Foucault, 1972a; 1972b; 1991a; 1991b.)

Jos rajankäynti ymmärretään neuvotteluna, on se myös sopimuksenvaaraista. Tämä käy yksiin sukupuolen performatiivisuuden kanssa: normatiivisuudesta huolimatta performatiivisuus jättää sijaa toisin tekemiselle. Omalla tietoisuudella ja tekemisellä voi murtaa sukupuolijärjestelmän perusteita ja siten ”tehdä sukupuolta” toisella tavalla. (Ks. Butler 1990; 24–25; 202–203.) Lähtökohtanani on siis ajatus, että sukupuolta tuote-

taan arjen käytännöissä. Yhteiskunnassa opitaan toimimaan sukupuoleen liittyvien odotusten ja normien mukaan, mutta perinteisiä käsityksiä on mahdollista haastaa ja muuttaa toimimalla vastoin kulttuurisesti rakentuneita stereotypioita.

AINEISTO JA ANALYYSI

Analyysini perustana on etnografista väitöskirjatutkimustani varten tuotettu aineisto (Herrala 2015). Etnografian hyöty on tutkittavien arjessa tapahtuvassa kenttätyössä ja erilaisissa aineistoissa, joiden avulla on mahdollista nostaa esiin sosiaalisen todellisuuden piiloisia sekä marginaalissa olevia kulttuurisia käsityksiä ja uskomuksia (Mirza 2006, 138).

Havainnoin erään tyttöjoukkueen toimintaa syksystä 2009 kevääseen 2010. Joukkueessa pelasi 21 tyttöä, jotka olivat iältään 12–16-vuotiaita. Seurasin tyttöjen harjoituksia kahtena tai kolmena iltana viikossa. Harjoitukset kestivät kokonaisuudessaan noin kolme tuntia mukaan lukien ennen jäävuoroa pidetyt oheisharjoitukset. Lisäksi kuljin joukkueen mukana sarjapeleissä, jotka pelattiin lauantaisin ja sunnuntaisin². Tyttöjoukkueiden vähäisen määrän vuoksi tytöille ei järjestetty omaa erillistä sarjaa, vaan he pelasivat sarjapelinsä poikia vastaan. Harjoituksia, joissa olin läsnä, kertyi yhteensä 46 kertaa. Peleissä olin mukana yhteensä 21 kertaa. Peleistä 17 oli sarjapelejä ja loput neljä varsinaisen sarjan ulkopuolella pelattuja harjoituspelejä. Tutkimuksen aineistoa ovat kirjoittamani kenttämuistiinpanot, tyttöjen kirjoitelmat (20 kpl) sekä taustatietolomakkeet, joista sain takaisin täytettynä 13 kappaletta. Lisäksi olen haastatellut joukkueen valmentajaa ja seitsemää tyttöä erikseen sovituna ajankohtana haastateltavien ehdottamassa paikassa. Yksi tytöistä tuli haastatteluun yksinään, ja loput kolme haastattelutilaisuutta toteutin parihaastatteluna.³ Aineistoa täydentävät myös vanhempainpalavereiden muistiot ja videoidut cd-tallenteet.⁴

Etnografisen aineiston hyödyllisyys on sen moninaisuudessa, näkökulmaisuuksissa ja tilanteisuudessa. Yksi aineisto voi tarjota näkökulmia useaan eri suuntaan, mutta aineiston analyysi on väistämättä tiivistämistä, valikointia ja luokittelua (vrt. Ronkainen 2004, 65–66; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011). Aineiston analyysi-, luenta- ja tulkintaprosessissa tietyt asiat näyttävät merkittävänä, toiset

taas vähemmän merkitsevinä, mutta näistä jälkimmäisilläkin voi olla käyttöarvoa jossakin muussa yhteydessä.

Tätä artikkelia varten olen lukenut aineiston ensin kokonaisuutena. Sen jälkeen olen analysoinut sitä rajatyön, rajankäynnin ja performatiivisuuden käsitteiden avulla. Aineistoa läpikäydessäni olen kiinnittänyt huomioni siihen, missä tilanteissa sukupuolitetut rajat tulevat esiin ja millä tavalla. Olen analysoinut, miten niistä puhutaan ja millaisia teemoja sukupuolesta ja rajoista muodostuu. Olen myös tarkastellut, miten jääkiekkoa ja sukupuolta koskevat itsestäänselvyydet sekä stereotyyptit rakentuvat ja millillä tavoilla hegemonisia diskursseja tuotetaan ja uusinnetaan.

Ensimmäiseksi analyysiteemaksi muodostui *rajojen rakentaminen* toiminnan organisoimisessa, sarjapelikäytännöissä ja jääkiekkosäännöissä. Teema kuvaa toiminnan organisoimista ja toiminnan rakenteissa muodostuvia konkreettisia rajoja sekä rajojen ylittämisen mahdollisuutta. Toinen teema koskee *rajojen tuottamista ja vahvistamista*. Kyse on siitä, miten erityisesti jääkiekon käytännöissä – valmennuksessa, jääkiekkosäännöissä, valmennusopissa ja pelitilanteissa – tuotetaan ja vahvistetaan rajoja. Keskeisenä keinona rajojen luomisessa on sukupuolen luonnollistaminen biologiaan viitaten. Näitä teemoja analysoin toiminnan organisoimisen ja tyttöjen näkökulmasta. Kolmas teema käsittelee niitä tapoja, joilla tytöt pyrkivät *horjuttamaan tuotettuja rajoja*.

SUKUPUOLITTUNEET RAJAT JA NIIDEN YLITTÄMINEN

Jääkiekkoliiton internet-sivuilla lajin toimintakenttä on jaettu kilpailutoimintaan, harrastekiekkoiiluun ja juniorikiekkoiiluun. Molemmilla sukupuolilla on mahdollisuus osallistua kilpailu- ja harrastetoimintaan, ja toiminta on jaettu sukupuolten mukaisesti erillisiin sarjoihin ja joukkueisiin. Juniorikiekossa toiminta jaetaan pääpiirteissään alle kouluikäisten, lasten ja nuorten toimintaan. Kuvaan tässä tarkemmin lasten toimintaa, koska tutkimuksessani mukana olleet tytöt sijoittuvat kyseiseen ryhmään.

Lasten kilpailutoiminnassa toiminta on eriytetty iän mukaan siten, että G-juniori-ikäiset luokitellaan peruskoulun ensimmäistä vuosiluokkaa käyviksi lapsiksi. F-juniorit ovat toisella tai kolmannella luokalla. E-juniorit käyvät neljättä tai viidettä luokkaa. Seuraava ikäluokka on kuudennella tai seitsemännellä luokalla olevat D-juniorit. Lisäksi juniorikiekkotoiminnan

alla on oma lokeronsa tyttökiekkoilulle, kilpailutoiminnalle ja muille erillisille tyttökiekkotapahtumille. Tyttöjen sarjatoiminnassa mainitaan seuraavat ikäryhmät: B, C, D, E ja GHD. (Suomen Jääkiekkoliitto.) Kuten kuvauksesta ilmenee, toiminnassa luodaan sukupuolitettuja rajoja, joita merkitään myös iän, taitojen ja yksilön lajiin liittämien tavoitteidenkin mukaan.

Harrastuksen aloittamishetki konkretisoi rajatyötilannetta, jossa rajat rakentuvat sekä konkreettisesti että symbolisesti. Aiemman tutkimuksen (Herrala 2015) mukaan harrastuksen aloittamisessa rakentuu kolme erilaista kategoriaa. Osa tytöistä oli aloittanut harrastuksen tulella suoraan *tyttöjoukkueeseen*. Osa tytöistä puolestaan oli aloittanut harrastamisen käymällä ensin Suomen Jääkiekkoliiton organisoimassa valtakunnallisessa, ja muutaman kerran vuodessa järjestettävässä *tyttöjääkiekkotapahtumassa* (GHD)⁵. Moni tytöistä kertoi aloittaneensa harrastuksensa suoraan *poikajoukkueessa*. Seuraavassa otteessa erään tytön kirjoitelmasta rajatyö konkretisoituu pohdinnassa koskien tyttöjääkiekkotapahtumaan osallistumista:

Kävin tutustumassa ensimmäisen kerran syksyllä 2008 tyttökiekko-päivään sekä 2009 syksyllä tyttöjen pelipäivään. Innostuin ja päätin kokeilla jääkiekon peluuta. Jo 2008 syksyllä mietin tyttökiekko-päivän jälkeen aloitanko jääkiekon, mutta en uskaltanut. (Kirjoitelma 8.)

Otteessa sukupuolten välinen raja rakentuu mainintana tyttöjoukkueesta. Teoria sukupuolesta kulttuurisen organisoinnin periaatteena näkyy tässä keinona jaotella toiminta sukupuolten mukaan. Verbi ”mietin” kuvaa neuvottelua ja pohdintaa rajojen ylittämistä. Tyttökiekkotapahtuma toimii mahdollisuutena kokeilla poikamaiseksi mielletyn jääkiekon pelaamista tyttönä tyttöjen keskuudessa. Siirtyminen maskuliinisuuden alueelle tarkoittaa sukupuolirajojen ylittämistä, johon tyttöjääkiekkopäivät tarjoavat symbolisen ”turvan”. Raja ei ole siis pelkästään rajoite, vaan mahdollisuus, joka antaa tukea kokeilemiselle. Kynnys ”poikamaisen” harrastuksen aloittamiseen on tytölle matalampi ja symbolisempi tyttöjoukkueessa kuin poikajoukkueessa. (Ks. myös Herrala 2015, 109.)

Seuraavassa otteessa, jossa toinen kirjoittaja kertoo jääkiekkoharrastuksen aloittamisesta, tulevat esille kaikki alussa mainitut kategoriat, myös poikajoukkueessa pelaaminen:

[...] lehdessä oli mainos ekasta paikallisen joukkueen järjestämästä tyttökiekkopäivästä ja sinnehän mä menin. [...]. Vaikka olin sinä tyttökiekkopäivänä varmaa yks surkeimmista, koska siellä oli osa pelaajia jotka harrasti jo jääkiekkoa [...]. [...] jääkiekkopäivän ansiosta oli saatu hommattua pelkästään tytöille tarkoitettu luistelukoulu, ja sinnehän mä menin, koska ihan turhaan olisin mennyt vanhempiin tyttöihin, jossa en ois osannu mitään. [...] luistelukoululla ei ollut alku kaudesta jäävuoroja, joten menin alkukaudesta ihan pikkupoikien luistelukouluun harjoittelemaan. Olihan se vähän noloa, kun oli kaks päätä pidempi niitä poikia, ja monta vuotta vanhempi. [...]. Luistelukoulussa oli pari tosi mukavaa valmentajaa, ja heidän ansiosta opin luistelemaan takaperin, edes jotenki. Ja vaikka olinkin niitä pikkupoikia vanhempi ja kookkaampi, silti jotku tuli jutteleen, eikä varmaan kukaan pitänyt mua surkeena, vaikka olin niin vanha ja huono ikäkseni pelaamaan. Joskus joulukuun jälkeen menin kokeileen isompiin tyttöihin parin muun tytön kanssa, ja sinnehän sitte jäinkin. (Kirjoitelma 7)

Lainauksessa rajoja tuotetaan Jääkiekkoliiton toimintamallin mukaisesti. Aloittamisvaihtoehdot ovat tyttökiekkopäivä, tyttöjen luistelukoulu, ”ihan pikkupoikien” luistelukoulu ja tyttöjoukkue. Vaihtoehdoiksi mainitut joukkueet tai ryhmät rakentavat rajoja, jotka eivät välttämättä ole este, vaan rajat voi myös ylittää. Yleensä pojat pelaavat poikajoukkueissa ja tytöt tyttöjoukkueissa, mutta olosuhteet pakottavat kirjoittajan rajatyöhön ja neuvotteluun, joka konkretisoituu päätöksenä mennä poikajoukkueen harjoituksiin. Poikajoukkueessa tai poikien luistelukoulussa aloittaminen tarkoittaa konkreettista sukupuolirajojen ylittämistä: tyttönä poikien kanssa pelaamista. Rajatyön käsitteeseen viitaten poikajoukkueissa pelanneet tytöt ylittävät sukupuolijakoon perustuvan rajan, ellei muuta mahdollisuutta ole ja saavat pääsyn toisen sukupuolen ryhmiin (ks. myös Herrala 2015, 108; Thorne 1993, 111).

Thorne (1993, 111) pohtii, miten ja millaisin seuraamuksin yksilöt voivat ylittää sukupuolijaon ja saada pääsyn toisten sukupuolen ryhmiin ja aktiviteetteihin tilanteissa, joissa sukupuolirajat ovat voimakkaat. Voidaan myös kysyä, miten pääsy harrastajaryhmiin ilman sukupuolijakoon perustuvaa rajaa on mahdollista tai miltä rajoilla oleminen tuntuu. Millaisia rajoja rakentuu sekä tyttönä poikien kanssa harrastamisessa että tyttönä tyttöjen kanssa harrastamisessa? Edellisessä lainauksessa käytetään ilmaisuja ”yksi surkeimmista”, ”en ois osannu mitään”, ”opin luistelemaan takaperin, edes jotenki”, ”pikkupoikia vanhempi ja kookkaampi” ja ”niin vanha ja huono ikäkseni”. Tulkiten, että ilmaisut merkitsevät neuvottelua ja rajatyötä sukupuolen lisäksi myös yksilöiden iän, fyysisen koon sekä

taitojen välillä. Näistä syntyy vertailua osaamisen ja osaamattomuuden välille, mikä puolestaan tuottaa rajaa toimijoiden välille.

Jääkiekossa toiminta perustuu ryhmittelyyn ja kategoriointiin. Olemassa olevat kilpailu- ja harrastamismahdollisuudet tuottavat sukupuolittuneita rajoja, joiden ylittäminen on kuitenkin mahdollista. Vaikka käytännöissä luodaan rajoja kielenkäytön avulla ja eritellään joukkueet sukupuolten mukaan, voivat tytöt konkreettisesti ylittää sukupuolirajat ja harrastaa lajia myös poikien joukkueissa ainakin junioritasolla.

SARJAPELIT, SÄÄNNÖT JA LUONNOLLISTAMINEN RAJATYÖNÄ

Yleisen käytännön mukaan rajatyö ilmenee junioritasolla siten, että sarjapelit pelataan erillisinä tyttö- ja poikajoukkueina samaa sukupuolta vastaan. Tällöin sukupuolten välinen raja hälvenee käytännön konkreettisissa pelitilanteissa. Tutkimuksessa mukana ollut tyttöjoukkue pelasi kuitenkin käytännöstä poiketen pelinsä poikajoukkueita vastaan. Tällöin myös sukupuolten väliset rajat aktivoituivat ja sarjapelit muodostuivat toistuviksi rajatyötilanteiksi.

Poikkeaminen tiukoista järjestelyistä kuvaa rajankäyntiä, jossa sukupuolten mukaisista sarjapelijärjestelyistä on mahdollista neuvotella, mutta käytännössä rajatyön merkitsijänä toimii sukupuolen lisäksi ikä. Tyttöjoukkueen keski-ään mukaan joukkue olisi pelannut ikäluokassa D, mutta se sijoitettiin kuitenkin ikäluokkaan E1. Siten tytöt olivat iältään useitakin vuosia vanhempia kuin vastassa olevat pojat, ja joukkueiden pelaajien välillä oli isoja kokoeroja. Olen katsonut, että järjestelyssä tytöille annetaan ”etumatkaa” oletettujen ”puutteiden” vuoksi. Perustana on kulttuurinen käsitys, johon sisältyy oletus tyttöjen essentiaalisesta heikkoudesta, fyysisestä voimattomuudesta ja taitamattomuudesta (ks. myös Fields 2008; Gilenstam 2008, 9; Herrala 2015, 168).

Poikkeaminen normaalista järjestelystä aktivoi sukupuolten väliset rajat kaukalossa:

Juttelen pelin jälkeen erään pelaajan isän kanssa eteisaulassa. Hän toteaa, että kun tytöt pelaavat poikia vastaan, tuomarin kynnys tarttua pilliin ja viheltää on herkempi kuin jos kyseessä on peli, jossa pelaa kaksi poikajoukkuetta vastakkain. (Kenttämuistiinpanot 2010).

Otteessa puheenaiheena on pelejä valvovien tuomareiden toiminta⁶. Sukupuolten välinen raja ilmenee mainintana työistä ja poikajoukkueista. Pelaajan isän toteamus havainnollistaa toiminnassa tapahtuvaa rajatyötä, jossa pelaajien sukupuoli vaikuttaa siihen, puuttuuko tuomari pelin kulkuun vai ei. Ilmaisuu ”tuomarin kynnyksessä tarttua pilliin ja viheltää” ilmentää liukumavaraa rangaistuksen määräämisessä. Tulkitsen tämän tarkoittavan sitä, että rangaistuksen määräämisestä käydään neuvottelua sukupuolen mukaan. Jos tytöt pelaavat poikia vastaan, neuvotteluvaraa ei juuri ole, mutta jos poikajoukkueet pelaavat keskenään, neuvotteluvara antaa mahdollisuuden olla puuttumatta rikkeisiin. Neuvotteluvara selittää osittain sitä, miksi tyttö- ja poikajoukkueiden välisissä rangaistusmäärissä oli kohtalaisen suuri ero. Keskustelimme rangaistusmäärien eroista myös tyttöjen haastattelussa.⁷ Keskusteluhetkeen mennessä tytöille oli kertynyt sarjapeleissä yhteensä 88 rangaistusta ja pojille 40.

Helena: Niin. Jos kattoo pöytäkirjoja, niin tytöillä oli 88 ja pojilla oli, en muista nyt tarkalleen, mutta jotakin 40.

Marianne: Kyllä se varmasti enemmänkin siitä koosta mennee varmaan.

Helena: Pitäskö pöytäkirjojen perusteella päätellä, että onpa aggressiivisia tyttöjä vai mitä niistä pitäisi ajatella?

Marianne: Mutta niin, kyllä ne pojat on niitä aggressiivisia just tuolla kentälläkin.

Helena: Mutta ne ei saa siitä jäähyjä?

Marianne: No pojat, jotenkin tuntuu, että ehkä enemmänkin pojat ehkä saa kovasti tönäistä ja tälle. Että se kuuluu pojille, mutta jos tyttö tönäisee niin jotenkin tuntuu, että se on enemmän tarkoitettu.

Sonja: Että tyttö ei saa sillain tehdä.

Marianne: Pojat tekee niin muutenkin, mutta tytöt tekee vaan silloin ku tarkoittaa.

Marianne ja Sonja epäilevät edellä, että tytöt saavat helpommin rangaistuksia, koska he ovat isompia kuin pojat. Koko muodostuu rajatyön merkittäväksi ja tyttöjä eriarvoistavan käytännön mahdolliseksi syyksi. Samalla Marianne ja Sonja pohtivat, mihin rajat perustuvat ja millaisia kulttuurisia sukupuolen tuottamiseen liittyviä käsityksiä taustalla voisi olla. He pohtivat oletettua feminiinisyyttä ja maskuliinisuuutta, tyttö- ja poikatapaista toimintaa. Tönäiseminen katsotaan pojille tyypilliseksi, mutta kun tyttö tönäisee, on se tarkoituksellista toimintaa. Tönäistessään poika performoi pojalle tyypillistä toimintaa. Jos tyttö tönäisee, hän sen sijaan ei performoi itselleen tyypillistä naisuutta tai tyttöyttä. Tönäistessään

tyttö ylittää sukupuolirajat ja käyttäytyy poikamaiseen tapaan. Tytöille rajojen ylittämisen seurauksena on rangaistus toisin kuin pojille, joiden katsotaan noudattavan sukupuolikategoriansa mukaista käyttäytymistä. (Ks. myös Herrala 2015.)

Yllä Marianne ja Sonja pohtivat rajojen taustalla vallitsevia kulttuurisia käsityksiä, mutta samalla he aktivoivat myös sukupuolittuneita rajoja, jotka rakentuvat ja vahvistuvat mainintana poikien luonnollisesta aggressiivisuudesta ja väkivaltaisesta käytöksestä. Mariannen ilmaisu ”Kyllä ne pojat on niitä aggressiivisia just tuolla kentälläkin” kuvaa, miten aggressiivisuus ja väkivaltainen käyttäytyminen oletetaan tyypilliseksi pojille. Liitepartikkeli ”-kin” puolestaan laajentaa aggressiivisuuden tyypilliseksi toimintatavaksi kaukalon ulkopuolella. Sukupuolten rajoja tuotetaan luonnollistamalla: ajatuksena on, että pojat ovat luonnostaan väkivaltaisia, mutta tytöt vain harkitulla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tällä hetkellä voimassa olevassa *Jääkiekon virallisessa sääntökirjassa* 2014–2018 (Suomen Jääkiekkoliitto & IIHF, 2014, 29) todetaan, että kaikkien 31.12.1974 jälkeen syntyneiden miespuolisten pelaajien on käytettävä vähintään visiiriä. Kaikkien naispelaajien on käytettävä kypärää ja kokokasvosuojusta. Kaikkien 18-vuotiaiden ja sitä nuorempien pelaajien täytyy kilpailusta tai turnauksesta riippumatta käyttää kokokasvosuojusta. Miesten visiiristä mainitaan, että sen on suojattava ”silmät ja nenä kokonaisuudessaan sekä edestä että sivulta katsottuna”. Säännöt tuottavat rajaa sukupuolten välille, mutta myös miesten ja poikien välille. Sääntö rakentaa yhteiskunnallisessa arvostuksessa hierarkiaa, jossa alaikäiset pojat sijoittuvat naisten kanssa samaan kategoriaan. Naiset ja tytöt pysyvät samassa kategoriassa iästään riippumatta, mutta pojat ylittävät rajan ja astuvat hierarkiassa miesten kategoriaan täyttäessään 18 vuotta. (Myös Herrala 2015, 173.) Seuraavassa otteessa Linnea ja Emma pohtivat, mihin säännöissä konkretisoituvat rajatyö perustuu:

Linnea: Se on kans jännää, että miten se on, että miehet saa käyttää visiiriä, mutta naisilla on koko ajan, emmä sitä ite, että kyllä mä mieluummin sen verran paljon rakastan omaa naamavärkkiäni ja hampaitani, että mieluummin pitää ne suussa. Mutta sekin on jännä, että miten se on oikein, miten se on perusteltu. [...].

Emma: Jotenkin siitäkkin tulee se, että naiset on alempia, koska sehän on just siinä, että näillä pienillä pojilla, just B-ikäisillä, niin niillä on vielä se visiiri kun ne on vielä

pieniä poikia, eihän ne oo mitään vielä. Sit kun ne kasvaa isommaksi niin ne on jotakin, niin niillä on visiiri.

Linnea: Niin, en tiää, että onko se naisilla ajateltu, että naisten on hyvä pysyä kau-
niina, että ne hampaat pitää olla siellä suussa. Ja miehet on vähän semmosia kovia
kun on huuli halki ja tekari jo kaksikymppisenä, että se on kovan miehen merkki.

Helena: Niin, että jos joku nainen on arpi naamassa ja vähänkin poikkeaa normaalista,
niin onko se hirveän epänormaalia?

Linnea: Niin.

Emma: Jos naisellakaan ei olis toista hammasta, niin ne olis heti aivan, mutta jos
mies tulee, niin: jaa pelaa jääkiekkoa. Mutta jos nainen tulee niin: herranjumala, tuo
on varmaan joku juoppo tai sillain.

Otteessa sääntöjen suojeleva tarkoitus ja toimijoiden välille rakentuva raja on yhdistettävissä pelaajien yhteiskunnalliseenkin arvostukseen, joka vaikuttaa vaihtelevan sen mukaan, millaista ja minkä kokoista kasvosuojaa käytetään. Tulkitsen pohdinnan tukevan käsitystä siitä, kuinka sukupuoli toimii kulttuurisen organisoinnin periaatteena. Kasvojen suojaamista koskeva sääntö palautetaan sukupuolten esittämisen ja tuottamisen tapoihin. Esiin tulee sukupuolen tekemisen normatiivisuus sekä maskuliinisuuteen ja feminiinisyteen liitetyt perinteiset ihanteet (ks. Butler 2006, 243–246). Naisen kauneutta pitää suojella, kun taas miehelle esimerkiksi hampaiden menettäminen jääkiekkopeleissä on vain ”kovan jätkän” merkki, joka symboloi mieheyttä. Tämä viittaa siihen, että ruumiillisuus ja sukupuolisuus ovat aina kulttuurisesti ja sosiaalisesti määriteltyjä, ja niiden määrittely tapahtuu ruumiin ulkomuotoa koskevilla tavoilla (vrt. Liimakka 2013, 65–67). Ruhjeet tai puuttuvat hampaat ovat merkki lajin maskuliinisuudesta, fyysisyydestä ja väkivaltaisuudesta (vrt. Storms 2008, 82).

Ote Emman ja Linnean haastattelusta ilmentää laajemminkin maskuliinisuuden ja feminiinisuuden tuottamaa dilemmaa jääkiekossa. Ellei nainen toista sukupuolelleen tyypillistä ruumiin ulkomuotoa, eli jos hänen kasvoiltaan on luettavissa miehuuden merkkejä, hänen ajatellaan olevan miestapainen. Tällöin hän ei ole ”oikea” nainen. Jos hän puolestaan on ”oikea” nainen, hän ei ole ”oikea” jääkiekon pelaaja. (Vrt. myös Gilenstam ym. 2008, 15–20.) Säännöt ovat yksi rajatyön ilmentymä, mutta yllä olevasta otteesta voi tulkita, millaista rajatyötä ja rajankäyntiä kulttuuriset käsitykset ja käytännöt sisältävät. Rajat ovat symbolisesti

luotuja, ja niiden ylittäminen on mahdollista, mutta maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välille tuotetun rajan ylittämällä on seurauksensa.

Käytän valmentajasta pseudonyymiä ”Matti”. Hänen haastatteluteksteissaan rajatyö ilmenee valmennusfilosofiasta välittyvänä:

Matti: Ja semmoinen taito, luontainen pelitaito on harvoilla tytöillä. Ja se pitää mennä sen harjoituksen kautta. Pojathan kun heittää pallon, kymmenelle pojalle kun heittää pallon, niin niistä kahdeksan osaa pelata. Jos tytöille, kymmenelle tytölle heittää pallon, niin siinä ei tapahdu pallolle mitään...

Valmennusfilosofiassaan valmentaja palauttaa sukupuolen biologiaan ja raja konkretisoituu erojen luonnollistamisena. Tytöt ja pojat asettuvat kahdeksi vastakkaiseksi ryhmäksi, ja rajat aktivoituvat ”luontaisena pelitaitona”. Tämä tarkoittaa sitä, että pojat tietävät, miten toimia, mutta tytöt tarvitsevat harjoittelua, jonka avulla sukupuolten välille muodostuvaa rajaa on mahdollista lähestyä ja häivyttää. Pojat saavat hegemonisen aseman pelitaidot hallitsevana ryhmänä. Tämän rinnalla tuotetaan kuva homogeenisestä ryhmästä tyttöjä, joilla ei ole luontaisia pelitaitoja (ks. myös Berg 2007, 44).

Biologiseen sukupuoleen pohjaava luonnollistaminen vahvistaa ja mukaillee poikien perinteistä valta-asemaa jääkiekossa ja laajemminkin urheilussa. Luonnollistaminen rajatyön ilmentymänä yhdistyy vuonna 2012 ilmestyneen valmennusoppikirjan *Naisten ja tyttöjen urheiluvallennus* (Mero, Uusitalo, Hiilloskorpi, Nummela & Häkkinen) keskeiseen teemaan. Jo teoksen nimeen sisältyy olettaus essentiaalisesta sukupuolierosta ja sen merkityksestä valmennuksessa. Teoksen keskeinen ajatus piilee teesissä, jonka mukaan naisia ja tyttöjä on valmennettava eri tavalla kuin miehiä ja poikia, ja ero perustuu suurilta osin fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksien eroavaisuuksiin. (Myös Herrala 2015, 180.) Tässä periaatteessa sukupuolet paikantuvat eri kategorioihin. Paikantuminen perustuu sukupuolten väliseen perustavanlaatuiseksi katsottuun eroon, jota ei pyritä haastamaan. Vastaavanlainen asetelma toistuu seuraavassa lainauksessa:

Sara: Niin pojat on ehkä, se on nyt ihan totta, että pojat, että kun ne on eri sukupuolta kun me, niillä on erilaiset ruumiinrakenteet niin ne on paljon, saattaa olla että ne on kestävämpiä ja fyysisempiä, niin ne kehittyki paljon enemmän.

Yllä sukupuolten välille piirretään raja korostamalla erilaisia ruumiinrakenteita ja voimavaroja. Raja voimistuu uskomuksella, jonka mukaan pojat saavat etumatkaa ruumiinrakenteidensa ja fyysisten ominaisuuksiensa vuoksi, kuten myös Nancy Thebergen (2003, 142) tutkimuksessa oletetaan.

Bergin (2007) ja Inger Eliassonin (2011, 826) tutkimuksissa tutkittavat tuottivat sukupuolta biologiaan vedoten. Näissä tutkimuksissa mukana olleet henkilöt, samaan tapaan kuin edellisen lainauksen Sara, katsovat poikien olevan parempia, vahvempia ja voimakkaampia kuin tytöt. Erityisesti haastattelulainauksessa jääkiekko symboloi tyttöjen ja poikien eroa sekä poikien paremmuutta. Ero katsotaan kiistattomasti olemassa olevaksi, ja asiat vain ovat niin kuin ovat. Luonnollistamisen perustana toimii käsitys, jonka mukaan jääkiekko edellyttää tietynlaista ruumiillista ja sukupuolittunutta pääomaa: ruumiinrakenne, fyysisyys ja kestävyys ovat kehittymisen legitimoijia, ja tämä biologiseen sukupuoleen perustuva legitimointi puolestaan rakentaa perustavanlaatuisen rajan sukupuolten välille.

"TOTTA KAI NAISET OSAA" – VASTAPUHE RAJOJEN HORJUTTAMISENA

Helena: Onko sulla itellä mitään, mikä on sun mielestä tärkeää?

Riina: Ei kai sitä sen kummempia. Sitähän sitä paljon ajattelee, että tuo jääkiekko tulis vaan enempien tyttöjen tietoon, että saatas tätä harrastajamäärää suuremmaksi, että sitä voitais kehittää taas.

Helena: Niin, eteenpäin. Miten sitten tutut ja sukulaiset suhtautuu?

Riina: No kyllä sitä, [...], että vieläkö sää sitä jaksat pelata, että vähän paheksuenkin, mutta eipä sitä muuten, avoimin mielin sitä kaikki on tuossa. Monet ajattelee, että onpa siistää, kun tyttökin pelaa.

Helena: Yym. Ja eikä koulussa kaveritkaan hämmästele?

Riina: Ei. Tai ois mukava, jos siitä tulis ihan semmonen normaali asia kun pojillaki, että joo mä pelaan jääkiekkoa.

Helena: Niin.

Riina: Niin, mutta eipä se haittaa, jos saa vähän järkyttää ihmisiä.

Yllä Riinan haastattelussa keskeisenä aiheena on kulttuurisissa käytännöissä vallitseva rajatyö mutta myös rajojen purkaminen. Riina pohtii

sukupuolittuneita rajoja ja niiden vaikutuksia. Sukupuolten rajat ilmenevät mainintana tyttöjen vähäisestä harrastajamäärästä ja halusta laajentaa tietoisuutta. Harrastajamäärien ero on suuri, mikä puolestaan voi selittyä ainakin osittain kulttuurisesti sukupuolittuneilla rajoilla. Kulttuuriset käytännöt ja perinteet määrittelevät sukupuolten mukaiset urheilulajit. Useimmiten jääkiekko mielletään poikien lajiksi (vrt. Etue & Williams 1996, 161; Theberge 2003, 115).

Edellisestä otteesta käy havainnollisesti ilmi se, mitä rajankäynti ja neuvottelu lajin normaaliudesta ovat: onko jääkiekko tyttö- vai poikataipaista toimintaa ja kenellä on etuasema lajissa. Eeva Jokinen (2004, 288; Veijola & Jokinen 2001) tarkoittaa tapaisuuksilla sitä, miten naisilla ja miehillä on ollut tapana tehdä erilaisia asioita. Tyttöä poikatapaiseksi katsotun jääkiekon harrastaminen tarkoittaa normista poikkeamista, mistä seuraa mahdollisesti paheksuntaa ja hämmästelyä. Oteesta jääkiekko normalisoidaan poikatapaiseksi lajiksi, mutta vastakkaisuutta ja poikien hegemonista asemaa lajin hallitsijana myös puretaan. Tässä prosessissa sukupuolten rajoja pyritään horjuttamaan ja haastamaan ”järkyttämällä ihmisiä”. Tulkitsen haastamisen ja kyseenalaistamisen *vastapuheeksi*, jonka määrittelen rajatyön yhdeksi muodoksi. Se on tapa, jolla ihmiset kyseenalaistavat heihin kohdistuvia määritelmiä tai pyrkivät kieltämään ja muuttamaan ne toisenlaiseksi (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 11–12). Vastapuhe on vastaus tai reagointia johonkin, ja sen sisältö on jollakin tavalla erimielisyyttä ilmaiseva (Juhila 2004, 20). Se kohdistuu kulttuurisesti vakiintuneisiin kategorioihin ja on hienovaraista neuvottelua, jossa kyseenalaistetaan vakiintuneita kategorioita ja viritellään uusia vaihtoehtoisia identiteettejä (mt., 29), juuri kuten Riina edellä tekeekin. Näin vastapuhe tarkoittaa olemassa olevan sukupuolijärjestyksen kyseenalaistamista.

Sukupuolirajojen horjuttamis- ja haastamisprosessissa sukupuolta tuotetaan toisin ja tyttöihin kohdistuneet sukupuolittuneet odotukset kyseenalaistetaan, kuten joukkueen erään pelaajan, Fannin, haastattelussa:

Fanni: Mut seki on kyllä ihan tyhmää, että naiset ei saa taklata. Miks ne ei sais taklata? Miksi se on ees keksitty, että naiset ei saa taklata.

Helena: Niin, mikä siitä tekee että naiset ei saa taklata, mutta miehet saa?

Fanni: On se, että kyllä me osataan taklata. Totta kai naiset osaa. [...]. Sehän on niin ku joskus tyyliin sata vuotta sitten. Sehän on ollu semmonen, että nainen

hilluu jossakin hameessa ja tekee kotityöt eikä käy missään mettätöissä niin ku jotku miehet. Ja sitte ne ei saa paljo lihasta eikä mitään massaa niin ku ne miehet siellä tekee kaikkia mettätöitä ja käy metästämässä ja kaikkia muuta tämmöstä [...]. Niinku X, 166 senttinen, mutta mieta kun sitäki joskus taklattas ihan kunnolla, niin sillehä saattas sattua tosi pahasti. Niin miks ja sitten yleensä naiset niin nehän on ihan samankokoisia melkeen, niin miks ne ei sitten saa ku joku 200 senttinen tulee taklaamaan semmosta 166-senttistä, niin on se vähän. Niin miksi naiset ei sitten saa?

Yllä rajatyö ilmenee kulttuuristen käsitysten pohdintana ja pyrkimyksenä neuvotella rajat uudelleen. Fokuksessa on sukupuolitettu käytäntö, jonka mukaan taklaaminen on naisilta kiellettyä, mutta miehille sallittua. Vastapuhe ilmenee Fannin ilmaisuissa ”tyhmää”, kysymyssanoissa ”miksi” ja vakuutteluissa ”totta kai naiset osaa”. Vertailun kohteena ovat kulttuurisesti tuotetut sukupuolituneet työnjaot ja toimintatavat. Mieheyttä tuotetaan lihaksilla, metsätöillä ja metsästyksellä. Naiseutta tuotetaan kotitöiden ja ”hameessa hillumisen” avulla. Ote avaa sitä, miten kulttuuriset käsitykset ja stereotypiat ovat pakottaneet yksilöt sukupuolitettuihin ruumiillisiin valintoihin, mutta otteessa käsitykset ja stereotypiat haastetaan ja niitä pyritään purkamaan. Vastapuhe konkretisoituu sukupuolen toisin toistamisena, jolla voidaan haastaa normatiivisen sukupuolen vahvaa asemaa (vrt. Butler 1990; 2006).

Pohdinnassaan Fanni näkee naispelaajat yleensä ottaen samankokoisina, mutta miespelaajien välillä katsotaan olevan isoja kokoeroja. Katson tämän tarkoittavan sitä, että koska on olemassa erikokoisia ja fyysiseltä voimaltaan erilaisia miehiä ja naisia, on myös erilaisia feminiinisyyksiä ja maskuliinisuuksia (vrt. Paechter 2007). Feminiinisyyden ja maskuliinisuuden performatiivisuus sekä yksikkö- ja monikkomuotojen toisistaan erottaminen tarkoittavat muun muassa sitä, että nainen voi harjoittaa maskuliinisiksi nähtyjä käytäntöjä kuten voimakkaan ruumiin tai fyysisen voiman käyttöä menettämättä yhteyttään Carrie Paechterin (mt., 34) mainitsemaan ”feminiiniseen toimijayhteisöön” (myös Herrala 2015, 29). Kuten Berg (2007, 47) on huomauttanut, tämä voi johtaa myös siihen, että tyttö voi pelata kuin poika. Se, että tyttö pelaa pojille mielletyllä tavalla, ”ruumiin voimakkaalla käytöllä ja välineillä”, riittää osoitukseksi siitä, että tyttö kyseenalaistaa hänelle määrätyn ”oikeanlaisen” feminiinisuuden (mt., 47). Otteessa Fanni kyseenalaistaa tytöille oikeanalaiseksi määritellyn feminiinisyyden ja tuottaa vaihtoehtoisen tavan määrittellä

feminiinisyyttä: nainen voi olla fyysisesti vahvempi, lihaksikkaampi, aggressiivisempi ja taklaamistaitoisempi toisin kuin aiempina vuosisatoina. Vastapuhe rajankäynnin muotona osoittaa sukupuolen tarpeesta neuvotella paikkansa uudelleen jääkiekossa: jääkiekko ei ole pelkästään miesten laji, vaan se sopii myös naisille ja tytöille.

Tutkimani tyttöjen joukkueen haastatteluotteista välittyy sukupuolen toisin tekemisen idea. Keskeisintä niissä on tahto murtaa urheilun perinteistä sukupuolijärjestelmää. Jo se, että tytöt ja naiset harrastavat jääkiekkoa, on osoitus urheilujärjestelmän sukupuolirajojen horjuttamisesta. Perinteisiä, kulttuuriin sitkeästi juurtuneita stereotypioita on mahdollista muuttaa tai ainakin haastaa, mutta se edellyttää perinteisistä käsityksistä luopumista, jotta rajat voidaan häivyttää tai vähintään asettaa uudelleen.

PALUU PAIKOILLEEN

Harrastaessaan poika- ja miesvaltaista lajia tytöt kohtaavat erilaisia sukupuolittuneita tilanteita, joita olen tarkastellut rajatyön käsitteen avulla. Naisille, miehille, tytöille ja pojille on omat sarjansa ja joukkueensa, mutta ainakin junioritasolla tytöt voivat ylittää rajat ja pelata poikajoukkueessa, kuten useat tutkimuksessani mukana olleet tytöt ovat tehneetkin. Normaaliksi vakiintuneen tavan mukaan tytöt pelasivat sarjapelinsä samaa sukupuolta vastaan, mutta käytäntöä muutettiin. Muutos osoittaa, että rajoja on mahdollista muokata, mutta tutkimukseni näyttää myös yhtä lailla, että rajat myös ilmaantuvat uudelleen ja vakiinnuttavat paikkansa uusilla tavoilla. Tässä tapauksessa sarjapelit muodostuivat tilanteiksi, joissa rajat aktivoituivat konkreettisesti. Peleissä rajankäynti ilmeni esimerkiksi rangaistuksen määräämiseen liittyvänä neuvotteluna, jossa sukupuolella oli väliä.

Sukupuolittuneita rajoja rakennetaan valmennusopissa, valmennuksen käytännöissä ja taustalla vallitsevassa valmennusfilosofiassa. Sukupuolten välistä rajaa tuotetaan kilpailusäännöillä, joissa taklaamista ja kasvusoijaa koskeva sääntö on naisille erilainen kuin miehille. Rajoja vahvistetaan biologisoimalla ja luonnollistamalla jääkiekko mies- ja poikatapaiseksi lajiksi. Tyttöillä ei ajatella olevan esimerkiksi luontaisia taitoja pelata jääkiekkoa, ja siksi ajatellaan, että tyttöjä on valmennettava eri tavalla kuin poikia. Sukupuolen tuottamisen perustana toimii normatiivinen käsitys sukupuolesta.

Rajojen ylittäminen ei kuitenkaan ole tytöille tärkeää sinänsä, vaan merkittävämmäksi näyttää nousevan pelaajatyön ambivalentti positio: jatkuva rajalla oleminen. Rajatyötä tapahtuu laajemminkin yhteiskunnassa, ei pelkästään jääkiekon organisatorisissa käytännöissä. Useimmat tytöistä ovat taitavia pelaajia, mutta he eivät saa tunnustusta pelaamiselleen. Tyttöjen pelaamista kyseenalaistetaan ja taitoja vähätellään, ja niistä keskustellaan julkisesti. He harrastavat jääkiekkoa huolimatta siitä, mitä heistä ajatellaan tai miten heihin suhtaudutaan. Tytöt eivät hae tilaa toimijuudelleen pelkästään feministisinä rajaylittäjinä, vaan haluavat tulla tunnustetuksi tässä miehisessä lajissa.

Väitän, että tyttöjen jatkuvalla rajalla olemisella ja heidän rajalla pitämisellä on seurauksensa. Miten rajalla olo vaikuttaa identiteetin kehittymiseen ja millaiset jäljet se jättää itsetuntoon? Millaisia kokemuksia tunnustuksen puutteeseen liittyy? Tutkimukseni aineisto antaa vain kehukset näille kysymyksille, mutta yksityiskohtaisemmin aineistolla ei pysty kysymyksiin vastaamaan. Siksi pelaajatyön ambivalentissa positiossa on aiheutta jatkotutkimuksiin.

Tytöt pohtivat rajatyön taustalla vallitsevia kulttuurisia käsityksiä ja niiden vaikutusta sukupuolittaviin käytäntöihin. Pohtiessaan he tulevat itse tuottaneiksi sukupuolta joko perinteisten käsitysten mukaisesti tai kumoamalla näitä stereotyyppioita. Esiin tulee vahva pyrkimys haastaa ja murtaa perinteistä sukupuolijärjestelmää. Olen edellä tulkinnut haastamisen ja rajojen kyseenalaistamisen vastapuheeksi, joka kohdistuu kulttuurisesti vakiintuneisiin feminiinisuuden ja maskuliinisuuden kategorioihin sekä pohdintoihin siitä, miten kategoriat ohjaavat kulttuurisia käytäntöjä ja sukupuolen tuottamisen tapoja. Tavoitteena on olemassa olevan sukupuolijär-jestyksen kyseenalaistaminen ja uusien ajattelutapojen luominen siitä huolimatta, vaikka urheilujärjestelmä koettaa vahvoihin otteihin rajatyötilanteissa muistuttaa tyttöjä heidän sukupuolestaan. Samalla se pyrkii palauttamaan heitä tavalla tai toisella paikoilleen sinne, minne normatiivinen sukupuolijärjestelmä ja kulttuuriset käytännöt heidät haluaisivat juurruttaa. Tässä prosessissa on vain hyvin vähän tilaa sukupuolen moninaisuudelle ja toisin tekemiselle.

Sukupuolittuneet rajat kumpuavat stereotyyppioista. Niiden murtaminen on haasteellista, mutta ei mahdotonta. Sukupuolinäkökulman huomiointi tutkimus on keino tehdä näkyväksi urheilun rajatyötä ja edistää yhdenvertaisuutta. Stereotyyppioiden purkaminen vaatii sukupuolierojen

merkitykset ja seuraukset huomioivien toimintatapojen juurruttamista osaksi yhteiskunnallista toimijuutta. Se edellyttää käsitysten muokkaamista, ajattelutapojen haastamista ja muuttamista esimerkiksi kasvatus-, ohjaus-, opetus- ja koulutustyössä.

VIITTEET

- 1 Ringette on kehitetty 1960-luvulla naisten jääkiekolle vaihtoehtoiseksi lajiksi (Theberge 2003, 135).
- 2 Ks. tutkijan positiosta Herrala 2015, 73–79.
- 3 Pituudeltaan haastattelut ovat 45–90 minuuttia.
- 4 Tutkimuksesta tiedotettiin joukkueen pelaajien vanhempainpalaverissa. Lisäksi lähetin tytöille ja vanhemmille kirjallisen tiedotteen sekä paperiversiona että sähköpostitse. Tiedotteessa pyysin yhteydenottoa, jos joku tytöistä ei halua osallistua tutkimukseen tai vanhemmat ei halua lapsensa osallistuvan tutkimukseen.
- 5 GHD (Girls' Hockey Day) on Jääkiekkoliiton ja seurojen yhteistyössä järjestämä valtakunnallinen tyttöjäääkiekkotapahtuma, jossa kaikenikäiset tytöt voivat maksutta kokeilla jääkiekon pelaamista.
- 6 Peliä valvoneiden jääkiekkotuomareiden ohjenuorana on Jääkiekon virallinen sääntökirja, jonka mukaan junioripelien säännöt ovat samat kaikille sukupuolesta riippumatta.
- 7 Tekstissä esittämäni tyttöjen nimet ovat pseudonyymejä.

Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys lasten ja nuorten urheiluseuraharrastuksissa

Päivi Berg

Liikunta ja urheilu ovat lasten ja varhaisnuorten suosituimpia harrastuksia (esim. Myllyniemi & Berg 2013) ja ne näyttäytyvät julkisessa keskustelussa enenevässä määrin moniarvoisina ja mukaanottavina. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo nähdään näissä puheissa hyvänä asiana, ja niistä on myös säädetty liikuntalaissa¹. Lasten ja nuorten liikunnan ja urheilun käytännöissä sukupuoli, etnisyyteen ja seksuaalisuuteen liittyviä stereotyyppioita sekä suoranaista rasismia saattaa kuitenkin ilmetä monella eri tasolla samanaikaisesti (ks. Peltola tässä teoksessa; Herrala 2015; Junkala & Lallukka 2012; Kokkonen 2012; Taavetti ym. 2015; Huhta 2013). Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemat ovat olleet kotimaisessa liikuntatutkimuksessa vähäisiä (Berg & Piirtola 2014, 63–74) ja liikunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö on rakentunut yksittäisten, lyhytaikaisten projektien varaan (ks. esim. Anttila & Frost 2007, 22; Herrala 2015; Holm 2002). Tämä vaikeuttaa omalta osaltaan asenteisiin ja käytäntöihin vaikuttamista.

Tarkastelen tässä luvussa sukupuolta, yhteiskuntaluokkaa ja etnisyyttä sekä niiden yhteenkietoutumista eli intersektionaalisuutta 7–13-vuotiaiden urheiluseuraharrastajien ja heidän perheidensä liikunnan harrastamisen arkisissa käytännöissä. Etnografinen² aineisto koostuu 62 henkilön haastatteluista sekä yhteensä 8 kuukauden mittaisesta havainnoinnista kolmessa eri urheiluseurassa kahdella eri paikkakunnalla. Nojaudun tarkastelussani bourdieulaiseen ja skeggsiläiseen näkemykseen, jonka mukaan ruumis on materiaallinen ja sosiaalinen pinta, johon ja jonka kautta erilaiset sosiaaliset luokittelut ja kulttuuriset eronteot kirjautuvat (Bourdieu 1990; Skeggs 2004). Tämä materialisoituu ruumiin kautta pyrkimyksenä ”oikeanlaiseen” habitukseen. (Berg 2012; Berg & Peltola 2015.)

Sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys toimivat usein enemmänkin taustamuuttujina liikuntakäyttäytymistä tarkastelevassa tutkimuksessa. Omassa tarkastelussani nostan sekä sukupuolen, yhteiskuntaluokan että etnisyyden analyysin kohteeksi, pyrkien osoittamaan, millä tavalla nämä sosiaaliset eronteot kietoutuvat yhteen. Liikunta on tarkastelussani yhteiskunnallinen ilmiö, jossa analyysin kohteena oleva toiminta tapahtuu. Tästä seuraa, että pyrkimykseni ei ole analysoida liikunta- tai urheilusuorituksia, valmennusisältöjä tai fyysistä kuntoa.

Aloitan tarkastelemalla aiempaa luokkaan, sukupuoleen, etnisyyteen ja liikuntaan liittyvää tutkimusta, määrittelen käyttämäni käsitteet ja esittelen tarkemmin tutkimusaineistoni. Analyysiluvuissa tarkastelen tuloksiani jakaen ne harrastuksiin liittyviin käytäntöihin, elämäntapaan sekä hallintaan. Lopuksi esitän kokoavasti, miten sukupuoli, yhteiskuntaluokka ja etnisyys kietoutuvat aineistossa yhteen sekä millaisia asioita liikunnan ja urheilun kentällä, koulutuksessa sekä päätöksenteossa tulisi huomioida liikunnan ja urheilun yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen kannalta.

YHTEISKUNTALUOKKA, SUKUPUOLI JA ETNISYYS AIEMMASSA LIIKUNTATUTKIMUKSESSA

Suomalaisessa tutkimuksessa yhteiskuntaluokka on ollut lähinnä tilastollisen empiirisen tutkimuksen taustamuuttuja. Bourdieulaisen luokkatutkimuksen keskiössä taas ovat olleet elämäntapa ja kulutukseen ja makuun liittyvä erottautuminen. (Anttila 2014, 385–386.) Erityisesti feministisistä teorioista ammentavassa tutkimuksessa kuitenkin ajatellaan, että useat eletyt, samanaikaiset eronteot – kuten yhteiskuntaluokka, sukupuoli ja etnisyys – kietoutuvat toisiinsa (esim. Käyhkö 2006; Tolonen 2008; Anttila 2009). Tätä prosessinomaista yhteenkietoutumista, jossa nämä erot vaikuttavat toisiinsa, kutsutaan sukupuolentutkimuksessa *intersektionaalisuudeksi*.

Käsitykseni yhteiskuntaluokasta tukeutuu Beverley Skeggsin (1997; 2004) teoreettiseen työhön, jonka mukaan luokka on jatkuva luokiteluprosessi. Yhteiskuntaluokka määrittyy moninaisessa arvostusten ja tunnustamisten prosessissa, jossa vaikuttavat sosioekonomisten tekijöiden lisäksi valtasuhteiden verkosto, jonka oleellisia tekijöitä ovat myös esimer-

kiksi sukupuoliset ja etniset erottelut. (Ks. myös Bourdieu 1989.) Tässä näkemyksessä perheen asemalla on merkitystä siinä, millaisia vapaa-ajan elämäntyyplejä vanhemmilla ja heidän lapsillaan on ja millaisia valintoja pidetään tärkeinä. Pääsy näihin tiettyihin kulttuurisiin valintoihin edellyttää aikaa, tietoa ja rahaa. Näitä voidaan kutsua resursseiksi tai kulttuurisiksi, sosiaalisiksi ja taloudellisiksi pääomiksi sekä niistä muodostuviksi erilaisiksi yhdistelmiksi. Keskiluokan nähdään olevan asemassa, jossa sillä on mahdollisuus määritellä millaisia valintoja pidetään tavoittelemisen arvoisina. Tällöin tiettyyn elämäntapaan liittyy myös keskeisesti moraalinen ulottuvuus, jossa tietyllä joukolla on valta määrittää omat ”valintansa” paremmiksi ja tästä näkökulmasta käsin arvioida muiden ryhmien tekemiä ”valintoja” suhteessa omiin arvostuksiinsa. (Berg & Peltola 2015.)

WHO-koululaistutkimuksessa, jossa tarkastellaan 11-, 13- ja 15-vuotiaiden koettua terveyttä, hyvinvointia ja terveystottumuksia, perheen varallisuuden ja lasten fyysisen aktiivisuuden välinen yhteys oli toiseksi voimakkainta Suomessa (Currie ym. 2012, 129–131). Urheiluseuroissa harrastavat Suomessa etenkin ne lapset, joiden vanhempien sosioekonominen asema on korkea (Laakso ym. 2006; Kantomaa ym. 2007). Tällainen polarisoituva trendi on vahvistunut viimeisten vuosikymmenten aikana samalla kun liikunnan harrastaminen urheiluseuroissa on kallistunut (Telama ym. 2009; Puronaho 2014). Pasi Koski (2008, 302) on havainnut, että lasten ja nuorten urheiluseuratoimintaan osallistumista ennustaa ”kodin kulttuuripääoma”, etenkin äidin korkeampi koulutustaso. Myös seurojen talkootyössä ja toimitsijoina on ennen kaikkea varakkaampien perheiden vanhempia (Myllyniemi & Berg 2013, 86). Aikuisten osalta liikunta ei ole luokkaistunut ainoastaan harrastusmäärän vaan myös lajien osalta (Kahma 2012³), ja lisäksi se on myös selvästi sukupuolittunutta. Naiset ovat joidenkin tutkimusten mukaan tällä hetkellä jopa fyysisesti aktiivisempia kuin miehet (ks. esim. Turpeinen ym. 2011). Yleisin ero liikuntamuodoissa puolestaan on, että miehillä joukkuelajit ovat suosittuimpia, naisilla taas yksilölajit ja esimerkiksi tanssi (Berg 2005).

Lasten ja nuorten elämässä tämä murros näyttää paikantuvan viimeistään murrosikään. Hieman kärjistäen: pojat jatkavat joukkuelajeja ja tyttöjen kiinnostus suuntautuu omaehtoiseen liikuntaan ja yksilölajeihin (Berg 2005; Myllyniemi & Berg 2013; ks. myös Stenvall 2009, 31–32). Suomalaislasten ja -nuorten liikuntakäyttäytymistä tarkastelevan LIITU-

tutkimuksen mukaan 11–15-vuotiaat pojat liikkuvat liikuntasuositusten mukaan yleisemmin kuin tytöt (Kokko & Hämylä 2015). Lisäksi kotimaiset tutkimukset (esim. Aira ym. 2013; Myllyniemi & Berg 2013; Haanpää ym. 2012) osoittavat, että pojat osallistuvat tyttöjä selvästi enemmän urheiluseuratoimintaan – myös 10–14-vuotiaana, jolloin liikuntaseuraharrastaminen tavallisesti on huipussaan⁴.

Näen sukupuolen ryhmärajana tai -kategoriana, jonka perusteella esimerkiksi jalkapalloilevat lapset ja nuoret jaetaan tyttö- ja poikajoukkueisiin. Sukupuolta tehdään toistamalla sitä⁵ arkisissa käytännöissä – esimerkiksi puhumalla tai vaikenemalla ”tyttöjen/poikien lajeista”. Tämä vahvistaa sukupuolten välistä keinotekoista rajaa (ks. Berg 2010; Thorne 1993). Sukupuolta voidaan kuitenkin myös toistaa toisin, esimerkiksi mahdollistamalla lapsille ja nuorille harrastuksia heidän sukupuolestaan riippumatta.

Liikuntatutkimuksissa etnisyyden tarkastelut palautuvat usein kysymykseen maahanmuuttajataustaisten henkilöiden intergoimisesta suomalaiseen yhteiskuntaan liikunnan avulla (esim. Zacheus 2010; ks. aiemmista tutkimuksista esim. Huhta 2013, 81–89). Varsin vähän on toistaiseksi tietoa siitä, missä määrin urheiluseuroissa harrastavissa lapsissa ja nuorissa on maahanmuuttajataustaisia suhteessa suomalaistaustaisiin tai suhteessa heidän osuuteensa koko väestöstä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että pääsy organisoituihin liikuntaharrastuksiin on etnisyyden osalta eriarvoista (ks. Fagerlund & Majjala 2011; Junkala & Lallukka 2012; vrt. kuitenkin Huhta 2015).

Etnisyyttä voidaan tarkastella myös nostamalla se analyysin ensi sijaiseksi kohteeksi. Esimerkiksi Anne-Mari Souton (2011, 57) kouluetnografiassa arjen monikulttuurisuuden problematiikassa on nuorten näkökulmasta kyse myös ryhmädynamiikasta, mukaan ottamisesta ja ryhmän ulkopuolelle sulkemisesta sekä siitä millaisia merkityksiä kulttuuriset eronteot saavat ryhmän muodostamisessa. Souton tutkimuksessa osoitettiin, että ”tavallista suomalaisuutta” tuotetaan merkittävässä määrin ylläpitämällä sosiaalista rajaa maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä (mt., 133).

Olen tässä luvussa esitellyt feministisistä teorioista ammentavaa käsitystäni yhteiskuntaluokan, sukupuolen ja etnisyyden intersektionaalisuudesta sekä esitellyt lyhyesti sellaisten Suomessa tehtyjen tutkimusten tuloksia, joissa on käsitelty yhteiskuntaluokkaa tai sosioekonomista asemaa, sukupuolta ja etnisyyttä sekä liikuntakäyttäytymistä. Pyrin seuraavaksi esittelemäni aineiston avulla osoittamaan, miten näitä kolmea katego-

riaa voidaan tarkastella samanaikaisesti toisiinsa vaikuttavina puheessa, toiminnassa sekä lasten ja nuorten liikuntaharrastusten käytännöissä.

AINEISTO

Aineisto on tuotettu vuosina 2010–2011 Helsingin Itäisessä suurpiirissä kahdessa eri jalkapalloseurassa sekä vuonna 2015 Etelä-Suomen läänissä sijaitsevan pienemmän kaupungin urheiluseuran yleisurheilukouluissa. Kummatkin tutkimuspaikkakunnat ovat muuttovoittoisia kaupunkeja.

Havainnointiaineisto koostuu kahden eri seuran 2 jalkapallojoukkueen 3 kuukauden mittaisesta havainnoinnista vuosina 2010–2011 sekä yhden yleisurheiluseuran harjoitus- ja kilparyhmän 2 kuukauden mittaisesta havainnoinnista vuonna 2015⁶. Jalkapalloa harrastaneet tytöt olivat 7–8-vuotiaita, pojat 12-vuotiaita ja yleisurheilun harrastajat 9–13-vuotiaita. Havainnoinnissa kutakin ryhmää keskimäärin 2–3 kertaa viikossa harjoituksissa, turnauksissa ja kilpailutapahtumissa. Tavoitteeni oli saada käsitys siitä, mitä jalkapallo- tai yleisurheiluharjoituksissa tapahtuu ja millaista harrastaminen on. Tein välillä havainnointia harjoituksiin liittyvistä rutiineista, kuten siitä miten paikalle saavuttiin, mitä harjoitusten alussa tapahtui, mitä harjoitukset pitivät sisällään ja miten ne lopuivat. Välillä kiinnitin huomioni valmentajan ja harrastajien vuorovaikutukseen, välillä harrastajien väliseen vuorovaikutukseen ja ajoittain valmentajien, vanhempien ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Havainnoissani pyrin saamaan käsityksen siitä, keistä ryhmä koostui ja mitä kussakin ryhmässä tapahtui, toisin sanoen pyrin katsomaan kenttää kysyen: mitä kulloinkin tutkitussa yhteisössä on tekeillä ja millaisia merkityksiä ihmiset toiminnalleen antavat? Havainnoin tilanteista riippuen kentillä, niiden reunoilla tai katsomoissa. Kirjasin havaintoni ylös heti tilaisuuden tultua kenttäpäiväkirjaani, joskus harjoitusten aikana ja joskus välittömästi niiden jälkeen.

Haastatteluaineisto koostuu 62 henkilön haastattelusta (37 tyttöä/naista ja 25 poikaa/miestä), joista lasten vanhempia aineistossa on 31 (19 naista ja 12 miestä). Noin kolmannes haastatelluista vanhemmista osallistui apuvalmennukseen sekä seuran tai joukkueen toimintaan. Valmentajahaastatteluihin osallistui 5 naista ja 2 miestä, joista kaksi oli myös vanhempia. Jalkapalloa tai yleisurheilua harrastaneita lapsia ja nuoria haastattelin yhteensä 26 (14 tyttöä ja 12 poikaa). Haastattelut

tein jalkapalloharrastuksessa enimmäkseen haastateltavien kodeissa, osaa haastattelin kahviloissa tai harjoituspaikkojen läheisyydessä. Yleisurheiluharrastuksen piirissä tein haastattelut urheilukentän katsoimossa. Lapsia, nuoria ja valmentajia haastattelin ennen harjoituksia (tai haluttaessa niiden jälkeen), vanhempia harjoitusten aikana.

Etnisesti pääosa haastatelluista vanhemmista ja lapsista oli suomalaisia. Etnisyyden tarkastelu liittyy artikkelissani ennen muuta maahanmuuttotaustaisuuteen, koska aineistossa ei ole esimerkiksi romaneiden, tai muiden niin sanottujen vanhojen vähemmistöjen, edustajia. Maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria oli etenkin jalkapalloseuroissa, sen sijaan yleisurheilussa hyvin vähän. Maahanmuuttajataustaisella tarkoitan henkilöä, jonka molemmat tai toinen vanhemmista on syntynyt muualla kuin Suomessa.

Helsingin Itäisessä suurpiirissä, jossa keräsin vuosien 2010–2011 aineiston, vieraskielisen väestön⁷ osuus oli vuonna 2014 hieman yli 20 %. Toisessa kaupungissa vieraskielisten osuus oli alle 5 %. Molemmilla paikkakunnilla suurimmat vieraskielisten ryhmät olivat viron- ja venäjänkieliset. Afrikan maiden kansalaisia on toisen paikkakunnan muissa kansallisuuksissa alle 0,1 %, sen sijaan Helsingissä Somalian kansalaiset ovat kolmanneksi suurin ryhmä. (Helsingin kaupunki, Tietokeskus 2014.)

Aineistossa 18 vanhempaa määritteli itsensä keskiluokkaiseksi, 5 ylempään keskiluokkaan kuuluviksi, 4 työväenluokkaan, muutamat pienituloiseksi ja muutamat eivät mihinkään⁸. Vanhempien oman luokkaseman määrittelyt – tai haluttomuus määritellä omaa asemaansa – olivat hyvin samansuuntaisia molemmissa lajeissa. Vaikka jotkut eivät katsooneet kuuluvansa mihinkään luokkaan, he kuitenkin ajattelivat, että Suomessa on yhteiskuntaluokkia ja niiden välisiä eroja. Haastatelluista vanhemmista alle viisi oli yksinhuoltajia. Tutkituissa urheiluseuroissa harrastaminen oli melko samanhintaista, noin 400–700 euroa vuodessa, kattaen harjoitusmaksut. Halvinta harrastaminen oli yleisurheilun kahdesti viikossa harjoitelleessa harjoitusryhmässä. Poikien jalkapallojoukkue harjoitteli 4–5 kertaa viikossa, tyttöjen joukkue kolme kertaa viikossa. Yleisurheilun kilparyhmä harjoitteli 6 kertaa viikossa.

Haastatelluissa käytin haastattelurunkoa, jota lyhensin hieman vuonna 2015. Liikunnan ja taustakysymysten lisäksi teemoja olivat asuinpaikka, perheen vapaa-ajanvietto, vanhemmuus, kasvatusta, koulu, yhteiskunta ja yhteiskuntaluokka, talous sekä tulevaisuus. Lasten haastatteluiden teemoja

olivat kaverit, perhe, asuinpaikka, harrastukset ja vapaa-ajanvietto, koulu ja tulevaisuus. Jalkapalloa harrastaneiden 7–8-vuotiaiden tyttöjen haastatteluissa olivat paikalla sekä lapsi että hänen vanhempansa. Jalkapalloa harrastaneista pojista suurinta osaa haastattelin joukkuekaverin kanssa tai yksin, muutamia vanhempien kanssa yhdessä. Yleisurheilua harrastaneita 9–13-vuotiaita haastattelin yksin tai kaverin kanssa, heidän vanhempiaan ja valmentajiaan erillisissä yksilö- tai parihaastatteluissa. Käytän tutkituista lapsista ja nuorista peitenimiä. Heidän vanhempiinsa ja valmentajiinsa viittaa tekstissä luottavuuden vuoksi position kautta, eli isänä tai äitinä tai jommankumman lajin valmentajana.

Kiinnostukseni kohteena tässä luvussa on se, miten sukupuolesta, yhteiskuntaluokasta ja etnisyydestä puhutaan haastatteluissa tai miten ne muutoin tulevat aineistossa esiin. Analyysin kohteena haastatteluaineistossa on se, minkä kysymysten ja haastattelu-teemojen yhteydessä näistä kolmesta sosiaalisesta luokittelusta tai kulttuurisesta eronteosta puhutaan sekä se, miten niistä puhutaan. Havainnointiaineistosta analysoin, millaisissa tilanteissa olen tehnyt havaintoja, jotka liittyvät sukupuoleen, luokkaan ja/tai etnisyyteen. On siis kyse puhutavoista (haastattelu) sekä toisaalta konkreettisista tilanteista (havainnointi).

Haastatteluaineistosta tein ensin haastattelu kerrallaan sanahakuja luokkaan, sukupuoleen ja etnisyyteen liittyvillä termeillä⁹. Tallensin erilliseen tiedostoon kaikki ne kohdat, joissa näitä sanoja mainittiin. Tämän jälkeen luin jokaisen haastattelun läpi yksityiskohtaisesti ja koodasin kohdat, joissa käsiteltiin sukupuolta, luokkaa ja/tai etnisyyttä tavalla, jota sanahauulla ei voitu jäljittää. Tämän jälkeen kävin läpi havainnointiaineiston samalla periaatteella. Seuraavaksi luin rinnakkain haastattelu- ja havainnointiaineistoa pyrkien muodostamaan kuvan siitä, miten ja millaisissa tilanteissa nämä kategoriat yhdistyivät. Tarkastelen seuraavissa alaluvussa tuloksiani jakaen ne harrastuksiin liittyviin käytäntöihin, elämäntapaan sekä hallintaan.

HARRASTUSTEN SUKUPUOLITTUNEET, LUOKKAISTUNEET JA ETNISTYNEET KÄYTÄNNÖT

Jalkapallo- ja yleisurheiluharrastus ovat käytännöiltään erilaisia. Jalkapallossa joukkueet jaetaan yleensä iän ja sukupuolen perusteella tyttö- tai

poikajoukkueisiin ja harrastaminen tapahtuu tietynikäisten samaa sukupuolta olevien kanssa. Heidän kanssaan pelataan myös kilpailutapahtumissa samaa sukupuolta olevia vastaan. Yleisurheilussa tytöt ja pojat harjoittelevat samassa ryhmässä, mutta kilpailutapahtumissa he kilpailevat samaa sukupuolta olevien kanssa. Ikäjakauma oli yleisurheiluryhmissä hieman jalkapalloa laajempi, esimerkiksi yleisurheilun harjoitusryhmä oli 10–13-vuotiaille. Harrastajissa tytöt olivat enemmistönä seuraamissani ryhmässä.

Jalkapallossa pojilla oli suomalaistaustainen miesvalmentaja. Seuran tasolla valmentajissa oli maahanmuuttajataustaisia ”jonkin verran”, mutta näiden joukossa ei esimerkiksi ollut haastatellun junioripäällikön mukaan yhtään somalitaustaista toimijaa, vaikka somalialaistaustaisia poikia seurassa olikin paljon. Poikien joukkueen huolto- ja valmennustiimi koostui lähinnä isistä, joista pääosa oli suomalaistaustaisia. Tietääkseni seuran millään poikajoukkueella ei ollut naisvalmentajaa. Tyttöjen joukkueella oli toisessa seurassa nuori suomalaistaustainen naisvalmentaja, jonka apuvalmentajat olivat tyttöjen isiä. Äidit osallistuivat aktiivisesti joukkueen muissa rooleissa (joukkueenjohtaja, rahastonhoitaja). Yleisurheiluharrastuksessa oli sekä nais- että miesvalmentajia (suomalaistaustaisia), naisten ollessa kuitenkin enemmistönä. Toimitsija- ja vapaaehtoistyöhön osallistui sekä äitejä että isiä, joista yli 95 % oli suomalaistaustaisia. Kaikissa seuroissa pyrittiin kouluttamaan seuran vanhemmista harrastajista apuvalmentajia ja valmentajia, jalkapallossa sukupuolen mukaan jaettuihin joukkueisiin.

Sukupuoleen liittyvät käytännöt nousivat harvoin esille lasten, vanhempien tai valmentajien haastatteluissa kummassakaan lajissa, ellen niistä erikseen kysynyt. Aineisto on tältä osin sukupuolineutraalia. Jalkapallossa tämän voi ajatella johtuvan siitä, että käytännöt erottelevat harrastajat eri ryhmiin, jolloin sukupuoleen perustuvaa vertailua tai neuvottelua ei tapahdu (ks. Thorne 1993). Yleisurheilussa tytöt ja pojat harjoittelivat yhdessä, mutta tästä huolimatta sukupuoli nousi puheessa harvoin esiin tai laajemmin neuvottelun kohteeksi. Poikkeuksen muodostavat sukupuoleen liittyvät haastattelukysymykseni ja niiden pohjalta käyty keskustelu.

Yleisurheilussa keskustelimme sukupuolijakaumasta harrastajien ja valmentajien osalta. Nuoret yleisurheilun naisvalmentajat olivat sitä mieltä, että yleisurheilu on ollut ja on edelleen enemmän naisten ja tyttöjen laji. Pojat harrastavat ”aina sählyä, futista ja lätkää”. Ihonmyötäiset juoksutrikoot vaikuttavat seuraavassa haastattelulainauksessa edustavan

jotain, joka ei kuulu tyyppillisiin poikien harrastuksiin, niiden maskuliinisuuskäytäntöihin ja pojan habitukseen:

Nuori naisvalmentaja: Ja sit katottiin, jos jätkät juoksee trikoissa [nauraa]. Ja sit huomaa kisoissa osallistujamäärissä, et jos vaik tytöt 13-vuotiaiden sarjassa, niin ihan sikana osallistujia. Sit poikia muutama. Ja just ja just saadaan mekin poikii joku viestijoukkue. Hirveen vaivan takana.

Yleisurheilussa vaikuttaa vallitsevan sukupuolittunut valmentajahierarkia – haastateltujen valmentajien mielestä yleisurheiluvalmentajissa on yleisesti ottaen enemmän miehiä ”huipputasolla”, naisvalmentajia ”nuorempien ryhmissä ja seuratasolla”. Seuran apuvalmentajista yli puolet oli naisia. Valmentajilla itsellään oli kokemusta sekä mies- että naisvalmentajista. Eräs nuorista naisvalmentajista arveli, että miesvalmentajia kunnioitetaan enemmän ja ”pojille se on ihan ykkösjuttu, et [valmentaja] on mies”. Toisen nuoren naisvalmentajan mielestä oman naisvalmentajan kanssa oli miesvalmentajia helpompi keskustella ”motivaatio- ja tunnejutuista”. Naisvalmentajien yleisyys seurassa ei ollut tietoisista tai tasa-arvoon liittyvä linjaus, vaan tilanne oli puheenjohtajan mukaan syntynyt siitä, että tietyt toimijat olivat olleet ”potentiaalisia” ja lopetettuaan oman urheilu-uransa halunneet jatkaa toiminnassa.

Seurassa harjoiteltiin kaikkia yleisurheilulajeja ja tytöille sekä pojille opetettiin samat lajit samoissa ryhmissä. Yksi naisvalmentajista näki tämän tasa-arvoisena, kuten ”kehitystason” mukaisessa ryhmässä harjoittelemisen. Kehitystasolla hän viittaa sekä ikäryhmittäin jaettuuihin ryhmiin että samanaikaisesti ikäryhmien sisällä erillisiin harjoitus- ja kilparyhmiin. Se, että tytöt ja pojat olivat yleisurheilussa samassa ryhmässä, ei herättänyt suuria tunteita tai reflektointia aikuisissa tai nuorissa harrastajissa. Asia hyväksyttiin samalla tavalla kuin se, että vastaavasti koululiikunnassa tai joissakin muissa lajeissa tytöt ja pojat ovat hyvin usein ensimmäisten koululuokkien jälkeen eri ryhmissä. Tämä tulee esiin yleisurheilua harastaneen 12-vuotiaan Millan haastattelussa:

PB: Teillä on teidän ryhmässä vähemmän poikia kuin tyttöjä, onko teillä ollut koko sen ajan vähemmän poikia siinä kuin tyttöjä, kun sä olet nyt kuusi vuotta harrastanut, niin onko tytöt ollut enemmistössä koko sen ajan?

Milla: Joo.

PB: Mites teillä on koululiikunnassa, onko tytöt ja pojat samassa vai erikseen?

Milla: Erikseen.

PB: Mitäs sä tykkäät siitä, kun täällä harjoittelee tytöt ja pojat yhdessä?

Milla: No ei sillä ole mitään väliä, että onko ne niin kuin yhdessä. Ja sitten mun luokalla on muutenkin poikia 11 ja tyttöjä 11.

Edellä erilaiset käytännöt vaikuttavat luonnollistuneen siten, että niiden alkuperä ja perusteet on jo unohdettu – niistä on tullut yleisen ymmärryksen piirissä ajattelematta jaettu tosiasia, *doksa*. Bourdieun (1977/2002) mukaan *doksa* tulee näkyväksi tilanteessa, jossa syntyy kriittisiä tulkintoja. Hän nimittää diskursiivisessa tilassa vallitsevia ajattelutapoja puolustavia puhetapoja *ortodoksiaksi* ja niitä haastavia puhetapoja *heterodoksiaksi*.

Vain yksi vanhemmista, yleisurheilua harrastaneen 12-vuotiaan Sonjan isä, pohti yleisurheilun sukupuolijakauman syitä. Hän arveli, että vanhemmat haluavat lastensa harrastavan jotain lajia ja ”tällöin pojat kuskataan helposti jalkapallotreeneihin ja tytöt esim. yleisurheilun pariin”. Poikien suuri osuus seuran nuorempien ryhmissä saattoi hänen mielestään johtua jääkiekon kustannusten noususta sekä jalkapallon suosioista seuranneesta valmentajavajeesta, jonka vuoksi osa harrastajista siirtyy muihin lajeihin. Suhteessa ikään isä totesi, että ”kato alkaa käydä 15 ikävuoden paikkeilla erityisesti pojissa”. Hän arveli, että tämänikäisillä tasoerot kasvavat, mutta lisäksi ”yleisurheilussa ollaan koko ajan näyttämöllä, jolloin ei ehkä ole kovin motivoivaa, jos ollaan ratakierroksen verran perässä muita”. Yhden osallistujan suoritus näkyy selvemmin yleisurheilun kaltaisessa yksilölajissa kuin joukkuelajeissa.

Harrastuksissa ei kuitenkaan ole kysymys vain sukupuolesta. Poikien jalkapallojoukkueessa pelaajista noin kolmasosa oli maahanmuuttajataustaisia poikia, joiden molemmat tai toinen vanhemmista oli kotoisin muualta kuin Suomesta. Suurimmalla osalla heistä etnisyys oli kirjautunut ruumiiseen (Skeggs 2004) muuna kuin valkoisena ihonvärinä. Joukkueen valmennustiimissä oltiin tietoisia, että jalkapallo oli Itä-Helsingissä monikulttuurinen harrastus etenkin pojilla. Heidän puheessaan monikulttuurisuus ja maahanmuuttajuus palautui usein ”tummaan” ihonväriin. Kysymykseni maahanmuuttajatyttöjen osuudesta seurassa palautui islaminuskoon:

PB: Onks maahanmuuttajatyttöjä sit saman verran kun poikia?

Jalkapallon junioripäällikkö: No ei oo silleen, varmaan kulttuuritaustat et silleen niinku tietyistä muslimi-, mitä nyt niistä hirveen vähä varmaan, tosi vähän tyttöi sieltä suunnalt. Mä en osaa sanoa sitä, mut oon kuullu silleen, että, ei niit kannusteta ainakaan pelaamaan futista.

Tyttöjen jalkapallojoukkueessa sekä yleisurheilussa oli yksittäisiä monikulttuurisia lapsia tai nuoria. Tyttöjen jalkapallojoukkueen toimijoiden haastatteluissa etnisyyttä ei sukupuolen lailla tullut juuri esiin, ellen kysynyt siitä. Nuori naisvalmentaja totesi, ettei ”monikulttuurisuutta juuri ole ollut” hänen valmentamisessaan tyttöjoukkueissa. Samalla tavalla kuin toisen seuran junioripäällikkö, hän palautti maahanmuuttajuuden tiettyyn uskontoon ja sen oletettuun sukupuolijärjestykseen: ”Se voi olla sit, et työillä, et just vähän, jos on muslimitaustaa, nii sit ei ehkä tytöil oo se jalkapallo ei oo se [harrastus].” (Ks. myös Honkasalo 2011, 153.)

Poikien valmennustilanteissa mainittiin, että kommunikointi maahanmuuttajataustaisten vanhempien kanssa oli ”yleensä haasteellisempaa”, mutta osan kanssa sujui varsin hyvin. Maahanmuuttajataustaisia poikia oli tiimiläisten mukaan haasteellista tukea tapauksissa, joissa vanhempia ei ollut koskaan tavattu, ei voitu puhua puhelimesta tai tavoitettu sähköpostitse. Seuran junioripäällikkö totesi kuulleen ”puheita” maahanmuuttajataustaisten vanhempien vähäisemmästä osallistumisesta seuran toimintaan, mutta hänen mielestään toiminnassa ei näkynyt isoa osaa myöskään ”härmäläisten”, eli suomalaistaustaisten harrastajien, vanhemmista. Tässä tulee esiin se, että kategorisointia maahanmuuttajataustaisten ja suomalaisten perheiden välillä myös vastustetaan.

Seuraavaksi siirryn tarkemmin analysoimaan tilanteita, joissa sukupuoleen ja/tai etnisyyteen liittyviä kategorioita tuotettiin uudelleen tai pyrittiin vastustamaan. Vaikka tilanteet ovat yksittäisiä, yksittäisissä tilanteissa piilee aina myös se muutoksen ja toisin toimimisen mahdollisuus, jota voidaan kutsua heterodoksiaksi (Bourdieu 1977/2002) tai ”toisin toistamiseksi” (Butler 1990; 1993).

RAJOJEN VAHVISTAMISTA, YLIITTÄMISTÄ JA KATEGORIOILLA LEIKKIMISTÄ

Vieressä juoksuradalla ilmeisesti salibandy-poikia, suunnilleen tyttöjen kanssa samanikäisiä, hyppii hyppynarulla. Osa tytöistä jää juomatauolla katsomaan hyppynarua hyppiviä poikia. Valmentaja (nuori nainen): ”Ei jäädä kattomaan poikia, täällä pelataan jalkapalloa.” Joku tytöistä sanoo: ”Yök, poikia.” Joku pojista: ”Suu kiinni!” Tyttö: ”Pidä ite, ette osaa ees hyppää kolmee kertaa narulla!” (Havainnointimuistiinpanot, tyttöjen jalkapalloharjoitukset ulkokentällä, toukokuu 2011)

Edellä oleva ote tyttöjen jalkapallojoukkueen harjoituksista kuvaa tilannetta, jossa aktiviteetit olivat sukupuolen mukaan epätyypillisiä, mutta jossa sukupuolirajat samalla aktivoituivat (ks. Thorne 1993). Tytöt katsovat narua hyppiviä poikia ja valmentaja haluaa heidän pelaavan eikä katsovan poikien harjoittelua. Tämän voi tulkita valmentajan yrityksenä vastustaa perinteistä normia, jossa tytöt ja naiset katsovat poikien tai miesten tekemistä – yksi tytöistä sanookin ikään kuin varmuuden vuoksi: ”Yök, poikia!” Pojan kommentti ”Suu kiinni!” voi olla yritys palauttaa tytöt ”paikalleen”, osoittaa ettei urheiluseuran käytäntöihin kuulu ylimääräinen kommunikointi. Toinen tytöistä jatkaa kuitenkin kommunikointia pyrkimällä mitätöimään pojan osaamisen perinteisesti tyttöjen aktiviteetiksi mielletyssä naruhyppäyssä.

Edellä lainattujen tyttöjen kanssa jalkapalloa harrastaneen Essin vanhemmat puhuivat siitä, että pitivät jalkapalloa hyvänä harrastuksena tyttärelleen, koska toivoivat hänen oppivan tyttönä ”rämpäisyyttä” ja uskallusta. Essin vanhemmat olivat niitä harvoja, jotka ilmaisivat toivovansa lastensa ylittävän sukupuolirajoja harrastuksissaan. Isä halusi, että kaikki tytöt ylipäättään kävisivät jossain joukkueurheilulajissa ja että Essin veli kokeilisi myös tanssia. Vanhemmat kertoivat tilanteista, joissa sukupuolirajat oli heidän näkökulmastaan katsottuna ylitetty:

Isä: Me oltiin [paikkakunta Suomessa] kolme vuotta sitten. Essillä on pikkuserkkui siellä, samanikäisiä poikia. Pojat sano, et me lähetään potkii palloa jonnekin. Essi oli kans jo ihan lähössä mukaan, se oli vähän potkinu [...]. Siel oli yks samanikänen tyttö mukana ja se sano Essille, et ei tytöt potki, me voidaan katsella [...]

Äiti: Joo, toi on kyllä, mut mun täytyy ihan sanoo, et mul ei ollu siihen [jalkapalloon] mitään kosketusta, niin mä oisin just ajatellu, siis sillä tavalla noin. Emmä ainakaan

uskalla mennä sinne, varsinkin jos siel on jo pojat pelaamassa. Jos ois vaan tyttöjä, nii sit mä oisin ehkä voinu kokeilla. Niin sekin on hyvä, et siellä itsetuntoo niinku tommosis vähä poikien alueilla. Niil oli koulussa ollu pojat vastaan tytöt fudismatsi, jumppatunnilla, nii näähän oli voittanu nää tytöt ne pojat, nii mä olin ihan et no nii hyvä [naurahtaa],

Isä: Ulpu [joukkueessa pelaava tyttö] on aika semmonen reipas ja äänekäskin. Se oli kiva kun noil oli yks ottelu, ne oli kyl vuotta nuorempii poikia vastaan se, sit oli vielä kolmas sellanen samantapanen tyttö se Viivi. Ne pojat oli jostain syystä sanonu näille että, nää on jotain likkoja, että mitä te siinä, niin nää kolme alotti kauheen [naurahtaa] säksätyksen takasin. Niillä pojilla meni ainakin viis minuuttii ihan pasmat sekasin.

Toisaalta yllä olevassa esimerkissä on kyse myös opituista sukupuolitapaustuksista (Jokinen 2005). Yritykset ylittää perinteisiä sukupuolirajoja eivät niinkään kumoa rajoja, vaan kertovat niiden olemassaolosta ja tukemisesta. Tätä kuvasivat myös jalkapalloa harrastaneet 12-vuotiaat Ville ja Kalle, jotka olivat sitä mieltä, ettei tyttöjen ja poikien jalkapallo ole samanlaista. Heidän mielestään ”pojilla on kovempaa” ja ”rajummat otteet”. Kysymykseeni siitä, ovatko he koskaan vapaa-ajallaan olleet pelaamassa jalkapalloa harrastaneiden tyttöjen kanssa, pojat vastasivat kieltävästi:

Ville: Me vaan aina vaan pelaillaan, ja sit joskus ne vaan tulee sinne jotain säätää, niinku potkii sitä palloa ja tälleen. Ei me niinku yleensä vaan pelata silleen.

Villelle ja Kallelle se, että tytöt harrastivat jalkapalloa, ei vaikuttanut riittävän perusteeksi ryhmärajojen ylittämiseen – he näkivät tekemisen olevan joka tapauksessa erilaista. Tämän huomion voi rinnastaa edellä kuvattuun tyttöjen kommenttiin narua hyppiville pojille. Rajaa vahvistettiin muutamissa havainnoissani, joissa tyttöys yhdistettiin heikkouteen tai sellaiseen maskuliinisuuteen, jonka ei nähty edesauttavan jalkapallossa:

Lihaskunnoissa Jare [12-vuotias poika] kysyy: ”Naisten vai miesten punnerruksia?”. Katsoo verkon takana ohikulkevia tyttöjä, joiden treenit alkamassa viereisellä kentällä. (Havainnointimuistiinpanot, poikien jalkapalloharjoitukset, joulukuu 2010)

Yllä alleviivataan opitulla tavalla naisen ja miehen ruumiin voimaeroja ja piirretään ryhmärajoja (ks. myös Herrala tässä teoksessa). ”Naisten punnerruksia” sanotaan punnerruksia, joissa pidetään polvia maassa

ja jotka näin ollen vaativat vähemmän voimaa. Alla poikien joukkue taas seuraa turnauksessa vanhemman poikien ikäryhmän peliä, joiden toiminnasta heidän on käsketty ottaa mallia. Pojat haastavat puheessaan aikuisen joukkueenjohtajan auktoriteetin.

Pojat roikkuvat kaiteella ja kannustavat omaa seuraansa. Tulee paljon kortteja tuomarilta, osa suunsoitosta. Kysyvät, mitä joku seuran pelaaja oli sanonut, selviää että ”Vitun hintti!” Joukkueenjohtajan ja poikien välillä tulee vääntöä siitä, että oli käsketty ottaa mallia näistä vanhemmista pojista, mutta eikö sitten suunsoitosta. (Havainnointimuistiinpanot, turnaus toisella paikkakunnalla 2011)

”Vitun hintin” kaltaiset ilmaukset toimivat puheessa heijastepintana maskuliinisuussosialisaatioon, jossa heteroseksuaalista maskuliinisuutta rakennetaan suhteessa feminiinisyyteen, naiseuteen ja homoseksuaalisuuteen. Tähän hierarkiaan peilaten ”homottelu” on rangaistus vääranlaisesta maskuliinisuudesta. (Ks. Lehtonen 2003, 146–148.) Edellä mainitussa tilanteessa ilmauksesta ei seurannut enempää keskustelua.

Joissakin tapauksissa sukupuolella saatettiin myös leikkiä (ks. Thorne 1993). Eräissä tyttöjen harjoituksissa yksi heistä huusi kentällä joukkueen harjoittellessa pelaamista: ”Mä oon Lionel Messi!” Toinen esimerkki löytyy 12–13-vuotiaiden yleisurheilijoiden harjoituksista:

Ryhmä harjoittelee seuraavaksi viestivaihtoja. [...] Piikkareita vaihtaessa oranssipaitainen Matti on mennyt tyttöryhmän kanssa kentälle istumaan ja vaihtamaan kenkiä. Joku tytöistä sanoo, että Matti tuli stalkkaamaan tyttöjä. Palaavat siihen, että koordinaatioharjoituksissa valmentaja sanoi kerran ”Matti ja pojat”, jonka pojat rekisteröivät välittömästi ja naureskelivat tälle, tai oikeastaan kaikki nauroivat. Yksi tytöistä toistaa nyt tämän Matille ja ”kun sulla on toi pinkki paitakin”. Matti juttelee näiden kolmen tytön kanssa. Yksi pojista ei kommunikoi tyttöjen kanssa treenien aikana lainkaan, Matti eniten. Matti myös huutelee ryhmän toisen pojan kanssa treenien aikana syntärionitteluja vanhemman ryhmän tytölle. (Yleisurheiluharjoitukset, kevät 2015)

Näissä esimerkeissä lapset ja nuoret taas rikkovat sukupuolirajoja ja leikittelevät sukupuolella. Kummassakaan tilanteesta tästä ei seurannut aikuisilta ”korjauksia”. Yleisurheilussa sekä valmentaja itse että ryhmän tytöt ja pojat naureskelivat ilmaisulle ”Matti ja pojat”, mutta kaikille oli selvää, että

valmentaja tarkoitti sanoa ”Matti ja muut pojat”. Ryhmässä ei myöskään ilmennyt nolaamista tai kiusaamista, jolloin tilanteesta olisi voinut olla toisenlaisia seurauksia. Yleisurheiluryhmissä oli sekä tyttöjä ja poikia, ja harjoitusryhmässä etenkin melko suuri ryhmäkoko. Tästä huolimatta tilanteissa, joissa ryhmä oli tarpeen jakaa kahtia, jakoperusteena harvemmin käytettiin sukupuolta, jolloin se ei vahvistunut ryhmärajana (ks. esim. Thorne 1993).

Suhteessa etnisyyteen ja sukupuoleen poikien jalkapallojoukkueessa osa suomalaistaustaisista pojista käytti eräästä kosvolaistaustaisesta pelaajasta nimitystä ”Kosovon sonni”. Ilmaus on muunnos ”Kosovon härästä”, jota on käytetty kosvolaissyntyisestä Suomen jalkapallomaajoukkueessa pelanneesta Shefki Kuqista. Kuqin kohdalla nimitys viittaa isokokoisuuteen ja kulmikkaaseen pelitapaan, jota luonnehtii pikemminkin voima kuin tyyli. Tulkitsin ”Kosovon sonnin” havainnointitilanteiden perusteella olevan niin ikään viittaus pojan kokoon tai mahdolliseen kömpelyyteen. Nämä nimitykset ovat hyvin erilaisia ja erilaiseen habitukseen ja ruumiin käytön tapaan viittaavia kuin esimerkiksi suomalaisesta Jari Litmasesta käytetty lempinimi ”Kuningas”. Toisessa viitataan eläimeen (härkä/sonni), toisessa ihmiseen (kuningas). Lisäksi härkä tai sonni viittaa työeläimeen, kuninkaallisuus eliittiin. Kuqin ja joukkueessa pelanneen pojan lempinimissä tuotetaan myös viittaus heidän kansalliseen alkuperäänsä rakentaen eroa suomalaisuuteen.

Pukkariin mennessä jojo tulee sanomaan, että voin kyllä tulla sinne [valmentajan pelipalaveriin] jos haluan [...].”Kosovon sonni” -ilmaus on ilmeisesti yleisesti poikien käytössä, koska kun joku sanoo, että ”pitää puolustaa ku sonni”, valmentaja toteaa, ettei ole koskaan nähnyt sonnin puolustavan. Antti: ”Se on Kosovon sonni, Thomas on Kosovon sonni”. (Havainnointimuistiinpanot, turnaus, pukuhuone, tammikuu 2011)

Voidaan pohtia, onko tämän pojan ja Shefki Kuqin tapauksissa kyse ironiasta, pilkasta tai rasismista vai pelitavan ja habituksen kielellistämisestä¹⁰ vai kenties molemmista. Souto (2011, 167) on todennut, että arkipäivän rasismi näyttäytyy uhrinäkökulmasta tarkasteltuna moni-ilmeisenä ja -ulotteisena syrjinnän ja alistamisen prosessina, joka kiistää nuorten jäsenyyden ja pakottaa heidät sisäpuolella olevan ulkopuolisen asemaan. Siirryin seuraavaksi tarkastelemaan liikuntaharrastusten sisä- ja ulkopuolisuutta yhteiskuntaluokan ja suhteessa siihen rakentuvan ”toiseuden” kautta.

KESKILUOKKAINEN ELÄMÄNTAPA?

Sekä jalkapalloa että yleisurheilua harrastaneiden lasten vanhemmat määrittivät pääosin itsensä keskiluokkaisiksi. He arvelivat, ettei ”kaikkien perheiden” lapsilla ole taloudellisten tekijöiden perusteella mahdollisuutta urheiluseuraharrastukseen. Näiksi ”toisiksi” määrittyivät yksinhuoltajaäidit, työttömät, pienituloiset ja maahanmuuttajaperheet. Ajoittain kyseessä nähtiin olevan elämäntavallinen valinta. Vanhemmat katsoivat jakavansa urheiluseurojen kanssa samanlaiset arvot, joissa molempien pyrkimyksenä oli ”kunnon kansalaisten” kasvattaminen. Tähän kunnollisuuteen kuuluivat ”oikeanlaiset” elämäntavat, harrastukset, vanhemmuus ja kaverit. (Ks. Berg 2012; Berg & Peltola 2015.)

Olemme käsitelleet Marja Peltolan kanssa aiemmin (Berg & Peltola 2015) sitä, kuinka vanhempien puhetavoissa tasapainottelua käytiin sen kanssa, onko ”oikeanlaisten” elämäntapojen edistämisessä kyse perheiden valinnoista vai ulkoisista tekijöistä – kuten harrastusten kustannuksista – johtuvista rajatuista mahdollisuuksista. Sukupuoli tuli tässä yhteydessä esiin vanhempien puheessa siten, että ”toisiksi” määrittyvissä perheissä yksinhuoltajuudessa oli kyse nimenomaan yksinhuoltajaäitiydestä. Sitä peilattiin vasten etnisesti suomalaista, keskiluokkaista, heteronormatiivista ydinperheen ideaalia, joka muodostuu kahdesta eri sukupuolta olevasta vanhemmasta ja näiden jälkeläisistä¹¹.

Haastatellut vanhemmat näkivät jalkapallon ja yleisurheilun yleensä kohtuuhintaisiksi harrastuksiksi riippuen hieman omasta toimeentulostaan sekä harrastavien lasten määrästä. Yleensä jääkiekko mainittiin golfin ja ratsastuksen ohella esimerkkinä kalliista harrastuksesta. Veetin äiti, joka määritteli itsensä keskiluokkaiseksi, näki sen sijaan jääkiekon ”alempien sosiaaliluokkien” harrastuksena.

PB: No, liittyyks luokka sun mielestä jollain tai millään tavalla johonkin tiettyyn urheilulajiin?

Veetin äiti: Liittyy, mä oon ite sen huomannut. Jalkapallossa on hirveen paljon samantyyllisiä vanhempia, kun mitä me ollaan. Sit ku Veeti siirty jääkiekkoon, ni mä olin ihan että siis (naurua). Siellä on paljon enemmän sellasia, tietyl tavalla alemmasta sosiaaliluokasta olevia. Jääkiekko on tietysti iso laji Suomessa, ehkä vanhemmat sillä tavalla toivoo, et heidän lapsesta tulee ehkä juuri sitten se iso NHL-tähti tai jotain muuta. Et siihen tavallaan sit toki niinkun panostetaan ja he panostaa sit siihen. Mut et siellä on ihan selvästi paljon laajemmasti eri yhteiskuntaluokista olevia lapsia.

Veetillä oli useampia urheiluseuraharrastuksia, mutta äiti ei ollut kovin innostunut hänen jääkiekkoharrastuksestaan. Hän katsoi jääkiekon olevan ”machoa” eikä pitänyt siihen liittyvästä taklaamisesta. Äiti liitti käsityksensä jääkiekosta maskuliinisiin käytäntöihin, joiden hän näkee kietoutuvan yhteiskuntaluokkaan. Toisaalta kovaa fyysistä kontaktia edellyttävät lajit saatetaan liittää alempaan luokkaan. Osassa niistä, kuten jääkiekossa, naisilla on taklauskielto (ks. esim. Herrala tässä teoksessa).

Veetin äitiä arvelutti se, etteivät vanhemmat päässet pukukoppeihin kuulemaan, ”mitä ja miten siellä puhutaan”. Hän pelkäsi, että Veetille ”syötetään kaikenmoista” kopissa, viitaten lasten ja valmentajan sekä lasten väliseen puheeseen. On tulkinnanvaraista, mihin Veetin äiti lopulta viittaa, mutta mahdollisesti kyse oli nimenomaan ”machoudesta” (ks. myös Peltola tässä teoksessa). Tätä asetelmaa valottaa seuraava esimerkki poikien jalkapallosta, jossa armeijan kautta viitataan myös mieskansalaisuuteen:

Juttelen valmentajan kanssa penkillä kun pojista vasta osa paikalla. [...] Joku kysyy, voiko valmentaja pumpata hänen pallonsa kun ei itse osaa. Valmentaja: ”Et osaa! Pyydät sä intissäkin äidin pumpaamaan palloa?” Mutisee jotain ”niinhän ne sanoo...”. Valmentaja sanoo tämän huumorilla, mutta silti tyypillistä äijä-läppää. (Havainnointimuistiinpanot, poikien jalkapalloharjoitukset, joulukuu 2010)

Kuten Veetin äiti, myös jalkapalloa harrastaneen Essin keskiluokkaisiksi itsensä määritelleet vanhemmat arvelivat, että ”alemmissa” yhteiskuntaluokissa lapsen harrastamiseen saatetaan panostaa. Essin harrastukselta toivottiin, että vaikka tämä lopettaisi harrastamisen, hänellä olisi tulevaisuudessa tuttuja eri puolilta eli sosiaalista pääomaa (ks. Berg & Peltola 2015; Lareau 2003). Vanhemmat toivat esiin harrastuksiin liitetyt sukupuoli-rajat, jotka kietoutuvat puheessa yhteiskuntaluokkaan:

PB: Liittyys yhteiskuntaluokka jollain tavalla johonki tiettyyn urheilulajiin?

Essin isä: Kyllä se liittyy. Esim jalkapallo ei oikeen siis, kyl mä oon huomannu et jotain oikein yläluokkasi ystävii on, nii ne jotkut vähän kavahtaa sit jotain jalkapalloa.

Essin äiti: Nii kun mä just mietin, ku mä tutustuin yhteen taksikuskiin, jonka koko elämä oli sitä, ku se vei sen pojan painiin, mut sinänsä niil on näitä, yks intohimoinen niinku joka tulee perheessä, [...] ja lätkä tai, tai painityyppi, missä se sit, ehkä fudiskin

Essin isä: Purjehdus on aika yläluokkalainen

Essin äiti: Joo ja tennis, purjehdus, golf

Essin isä: No nii, se on miesten tää purjehdus

Essin äiti: Ja sit tytöillä just tämmöset, sivistys, musiikki ja baletti myöskin. Hyvinkin taitoa vaativat.

Luvun alussa esittelin tutkimuksia, joiden keskeisinä tuloksina voi mainita seuraavat havainnot: lasten fyysisellä aktiivisuudella ja perheen varallisuudella on Suomessa vahva yhteys, urheiluseuroissa harrastavien lasten vanhempien sosioekonominen asema on korkea, liikunnan harrastaminen on kallistunut, urheiluseuratoimintaan osallistumista ennustaa etenkin äidin korkeampi koulutustaso ja seurojen talkootyössä ja toimitsijoina on etenkin varakkaimpien perheiden vanhempia. Lisäksi toin esiin aikuisten sekä jossain määrin myös lasten ja nuorten harrastamien liikuntalajien sukupuolittumisen. Etnisyyden osalta maahanmuuttajataustaisten osuuksista urheiluseurojen harrastajamäärissä ja talkootöissä on toistaiseksi Suomessa vähän tutkimustietoa. Käsillä olevassa aineistossa maahanmuuttajataustaisia – pääosin poikia – oli etenkin yhdessä seurassa, toisessa jonkin verran ja kolmannessa ei juuri lainkaan. Aineisto näyttää, että maahanmuuttajataustaksi käsitetään hyvin usein tummaihoisuus ja tietty uskonto, ajoittain maahanmuuttajuus yhdistetään myös heikompaan toimeentuloon. Mikäli luokkataustalla sekä sukupuolella on merkitystä siinä, mihin liikuntaharrastuksiin ohjaututaan ja jos harrastuksista toivotaan sosiaalista pääomaa tulevaisuutta ajatellen, niin tämä tarkoittaa samalla sitä, että myöhempi sosiaalinen verkosto on näiltä osin sukupuolittunut, luokkaistunut ja potentiaalisesti myös etnistynyt. Tarkastelen seuraavaksi asiaa vielä luokan, sukupuolen ja etnisyyden yhteenkietoutumisen osalta.

Poikien jalkapallojoukkueessa kenttätöitä aloittaessani minulle kerrottiin pelaajien vanhempien ”sosioekonomisen aseman” olevan ”laidasta laitaa”. Perheiden erilaiset asemat nousevat esiin havainnointimuistiinpanoissani melko harvoin, mutta tällöin ne kietoutuvat etnisyyteen. Olen aiemmin kirjoittanut (Berg 2012) tapauksesta poikien turnausmatkalla, jossa majoitauduimme hotellissa. Eräs joukkueen toimihenkilöistä arveli minulle, etteivät ”jotkut pojat” ole olleet perheidensä kanssa lomalla hotellissa eivätkä tiedä, kuinka siellä käyttäytyään. Lareaun (2003, 63) mukaan keskiluokkaisilla lapsilla on ollut mahdollisuus saada ”aikuiskokemuksia” hotellissa asumisesta ja ravintolassa syömisestä, toisin kuin niukemmissä olosuhteissa elävillä lapsilla. Myös vanhempien mahdollisuuksissa osallistua lapsen harrastuksiin on eroja. Arkipäivisin päiväsaikaan Helsingissä järjestettyyn Stadi Cupiin osallistuminen edellytti 7–8-vuotiaiden tyttöjen vanhempien

tai vaikkapa isovanhempien mukanaoloa. Tämä oli haasteellista esimerkiksi eräälle vuorotyötä tehneelle vanhemmalle. Ulkomailla pelattava turnaus ei puolestaan ollut mahdollinen kaikille poikien joukkueen pelaajille:

Puhuvat pelaajien taloudellisesta tilanteesta vanhempien kautta, esim. Ahmed ei lähde ainoana pojista Ruotsiin turnaukseen, koska maksaa 550e/pelaaja. Tässä yhteydessä kysytään myös, maksavatko vanhemmat maksut ajallaan ja onko liukumaa maksuajassa. Joukkueenjohtajan mukaan on sovittavissa jos vanhemmat ilmoittavat, etteivät pysty nyt maksamaan ja sovitaan maksusuunnitelmasta. Jos ei ilmoitusta, pelaaja ei voi jatkaa pelaamista. [...] Tässä yhteydessä toiminnanjohtaja puhuu myös siitä, että ”Kyl ne on sit lähinnä ne tummaihoiset, jotka omaehtosasti pelaa tuol itseksen ja niitä on paljon”. (Havainnointimuistiinpanot, joukkueen valmennustiimin ja seuran edustajien palaveri 2011)

Jalkapalloa harrastaneiden tyttöjen äiti kertoi, että toisen tyttären joukkueessa maahanmuuttajataustainen tyttö pelasi ”ilman maksua” toiminnanjohtajan selvittäessä, mistä hänelle löytyisi rahoitus, koska perheellä ei ollut varaa rahoittaa harrastusta. Vaikka äiti näki, että seura ”menetti” tällä järjestelyllä rahaa, hänen mielestään ei olisi ollut ”eettisesti oikein sanoa kesken kaiken lapselle, et sä et enää harrasta”. Hän näki ajankohtaiseksi kysymyksesi seurassa, miten vastaavissa tilanteissa olevat lapset voivat jatkaa harrastustaan. Seurassa ei ollut käytössä ”stipendiaattia”. Urheiluseuraharrastaminen saattaa aucta joillekin osittain, toisille ei ollenkaan. Ovien osittainen aukeaminen näyttäytyy kuitenkin seuran käytännöissä siten, että ajoittain jotkut lapset joutuvat ”sisäpuolisen ulkopuolisen” asemaan (ks. Souto 2011).

Havainnointimuistiinpanoissani edellä poikajoukkueen seuran toiminnanjohtaja tuo toisaalta esiin myös sen, että monet ”tummaihoiset” pelaavat jalkapalloa joukkueiden ulkopuolella. Hän ei viittaa tällä ainoastaan siihen, että maahanmuuttajataustaiset lapset jäisivät urheiluseuraharrastusten ulkopuolelle, vaan myös siihen, että lähinnä vain he harjoittelevat omatoimisesti harjoitusten ulkopuolella, eivät suomalais-taustaiset harrastajat.

Poikien valmennustiimi ja junioripäällikkö tuottivat maahanmuuttajuu-desta puhuttaessa kategoriat ”muslimi”, ”somalitaustainen” ja ”ihonväritään tumma”. Tämä havainto viittaa somalialaistaustaisten poikaharrastajien osuuteen seuran toiminnassa, mutta toisaalta myös siihen, että maahan-

muuttaja yleensä käsitetään muslimi- ja/tai afrikkalaistaustaiseksi ja ihonvä-
riltään muuksi kuin valkoiseksi (ks. Peltola 2014, 16). Monikulttuurisuutta
ei pidetty erityisesti joukkueen vahvuutena, vaan kokemuksen nähtiin
tulevan joka tapauksessa koulun tai muun vapaa-ajan kautta.

Ajoittain valmennustiimissä oli koettu, että maahanmuuttajataus-
taisilla pojilla olisi suomalaistaustaisia suuremmat ”luulot” omasta
taitotasostaan harrastuksessa. Tämä viittaa nähdäkseni etnisperäiseen
stereotypiaan, oletukseen maahanmuuttajataustaisille pojille ominai-
sesta machokulttuurista. Toisaalta taas tuli esiin – ehkäpä positiivisesti
ladattuna stereotypiana – oletus maahanmuuttajataustaisten poikien
omatoimisesta harjoittelusta seuraharjoitusten ulkopuolella. Tämä saattaa
samalla yhdistyä myös oletukseen maahanmuuttajataustaisten poikien ja
heidän perheidensä sosioekonomisesta asemasta: tällöin oletetaan, ettei
maahanmuuttajataustaisilla pojilla ole muita vapaa-ajanviettopojoja.

Siirryn seuraavaksi tarkastelemaan tarkemmin sukupuolta ja etni-
syyttä harrastusten käytännöissä ryhmärajoihin ja hallintaan liittyvän
tematiikan kautta.

HALLITSEMATTOMAT TYTÖT JA MAAHANMUUTTAJAPOJAT

Jalkapallossa, jossa tytöt ja pojat harjoittelivat eri joukkueissa, sukupuoli
ryhmärajana piirtyi esiin eri tavalla kuin yleisurheilussa. Eräs isistä oli
todennut kenttätöyöni lomassa, ettei haluaisi valmentaa tyttöjä. Palasin
kysymään tästä haastattelussa:

Isä 1: Joo, no siis se perustuu oikeestaan siihen, mitä mä oon nähny ja mitä tietenkin
tiedän, miten tytöt toimii ryhmässä eri tavalla kun pojat toimii ryhmässä. Pojat saa
yleensä tekemään sellasella, vähä niinkun siis raä'alla huumorilla ja tällasella, ollaan
vähä jätkeä ja äijää enemmänkin. Ja vähän sellasella, en nyt sanois kurittamistyyllillä,
mut siis sellasella, et ollaan kovempii. Kun taas tytöt on siinä mielessä, et kun ne
ryhmässä asettuu siihen, että ne on jotain mieltä, et ”tää on tyhmää”, tai ”me ei tehä
tätä”, niin siin joutuu sovittelemaan ehkä enemmän ja se on niinkun erilaista. Sama
pätee tietenkin ihan lasten kasvatukseenkin, että lapset, et pojat ja tytöt on erilaisia
ja ne saattaa olla enemmänkin sellasii känkkäränkkiä sitten ne tytöt, väittäsin.

Isä 2: Nii, ehkä silloin kun se on menny siihen, että se tyttö vaikka istuu siellä penkin
laidalla ja on todennut kerran, että hän ei enää treenaa, niin se on aika vaikee saada
sieltä takasin, mut näitä kundeja sä viel [pystyt] niinkun tavallaan pyörittään sen, että

tänne vaan, nii kyl ne sielt tulee. Vähä se laahaa se käsi, mutta kyl se siitä.

Isä 1: Tuo oli vaikee ja laaja kysymys, että tota noin oikeestaan se liittyy ihan kaikkeen tieteenkin. Tytöt ryhmässä on enemmän sellasii, mikä mun mielestä on vaikeempi hallita, et ne just saattaa olla pareittain tai ryhmittäin ilkeitä toisilleen, tulee enemmän tällasta. Kouluissakin sen huomaa, että yleensä ne riidat, mitkä on luokissa, niin ne on tyttöjen välisii. Pojat on yleensäkin silleen et, luokassa kaikki pojat on keskenään jollain tavalla frendejä. Et must tuntuu, et tytöt on vaikeempii.

Vaikka kysymys on monimuotoinen, tytöt ja pojat nähdään kuitenkin erilaisina: pojat ovat tyttöjä helpommin hallittavissa, heidän kanssaan ollaan ”aijää”, ”jätkää” ja ”kovempia”. Tyttöjen kanssa joutuu isien näkemyksen mukaan neuvottelemaan enemmän, eivätkä heihin päde samat keinot kuin poikiin. Tyttöihin viitataan helpommin ”klikkiytyvinä” ja poikiin ryhmässä keskenään toimeentulevina (ks. nuorisotyöstä Honkasalo 2011, 81). Melko samoin asian näki tyttöjen nuori naisvalmentaja. Hän olisi kuitenkin juuri tästä syystä halunnut kokeilla poikien valmentamista:

Kyl mä sanoisin, et tytöil on paljo enemmän se seurallinen puoli, et näkee kavereita. Pojil on aika pienest pitäen semmonen, et halutaan huipulle ja tälleen näin, et se on se fudis on se juttu ja sillai. Ois kiva jossain vaihees kokeillakin sitten poikien valmentamist myös, et ku ite on sillain ollu aina kunnianhimoinen fudiksessa ja halunnu just [hymähtäen] tulla tosi hyväks ja päästä sinne huipulle, nii sit ois kiva. Ja tytöil pitää just näil, et ku pitää muistaa se, et on sillai, et tullaan näkee kavereita treeneihin kans. Pitää vaan höllätä aina välillä, ku ite haluis vaan, et nyt tehään täysillä ja tälleen näin. Sit ois kiva sit pojilla, et pystyis vähän tiukempi kuri pistää päälle.

Siinä missä toinen isistä ei edellä halunnut valmentaa tyttöjä, nuori naisvalmentaja haluaisi valmentaa poikia. Hän joutui mielestään ”höl-läämään” tyttöjen kanssa vaikka olisi halunnut pitää ”tiukempaa kuria”¹². Omat havaintoni eivät kuitenkaan – samoin kuin eivät tyttöjen, poikien tai vanhempienkaan haastattelut – tue käsitystä siitä, että pojat olisivat ryhmänä harrastuksissaan enemmän ”tosissaan” kuin tytöt (Berg 2015). Joskus tätä oletusta saatetaan huomaamatta vahvistaa odottamalla tytöiltä vähemmän ja pojilta enemmän.

Essin isä: Mut tos [tyttöjen jalkapallojoukkueessa] on viel sekin kiva, et ei ainakaan vielä, enkä usko, et ruvetaan pitkään aikaan sellasta, et ei haaveilla semmosesta

ammattilaisuudesta samalla lailla ku poikien puolella, että se ylitosikkous niinkun puuttuu, se on kauheen kiva.

PB: Joo, se on vähän tullu esiin tässä munkin tutkimuksen aikana just, et ku on noiden poikien kanssa sit puhunu, nii niil on vähän niitä haaveita ja tuli siinä just siin mun aikasemmaskin tutkimuksessa, et niil oli monilla pojilla oli seiskaluokalla jo haaveita siitä, et ne menee ammattilaisiks NHL:n pelaamaan.

Essin isä: Nii, tytöiltä tollanen ikään kuin puuttuu, tietty.

On tärkeää myös pohtia, jakavatko valmennukseen ja harjoitteluolosuhteisiin liittyvät tekijät mahdollisuuksia sukupuolen perusteella? Jalkapalloa harrastaneen Pian äiti katsoi tyttöjen ”jäävän poikien jalkoihin harjoitteluolosuhteissa” (ks. myös Herrala 2015). Aineistossani viiden eri ikäluokan tyttöjoukkueet olivat saaneet jaettavakseen samankokoisen kentän kuin kaksi poikien ikäluokkaa, mitä äiti piti epäoikeudenmukaisena. Lisäksi tyttöjen joukkue sai hänen mielestään talven kouluharjoitteluvuoroilla ”surkeimmat ja pienimmät koulusalit”, jotka olivat joukkueelle liian pieniä¹³. Äiti kertoi myös poikien joukkueissa olevan tyttöjen joukkueita useammin ”ammattivalmentajia”.

Edellä esitin lainauksen kahden isän haastattelusta, jossa he loivat kuvaa pojista yhtenäisenä ryhmänä puhuessaan sukupuolesta. Havainnoinneissani sekä muissa kohdissa heidän haastatteluaan tuli kuitenkin ilmi, että poikajoukkue oli selkeästi jakaantunut erillisiin kaveriporukoihin, jotka eivät olleet kovin läheisesti tekemisissä keskenään. Jakolinjoilla oli jossain määrin tekemistä poikien etnisen taustan kanssa: maahanmuuttajataustaiset pojat hengailivat yhdessä ja saattoivat liittoutua, suomalaistaustaiset pojat taas muodostivat useampia omia klikkejään (ks. myös Souto 2011). Klikit eivät liittyneet harrastajien taitotasoon, vaan sekä maahanmuuttajataustaisissa pojissa että suomalaistaustaisissa oli molemmissa ”tosissaan” olijoita sekä ”hengailijoita” (ks. Berg 2015).

Maahanmuuttajataustaisten jalkapalloa harrastaneiden poikien nähtiin valmennustiimissä olevan ”vähän eläväisempiä” tai ”vilkkaita” ja tämän nähtiin asettavan joukkueen toiminnalle haasteita silloin kun tietyt pojat olivat yhdessä harjoituksissa. Tiettyjen, nimettyjen maahanmuuttajataustaisten poikien ”kurissa pitäminen” aiheutti valmennustiimille päänvaivaa. Jos yksi heistä ”mokasi”, tämä tuntui kuitenkin vaikuttavan käsitykseen heistä kaikista epämotivoituneina pelleilijöinä. Anne-Mari Souto (2011, 125–126) on todennut, että ”mitä enemmän maahanmuuttajanuoret haas-

tavat toiminnallaan mielikuvia ja odotuksia 'autettavasta ulkomaalaisesta' sekä tähän liittyvästä valtasuhteesta suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä, sitä enemmän heihin kohdistetaan uhkaa lietsovia ja heidän läsnäolo-oikeutensa kyseenalaistavia käsityksiä". Souton kouluympäristössä tutkimat maahanmuuttajanuoret törmäsivät toistuvasti siihen, että he edustivat aina jotain kelvotonta ja epäluotettavaa, jolloin mikään heidän toiminnassaan ei saisi muistuttaa heidän erilaisuudestaan. (Mt.)

Seuraava esimerkki poikien harjoituksista kuvaa yhtäältä, kuinka "haasteeksi" vaikuttaa muodostuvan se, etteivät kaikki asetu valkoiseen keskiluokkaiseen järjestykseen ja "hallittaviksi" kuten aiemmin tulikin sukupuoleen liittyen esiin kahden isän kuvatessa tyttöjen ja poikien valmentamisen oletettuja eroja. Toisaalta oletus siitä, keitä tulee pitää "kurissa", saattaa myös vääristää havainnointia. Esimerkissä tappelun aloittaneen pojan toiminta jää tilanteessa valmentajilta huomaamatta.

Muodostetuilla jengeillä otetaan pallonkuljetuskilpailu viestinä. Toisella kierroksella liivillisistä Ali, Dahir ja Ahmed seisovat ekana omassa jonossaan. Jusuf sanoo viersestä jonosta: "Kaikki tummat on ekana." Loppupuolella Amin alkaa taas kuumottaa ja hermostua. Aika paljon ylimääräisestä kurinpidosta menee Aliin ja Aminiin. Pelissä syntyy tappelu, jonka aloittaa Amin potkaisemalla Jusufia jalkaan. Valkut eivät huomaa tätä. Jusuf kostaa Mikolle ja he alkavat mätkiä ja tönii toisiaan. Huoltaja ja apuvalkku joutuvat menemään repimään irti pojat toisistaan. Jusuf ajetaan ulos salista ja Mikko näyttämön reunalle. Aminille ei seuraa tilanteessa mitään. Kanssani treenejä seuraava mahdollinen uusi valmentaja toteaa tämän minulle kun istumme näyttämön reunalla. Sekä apuvalkku että huoltaja menevät Mikon ja Jusufin kanssa pukkariin ja apuvalkku käy kohta sanomassa meille, että tekivät sovinnon. Tässä vaiheessa vieressäni oleva valmentajaehdokas sanoo, että Aminille ei seurannut mitään, vaikka oli se joka aloitti. Apuvalkku sanoo, ettei nähnyt. Aminille ei edelleenkään seuraa mitään. Huoltaja valittaa treenien jälkeen pukkarissa pojille tappelusta, korottaa ääntään. Sanoo, miten noloa, kun uus valmentaja paikalla ja muutenkin. Jusuf seisoo ovelta allapäin olevan näköisenä. (Havainnointimuistiinpanot, poikien jalkapalloharjoitukset kouluvuorolla 2011)

Souton tutkimuksessa (2011, 144–148) kävi ilmi, että moni maahanmuuttajataustaisista pojista koki pakon ottaa "koviksen" asema, koska tietyissä tilanteissa muita mahdollisuuksia miehenä olemiseen ei ollut. Tutkimassani poikien joukkueessa oli havainnointiaikana etnisyyteen tavalla tai toisella liittyneitä ristiriitatilanteita. Turnausmatkalla mukana

olleet maahanmuuttajataustaiset pojat kertoivat minulle hermostuneensa pelissä vastustajajoukkueen rasisistisista kommenteista:

Klo 19 ruokailuun suoraan pelistä, menen poikien toiseen pöytään, johon tulevat Ifrah, Ahmed, Said, Adil ja Hassan. Ovat hermostuneita vastustajan kommenteista. Kysyn, mitä he sanoivat. Adil sanoo: ”Haukkuivat meitä.” Saidin kommenteista päätellen haukkuneet Somaliaa ja Afrikkaa ja jotain uhkailua (?) ollut. Hassan uhoaa [...] Valkut eivät kuule keskustelua viereiseen pöytään. Toisessa poikien pöydässä, jossa ”suomalaiset” pojat ovat, ei ilmeisesti puhuta tästä aiheesta eikä olla tuohtuneita. (Havainnointimuistiinpanot, turnaus, tammikuu 2011)

Minä ja maahanmuuttajataustaiset pojat keskustelimme tapauksesta ruokapöydässä, mutta toisissa pöydissä istuneet valmennustiimi ja suomalaisestaustaiset pojat eivät tätä kuulleet. En tiedä oliko tapausta käsitelty jo pelin jälkeen pukuhuoneessa.

Tulkitsen edellisen tilanteen esimerkiksi sokeudesta arkipäivän rasismille, johon ei osata puuttua. Tähän liittyen Souto (2011, 164) kirjoittaa ryhmärajoja lukitsevien erotteluiden ylläpidosta ja tapauksista, joissa ulkomaalaisten vastarinta kääntyy ulossulkeväksi yhteisöllisyydeksi ja suomalaisiksi kategorisoitujen leimaamiseksi. ”Rasisti-kortti” (ks. Souto, 2011, 166) saattaa hänen mukaansa toimia maahanmuuttajanuorten vastaiskun välineenä nuorten keskinäisissä ristiriidoissa: ympäristöissä, joissa rasismista mieluiten vaietaan, sen esiin nostaminen voi olla tehokas keino. Souto näkee ongelmalliseksi sen, että jos välineitä ja toimintakulttuuria rasismiin käsittelemiseksi ei ole, syyttelyiden käsittely ja jälkipuinti saattaa jäädä osapuolten väliseksi asiaksi, eikä aiheen yhdessä työstämiseksi ja purkamiseksi synny mahdollisuutta. Maahanmuuttajanuorten ylilyöviä rasisistisyytöksiä voi Souton mukaan pitää pyrkimyksenä saada ympäristö kuuntelemaan ja reagoimaan. (Mt.)

SUKUPUOLEN, YHTEISKUNTALUOKAN JA ETNISYYDEN YHTEENKIETOUMAT

Olen tarkastellut edellä sukupuolen, yhteiskuntaluokan ja etnisyyden intersektionaalisuutta urheiluseurakontekstissa tuotetussa aineistossani. Pääosa valmentajista ja seurojen toimintaan osallistuneista vanhemmista

oli molemmissa lajeissa suomalaistaustaisia. Valmentajahierarkia vaikuttaa olevan sukupuolittunut siten, että miehet valmentavat korkeammalla tasolla, naiset seuratasolla sekä nuoremmissa ikäryhmissä. Sukupuolittuneet käytännöt näyttäytyvät luonnollistuneina – niiden alkuperä ja perusteet on unohdettu, jolloin niistä on tullut *doksaa*. Pyrkieksäni pääsemään käsiksi muutoksen ja toisin toimimisen mahdollisuuksiin, otin haastatteluissa puheeksi sekä sukupuolen, yhteiskuntaluokan että etnisyyden, ja kiinnitin niihin huomiota myös havainnointiaineiston analyysissa.

Jalkapalloaineistossa muu kuin suomalainen alkuperä muodostui viittauksista ei-valkoisuuteen ja muslimiuteen, jotka vaikuttivat yhdessä sukupuolen kanssa eri tavoin määrityksen syntymiseen. Maahanmuuttajataustaisia jalkapallon harrastajia nähtiin pojissa olevan paljon, mutta maahanmuuttajatyttöys palautui islaminuskoon ja sen oletettuun sukupuolijärjestykseen, jolla selitettiin maahanmuuttajataustaisten tyttöjen vähäisempää osuutta jalkapalloharrastuksessa. Maahanmuuttajuus yhdistyi myös yhteiskuntaluokkaan ja ”toiseuteen”, jolloin se yhdistettiin myös esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten perheiden alhaisempaan toimeentuloon ja toisaalta elämäntavallisiin eroihin. Maahanmuuttajataustaisuus muodostui poikien valmennuksen käyttämänä ryhmäkategoriaksi häivyttäen poikien yksilölliset erot. Joukkueen poikien omassa toiminnassa ja puheessa etnisyyteen liittyvät viittaukset toimivat ajoittain ryhmäkategoriana sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Yleisurheilussa sekä tyttöjen jalkapallossa etnisuus näyttäytyi suomalaisuutena ja/tai valkoihoisuutena.

Haastatelluista vanhemmista pääosa katsoi kuuluvansa keskiluokkaan. Äänessä olivat harvemmin aineistossa mainitut ”toiset” – kuten yksinhuoltajaäidit, maahanmuuttajaperheet, pienituloiset, työttömät ja kauppakeskuksissa hengailevat lapset ja nuoret (ks. kuitenkin maahanmuuttajaperheistä Berg & Peltola 2015). Yhteiskuntaluokka näyttäytyy aineistossa yhtäältä harrastusten kustannusten ja toisaalta elämäntapaan liittyvien puhetaipojen kautta, joilla oli myös yhteys niin sukupuoleen kuin etnisyyteenkin.

Perinteisiä sukupuolirajoja harrastusten käytännöissä ylitettiin harvemmin tietoisesti, vaikka aineiston lapset ja nuoret itse tällä rajalla joskus leikkivätkin. Yritykset ylittää rajoja eivät aina kumonnet niitä, vaan pikemmin osoittivat näiden rajojen olemassaolon. Havainnointiaineiston perusteella rajaa myös tarkoituksellisesti vahvistettiin esimerkiksi tilanteis-

sa, joissa tyttöys tai feminiinisyytys yhdistettiin heikkouteen tai sellaiseen maskuliinisuuteen, jonka ei nähty edesauttavan urheilussa. Toisaalta oman lapsen ei välttämättä haluttu omaksuvan stereotyyppisiä, perinteisesti miehiseksi miellettyihin lajeihin liitettyjä maskuliinisuuskäytäntöjä. Sekä sukupuoleen että etnisyyteen liittyen aineistossa oli tapauksia, joissa maskuliinisuutta rakennettiin suhteessa feminiinisyyteen mutta myös tekemällä eroa suomalaisuuden ja ei-suomalaisuuden välillä.

Mitä ammattimaisempi valmentaja ja useampia harjoituksia halutaan, sitä enemmän seuraharrastaminen tavallisesti myös maksaa. Tämä rajaa entisestään sitä joukkoa, joka voi osallistua urheiluseuraharrastukseen. Seurojen tulisi tiedottaa asiasta avoimesti, mikäli käytössä on tukimuotoja harrastamiselle – mahdollisuuden selvittämisen ei tulisi jäädä yksittäisen perheen oman aktiivisuuden, rohkeuden ja nöyryyden varaan. Olivatpa valmentajat vanhempia tai ammattilaisia, seurojen, liittojen ja opistojen valmentajakoulutuksissa tulee käsitellä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa niin lainsäädännön kuin käytäntöjenkin kannalta: mitä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tarkoittavat ja miten niitä voidaan toiminnassa toteuttaa?

Lopuksi voisi vielä muistuttaa siitä, että tyttöjen ja poikien lajivalinnoille ei ole olemassa biologiaan perustuvaa selitystä. Kyse on siitä, mitkä valinnat heille mahdollistetaan ja miten näihin valintoihin suhtautuvat ennen kaikkea vanhemmat, valmentajat, opettajat ja tätä kautta lapset ja nuoret itse. Mikäli ”kansa halutaan liikkumaan”, kuten eräs haastatteleman äiti totesi – ja kuten kuuluu myös tämän hetken julkilausuttu liikuntapoliittinen tavoite – on syytä kiinnittää huomiota siihen, miten tämä mahdollistetaan kaikille lapsille ja nuorille, riippumatta etnisyydestä, sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta sekä perheen taloudellisesta asemasta.

VIITTEET

- 1 Liikuntalain (10.4.2015, 2 §) tavoitteisiin on kirjattu, että sen pyrkimys on edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa sekä eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa. Tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina mainitaan tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys.
- 2 Etnografisessa lähestymistavassa tutkija havainnoi tiettyä ihmisryhmää tavallisesti pitkäkestoisesti ryhmän toimintaan osallistuen. Tavoite on pyrkiä ymmärtämään kulttuurisia prosesseja ja toimijoiden niille antamia merkityksiä (Atkinson ym. 2001) näkemällä tuttu ympäristö tai toiminta vieraana. Tutkija kuuntelee, kyselee ja katselee

- oppiakseen näkemään maailmaa yhteisössä totutulla tavalla ja elää tutkimansa yhteisön arkipäivää (Eskola & Suoranta 2005; Lappalainen ym. 2007) pyrkien ”tiheään kuvaukseen” kulttuurista (Geertz 1973). Etnografiassa tarkastellaan ihmisten elämää ja tapoja sellaisina kuin ne ovat ja niiden tutkiminen sinänsä nähdään tärkeänä.
- 3 Liikunnan harrastaminen kasautuu Niina Kahman tutkimuksen mukaan Suomessa keskiluokkaisille ammattiryhmille. Työväenluokkaisissa ammateissa työskentelevät harrastavat liikuntaa johtavassa asemassa olevia sekä keskiluokkaisia ammattiryhmiä harvemmin. Pyöräily, sauvakävely ja kuntosaliharjoittelu osoittautuivat Kahman tutkimuksessa keskiluokkaisten ammattiryhmien lajeiksi, uiminen sekä johtavassa asemassa olevien että keskiryhmien lajiksi. Hiihto ja juoksu olivat johtavassa asemassa olevien lajeja. (Kahma 2012, 62–63.)
 - 4 Toistaiseksi on tutkittu varsin vähän seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemuksia liikunnasta (ks. kuitenkin Lehtonen 2003; Kokkonen 2012; Junkala & Lallukka 2012; Taavetti ym. 2015).
 - 5 *Sukupuolen toistaminen* viittaa Judith Butlerin (1990; 1993) näkemykseen sukupuolesta performatiivisena eli sen tekemiseen elein, liikkein ja merkein, jotka on totuttu yhdistämään tietynlaisten fysiologisten ominaisuuksien kanssa syntyneisiin. Toisto ei palaudu biologiseen alkuperään.
 - 6 Tutkimuksen suunnittelu käynnistyi vuonna 2009 dos. Tarja Tolosen johtamassa Helsingin yliopiston rahoittamassa hankkeessa ”Yhteiskuntaluokan kulttuurinen ja materiaallinen muotoutuminen perheissä”. Tutkimusta ovat rahoittaneet Suomen Kulttuurirahasto, Alli Paasikiven Säätiö ja Ella ja Georg Ehrnroothin Säätiö sekä opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnan vastuualue dos. Mikko Salasuon johtamassa Nuorisotutkimusverkoston ja LIKES-tutkimuskeskuksen hankkeessa ”Kentältä kabinetteihin: Liikunnan kansalaistoiminnan läpilyönti”.
 - 7 Vieraskielisillä tarkoitetaan muita kuin suomen-, saamen- tai ruotsinkielisiä. Helsingissä asui vuoden 2014 alussa 78 469 vieraskielistä, mikä oli 12,8 prosenttia kaikista helsinkiläisistä. (Helsingin kaupunki, Tietokeskus 2014, 6.)
 - 8 Haastateltavat määrittivät itse haastatteluissa mitä yhteiskuntaluokkaa tarkoittaa ja mihin luokkaan he katsoivat kuuluvansa. Anonymiteettisistä en yksilöi kahden viimeisen luokan tarkkoja suuruuksia, yhteensä heitä on neljä.
 - 9 Esimerkkejä sanahauissa käytetyistä termeistä: *sukup**, *tyt**, *poi*/poj**, *etnis**, *maahanmuut**, *ulkom**, *suomal**, *raha**, *taloud**, *kustannu**
 - 10 Tarkoitan habituksen kielellistämällä kielen kautta esiin tuotua eroa ”oikeanlaiseen” habitukseen: suomalaisuuteen ja tapaan käyttää ruumista.
 - 11 Myös osa jalkapalloa harrastaneista pojista määritteli minun positiotani varsin heteronormatiivisesti kenttätöiden alussa. Olin suurimman osan havainnointiajasta ainoa nainen ja alussa jotkut pojista kysyivätkin, kenen äiti olen. Eräs heistä irvaili minun olevan jonkun valmennustiimiläisistä ”uus muija”.
 - 12 On toki myös huomioitava, että tytöt olivat 7–8-vuotiaita ja pojat 12-vuotiaita.
 - 13 Havainnoin myös hallissa pidetyissä treeneissä, kuinka poikajoukkueen valmentaja yritti saada nuorelta naisvalmentajalta joukkueelleen lisää tilaa. Naisvalmentaja kuitenkin totesi, etteivät kummatkaan tyttöjen joukkueet vaihda paikkaa, vaikka mies yritti vedota poikien määrään.

(Re) negotiating an athlete's identity during training and researching judo in Finland

Anna Kavoura

This chapter examines how a female Greek *judoka's* (judo athlete/practitioner) experiences are shaped by the Finnish judo cultural context. Based on field-notes constructed during a larger ethnographic research project, this research builds upon recent scholarship on women's issues in martial arts (e.g. Channon & Jennings, 2013; Channon & Matthews, 2015a; Kavoura, Kokkonen, & Ryba, 2014; Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015; Lokman, 2011; McNaughton, 2012). I employ an autoethnographic approach to discuss the changes that occurred in the ways that I make sense of myself and my experiences in judo during my relocation to Finland. I focus on the processes of cultural adaptation and identity negotiation, as well as how these are discursively shaped by the social environment. In order to shed light on the ways that the cultural context shaped my experiences and understandings, I draw upon the *cultural praxis* framework (Ryba & Wright, 2005, 2010) and feminist poststructuralist theorizing.

In the sections that follow, I discuss my theoretical and methodological choices. Then I present my autoethnographic account through critically and theoretically engaging with the data. While this chapter primarily entails an analytic self-reflection of my personal experiences, this knowledge is useful for those who work with athletes. As understanding the ways that athletes' experiences are shaped through their cultural environment is important in facilitating supportive training environments for all, as well as in helping all athletes to have longer, healthier, and more enjoyable sporting careers.

CULTURAL PRAXIS AND POSTSTRUCTURALIST FRAMEWORK

This study utilizes a cultural praxis framework (Ryba & Wright, 2005). This framework was selected because it calls for sensitivity to the various cultural identities of athletes, and it advocates for social justice and change. When aligned with poststructuralist theory (in this case, drawn from Butler, 1990, 1993; Foucault, 1969, 1975) cultural praxis has the potential to unravel the ways through which certain identities and experiences are normalized and privileged within discourse, while others (e.g. those of women in male sporting cultures) are silenced or marginalized (Ronkainen, Kavoura, & Ryba, 2016; Ryba & Wright, 2010).

In this study, I draw upon Foucault's (1969, 1975) concepts of *discourse* and *discipline*, and Butler's (1990, 1993) *performativity theory* to discuss how my experiences and identity negotiation were shaped by the cultural context. For Foucault (1969), discourses are systems of thought and knowledge. These systems are governed by certain rules and have the power to shape our understandings and realities. People can only make sense of themselves and their experiences by drawing on existing cultural discourses. Moreover, according to Foucault (1975) people's activities, behavior, and bodies are socially regulated through mechanisms of disciplinary power. Disciplinary power manifests itself through hierarchical observation, examination, and normalization (measuring each person according to a norm). Additionally, disciplinary power has a homogenizing effect which encourages people to strive hard to achieve the societal norm.

Butler's work is particularly useful in theorizing identity. For Butler (1990), identities are something that people perform, rather than have. The performative acts of identity are culturally influenced and strongly related to gender norms and expectations. Butler (1993) also discusses the issue of agency when performing gender and identity. While people have some agency in this process, their agency is constraint and regularized through the repetition of cultural norms. This means that we learn how to perform our gender and identities, similarly to the way that actors learn their roles, through the repetition of the performances of others in similar roles.

The above mentioned poststructuralist concepts have been extensively used by sport sociologists and psychologists, as well as by gender and feminist scholars in sport, to map the discourses (of gender, age, class, race, and so

forth) that shape the identities and experiences of athletes (e.g. Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015) and to shed light on the disciplinary practices that athletes are subjecting their bodies and themselves in order to fit into the cultural norms and ideals (Johns & Johns, 2000; Markula & Pringle, 2006; Rail & Harvey, 1995). Martial arts scholars have drawn on Foucault and Butler to explore how women's bodies, identities, and experiences are constructed and negotiated in the male domain of martial arts (Jennings, 2015; Kavoura, et al., 2014; Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015; Knijnik & Ferretti, 2015; Maclean, 2015) and to inquire into the strategies that female fighters employ to change their positioning (Kavoura, Chroni, Kokkonen, & Ryba, 2015). Aligned with autoethnographic perspectives, poststructuralist theory has been employed to reveal the diversity of women's experiences in martial arts, and to open up space for non-traditional identities of female fighters (McNaughton, 2012).

EMPLOYING AN AUTOETHNOGRAPHIC APPROACH

This study is part of a larger ethnographic PhD research on the experiences of female judo and Brazilian jiu-jitsu (BJJ) athletes (see Kavoura, Chroni, et al., 2015; Kavoura, et al., 2014; Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015). Borrowing from the methodological orientations of other female scholar-athletes (see for example, McNaughton, 2012; Owton, 2015; Ronkainen, Harrison, & Ryba, 2013), I have employed an autoethnographic approach to self-reflect on my personal experiences in training and researching judo in Finland. One of the benefits of an autoethnographic approach to inquire into processes of identity negotiation is that it entails “a way of exposing or revealing the interior of an experience or subject position, making it available as a point of understanding for those unfamiliar with a particular identity or subject position” (McNaughton, 2012, p. 2). Moreover, autoethnography aligns well with poststructuralist theory (see for example, McNaughton, 2012) and with the tenets of the cultural praxis framework (Ronkainen et al., 2016; Ryba & Wright, 2010).

Specifically, I have employed the method of *analytic autoethnography* proposed by Anderson (2006), which “refers to ethnographic work in which the researcher is (1) a full member in the research group or setting, (2) visible as such a member in the researcher's published texts, and (3)

committed to an analytic research agenda focused on improving theoretical understandings of broader social phenomena” (p. 375). Through commitment to theoretical analysis, this method ventures deeper than simply documenting personal experience, or evoking the emotions of the reader. The goal of analytic autoethnography is to use empirical data to gain insights into broader social phenomena (see also, Ronkainen et al., 2013).

In this chapter, my goal is to shed light on the process of a female (and foreigner) athlete’s identity negotiation in the male dominated scene of Finnish judo. For this purpose, I draw on fieldnotes that were written during the period of relocation to Finland, between October 2013 and April 2014. During this time, I maintained a detailed training/research journal, recording my experiences and observations of judo practices, competitions, training camps, and other judo-related social events. This journal allowed me to reflect on my understandings and relationships in the field, and provided a means of documenting how these changed during the course of the research. Most of the fieldwork was conducted in a local judo club. In this club, at the time of data collection, approximately 14 athletes were training in a typical training session, among which three were women. I trained there approximately two times per week (four hours). In total 38 entries (192 pages) were recorded in the researcher’s journal.

While coding and organizing the data, searching for patterns and themes (Braun & Clarke, 2006), I used a theory driven approach, trying to test if the overarching concepts (namely, biology, gender, femininity, and judo/sport)¹ were relevant to the ways that I was making sense of myself and my judo experiences. While these four concepts were visible in my field-notes, only the judo/sport concept dominated my journal writings. A data driven approach was conducted later, which revealed another dominant concept, that being the body. The body (and how it moves) is gendered and is strongly related to dominant discourses regarding human biology. I draw on poststructuralist theory (Butler, 1990, 1993; Foucault, 1969, 1975) to discuss how cultural discourses around the sporting body, and competitive judo/sport shaped my identity negotiation during the time of data collection. I have altered the names of people in the accounts in order to protect their anonymity as much as possible. However, I am aware that judo in Finland is a rather small field and the people, places, and events that I discuss about may still be recognized.

ENTERING THE FIELD...OR (RE)ADAPTING TO THE FINNISH AND JUDO CULTURE

It's been maybe more than two years since the last time that I have been in this place and I feel very excited. I head to the women's locker rooms and I start unpacking my gi². While I change my clothes, I start wondering...Where are the other women of the club? I see no other female judoka. Anyway, I got ready and headed down the stairs that led to the dojo³. In the corridor I spotted someone I know. It was one of the guys that has been training here since 2006, when I first came here. He recognized me too and he stopped to say hi. He gave me a welcome back hug. I am always afraid to initiate a hug in Finland, but when a Finn hugs me, it always feels like something special. It feels like (s)he has allowed me to enter a sacred space that one does not usually like to share with others. I follow him through the door. A couple of young male judoka are sitting on the bench, waiting for the training to start. I don't recognize any of them. The head coach is standing on the mats. When he sees me, he smiles and comes towards me. "Who's that girl?" he says. I realize that I must look very different since the last time he saw me. "Where have you been?" he asks, "in Denmark, in Greece, in many places...but now I am back" I reply. "For how long this time?" he asks, "Maybe for the whole year" I answer. "Good" he said. Elina is also on the mats. She is the only other woman attending the training today. I try to make eye contact with her in order to say hi, but she doesn't look at me. She was never very social. We line up according to the color of our belt in order to do the usual greeting ritual. The coach explains what we are going to do today. Then he asks us to warm up with light ne-waza randori⁴. Elina turns to look at me now. She says nothing, but she nods her head which means that she wants to take the first ne-waza randori with me. I approach her and we knee in front of each other. We greet each other with the usual ritual way and I say "pitka aika"⁵. She nods yes, not saying a word again, and we start fighting.

[...]

At the end of the training session, I approach the coach to tell him about my research; about my double goal of training and collecting data. He asks what my research is about. I shortly explain that it is about women's experiences in judo. He says that he could probably help me to get some interviews from the women of the national team. He adds, "We are not doing anything bad to the women athletes here in Finland". (Research log 8.10.2013).

In most cultures, martial arts remain a male terrain (e.g. Maclean, 2015; Owton, 2015). When a woman enters this male dominated space, she might feel like an "alien intruder" (McNaughton, 2012, p. 8) and she

might have to strategically manage her identity performances in order to adapt, become accepted, and succeed in this masculine culture (Kavoura, Chroni, et al., 2015; Kavoura, et al., 2014; Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015). As I (re)enter this field, I am aware of my double marginal position: I am not only a woman, but also a foreigner.

Returning to my old judo club, I needed to (re)adapt to this familiar, but foreign culture. I needed to (re)negotiate my positioning and relationships, and I needed to balance multiple roles and identities. When I first came to Finland in 2006, I was a 22-year-old eager to compete judoka. Even though I never reached an elite level in judo, at that time of my life I identified as a judo athlete, since judo was my main sporting activity. I lived in Finland between 2006 and 2010, and during these years I participated in several regional judo competitions. By the time of data collection (between October 2013 and April 2014), I found myself back in Finland. However, I was not that young competitor anymore, and this time it was my research that drove me to the judo mats. It had been more than three years since the last time I competed in judo. Currently, my main sporting activity is BJJ, in which I compete internationally. The main difference between these two grappling disciplines is that in judo the emphasis is on the throws, whereas in BJJ the emphasis is on the ground work. Thus, I (re)enter the field as both an insider and an outsider: I am an insider, because I am a former (and present) member of the club, and I have been a competitive judoka in the past. However, my status as a foreigner, that occasionally visits the club, makes me also an outsider; and to add on that, I am more of a BJJ athlete and a researcher rather than a judo athlete, as I enter the field.

There is a tournament going on in our city today. I came to watch. One young guy from my club is standing in front of the door. “Why you are not competing?” he asks. “I am too old for that” I reply, “no!” he says. “And I haven’t been training much” I add. I walk a bit around. The athletes are walking around wearing hoodies over or under their gi, in order to keep themselves warm before the fight. You can spot the most talented young competitors immediately. They wear a patch on the back of their gi with their last name along with the initials for Finland. This signifies that they are competing internationally. After the fight, the boys take the upper part of their gi off. They walk around, showing off their naked upper body. One of them has big and developed muscles, they almost look unnatural in his short and young body. Another young guy approaches him; he starts “checking him out” by touching his

abs. The girls immediately fix their hair when they leave the fight. Some girls also take the upper part of their gi off too; they are wearing tight white t-shirts underneath. I go and sit with the audience. Not many people are watching the competition and most of the people there are parents of the competitors. The audience is mainly quiet. Sometimes you can hear a male voice shouting. It is either a father, or a coach. I cannot hear any female voices shouting. (Research log 12.10.2013).

Each time we find ourselves in a new context, we (re)negotiate our identities by drawing on the discursive resources that are culturally available (Butler, 1990; Foucault, 1969). By observing others in similar roles, not only do we learn which aspects of ourselves we can perform, but we also construct new understandings of who we are in relation to our cultural context (Butler, 1990; 1993). As I walk around the competition place, I observe the identity performances of these young judo athletes. These performances are always gendered. Physicality is performed and celebrated, but in a gender appropriate way. Observing these performances, and at the same time drawing on dominant discourses around age and performance expectations surrounding the athlete's identity (Ronkainen, et al., 2016), I find it difficult to think of myself as a judo athlete. I cannot identify with these young judo competitors that I described in the above extract. Nowadays, I find it difficult to set realistic and attractive competition goals for myself in the highly competitive Olympic sport of judo. In contrast, BJJ offers a more inclusive competition culture, which provides categories for different ages and levels, even in the most prestigious international tournaments (Kavoura, Chroni, et al., 2015). However, in this chapter, I argue that our identities are fluid (Butler, 1990) and making meaning out of what we do and who we are is a complex, context-dependent, and constantly shifting process.

THE BODY....AND LEARNING HOW TO MOVE IT THE JUDO WAY

We start to warm up by doing "shadow techniques". The coach names the techniques and we have to execute them without a partner, while we move from the one side of the dojo to the other. We have to do each technique first from the right side and then from the left side. The coach is observing our movements. My left side executions

are really bad. I am having problems in coordinating my body and movement and I feel really bad. I feel that I do not deserve the brown belt that I am wearing. When the coach looks at me I get stressed and I start moving even worse. I am the disgrace of judo. My body doesn't move like a judoka's body.

[...]

I started feeling better. We are doing uchikomi⁶ and I am paired up with Heli. My repetitions are fast and explosive. In every repetition, my chest hits Heli's chest and I am almost lifting her body from the ground. The coach is watching. "Do it always like that. Do not change anything" he says. He doesn't give compliments easily. I feel good. (Research log 26.11.2013).

Our bodies (and what we can do with them) are central in making sense of ourselves and our sporting experiences (Lokman, 2011; Maclean, 2015). In sporting cultures, bodies are observed, evaluated, and categorized, according to certain cultural expectations around the "ideal" athletic body (Cosh, Crabb, LeCouteur, & Kettler, 2012; Markula & Pringle, 2006). Athletes and sporting practitioners spend many hours of training in learning how to move their bodies in certain ways. Athletes discipline themselves into sporting practices of hard training, repetition and dedication, it is through these practices that their bodies are standardized, normalized and sportized (Cosh, et al., 2012; Foucault, 1975; Johns & Johns, 2000; Rail & Harvey, 1995). In judo, in order to perform successfully the judoka's identity, you need to move like one. Disciplining your body into learning the judo movements, rhythm, and physicality, is a key feature in such a process of identity negotiation. Moreover, as our bodies (and movements) are gendered, cultural expectations regarding how a woman's body should move and look like, might contradict those of a fighter's body (Jennings, 2015; Knijnik & Ferretti, 2015).

There is a white belt woman on the mats whom I have never seen before. She seems out of place. I ask her if she wants to pair-up with me. She is afraid of my invitation. I smile in order to show her that she has nothing to be afraid of. She pairs up with me but without saying a word. I am wondering if she is just shy, or she can't speak English. We are doing uchikomi and I try to say something in Finnish to her. Finally, she says something! She asks me if she is doing it right. She actually speaks good English so we start communicating normally. The coach demonstrates the technique of the day and we start practicing it. We have approximately the same height and weight. However,

her movement lacks self-confidence. This is of course normal for white belts. I try to keep my movements gentle and smooth, and not to throw her very hard. I don't want to scare her. Trying to copy my movement, she does a couple of slow and clumsy repetitions. The coach sees her and shouts "push her!" in English. Then he continues in Finnish saying something like "this is competitive sport that we are doing here". He wanted to tell her that she needs to be more explosive in her movements. She became a little frustrated and confused. Maybe it was my fault that I did not demonstrate the proper rhythm and intensity of the exercise. (Research log 12.11.2013).

Women often get conflicting messages about their bodies and movements, and this might hinder the process of cultural adaptation to "masculine" sporting cultures, such as martial arts (Lokman, 2011). Female bodies are not supposed to be aggressive and violent (Lokman, 2011; McNaughton, 2012). Constructed as biologically inferior, female bodies are often thought to be incapable of competitive fighting (Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015; Knijnik & Ferretti, 2015; McNaughton, 2012) and more suitable for "softer" forms, such as self-defense (Channon & Matthews, 2015b; Lokman, 2011). The following two research log extracts reveal the tensions experienced by female martial artists. While we try to resist such cultural understandings of the female body (extract 1), we are ourselves deeply subjected to them and we often end up reproducing them unconsciously (extract 2).

I am with Heli in the locker rooms. She asks me about my back problems. I start explaining to her that I had to skip the past few trainings. I went to a chiropractic and he instructed me not to engage in fighting or any other form of intense training for at least three days. When I asked him if I could go to the gym to lift some weights, he replied "No, but you can do these exercises that women do" and he demonstrated some stretching. Heli and I laughed at what the chiropractic said, as we headed towards the dojo for judo training. (Research log 25.11.2013).

The coach demonstrates the technique of the day. He explains that the hips need to be flexible. The movement of the hips is very important in that throw, he says. He moves his hips as if he were dancing in order to demonstrate how flexible the hips need to be. It looks a bit funny seeing such a huge guy moving like Shakira. Heli and I look at each other, trying not to laugh. When we start practicing what he just showed us, we find ourselves wondering how he move his hips better than us. (Research log 24.2.2014).

Female bodies are often imagined as lacking muscular strength, but as possessing both rhythm and flexibility (Lokman, 2011). Previous scholarly work on women's embodied experiences in martial arts reveals that women are continuously battling against such cultural understandings (Knijnik & Ferretti, 2015). The biggest battle for a female fighter might be the one against her own understandings of what she thought that her body could do. Despite the persisting masculine and sexist ideologies in most fighting cultures (Knijnik & Ferretti, 2015) martial arts scholars generally agree on the subversive possibilities of martial arts training for women (e.g. Jennings, 2015). For example, when training in a mixed environment, some women will come to realize that they are stronger than some men; and some men might discover that they possess better rhythm and flexibility than some women. These are important lessons in subverting gender stereotypes, which are used to subordinate women in sport, and in building mutual respect and appreciation of each other's skills and efforts, as well as greater gender equality in sport (Maclean, 2015).

NEGOTIATING A JUDO ATHLETE'S IDENTITY....OR GETTING YOUR ASS KICKED TO COLLECT RESEARCH DATA

At the end of the training I discussed with the coach about the upcoming training camp of the national team. He said that I could go there with him if I want to collect some interviews, and I should definitely take my gi with me. I try to tell him that I do not want to disturb the training of the national team. It is perhaps better if I don't train. I am not at the same level with these athletes. I just want to come and collect data. "I will only take you with me if you take your gi and you promise to join all the trainings. We train three times per day. I will pick you up Saturday morning", he says. (Research log 3.3.2014).

It is worth mentioning for a moment the potential tension that exists between the different roles and identities of being both an athlete and a researcher. These phenomena have been extensively discussed by other scholars (see for example, Anderson, 2006), and whilst I struggled with these issues during the data collection, those reflections are part of my field notes rather than in this chapter. However, I will focus on the process of negotiating an athlete's identity, as well as how this process was shaped by observing others and comparing myself to the norms and ideals of

being a judo athlete. Moreover, I will discuss how I (re)constructed a judo athlete's identity by subjecting myself to the disciplinary training practices of judo culture, and how this process was facilitated by the supportive practices of significant others. For example, as the research-log extracts (above and below) illustrate, it was the coach that not only assisted in the data collection process, but also opened up a window, which enabled me to see myself again as a judo athlete.

I had to use a map to find my way to the dojo of the sport institute. I opened the door and I saw a big court, like an indoor basketball court with tatami everywhere. A few judoka are already here, waiting for the training to start. Some young guys are sitting on the benches and some girls are lying on the mats. Some other young male judoka are going around with their compression tights and rash guards. They all look extremely fit and I realize that I am among the best Finnish judoka. I start wondering what am I doing here. I feel a bit worried. Will I survive the training? My coach comes in. He asks me if everything is all right with my room. "Everything is perfect" I reply. "This is your lucky day. It's going to be ne-waza training", he says. I smile. "I will probably manage to survive the first training then", I say. He introduces me to the head coach of the national team and tells him about my research. "So you are interested only in women? You are not interested in men?" the head coach asks. My coach and I both laugh. He asks me if I am still training judo nowadays, because this is randori training and it might be intense. I tell him that I am still training sometimes. "You don't have to do everything. Do whatever you feel like" he says. I nod ok, but my coach jumps in saying "She will manage. Anna is doing BJJ". I see a young guy with whom I have been training before. "You came to teach them how to do randori?" he asks. I look at him a bit puzzled, trying to figure out if he is making fun of me, or he is just joking, trying to be friendly. "I came to get my ass kicked in order to get some interviews" I reply. We line up to start the training. There are five or six coaches standing in front of us, among them only one woman. We are more than 50 athletes, although I can only see about ten women. The first athlete in the line says "sensei ni rei"⁷ and we do the usual greeting. The head coach explains what we are going to do in today's training. Then my coach introduces me and my study. Everybody turns to look at me and some people nod their heads in a supportive manner. The training starts and we are asked to make pairs. The female athletes quickly pair up but I am left without a partner. I find a young brown belt guy who is also without a partner. We start with some ne-waza exercises to warm-up and I notice quickly that I can do the ground work much better than this young guy. I start feeling more confident. (Research log 8.3.2014).

Within poststructuralist theorizing, athletic identity is conceptualized as a complex cultural construction that is crafted in relation to the social context and the available discursive resources (Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015; Ronkainen et al., 2016). When athletes try to perform socially acceptable identities, they draw on dominant understandings of what it means to be an athlete. Ronkainen et al. (2016) argue that the understandings and discursive practices that are associated with elite sports culture are rigid, and they marginalize athletes who fail (or refuse) to meet the norms and expectations, constraining their experiences and endangering their well-being.

During my first training session with the national team I battled with feelings of anxiety. As I compared myself with the elite judoka around me, I felt like an outsider that did not fit in to this culture and I felt like I would not be able to meet the intensity requirements of the elite judo training. I was relying on my BJJ and researcher identities to justify and negotiate my position in this new environment, rather than refer back to my past experiences as a judoka. In order to fit in, I was trying to perform a culturally acceptable identity by observing others in the same role. On the tatami, bodies become the theatrical stages on which identity performances take place; and gender plays a constitutive role in these performances.

The head coach shouts to the athletes to help fix the tatami. There are some gaps between the mats that might be dangerous. The boys are more eager to help than the girls. They lift and push the mats, some of which are quite heavy. Some girls help as well, but most of them are standing around and waiting, including me. I feel that I might not be able to lift and push the mat properly and embarrass myself. (Research log 8.3.2014).

Previous research in martial arts suggests that identity performances might differ when we are in the company of people of the same sex, compared to when we are in mixed-gender spaces (Lokman, 2011). In her ethnographic research, Lokman observed female beginners learning Aikido. She noticed that (similarly to what the above extract describes) female beginners that trained in mixed-groups often felt incapable of carrying the mats into the storage room. However, in the women's-only training group, carrying the mats was part of the routine and no lack of self-confidence was observed.

There is an ongoing discussion about gender segregation in martial arts; some studies focus on the social-significance of mixed-sex practice (e.g. Channon & Jennings, 2013), while other studies discuss the potential benefits of women-only training sessions (e.g. Kavoura, Chroni, et al., 2015). However, martial arts scholars generally agree on the gender-subversive potential of martial arts training and the empowering possibilities for women (e.g. Jennings, 2015). As my research-log extracts illustrate, while there were instances of accepting and reproducing passive feminine subjectivity (as in the extract above), my participation in the training camp of the national team was an empowering experience that involved both physical and psychological transformations, such as embodying self-confidence:

The training had already started when I entered the dojo. They are doing some funny warm up exercises that the national team's head coach introduced in the training camp. My coach says "Anna knows this already" and he asks me to go first, so the others can see how it is done. Janne, the black belt guy, asks me if I was in the training camp of the national team. I say yes and he looks at me with admiration. We are asked to take a partner for uchikomi. There are no other women in today's training. I ask a brown belt guy to become my partner. But soon, the coach asks me to change partner because of the size difference and then he pairs me up with a child. With the feeling that I do not have a suitable partner, I start to lose my excitement. I was very excited at the beginning of the training. The training camp reignited my enthusiasm for judo. A feeling that I thought I had lost forever. But what happened to the Anna who was always trying to include and help everybody during training? Did the competitive Anna kill her?

We practiced some techniques and then the time for randori comes. I become excited again. I am so eager to take randori, and after the tough randori sessions I had during the weekend, I feel that I have nothing to be afraid of in this training. Being more confident than ever, it is the first training in which I do not miss even one round of randori. (Research log 10.3.2014).

My participation in the training camp of the national team triggered a change in the way that I make sense of myself in relation to judo. My expectations changed: training hard and improving my skills became my primary goal. Also, my relationships with others changed, as well as what others expected from me. My role as a researcher became secondary, as

I became more and more consumed with thoughts about my personal performance. How did these changes happen? The environment empowered me to think of myself as an athlete again and the Finnish judo community welcomed me in the national team's training camp. Further, my coach and teammates in the local judo club showed respect and appreciation for my skills, which enabled me to appreciate and believe in my sporting abilities, much more than before. It was the social environment that pushed me to challenge myself with new sporting endeavors and enabled me to imagine myself in new ways.

Heli and Elina are preparing for the national championships and I try to help them by giving them some challenge in the randori and other competition-specific exercises. The coach is closely watching their preparation. Janne is not training today, although he is there observing us. At the end of the training he asks me if I am going to compete to the championships as well. "I can't. I am not a Finn" I reply. "Yes, you can" he says. Heli and Elina join the conversation. They are not sure if non-Finns can compete, but they promise to have a look for me. "You should come if it is allowed" Heli says. (Research log 31.3.2014).

The presence of other female athletes appeared to be a significant factor in this process of identity negotiation. As previous research indicates, great things can be achieved when female fighters collaborate and build support networks: they can make the adaptation process of female newcomers smoother, they can encourage more women to train and compete, and they can even challenge the gender dynamics and their positioning in their club and sport (Kavoura, Chroni, et al., 2015).

Elina, Heli, and I are in the car. The coach is driving us to the competition place. Among the people that train in our dojo, we are the only women, and the only ones that will compete in this year's national championships. The weigh in is in the evening. Elina and I are competing on Saturday and Heli is competing on Sunday. I am eating some nuts in the car and I am feeling incredibly hungry as the last four or five days I have been dieting and running in order to make the weight for my category. I don't know how they persuaded me to participate. I think if Elina and Heli weren't going, I cannot imagine that I would be competing! But the fact that I could train with them and test myself against them, made me want to participate. I also thought that it would be fun travelling with them, and they made everything so easy for me by organizing my registration and everything else. (Research log 11.4.2014).

In dominant understandings about sport, competition is what separates a recreational participant from an athlete. Several challenges and disciplinary practices are associated with competition, such as dedication to training, hard preparation routines, and pre-competition diets (Cosh et al., 2012; Johns & Johns, 2000). Moreover, you need to be willing to put yourself into the situation of performing in front of an audience, which in the case of judo means fighting against an opponent in front of a crowd of people, and getting evaluated and categorized for your skills. Male athletes are often imagined as being more capable of going through these challenges, while women are thought to be non-competitive by nature (e.g. Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015). My experiences in Finland, not only changed the way that I make sense of myself, but subverted my own beliefs and understandings related to gender norms in competitive fighting.

Bronze for everybody! I am so tired. I don't know if I can write down all the things that happened, all the things I felt. I had four fights. Lost two and won two. My two friends from BJJ came to watch me. They came all this way just to watch me. After my fights, I sat with them, and we discussed the differences and similarities between judo and BJJ. I think they became a little curious about trying judo sometime. It was so nice that they came. (Research log 13.4.2014).

In addition to the support received within the judo community, getting approval and encouragement for my judo endeavors from the BJJ team, eased the process of finding balance between my two separate athletic roles and identities. As I was (re)negotiating how the different aspects of my athletic self can be combined, I was lucky to see these two communities (judo and BJJ) coming together.

We lined up for the greeting and the coach announced our results from the National Championships. He called our names and gave a small present to each one of us. During the training people came up to congratulate me. I thank them but I feel a little ashamed because I was not actually happy with my performance. I think I could have done better. But, now I feel eager to train and improve. I just need to train very hard. While we warm up, I make plans for participating in future judo competitions and for next year's Finnish National Championships. Will I be here? As I am thinking about all of these different plans, I become aware that my movements feel different now. I move with self-confidence. I move like a judo athlete. (Research log 14.4.2014).

Five women from my BJJ team join the training session. We line up for the ritual greeting and the coach welcomes our new guests. He describes the course of the training. After the warm up, we start practicing some techniques. In the beginning my BJJ friends are paired up with each other and the coach helps them to practice more basic versions of the techniques. I try to help too. Later on, they are instructed to find themselves another partner in order to practice some light form of randori. At the end of the training they look like they have enjoyed it. I stay a bit longer in the dojo. I am stretching and chatting with the people there. It is my last training session today as I am heading back to Greece. The time came to say goodbye again. I hug the coach, thank him for everything, and I promise to come back. (Research log 15.4.2014).

CONCLUDING THOUGHTS

This autoethnographic study focused on the identity negotiation of a Greek judoka during a period of relocation to Finland. The analysis revealed that the process of negotiating an athlete's identity was eased by: (1) the availability of discursive resources in the new sporting culture and (2) a supportive training environment. When constantly moving between sporting (and other) cultures, athletes have to (re)negotiate their identities, relationships, and positioning, drawing on the discursive resources that are available in their new cultural context. In my case, cultural understandings around the athletic (and the judo) body were central in the ways that I was making sense of myself. The body has to move in certain ways, and has to participate in certain practices, in order to be an athlete's or a judoka's body. Moreover, the body (and what it does) has to comply with the expectations of gender and age. In the egalitarian culture of Finland, cultural beliefs about gender and age, as well as expectations around an athlete's body and performance, are more flexible than those of my home-culture of Greece (see Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015). Thus, I was able to (re)negotiate a judo athlete's identity, an identity category that I thought that could not include me anymore. The support I received from others, such as from the coach and other female fighters with whom I could identify myself, facilitated this process.

Although this study is based on my personal experiences and should not be generalized, I believe that certain important observations and practical implications can be derived from this knowledge. People that

work with athletes (such as coaches and sport psychologists) need to be aware of the psychological difficulties and identity conflicts that athletes might struggle with when moving between sporting (and other) cultures. They should seek to assist them in building healthier and longer athletic careers by employing cultural sensitivity and by helping them to reconstruct the rigid and limiting beliefs about gender, age, and the body that dominate elite sporting culture (Ronkainen et al., 2016). This becomes increasingly important in today's globalized culture, in which athletes (elite or recreational) often migrate to other countries for sport or non-sporting related reasons (Ronkainen et al., 2013). Also, this is especially important for getting and keeping women in "masculine" sport cultures, such as martial arts and combat sports, as the cultural messages that women receive in such cultures are often incompatible and this might result in identity conflicts and possibly the end of their sporting careers.

NOTES

- 1 These concepts were relevant to the identity negotiation process of the female Greek judokas that I interviewed for a previous study (see Kavoura, Ryba, & Chroni, 2015).
- 2 "Gi" is a term of Japanese origin that refers to the martial arts uniform. In judo the uniform is called "judogi"
- 3 "Dojo" is a training place for martial arts, usually covered with mats that are called "tatami".
- 4 "Ne-waza" is the term used for groundwork. Groundwork in judo is carried out when both athletes are on the ground, for example after a throw attempt, and it consists of holds, strangleholds, and armlocks. "Randori" refers to sparring.
- 5 Translates as "long time no see".
- 6 "Uchikomi" is the term for repetition training and in the context of judo it refers to the repeated practice of a throwing motion.
- 7 Loosely translated as "bow to teacher".

OSA II:
RAJOJEN YLITTÄMISIÄ

Naisjoukkueurheilijat sosiaalisessa mediassa – sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden esityksiä haastamassa

Riikka Turtainen

Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio (VALO) kysyi vuoden 2016 alkajaisiksi *Reilu Peili* -raadiltaan¹ onko median välittämä kuva urheilusta totuudenmukainen. Urheilu- ja yhteiskunnallisista vaikuttajista koostuva asiantuntijajoukko nimeää urheilun yhdeksi yhteiskunnan tärkeimmistä kasvattajista ja sosiaalistajista. Raadin mukaan valtamedian välittämä urheilu keskittyy Suomessa kuitenkin vain tuloksista, menestyksestä ja suosituimmista lajeista uutisointiin pienten lajien, naisten ja vammaisurheilun jäädessä vähälle huomiolle. Raatilaiset nostivat esiin erityisesti naisten joukkueurheilulajien jäämisen paitsioon ja toivoivat mediassa käsiteltävän vielä enenevissä määrin urheilupolitiikkaa, urheilun taustailmiöitä ja laajempia liikkujajoukkoja. (VALO, *Reilu Peili* 1/2016; Tolvanen & Ketola 2016; Yle Urheilu 7.1.2016.)

Valtamedia uutisoi *Reilu Peili* -raadin mukaan vain menestyksen hetkistä ja huippusuorituksista, vaikka huomion soisi kiinnittyvän myös kilpailujen ulkopuoliseen urheilijan arkeen. Raatiin kuuluva Nuorisotutkimusverkoston tutkija Mikko Salasuo toteaa, että ”[s]iniristilipun liehuessa urheilutoimittaja ei kysele urheilun likaisen puolen – ihmisoikeusrikkomusten, rasismin, syrjinnän tai urheilujohtajien kämminnän – perään, sillä jatkossa jäisi akreditointi kisoihin saamatta”. Seta ry:n puheenjohtaja Panu Mäenpää näkee puolestaan, että ”[m]edia on keskittynyt edelleen miesten perinteisiin lajeihin, eikä anna mahdollisuutta muille lajeille ja/tai muille kuin heteroseksuaalisille, patriarkaalisille representaatioille”. (VALO, *Reilu Peili* 1/2016.) Suomalaisen asiantuntijajoukon näkemykset vastaavat alan tutkimustuloksia. Urheilumedian vakiintuneita aiheita Suomessa ovat urheilun suur tapahtumat ja liikuntarahojen jakaminen. Liikunnan ja urheilun periaatteelliset arvokysymykset

nousevat keskusteluun vain silloin tällöin. (Valtonen & Ojajärvi 2015, 13.) Kansainvälisessä tutkimuksessa mediaurheilukulttuurin heteronormatiivinen maskuliinisuus on niin ikään todennettu moneen otteeseen (ks. esim. Wenner 1998b; Boyle & Haynes 2000; Bernstein 2002; Bernstein & Kian 2013, 319–321; 324; Wensing & Bruce 2003; Rowe 2004; Rowe 2013, 171–172; 176; Hundley & Billings 2010).

VALOn kokoamissa vastauksissa nousi esiin myös sosiaalisen median rooli mediaurheilukulttuurin mahdollisena monipuolistajana. Suomen Voimisteluliiton vt. pääsihteeri Olli-Pekka Lintulan mukaan ”tulevilla sukupolvilla on ihan omat juttunsa mihin ei lineaarinen TV kuulu”. (VALO, Reilu Peili 1/2016.) Toisin sanottuna valtamediassa syrjään jäävien urheilulajien ja -muotojen näkyvyyden mahdollistajia ovat tulevaisuudessa sosiaalisen median kanavat – etenkin nuorista puhuttaessa. Valtamedian konventionaaliset esittämis- ja puhettavat ylläpitävät sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen ja etnisyyteen liittyviä stereotyyppioita. Sosiaalisessa mediassa olisi potentiaalinen väline vallalla olevista lainalaisuuksista poikkeavien, eriarvoisuutta ehkäisevien esitysten luomiseen. Käytännössä sosiaalisen median sisällöt kuitenkin useimmiten uusintavat valtamedian välittämiä valtarakenteita ja identiteettejä urheilusakin – sen sijaan että haastaisivat tai uudistaisivat niitä (esim. Turtiainen 2010, 196–197; 2012, 98–99). Urheilukulttuurin sisäisten, eriarvoisuutta aiheuttavien mekanismien tunnistaminen ja muuttaminen on tärkeää, jotta urheilumaailma voisi tulevaisuudessa olla tasa-arvoisempi, suvaitsevaisempi ja kaikille siihen osallistuville avoimempi toimintaympäristö. (Turtiainen 2014; 2015.) Vaikka sosiaalisen median merkittävyys onkin kansainvälisessä urheilututkimuksessa tunnustettu (esim. Hambrick ym. 2010; Sanderson 2011; Farrington ym. 2014; Novick & Steen 2014; Redhead 2014), ei sen roolia urheilumaailman vaikuttamisen välineenä ole tutkittu tarpeeksi (ks. esim. Butterworth 2014, 37; Sanderson & Hull 2015, 29–31).

Urheilukulttuurissa roolimallien ja idolien vaikutus on ilmeinen. Huippu-urheilijat ovat nyky-yhteiskunnassamme esikuvina toimivia julkisuuden henkilöitä, joilla on halutessaan mahdollisuus avata keskusteluja ja vaikuttaa yleisönsä arvomaailmaan urheilukontekstin ulkopuolellakin. Tässä artikkelissa tarkastelen VALOn kyselyssäkin esiin nostettuja, valtamediassa vähäiselle huomiolle jääviä naisten joukkueurheilulajien edustajia. Olen valinnut tutkimuskohteekseni kolmen urheilijan sosiaa-

lisen median esitykset, joissa urheilijat haastavat perinteisiä sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden merkityksiä. Tarkasteluni rakentuu siten, että sukupuolimäärittäjiä haastaa suomalainen, maailman parhaisiin jääkiekkomaalivahteihin lukeutuva Noora Rätty, etnisyyden määrittäjiä uusiseelantilainen, maailman parhaaksi 7's rugby pelaajaksi vuonna 2015 valittu Portia Woodman ja seksuaalisuuden määrittäjiä puolestaan maailman huippupuolustajiin kuuluva, ruotsalainen jalkapalloilija Nilla Fischer.

Olen päätenyt valitsemaan juuri kyseiset urheilijat siksi, että he ovat kotimaassaan suositussa urheilulajissa² menestyneitä ja aktiivisesti sosiaalisessa mediassa esillä olevia urheilijoita³ (ks. päivitysten ja seuraajien lukumäärät taulukosta 1), joiden sosiaalisen median päivittyksiin sisältyy yhteiskunnallisesti kantaaottaviakin sisältöjä⁴. Nämä valitsemi naisurheilijat siis poikkeavat sosiaalisen median sisältöjensä kantaaottavuudessa urheilijoiden valtavirrasta (vrt. Lebel 2013; Sanderson 2013). Sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden teemat nostan keskiöön siitä syystä, että kyseiset näkökulmat on mediaurheilututkimuksessa todettu eriarvoisuuden tarkastelun kannalta tarpeellisiksi jo paljon ennen niin kutsuttua sosiaalisen median aikakautta (ks. esim. Wenner 1998a; Boyle & Haynes 2000; Rowe 2004), mutta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen suhteen urheilumaailmassa riittää näiltä osin edelleen työ-sarkaa. Tutkimuskysymykseni on kaksiosainen: ensinnäkin kysyn, millaisia teemoja valitsemi naisurheilijoiden sosiaalisen median sisällöt käsittelevät, ja toiseksi kysyn sitä, miten median sisällöissä tuodaan esiin sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuteen liittyviä merkityksiä?

URHEILIJOIDEN SOSIAALISEN MEDIAN SISÄLLÖT TUTKIMUSAINEISTONA

Taulukko 1. Urheilijoiden sosiaalisen median seuraajien ja sisältöjen määrät

	Noora Rätty	Portia Woodman	Nilla Fischer
Instagram			
Seuraajat	3986	2701	15 000
Kuvat 2015	78	26	227
Twitter			
Liittynyt	5/2011	10/2011	12/2010
Seuraajat	8702	1866	7676
Twiittien kokonaismäärä	5065	356	5104

Taulukosta näkyvät valitsemieni urheilijoiden Instagram- ja Twitter-seuraajien määrät (tilanne 31.1.2016) sekä päivitysten lukumäärät (Instagramin kohdalla vuoden 2015 ajalta ja Twitterin kohdalla twiittien kokonaismäärä, jonka suhteuttamiseksi kunkin urheilija kohdalla on mainittu myös liittymisajankohta kyseiseen palveluun).

Tutkimusaineistoni koostuu Noora Rädyn, Portia Woodmanin ja Nilla Fischerin Instagram- ja Twitter-päivityksistä vuoden ajalta: 1.1.–31.12.2015 (ks. päivitysten lukumäärät taulukosta 1). Olen tarkastellut kyseisten urheilijoiden sosiaalisen median sisältöjä ensin yleisellä tasolla saadakseni selville, mitä aiheita niissä ylipäättään esiintyy ja verratakseni tuloksia alan aikaisempaan tutkimukseen. Toisin sanottuna olen halunnut tietää, mukailevatko valitsemieni urheilijoiden sosiaalisen median päivitykset urheilijoiden keskuudessa yleisiä aihepiirejä vai poikkeavatko ne niistä joiltain osin. Pääpaino on ollut urheilijoiden Instagram-päivityksissä, joiden erittelyn pohjalta olen laatinut oman luokitteluni (taulukko 2.). Olen käynyt läpi myös kaikki urheilijoiden Twitter-syötteet, mutta en ole laatinut niistä omaa taulukointiaan, koska ne noudattelevat pitkälti samoja aihesisältöjä kuin urheilijoiden Instagram-päivitykset. Lisäksi monissa tapauksissa tutkimani urheilijat käyttävät Twitteriä vain Instagram-päivitystensä jakamiseen, minkä vuoksi en ole myöskään halunnut sisällyttää Twitter-syötteitä Instagram-päivityksiä koskevaan taulukkoon,

jolloin täysin sama sisältö olisi käytännössä tullut luokitelluksi kahteen kertaan.

Tutkimusmenetelmäni perustuu verkkoaineiston laadulliseen sisällön erittelyyn (Hakala & Vesa 2013). Viestinnän ja mediatutkimuksen menetelmänä sisällön erittelyllä on pyritty vastaamaan siihen, mitä media esittää ja millaisia asenteita se välittää. Sosiaalisen median myötä toiminnan, rakenteiden ja valtasuhteiden tutkimus on laajentunut perinteisestä joukkoviestinnästä erilaisten viestintäverkostojen tarkasteluun. Laadullisella sisällön erittelyllä tavoitellaan aineiston olennaisen sisällön esiin tuomista ja kuvailua. Mediatekstien analysoinnissa määrällinen ja laadullinen menetelmä yleensä sekoittuvat, mutta laadullisella sisällön erittelyllä ei tavoitella yleistettävyyttä, vaan valitusta ilmiöstä tehtyjä havaintoja. Yksittäistapauksen riittävän perusteellisen tarkastelun myötä voidaan todeta, mikä ilmiössä on merkittävää ja mahdollisesti yleisemmän tason tarkastelussakin toistuvaa. (Hakala & Vesa 2013, 216–219, 222.)

Tässä tutkimuksessa olen luonut oman aineistolähtöisen luokittelun tavan, joka perustuu valitsemieni urheilijoiden sosiaalisen media sisältöjen manuaaliseen lähilukuun. Laadin luokittelurungon tarkastelemalla ensin Noora Rädyn, Portia Woodmanin ja Nilla Fischerin Instagram-julkaisuja hahmottaakseni niissä yleisesti esiintyviä aihepiirejä. Erottelin omiksi sisältöluokikseen heidän omaan urheilemiseensa liittyvät päivitykset, ystäviin ja perheeseen liittyvät päivitykset, muistamiset/kiitokset/terveiset sekä sponsoreihin liittyvät päivitykset. Muut-luokka sisältää edellisiin luokkiin sopimattomat päivitykset. Päätin lisäksi laskea selfie- ja videomuotoisten päivitysten osuudet. Tämän jälkeen toteutin mahdollisimman systemaattisen ja johdonmukaisen luokittelun käymällä yksitellen läpi kaikki valitsemieni urheilijoiden päivitykset vuoden 2015 ajalta ja sijoittamalla ne luokittelurunkoni mukaisiin luokkiin. (Vrt. Hakala & Vesa 2013, 219, 236.)

Lopullisessa luokittelussani (ks. taulukko 2) omaan urheilemiseen liittyvät päivitykset pitävät sisällään pelisuoritukset, joukkuekuvat, harjoitukset, ottelu- ja turnausmatkat sekä harjoitusleirit, peleistä informoimisen ja mediaesiintymiset (mukaan luettuna palkitsemistilaisuudet). Ystäviin ja perheeseen liittyvien päivitysten luokkaan sisältyy kaikki vapaa-ajan vietto kampaajakäynneistä lomamatkoihin – kuten myös urheilun (muun kuin oman) seuraaminen. Muistamiset/kiitokset/terveiset-luokka sisältää onnittelut (esim. syntymäpäivän tai urheilusaavutuksen johdosta), kan-

natuksesta kiittämiset ja ikävöimisen ilmaukset. Sponsoreihin liittyviin päivityksiin on laskettu mukaan kaikki päivitykset, joissa mainitaan yhteistyökumppaneiden nimiä tai sponsorituotteita on esillä.

Taulukko 2. Urheilijoiden Instagram-päivitysten aihepiirit

	Noora Rätty (78)	Portia Wood- man (26)	Nilla Fischer (227)
Omaan urheilemiseen liittyvät päivitykset	59 %	65 %	39 %
Ystäviin/perheeseen liittyvät päivitykset	19 %	31 %	46 %
Muistamiset/ kiitokset/terveiset	5 %	19 %	11 %
Sponsoreihin liittyvät päivitykset	29 %	0 %	8 %
Muut	6 %	4 %	5 %
Selfiet	15 %	23 %	29 %
Videot	8 %	0 %	5 %

Taulukkoon on eritelty urheilijoiden vuoden 2015 aikana julkaisemien Instagram-päivitysten teemat (Noora Rätty 78 kpl, Portia Woodman 26 kpl ja Nilla Fischer 227 kpl). Yksi päivitys voi kuulua samanaikaisesti useampaan kategoriaan. Taulukosta näkyvät myös selfieiden ja videoiden osuudet julkaisuista.

Luokitteluni pääasiallinen tarkoitus on tuoda esiin valitsemieni urheilijoiden Instagram-päivitysten monimuotoisuus ja hahmottaa eri aiheisältöjen painotusten jakautuminen suhteessa toisiinsa – sekä suhteessa aikaisempaan tutkimukseen. Vertaan omia tuloksiani Lauren Reichart Smithin ja Jimmy Sandersonin (2015) laatimaan luokitukseen urheilijoiden Instagram-päivitysten aiheista. He ovat analysoineet⁵ määrällisesti yhteensä 1352 valokuvaa 16 nais- ja 15 miesurheilijalta ja nimenneet sen perusteella kuusi erillistä aihekategoriaa. Reichart Smithin ja Sandersonin mukaan urheilijat esiintyvät Instagram-kuvissaan humanitaarisina (hyväntekeväisyystyön esiin tuominen), perhelähtöisinä (perheen ja ystävien kanssa vietetyn ajan dokumentoiminen), henkilökohtaisia kiinnostuksenkohteitaan esittelevinä (ruuanlaitosta muiden urheilijoiden fanitta-

miseen), omistautuneina urheilijoina (harjoittelusta raportoiminen), ”promotoijina” (sponsorituotteiden esitteleminen) ja seurapiirihenkilöinä (juhliin, gaaloihin ym. tapahtumiin osallistuminen). (Reichart Smith & Sanderson 2015, 351–353.)

Oma luokitteluni mahdollistaa laajempiin aineistoihin keskittyvää määrällistä tutkimusta syvemmän ja hienosyisemmän tulkinnan. Tulkinnat eivät tällöin kuvaa urheilijoiden sosiaalisen median käyttöä yleisesti, mutta verkkoaineiston laadulliselle sisällön erittelylle tyypillisesti oman menetelmäni etuna on analyysin herkkyys aineiston kontekstille (Hakala & Vesa 2013, 219). Reichart Smith ja Sanderson (2015) ovat omassa Instagram-analyysissään erottaneet toisistaan kuvat ja kuvatekstit, mikä kadottaa yksittäisen julkaisun kontekstin ja saattaa siten tehdä joidenkin merkitysten tulkinnasta mahdotonta.

Syvennyn analyysini toisessa vaiheessa tarkastelemaan lähemmin erityisesti niitä valitsemieni urheilijoiden päivityksiä, joissa sukupuolen, etnisyyden ja seksuaalisuuden teemat ovat jollain tavalla esillä. Laadullinen sisällön erittely mahdollistaa näiden teemojen tunnistamisen aineistostani, sillä niihin liittyvät merkitykset eivät välity tarkastelemalla aineistoa kontekstista irrallaan (esim. Instagram-päivitysten kuvia ilman kuvatekstien huomioimista). Sukupuoli, etnisuus ja seksuaalisuus eivät siis sinänsä ole sosiaalisen median aineistosta luokiteltavissa olevia aihepiirejä (eli taulukossa 2 näkyviä päivitysten aiheisältöjä), mutta niiden esiin nostamiseksi tutkimusaineisto on täytynyt läpikäydä laadullisen sisällön erittelyn vaatimalla tarkkuudella eli manuaalisesti, kuvia ja kuvatekstejä yhdessä analysoiden sekä twiittien sisältöjä Instagram-päivityksiin verraten ja uudelleentwiittaukset ja vastaukset huomioiden.

Kontekstin huomioiminen on myös verkkotutkimusetiikan johdojatuksia. Verkkoaineistojen tapauksessa olennaisinta on hahmottaa tutkimusympäristö lainalaisuuksineen mahdollisimman hyvin. Tässä tutkimuksessa verkko on sekä tutkimukseni lähde (teen tutkimusta *verkossa*) että kohde (teen tutkimusta *verkosta*). Siksi on olennaista tiedostaa, mikä tutkittavana olevien sosiaalisen median palveluiden käytölle on tyypillistä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi Instagram-päivitysten julkisuuden ja arkaluontoisuuden asteen arvioimista. (Turtiainen 2012, 46–53; Turtiainen & Östman 2013). Julkisuuden henkilöiden sosiaalisen median päivitysten kohdalla aineiston voi katsoa olevan käytettävissä ilman tutkimusluvan kysymistä silloin, kun heidän käyttämiensä palveluiden

tilit ja profilit ovat täysin julkisia⁶. Julkisuuden henkilöiden sosiaalisen median päivitykset on jo lähtökohtaisesti suunnattu suuremmalle yleisölle kuin vain heidän lähipiirilleen, mistä omassa aineistossanikin viestii se, että he esiintyvät some-profiileissaan ensisijaisesti ammattilaisurheilijoina. Sen sijaan julkisuudessa esiintymättömien yksityishenkilöiden kohdalla luvanvaraisuutta tulisi tässä kohtaa pohtia tarkemmin.

Laadullisessa sisällön erittelyssä tutkimuskysymykset suuntaavat sekä aineiston valintaa ja luokittelua, että siitä tehtäviä johtopäätöksiä (Hakala & Vesa 2013, 19). Etenen seuraavaksi tarkastelemaan tutkimusaineistostani esiin nostamiani teemoja urheilijakohtaisesti niin, että Noora Rädyn kohdalla keskityn sukupuolen, Portia Woodmanin kohdalla etnisyyden ja Nilla Fischerin kohdalla seksuaalisuuden representaatioihin ja merkityksenantoihin. Tuon samalla esiin ensimmäisen vaiheen luokittelutuloksia kuvatakseni sitä, millaisia sosiaalisen median päivittäjiä valitsemani urheilijat ovat ylipäätään. Vertailen Rätystä, Woodmania ja Fischeriä tässä yhteydessä myös keskenään. Luonnehdin lisäksi heidän Twitterin käyttöönsä ja sosiaalisen median profiilikuvissaan ja -tiedoissaan esittämiään asioita.

ESIKUVANA JÄÄKIEKKOILEVA NAINEN

Alkuvuoden 2016 suureksi suomalaiseksi urheilutapaukseksi kohosi pikukuleijonien (eli alle 20-vuotiaiden poikien jääkiekon) maailmanmestaruus. Urheilullisen saavutuksen ohella merkittäväksi nousi puhe yhteisöllisyydestä. Mediassa joukkueen ylistettiin yhdistäneen taloudellisen tilanteen ja maahanmuuttokysymysten kahtia jakamaa Suomen kansaa. Vihapuhe ja -teot unohtuivat ainakin hetkeksi Jesse ”Pulju” Puljujärven ja muiden nuorten suomalaisurheilijoiden esitysten ihastelemisen myötä. (Esim. Siira 4.1.2016; Salo 6.1.2016; Tuomi 9.1.2016; Lakka 10.1.2016; Helander 18.1.2016.) Lajina jääkiekko on viime vuosina kunnostautunut yhteiskunnallisissa kysymyksissä ennemmin vanhakantaisten arvojen kuin yhdenvertaisuuden kannattajana, mutta nuoret urheilijat tuulettivat lajin jäyhän maskuliinista imagoa positiivisilla ja asiallisilla mediaesiintymisillään ja -esityksillään. Terveellisiä elämäntapojaan ja arvojaan esiin tuovien jääkiekkoilijoiden selfie-sukupolvi voi olla omalla toiminnallaan muuttamassa urheilukulttuuria, eikä sosiaalisen median roolia pidä tässä yhtälössä väheksyä. (Ks. Ala-Kivimäki 7.1.2016/27.11.2014.)

Jääkiekkosukupolvien välinen railo paukkui lajin kannalta ikävästi kuitenkin heti nuorten MM-kisojen jälkeen. Jääkiekon SM-liiga julkaisi *Kärkikynä*-blogissaan kirjoituksen otsikolla ”Naisvalta jääkiekossa vuonna 2046”. Ari-Pekka Kaipiaisen (8.1.2016) kirjoittamassa tekstissä maalailtiin mielikuvaa siitä, miten jääkiekko menee pilalle, kun kiekkokaukaloiden katsomoihin houkutellaan lisää naisia: ”Kaikki vaniljalta tuoksuvat istuimet ovat tasa-arvoisen hintaisia. En ole nähä mitään edessäni väpäjävän tukkalaitteen takaa. Se kuuluu paikalliselle nuorukaiselle, Arhipalle, joka tervehtii ihan kaikkia.” Naiskatsojat toisivat Kaipiaisen mielestä mukanaan lajiin sääntömuutoksia: ”lämärit” kiellettäisiin ja ottelut päättyisivät aina tasapeliin ja ”ryhmähaliin”. Kilpailullisuus ja fyysisuus korvattaisiin tunneälyllä, avoimuudella, herkkyydellä ja luvalla olla oma itsensä. Pelipaitoihin ilmestyisi pitsiä ja tylliä, ja ottelutapahtuman oheisohjelmaksi järjestettäisiin jääjoogaa ja origameja. Kaipiaisen on tosin herättänyt keskustelua Liigablogin kirjoituksillaan aikaisemminkin esimerkiksi syyttämällä mediaa urheilujournalismiin kuulumattomasta ”homonormalisaatiosta” (Kaipiaisen 22.10.2014; ks. myös Turtiainen 2014).

Naisia, erityisesti urheilusta kiinnostuneita ja urheilevia, halventavan blogikirjoituksen julkaiseminen katsojapulasta kärsivän Liigan virallisilla verkkosivuilla sai sosiaalisessa mediassa tyrmistyneen vastaanoton (esim. Liigan virallinen Facebook-sivusto 8.1.2016). Kommentteissa kummateltiin kirjoittajan motiiveja ja ajoitusta. Jääkiekon SM-liiga yritti aluksi kuitata kirjoituksen väärinymmärretyksi satiiriksi, mutta poisti sen kuitenkin sivuiltaan vielä saman päivän aikana. Muutamat jääkiekkoilijatkin kritisoivat Liigan kirjoitusta omissa sosiaalisen median sisällöissään. Yksi heistä oli miesten Suomi-sarjassa pelaava, Suomen menestyneimpänä naismaalivahtina pidetty Noora Rätty (s.1989), joka ei arvostanut Liigan häilymistä huonon huumorin ja naisvihan rajoilla.

Kolmet olympialaiset ja viidet jääkiekon MM-kisat läpikäyneen Noora Rätty Instagram-päivitykset ja twiitit keskittyvät tavallisesti harjoituksiin ja peleihin (59 % kaikista vuoden 2015 aikana julkaistuista Instagram-kuvista). Tutkimuksen tekohetkellä KJT:tä (Keski-Uudenmaan Juniorikiekkoilun Tuki ry) edustanut, aiemmin Minnesotan yliopistojoukkueessa pelannut maalivahti intoilee pelipäivistä ja joukkueensa voitoista sekä kannustaa jääkiekkoilevia ystäviään. Rätty uudelleentwiittaa jonkin verran, jakaa linkkejä muun muassa omiin mediaesiintymisiinsä ja erityisesti omiin julkaisuihinsa muissa käyttämässään sosiaalisen median

Noora Rätty ✓

@Nooraty41

Seuraa

Huoh ja huoh. liiga.fi/blogit/karkiky... Huonoa huumoria vai naisvihaa? Ei näin @smliga, ei edes huumorilla. 🖐️ #Liiga

UDELLEENTWIIITTAUKSET

46

TYKKÄYKSET

139

4.57 - 8. tammikuuta 2016

Kuva 1. Noora Rätty kritisoi Liigan virallisten verkkosivujen Kärkikynä-blogikirjoitusta omassa twiitissään⁷.

kanavissa. Hän informoi usein Instagram-kuvapäivityksistään Twitterin välityksellä, mistä johtuen näiden some-kanavien sisällöt ovat keskenään hyvin samankaltaisia. Instagramin lisäksi Rätty mainitsee twiiteissään Snapchat-tilinsä, kehottaa seuraajiaan käymään Facebook-sivuillaan ja kertoo treenisessionsa näkyvän Periscope-lähetysenä. Yksi hänen some-sisältöjensä yhdistävistä tekijöistä on sponsorien voimakas esiintuominen (29 % kaikista Instagram-kuvista). Lisäraivinne- ja urheiluvarustevalmistajat saavat urheilijoille tyypillisesti näkyvyyttä kuvissa ja videoissa (ks. esim. Reichart Smith & Sanderson 2015, 353).

Jimmy Sanderson on tutkinut yhdysvaltaisten yliopistourheilijoiden Twitterin käyttöä identiteetin ilmentämisen välineenä. Hänen Twitter-aineistonsa mukaan kyseiset urheilijat esittivät itsensä palvelun kautta kuudella eri tavalla: omistautuneina työntekijöinä, populaarikulttuurin kuluttajina, urheilufaneina, motivaattoreina, tiedonhakijoina ja niin sanotusti ”tavallisina ihmisinä”. (Sanderson 2013, 422–429, 432.) Katie Lebel (2013) on puolestaan tutkinut tennispelaajien twiittejä⁸. Hän on tunnistanut aineistostaan kymmenen erilaista itsensä esittämisen strategiaa, jotka pitävät sisällään suunnilleen Sandersonin tulosten kanssa yhtenevät representoimisen tavat aina seurallisesta yhteydenpidosta promoamiseen ja tiedovälittämiseen (vanhemmista Twitter-luokitteluista ks.

myös Hambrick ym. 2010; Pegoraro 2010). Lebel nimeää lisäksi yleisiä mielipiteitään esittävän analyytikon, mutta ei näe roolia urheilijalle keskeiseksi sosiaalisessa mediassa. (Lebel 2013, 25–28, 75.) Sanderson (2013) näkee hankin, ettei poliittisena kommentaattorina toimiminen välttämättä ole urheiluyhteisön mielestä urheilijalle sopiva positio. Myöhemmin hän on kuitenkin todennut, että urheilijoiden poliittista aktiivisuutta sosiaalisessa mediassa tulisi tutkia jatkossa lähemmin (Sanderson & Hull 2015, 29–31).

Noora Rätty ei yleensä ota suoraan kantaa yhteiskunnallisiin asioihin sosiaalisen median päivityksissään, lukuun ottamatta syrjäytymisen ehkäisemiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen tähtäävää *Icehearts*-toimintaa koskevia julkaisujaan – eli hyväntekeväisyystyötä, jonka Reichart Smith ja Sandersonkin (2015, 353) nostavat tutkimiansa urheilijoiden Instagram-päivitysten kohdalla esiin. Noora Rätty ryhtyi syksyllä 2015 lastensuojelutyötä joukkueurheilun avulla toteuttavan tyttötöyön kummiksi, ja jääkiekkoliitto lähti mukaan haasteeseen lupaamalla lahjoittaa *Iceheartsille* euron jokaisesta Rädyn kauden aikana tekemästä torjunnasta. Haasteen eteneminen on esillä hänen Instagram- ja Twitter-päivityksissään. Oman analyysini mukaan Noora Rätty pitää sosiaalisen median päivityksissään yllä naisurheilun tasa-arvoisen aseman tunnustamista ennen kaikkea luonnollisena osana itsensä ja ympäristönsä esittämistä. Hän on ollut vuoden 2015 aikana paljon esillä mediassa, koska teki syksyllä sopimuksen miesten kolmanneksi korkeimmalla sarjatasolla Suomessa pelaavan jääkiekkoujoukkueen kanssa (Laine 12.10.2015). Erityistä huomiota valtamediassa sai Suomi-sarjan ottelu KJT–D-Kiekko, koska siinä asettuivat vastakkain kaksi miesten sarjassa pelaavaa naismaali-vahtia Meeri Räisäsen vartioidessa jyväskyläläisten maalia (mm. Hakola 27.11.2015; Pesu 25.11.2015). Rätty jakoi itse Twitterissä (26.11.2015) Ilta-Sanomien uutisen aiheesta saatesanoin: ”Hyrylä. Lauantai. Klo 17. Tehdään taas historiaa ja rokataan isosti naishokin puolesta. #bethere”⁹ Rätty on kertonut twiitissään (21.10.2015)¹⁰ myös liittyneensä ensimmäisenä naisena jääkiekon pelaajayhdistykseen tarkoituksenaan vaikuttaa tulevaisuudessa naiskiekkoilijoiden etuisuus- ja sopimusasioihin.

Juniorivalmentajana toiminut Rätty on ottanut sosiaalisessa mediassa kantaa myös tyttöpelaajien kiusaamistapauksiin. Esikuvan asemaan kohonnut ja siitä kiitoksiakin sosiaalisen median kommentoissa keräävä maali-vahti kommentoi MTV Sportille (Heinonen 27.10.2015) jääkiekkoilijaiskusten kiusaamisen kohteeksi joutumista poikajoukkueessa

ja julisti some-viestissään ”ison EI:n” kiusaamiselle peräänkuuluttaen jokaisen oikeutta olla oma itsensä (28.10.2015)¹¹. Instagramissa Rätty on rohkaissut hänen kuvaansa kommentoinutta tyttökiekkoilijaa, joka kertoi joutuneensa luokkakavereidensa kiusaamaksi uuden harrastuksensa vuoksi. Naisroolimallien puuttuminen valtamediasta on osaltaan johtanut siihen, että urheilevat tytöt pitävät usein idoleinaan paljon esillä olevia miesurheilijoita. Tytöt eivät välttämättä tarvitse naisurheili-jaesikuvaa inspiroituakseen tai motivoituakseen, mutta naisroolimallilla on jo itsessään symbolista arvoa ja mahdollisuus tarjota vaihtoehtoja (median valtavirran ylläpitämille) stereotyyppisille naisurheilijapositioneille. (Ks. Meier 2015). Sosiaalisen median myötä urheilijatyttöjen on helpompi tavoittaa esikuvakseen myös paremmin samaistuttava naisurheilija, jonka esimerkillä voi olla paljon suurempi vaikutus nuoren urheilijatytön omassa elämässä etenkin juuri sukupuolesta, etnisyydestä tai seksuaalisuudesta puhuttaessa.

Toukokuussa 2011 Twitteriin liittyneellä Noora Rädyllä on palvelussa 8702 seuraajaa ja hän on julkaissut tammikuun 2016 loppuun mennessä yhteensä 5065 twiittiä. Instagramissa Rättyä seuraa 3986 käyttäjää. Hän

nooraty41
2015-11-18, 17:14
Normal

entisetupaukset

410 6

#noorarätty #goalles #entisetupaukset #ishockey #hockey #maalivahti #repost #goalie #mälvakt #jääkiekko

nooraty41 Tytys kävi tänään näyttää entisille lupauksille et kuka siellä jäällä määrää 😂👉 #Repost @entisetupaukset with @repostapp.

Lupaukset haastoi Noora Rädyn rannkareissa. Kuvasta voitte päätellä, että kumpi voitti ja kumpi hävisi :) #entisetupaukset #noorarätty #jääkiekko #ishockey #hockey #maalivahti #mälvakt #goalie #goalles

2mon

goallesonly 🙌 2mon

forza_fit Nice! 2mon

autumxpzw Outstanding! @shokkapp 2mon

roova_30_ Hyvä Noora! 🙌👉 2mon

hiltu_52 Aloitin juuri pelaamaan jäkistä ja mun luokan tytöt alkoivat kiusata minua 😂 2mon

nooraty41 @kpk_giri Sano kiusaajille rohkeesti EI, näillä ihmisillä ei ole sydän paikallaan 🙌 oot valinnu hienon lajin! Kohta vedät jo maajoukkuepaidan päälle ja sit näät tytöt vaa toivoo et osais itteki luistella 🙌👉 2mon

» LOGIN to Instagram to like or post comment on this post!

Facebook comment.

0 Comments

Sort by Oldest

Kuva 2. Noora Rätty kannustaa tyttöjäkiekkoilijaa Instagram-päivityksensä¹² kommentissa.

on julkaissut palvelussa 151 kuvaa, joista 78 aineistonkeruuni kattavan ajanjakson eli vuoden 2015 aikana (ks. taulukko1). Noora Rädyn profiilikuvaukset ovat molemmissa some-palveluissa hyvin samankaltaiset. Hän luettelee muun muassa olympia- ja MM-kisaosallistumisensa sekä yliopistomestaruutensa ja valmentajakokemuksensa. Rädyn profileista käyvät ilmi myös hänen sponsorirytyöksensä (@zpccompression, Subaru, @Biosteelsports Athlete).

ETNISESTÄ TAUSTASTAAN YLPEÄ RUGBYSANKARI(TAR)

Maailman parhaaksi 7's rygbyn¹³ pelaajaksi vuonna 2015 valittu ja Uuden-Seelannin maajoukkuetta (Black Ferns) edustava Portia Woodman (s.1991) ei yllä some-suosiossaan ja -aktiivisuudessaan Noora Rädyn tasolle. Hänellä on Instagramissa 2701 ja Twitterissä 1866 seuraajaa. Aineistonkeruujaksonei aikana hän julkaisi Instagramissa 26 kuvaa ja on Twitteriin liittymisensä (10/2011) jälkeen twiitannut 356 kertaa. (Ks. taulukko 1.) Portia Woodman ilmoittaa Twitter-profilinsa (@PortiaWoodman) kuvauksessa ponnistelevansa tullakseen parhaaksi mahdolliseksi itseksen – ja olevansa Uuden-Seelannin rugbymaajoukkueen wingeri (laitahyökkääjä). Hänen Instagram-tilillään (käyttäjänimi: porshwoodman) ei sen sijaan ole nimen lisäksi ollenkaan muita profiilitietoja.

Muutamista eroavaisuuksista huolimatta Portia Woodmaninkin sosiaalisen median julkaisut keskittyvät Noora Rädyn tavoin urheilemiseen (65 % kaikista vuoden 2015 aikana julkaistuista Instagram-kuvista). Woodmanin Instagram-päivitykset poikkeavat Rädyn vastaavista erityisesti siinä, että sponsorimaininnat loistavat poissaolollaan (0 %). Woodmankin linkittää Twitter-päivityksiinsä Instagram-kuviaan ja rugbyyn liittyviä mediasisältöjä. Uudelleentwiitatuksi¹⁴ on päässyt esimerkiksi Uuden-Seelannin naisten rugbymaajoukkueen kannattajien (BlackFernsSupporters) hämmästyttävästä, ettei valtamediassa huomioitu maan naispelaajien kansainvälisiä palkitsemisia. Reichart Smithin ja Sandersonin (2015, 355) tilastoissa urheilijat eivät juurikaan julkaisseet urheiluun ja kilpailemiseen keskittyviä kuvia vaan käyttivät Instagramia enimmäkseen henkilökohtaisten mieltymystensä, perheensä ja hyvän- tekeväisyystyönsä näyteikkunana. Tässä suhteessa sekä Noora Rätyn että Portia Woodmanin eroavat molemmat verrokeistaan. Toki hekin julkaisevat

vapaa-ajan viettoaan koskevia sisältöjä (Räty 19 % ja Woodman 31 % Instagram-kuvapäivityksistään), mutta pääpaino on urheilemisessa ja siihen läheisesti liittyvissä toiminnoissa. Reichart Smith ja Sanderson kiinnittävät kuitenkin huomiota siihen, että julkaistessaan urheilemiseensa liittyviä kuvia Instagramissa naisurheilijat esiintyvät aktiivisina toimijoina. Tässä on suuri ero valtamedian tyypilliseen kuvastoon nähden, joka on koostunut pääsääntöisesti urheilusuorituksista ja -ympäristöstä erilleen irrotetuista, passiivisina poseeraavista naisurheilijoista. Toisin sanottuna kun naisurheilijat saavat itse määrittää visuaalisten representaatioidensa luonteen, esittävät he itsensä ensisijaisesti urheilijoina ja vasta sitten naisina. (Reichart Smith & Sanderson 2015, 354.)

Rion olympialaisiin valmistautuva Uuden-Seelannin rugbymaajoukkue matkusti vuoden 2015 aikana turnauksiin ympäri maailmaa, joten useat Portmanin Instagram-kuvat liittyvätkin pelimatkoihin ja joukkuekavereiden kesken vietettyyn aikaan. Hän muistaa myös kiittää tukijoitaan ja kannattajiaan sekä kaipaa läheisiään. Muistaessaan ja puhutellessaan läheisiään Woodman käyttää usein maorinkielistä sanaa *Whānau*, joka tarkoittaa perhettä sen laajennetussa merkityksessä (Walker, 5.2.2014; Māori Dictionary). Uuden-Seelannin maajoukkueen varmistettua Atlantan karsintaturnauksessa pääsynsä vuoden 2016 olympialaisiin Woodman kirjoitti maajoukkuepaidassa pelaamisen yhdessä joukkueovereidensa kanssa sekä ”koko perheen” ja maansa edustamisen olevan hänelle suuri kunnia. Uudesta-Seelannista puhuessaan hän käytti sanaa *Aoteroa*, joka on maan maorinkielinen nimi ja tarkoittaa ”pitkän valkean pilven maata”.¹⁵

Portia Woodman on itse etniseltä taustaltaan maori eli Uuden-Seelannin alkuperäiskansan edustaja, joiden asema heikkeni brittien kansoittaessa saarta 1700- ja 1800-luvulla. Tällä hetkellä Uuden-Seelannin väestöstä noin 15 % on maoreja. Vaikka maorien avointa sortoa ei enää esiinny, ovat etnisyyteen ja syrjintään liittyvät asiat maorien huono-osaisuuden vuoksi yhä keskeisiä yhteiskunnallisia kysymyksiä. Maori-identiteetin säilymisen kannalta elimellistä on oma kieli, jonka katoamisen ehkäisemiseen on alettu lähivuosina panostaa. Portia Woodman käyttää useissa Instagram-päivityksissään maorinkielisiä sanoja ja tuo esiin edustavansa rugbymaajoukkueessa ylepäinä nimenomaan maoreja: ”Game day today, another chance to represents my *whanau whanui* and the sister all over the *motu*. [Pelipäivä tänään ja jälleen uusi tilaisuus edustaa perhettäni ja siskojeni ympäri maan.]¹⁶”

Kuva 3. Portia Woodmanin (kuvan oikeassa reunassa) Instagram-päivitys¹⁷ Atlantan olympiakarsinnoista 15.5.2015.

Uusiseelantilaisista rugbyyn naispelaajista (kuten myös miehistä) monet ovat maoritaustaisia. Selityksenä on pidetty sitä, että päinvastoin kuin länsimaisessa naisihanteessa maorikulttuurissa feminiinisyyteen liitetään rohkeus ja fyysinen voima (Mulholland 2.8.2013). Uusiseelantilaiseen rugbyyn liittyy maajoukkueen pelaajien – niin maorien kuin ei-maorienkin – yhdessä ennen jokaisen kansainvälisen ottelun alkua vastustajalleen esittämä, äärimmäistä ilmeilyä sisältävä maorien perinteinen tanssi *haka*. Osa *haka*-variaatioista juontaa juurensa sotatansseihin, joita maorisoturit esittivät ennen taistelua vastustajaansa pelotellakseen. Menestyksekkäs Uuden-Seelannin miesten rugbyjoukkue (All Blacks) on tehnyt maoriperinteen tunnetuksi ympäri maailmaa arvokisojen yhteydessä saamansa mediahuomion kautta, mutta myös naisten maajoukkue esittää *hakan* ennen otteluitaan. (Derby 15.11.2012; All Blacks.)

Portia Woodman halusi edustaa maoreja näytävästi myös palkitsemistilaisuudessa Lontoossa marraskuussa 2015, kun hän otti vastaan maailman parhaan 7's rugbyyn naispelaajan tittelin. Woodman julkaisi Instagramissa päivityksen World Rugby Awards -asustaan. Hänellä oli gaalassa yllään perinteinen maoriviitta *korowai* (Tamarapa & Wallace

porshwoodman

FOLLOW

290 likes

12w

porshwoodman What an amazing weekend we've had so far! From the World Cup Final to tonight's World Rugby Awards! Feel so privileged to have been given this amazing opportunity!

Want to thank my mum and dad for being rocks when I need to vent. My Auntie Shamaine Moke who made my beautiful dress! To Whaea Jude for whipping up a korowai for me but because of Fumigation laws couldn't take it with me. And then to Raiha and Joy for hooking me up with they're beautiful korowai that ends up Being perfect for my dress. And to Jo and Justin for bringing it over to me !!! Love you guys loads.

Now to my darling I'm sorry I didn't bring you with me but hopefully there will be more that we can go to together. Lastly to World Rugby thank you for looking after us while being in the UK, has definitely

♡ Add a comment...

...

Kuva 4. Portia Woodman (kuvan oikeassa reunassa) kiittää Instagram-kuvansa¹⁸ yhteydessä henkilöitä, jotka auttoivat häntä saamaan World Rugby Awards -gaalaa varten maoriperinteiden mukaisen korowai-viitan.

30.9.2013). Woodmanin tapa esittää itsensä tietynä etnisen vähemmistön edustajana sosiaalisen median päivityksissään on tutkijan näkökulmasta äärimmäisen kiinnostava ja herättää paljon jatkokysymysten aihioita. Etnisyys on ollut yksi keskeinen teema kansainvälisessä mediaurheilututkimuksessa, mutta sukupuolen huomioiville etnisyyden esityksen tarkasteluille on yhä tilausta (Andrews 2012).

RUOTSALAIJALKAPALLOILIIJA SEKSUAALIVÄHEMMISTÖJEN ASIALLA

Saksalaista Vf Wolsburgia seurajoukkueetasolla edustava ruotsalaisjalkapalloilija Nilla Fischer (s.1984) on seuraajien määrässä ja päivitystiheydessä mitattuna suosituimpi ja aktiivisempi some-urheilija kuin Rätty ja Portman. Hänellä on Twitterissä 7676 seuraajaa, ja hän on julkaissut palveluun liittymisensä jälkeen (12/2010) 5104 twiittiä. Instagramissa Fischeriä

seuraa 15 000 käyttäjää, jotka saivat vuoden 2015 aikana katsottavakseen 227 kuvapäivitystä. (Ks. taulukko 1.)

Nilla Fischer mainitsee Instagram- ja Twitter-profiliansa kuvauksissa seurajoukkueensa ja maajoukkueensa sekä ilmoittaa olevansa PUMA-pelaaja (sponsori). Instagram-profilissaan hän mainostaa lisäksi Twitter-tiliään ja virallista Facebook-sivuaan. Fischer julkaisee sosiaalisessa mediassa paljon kuvia ja hänen Twitterissä julkaisemansa kuvat ovat usein eri kuvia kuin Instagramin julkaisuissa. Hänellä on molemmissa palveluissa profilikuvanaan jalkapalloon liittyvä kuva – Twitter-profilikuvassaan hän poseeraa PUMA-treenipaita päällään ja saman urheiluvarustemerkin nappulakenkä käsissään, Instagramin profilikuva on taas pelitilanneotos Saksan liigan sarjaottelusta. Urheilijoiden Twitter-profilikuvia ja niiden vastaanottoa analysoineen Karen Lebelin (2013) mukaan itsensä urheilukontekstissa esittäviä urheilijoita arvostetaan enemmän kuin muita. Hänen mielestään urheilijoiden tulisi harkita tarkkaan profilikuviansa valintaa, koska se vaikuttaa heistä muodostettavaan mielikuvaan erittäin vahvasti. (Lebel 2013, 102–104). Jill Walker Rettberg nimittääkin sosiaalisen median profilikuvia ”visuaalisen identiteetin ilmentymiksi”. Ne ovat sarjallisen ja kumulatiivisen visuaalisen kommunikaation harkitusti esiin nostettuja osia ja toimivat siten eräänlaisina metonymyina. (Walker Rettberg 2014, 40–41.)

Portia Woodmanin ja Noora Rädynkin profilikuvissa urheilukonteksti on läsnä, mutta ei yhtä alleviivattuna kuin Fischerillä. Portia Woodmanin mustavalkoisessa Twitter-profilikuvassa hänen ympärillään on Uuden-Seelannin maajoukkuepelaajia ja kuvassa on teksti ”*Making us PROUD*” sekä maajoukkueen logo ja olympiarenkaat. Kuva symboloi tuleviin olympiakisoihin (2016) valmistautumisen keskeisyyttä Portmanin elämässä. Hänen Instagram-profilikuvassaan sen sijaan on kuvattuna teipattu ranne, johon on kirjoitettu ”K<3P”. Kuvaan kätketty sanoma ei kovin helposti aukea ”ulkopuoliselle” some-tilin tarkastelijalle.

Noora Rätty esiintyy molemmissa profilikuvissaan pipopäisenä. Instagram-kuvassaan hän on asettanut sormensa V-asentoon voiton merkiksi. Twitterin profilikuvassa hän on taas nostanut kätensä ylös niin, että ranteeseen tatuoitu ”sisu” paljastuu. Jälkimmäinen vaikuttaa ammatillaisen promootiotarkoituksiin ottamalta kovalta. Molemmissa kuvissa viitataan Rädyn urheilu-uraan tai ainakin hänen voitontahtoisuutensa ja periksiantamattomuutensa, mutta hänen urheilulajinsa ei ole suoraan profilikuvissa esillä. Tosin Twitterin taustakuvassa Rättykin esiintyy jää-

kiekkomaalivahdin varusteissa pelitilannekuvassa, joka on otettu ylhäältä päin. Portia Woodmanilla on Twitter-taustakuvanaan puolestaan maajoukkueen joukkuekuva, kun taas Nilla Fischerillä ei ole taustakuvaa ollenkaan.

Kuva 5. Noora Rädyn, Portia Woodmanin ja Nilla Fischerin Twitter-tilien profiilikuvat.

Jill Walker Rettbergiä (2014, 40) mukaillen profiilikuvat ovat varmasti harkittuja itsensä esittämisen tapoja eli strategisia valintoja. Sosiaalinen media on urheilijoille aina myös itsensä markkinoimisen väline. Profiilikuviensakin perusteella valitsemani naisjoukkuelajien edustajat haluavat profiloitua ensisijaisesti vakavasti otettavina urheilijoina. Syy saattaa olla nimenomaan siinä, että he haluavat hankkia lisää uskottavuutta ja arvostusta omalle urheilu-uralleen lajeissa, jotka eivät naisten harjoittamina ole yhdenvertaisia miesten samojen urheilulajien tai naisten harjoittamien muiden lajien kanssa.

Oman urheilu-uran vaiheilla saattaa myös olla vaikutusta painotuksiin. Naisjalkapallolla on tosin Ruotsissa verrattaen arvostettu asema. Joko siitä ja/tai henkilökohtaisista mieltymyksistään johtuen Nilla Fischer julkaisee sosiaalisessa mediassa, etenkin Instagramissa, merkittävästi myös ulkourheilullista materiaalia elämästään (49 % kaikista Instagramin kuvapäivityksistä) erotuksena Rädystä (19 %) ja Porterista (31 %). Hänkin eroaa silti aikaisemmissa tutkimuksissa kategorisoiduista keskivertourheilijoista julkaisemalla huomattavan paljon selfeitä (29 %). Reichart Smithin & Sandersonin (2015, 354) mukaan selfien kaltainen lähikuva

toimii ilman kontekstia, jonka urheilijat usein julkaisuissaan esittävät, kun haluavat tuoda pelkän omakuvan sijaan esiin oman elämänsä eri osa-alueita visuaalisten representaatioiden avulla.

Huippu-urheilijat ovat myös brändejä, mikä tekee heidän itsensä esittämisestä sosiaalisessa mediassa aina myös brändin hallintaa (esim. Pegoraro & Jinnah 2012, ks. myös Lebel 2013, 33–35). Katie Lebel (2013, 34) on esittänyt, että urheilijoiden voisi olla kannattavaa ulkoistaa oma sosiaalisen median brändäyksensä ammattilaisille. Toisaalta voidaan kysyä, tekisikö sosiaalisen median käytön lisääntyvä harkinta ja strategisuus urheilijoiden itserepresentaatioista vähemmän kiinnostavia. Esimerkiksi useimmat Nilla Fischerin julkaisut nimittäin vaikuttavat liikkuvan sulavasti strategisuuden ja autenttisuuden välimaastossa. (Ks. Reichart Smith & Sanderson 2015, 355.) Hän julkaisee paljon yksityiselämäänsä raottavia sisältöjä ja nostaa usein samalla esiin itselleen tärkeitä, yhteiskunnallisestikin merkittäviä asioita.

Julkisuuden henkilönä sosiaalisen median julkisuutta on harjoitettu hyvin silloin, kun yleisölle välittyvä illuusio pääsystä ”takahuoneeseen”. Vaihtuvien performatiivisten tekojen jatkumo on taiteilua henkilökohtaisten tietojen paljastamisen, autenttisen itseilmaisun ja intiimiyden vaikutelman luomisen välillä. (Marwick & Boyd 2011, 140, 151, 155–156.) Nilla Fischer esittelee lukuisissa sosiaalisen median sisällöissään vaimonsa Maria Michaelan. Tämä esiinty 21 %:ssa kaikista hänen vuoden 2015 aikana julkaisemistaan Instagram-kuvista. Fischer julkaisee kuvia heidän yhteisestä vapaa-ajan vietostaan ja kertoo ikävöivänsä vaimoaan

Kuva 6. Nilla Fischer toivottaa vaimolleen hyvää 2-vuotishääpäivää (Instagram-päivitys¹⁹ 2.11.2015) ja kertoo olevansa matkalla kotiin tämän luo (Instagram-päivitys²⁰ 1.2.2015).

turnaus- ja harjoitusleirimatkoillaan. Monet heidän yhteiskuvistaan kommentteineen on osoitettu hänen vaimolleen (@mariamichaela), mutta samalla ne ovat Fischerin seuraajilleen tarjoamia raotuksia hänen yksityiselämäänsä.

Nilla Fischer tuo sosiaalisen median sisällöissään vahvasti esiin yhdenvertaisuusajatteluaan. Hän toimi Tukholmassa vuonna 2015 järjestettyjen Eurooppalaisten seksuaalivähemmistöjen omien urheilukilpailujen (EuroGames) virallisena lähettiläänä, mistä kertoo olevansa erittäin ylpeä. Ylpeänä hän esittelee myös suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon puolesta kampanjoivalta Kiruna IF:lta saamaansa pelipaitaa. Ruotsin kolmanneksi korkeimmalla sarjatasolla pelaavan miesten jääkiekkjoukkueen pelipaidat ovat sateenkaarenkirjavat kannanottona seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen puolesta (ks. Kemppainen 2015). Fischerin päivityksissä nousee esiin myös Pride-aate (seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhtäläisten oikeuksien ja etujen ajamista puolustava liike) hänen toivottaessaan osallistujille hyvää Pride-kulkuetta ja julkaistessaan sateenkaarisymboliin liittyviä kuvia. Hänen Instagram-päivityksissään esiintyvät muutamaan otteeseen mediaesitysten muodossa myös yhdysvaltalainen kymmenottelun olympiavoittaja, transnainen Caitlyn Marie (entinen William Bruce) Jenner ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien puolestapuhuja, euroviisuvoittaja ja homoseksuaali drag-artisti Conchita Wurst. Seksuaalivähemmistöjen oikeuksien lisäksi Fischer asemoi itsensä myös rasismin vastustajaksi Instagram-kuvan kautta, jossa hänen paitansa selkämyksen täyttää teksti: *“Fuck rasism”*. Twitteriä Fischer käyttää pääasiassa peleihin ja omaan urheilemiseensa liittyvistä asioista tiedottamiseen sekä muiden urheilijoiden kannustamiseen. Lisäksi hän uudelleentwiittaa yhdenvertaisuuteen liittyviä sisältöjä ja jakaa syrjinnän vastustamiseen liittyvien kampanjoiden linkkejä.

Nilla Fischer ilmoitti 3.6.2015 twiittaavansa seuraavaksi vasta MM-kisojen jälkeen ja seuraava, kiitokset kannustamisesta sisältävä twiitti on julkaistu 27.6.2015. Myöskään hänen Instagram-tilinsä ei ole päivittynyt 3.–26.6.2015 välisenä aikana. Naisten jalkapallon MM-kisat pelattiin 6.6.–5.7.2015, mutta Ruotsi putosi jatkosta hävittyään neljännesvälierissä Saksalle. Saattaa olla, että sosiaalisen median päivitystauko oli Nilla Fischerin oma valinta kisoihin keskittymisen nimissä tai vaihtoehtoisesti Ruotsin maajoukkueen johto on edellyttänyt sosiaalisen median käytöstä pidättäytymistä kisojen ajaksi. Monet urheilukulttuurin taustalla toimivat tahot kuten urheiluseurat, kansalliset lajiliitot, kansainväliset kattojärjestöt

Kuva 7. Nilla Fischer tuo Instagram-päivityksissään²¹ selkeästi esiin omia arvojaan ja ottaa näin voimakkaasti kantaa yhteiskunnallisiin asioihin – sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksien ollessa etusijalla.

sekä sponsorit pyrkivät säätämään urheilijoiden sosiaalisen median esiintymisiä erilaisten ohjeistusten ja sanktioiden kautta. Joidenkin urheilijoiden kohdalla tämä saattaa rajoittaa myös yhteiskunnallisesti kantaaottavien sisältöjen julkaisemista. Kansainvälisen olympiakomitean sosiaalisen median julkaisemista olympialaisten aikana koskevat tarkat säännöt ovat yksi esimerkki urheilijoiden sananvapauden tiukahkosta rajoittamisesta. (Ks. Turtiainen 2014). Nilla Fischerin yhteiskunnallisia teemoja sisältävää itseilmaisua mahdolliset säännöt eivät vaikuta rajoittaneen. Hän on itsevarmalla sosiaalisen median esiintymisellään esikuvavaihtohegemonista feminiinisyyttä (ja maskuliinisuutta) ylistävän mediaurheilukulttuurin kuvastoon (vrt. esim. Jefferson Lenskyj 2012, 146).

KOHTI TASA-ARVOISEMPAA JA YHDENVERTAISEMPAA
(MEDIA)URHEILUKULTTUURIA?

Kansasilainen journalismin ja viestinnän professori Barbara Barnett (2013) on todennut seksismin ja homofobian olevan ”joukkuetovereita” urheilun mediarepresentaatioissa. Hänen mukaansa pelikenttä voi olla naisurheilijoille ”miinakenttä”, sillä vaikka nainen olisi lajissaan menestynyt urheilija, otsikoissa esiintyy todennäköisemmin seksisymboli, fashionista tai äiti. (Barnett 2013, 350; 356.) Maskuliinisen hegemonian voi nähdä vallitsevan sosiaalisen median puolellakin, sillä menestyneillä miesurheilijoilla on usein enemmän seuraajia kuin naisurheilijoilla ja siten enemmän näkyvyyttä myös sosiaalisessa mediassa (Lebel 2013, 32–33). Toisaalta myös miesurheilijat voivat vaikuttaa naisten urheilemisen arvostuksen lisääntymisen puolesta julkaisemalla sosiaalisessa mediassa naisten urheilemista koskevia sisältöjä ja osoittamalla kannustustaan (ks. Turtiainen 2015). Toki sosiaalisesta mediasta löytyy hyvin suosittuja naisurheilijoitakin – jopa joukkueurheilun puolelta. Jalkapallo on arvokisamenestyksen myötä Yhdysvalloissa äärimmäisen suosittua nimenomaan naisten pelaamana, mistä kertovat tähtihyökkääjä Alex Morganin²² seuraajaluvut. Hänellä on Instagramissa 3,1 miljoonaa ja Twitterissä 2,2 miljoonaa seuraajaa, millä hän peittoaa Suomen suosituimman some-”urheilijan” Teemu Selänten leikiten (Selänteellä on Instagramissa 189 000 ja Twitterissä 106 000 seuraajaa).

Tässä artikkelissa tarkastelemani urheilijat tarjoavat omalta osaltaan uudenlaisen roolimallin haastaessaan sosiaalisen median sisällöissään perinteisiä sukupuolinormeja. Valtamedian marginaaliin kuuluvia naisten joukkueurheilulajeja edustavien Noora Rädyn, Portia Woodmanin ja Nilla Fischerin vuoden 2015 aikana julkaisemat Instagram- ja Twitterpäivitykset poikkeavat esitystavoiltaan stereotyyppisistä naisurheilupresentaatioista, joita hallitsevat hyper-feminiinisyys ja heteronormatiiviset puhuvat. (Ks. myös Lebel 2013, 40; Lebel & Danylchuk, 2012). He määrittelevät itsensä sosiaalisen median profileissaan ensisijaisesti ammattilaisuurheilijoiksi, ja heidän some-päivityksensä painottuvat aiheiltaan omaan urheilemiseen eli pelisuorituksiin, joukkuekuviin, harjoituksiin, ottelu- ja turnausmatkoihin, harjoitusleireihin, peleistä informoimiseen ja mediaesiintymisiin sekä palkitsemisiin. Urheilijaimagon korostamisen ohella valitsemani naisurheilijat haastavat valtamedialle tyypilliset esitystavat tuomalla esiin sukupuolen (Räty), etnisyyden (Woodman) ja

seksuaalisuuden (Fischer) merkityksiä omissa päivityksissään sekä urheilukontekstissa että läheisiin ja vapaa-ajan viettoon liittyvissä sosiaalisen median sisällöissään. He poikkeavat ainakin toistaiseksi urheilijoiden valtavirrasta, jolle ei ole niinkään tyypillistä yhteiskunnallisten asioiden kommentointi tai edistäminen oman aktiiviuran aikana.

Jääkiekkoilija Noora Rädyltäkään ei kuitenkaan juuri löydy suoraan yhteiskunnallisesti kantaaottavia sosiaalisen median sisältöjä, mutta hän pitää sukupuolten välisen tasa-arvon teemaa yllä jokapäiväisten somejulkaisujensa kautta. Miesten sarjassa pelaavan naismaalivahdin oman elämänsä esitykset ovat itsessään jo eräänlainen kannanotto ja esimerkki, joka rohkaisee tulevia naiskiekkoilijasukupolvia valitsemallaan uralla. Rädyn sosiaalisen median profiileiden kautta muodostuu kuva ahkerasti harjoittelevasta ammattilaisurheilijasta, joka haluaa näyttäytyä ensisijaisesti perikiantamattomana naisurheilijana. Määrällisesti yksityiselämän esitysten ja vapaa-aikaa koskevien julkaisujen edelle menevät sponsoreita koskevat päivitykset.

Portia Woodmanin sosiaalisen median sisältöjen keskiössä olivat aineistonkeruujakson aikana vuoden 2016 Rion kesäolympialaiset. Olympialajien joukkoon nostettu naisten 7's rugby vaikuttaa sosiaalisen median päivitysten perusteella Woodmanin keskeisimmältä elämänsällöltä. Samalla hän nostaa voimakkaasti esiin oman etnisen taustansa. Päivityksissä esiintyvä maorin kieli ja yhteisölliset ilmaukset ovat suuressa roolissa Woodmanin sosiaalisen median sisällöissä. Hän esittää itsensä ensisijaisesti maoritaustastaan ylpeänä ja samalla perhekeskeisenä, tavoitteellisenä urheilijana.

Ruotsalaisjalkapalloilija Nilla Fischer on tarkastelemistani urheilijoista selkeimmin avoimesti kantaaottava. Fischer tuo sosiaalisen median sisällöissään esiin erityisesti seksuaalivähemmistöjen oikeudet, minkä hän tekee valottamalla seuraajilleen oman yksityiselämänsä osa-alueita. Fischerin sosiaalisen median julkaisujen perusteella voi muodostaa kuvan kahvia ja vaimoan rakastavasta, tyylikkäästä ja tavoitteellisesti harjoittelevasta huippu-urheilijasta, joka viettää vapaa-aikaansa ystäviensä – ja koiriensa – seurasta ja hyvästä ruuasta nauttien sekä matkustellen. Avatessaan yksityiselämänsä sosiaalisessa mediassa Nilla Fischer tuo esiin myös suvaitsevaisuuden ympärille rakentuvan arvomaailmansa.

Sosiaalisessa mediassa on mahdollisuus uudennaisille naisurheilun representaatioille. Urheilijat pääsevät halutessaan kertomaan tarinaansa

omin sanoin ja esittämään itsensä haluamallaan tavalla, haluamassaan kontekstissa. Agendana voi olla tietoisuuden lisääminen naisten harjoittamasta urheilusta ylipäätään, mutta myös tilaisuus urheilukulttuurin vallitsevien arvojen muuttamiselle on periaatteessa olemassa. (Ks. myös Lebel 2013, 39–40.) Osa urheilijoiden sosiaalisen median sisällöistä päätyy myös valtamedian materiaaliksi kuten Noora Rädyn Twitter-kritiikki naisia halveksunutta Liiga.fi:n blogikirjoitusta kohtaan. Sosiaalisen median vaikutusta suhteessa nykypäivän urheilujournalismiinkin ei siis tulisi väheksyä, vaikka toistaiseksi käytännön esimerkit ovat vielä vähissä.

Lauren Reichart Smith ja Jimmy Sanderson (2015, 346–347) ovat todenneet, että tiedämme edelleen hyvin vähän urheilijoiden itserepresentaatioista. Noora Rädyn, Portia Woodmanin ja Nilla Fischerin sosiaalisen median sisältöjen tarkastelun kautta avautuu kuitenkin kuva siitä, miten sosiaalisen median myötä on mahdollista tuottaa valtamedian esityksistä eroavia, vaihtoehtoisia merkityksiä naisjoukkueurheilusta ja urheilun arvomaailmasta ylipäätään. Olen itse kiinnostunut urheilijoiden omista tarkoituspelistä koskien sosiaalisen median julkaisuja. Haluaisin päästä tulevaisuudessa kysymään asiaa urheilijoilta itseltään, jolloin heidän omat motiivinsa ja sosiaalisen median päivitysten taustalta löytyvien tahojen vaikutus tulisivat toivottavasti yksityiskohtaisemmin esiin.

Uusia urheilijoidenkin itseilmaisuuksiin soveltuvia sosiaalisen median sovelluksia ilmestyy kokoa ajan. Jotkut urheilijat ovat omaksuneet käyttöönsä esimerkiksi video- ja kuvajulkaisuihin keskittyvän Snapchat-sovelluksen ja live-lähetysten jakamisen mahdollistavan Periscopopen, mikä tuo mukanaan jälleen uusia itsensä esittämisen tapoja (Snapchatin käytöstä urheilun seuraamisen yhteydessä ks. Billings ym. 2015a). Kiinnostavaa on myös seurata, muuttuvatko esimerkiksi nyt valitsemieni urheilijoiden sosiaalisen median julkaisut heidän urheilu-uransa edetessä. Tähän saakka on ollut tyypillistä, että urheilijat ryhtyvät kommentoimaan yhteiskunnallisia asioita vasta urheilu-uransa päätyttyä, mutta suunta voi olla muuttumassa nyt kun esimerkiksi ensimmäiset homoseksuaalit miesjoukkueurheilijatkin ovat uskaltaneet ”tulla ulos kaapista” jo aktiiviuransa aikana (ks. esim. Billings 2015b). Voisi siis sanoa, että huippu-urheilun julkisuuskin leviää kohti yksityistä ja elämäntapaa käsitteleviä aiheita (ks. Valtonen & Ojajarvi 2015, 5, 21). Tämä suuntaus kohti ”elämänpolitiikkaa” voi mielestäni pitää sisällään merkittäviä mahdollisuuksia – varsinkin kun urheilijat tarttuvat mahdollisuuteen

nostaakseen esiin tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä asioita sekä urheilukulttuurissa että sen ulkopuolella.

TUTKIMUSAINEISTO

Noora Rädyn, Portia Woodmanin ja Nilla Fischerin Instagram-julkaisut ja Twitter-päivitykset vuoden 2015 ajalta.

Noora Rätty:

Instagram: <https://www.instagram.com/nooraty41/>

Twitter: <https://twitter.com/nooraty41>

Portia Woodman:

Instagram: <https://www.instagram.com/porshwoodman/>

Twitter: <https://twitter.com/portiawoodman>

Nilla Fischer:

Instagram: <https://www.instagram.com/fischernilla/>

Twitter: https://twitter.com/fischer_nilla

VIITTEET

- 1 VALO:n noin satahenkinen *Reilu peili* -raati koostuu urheiluvaikuttajista, urheilijoista, valmentajista, kuntien/kaupunkien ja median edustajista sekä muista yhteiskunnallisista vaikuttajista. Raadille esitetään muutaman kuukauden välein liikunnan ja urheilun etiikkaa koskeva kysymys ja vastauksista kootaan artikkeli VALO:n verkkosivuille. (Sport.fi, Reilu Peili <http://www.sport.fi/arvot-ja-vastuullisuus/reilu-peili>.)
- 2 Tosin jääkiekko Suomessa, rugby Uudessa-Seelannissa ja jalkapallo Ruotsissa ovat median suosiossa lähinnä miesten harjoittamina.
- 3 Ruotsalaisista naisjalkapalloilijoista löytyy Nilla Fischerin lisäksi muitakin sosiaalisessa mediassa kanta-aottavasti esiintyviä, suosittuja urheilijoita. Maajoukkukapteeni Caroline Segerillä on Fischeriä enemmän seuraajia Instagramissa (25 000), mutta hän ei ole twiitannut vuoden 2013 toukokuun jälkeen. Hyökkääjä Lotta Schelinillä on puolestaan 30 000 Twitter-seuraajaa, mutta hänen päivitysaktiivisuutensa on huomattavasti pienempi kuin Fischerillä. Näin ollen kolmissa MM-kisoissa, sekä kaksissa olympialaisissa ja EM-kisoissa esiintyneen keskuspuolustajan sosiaalisen median sisällöt ovat perusteltu valinta tutkimuskohteeksi.
- 4 Urheilijoiden valikoitumisen taustalla vaikuttaa oma pitkäaikainen perehtymiseni naisjoukkueurheilijoiden sosiaalisen median käyttöön.

- 5 Reichart Smith ja Sanderson analysoivat Instagram-päivitykset määrällisin menetelmin. Tutkittaviksi urheilulajeiksi he valitsivat koripallon, jalkapallon, tenniksen, yleisurheilun, golfin, uinnin, baseballin ja softballin. Näistä he valitsivat kustakin kaksi nais- ja kaksi miesurheilijaa (paitsi tenniksestä he löysivät vain yhden kriteerit täyttävän miesurheilijan) ja heiltä kaikilta 50 viimeisintä, 8.3.2014 mennessä julkaistua valokuvaa poislukien videot, meemit ja muut tekstiä/grafiikkaa sisältävät kuvat. Urheilijat tulivat valituiksi perustuen heidän nimekkyyteensä omassa urheilulajissaan ja Instagram-aktiivisuuteensa ja seuraajiensa määrään pohjaten. (Reichart Smith & Sanderson 2015, 347–348; 350–351.)
- 6 Vielä 10.10.2016 Portia Woodman mainosti Twitter-syötteessään Instagram-kuvaansa, mutta 16.10.2016 hänen Instagram-tilinsä oli muutettu yksityiseksi. Koko aineistonkeruujaksoni aikana hänen Instagram-tilinsä oli kuitenkin täysin julkinen.
- 7 Noora Rädyn Twitter-päivitys 8.1.2016 (eli varsinaisen aineistonkeruujaksoni ulkopuolelta) <https://twitter.com/Nooraty41/status/685445182561611776>.
- 8 Lebel analysoi aineistonsa Twitter-syötteitä tilastotieteellisesti. Hän keräsi ne vuoden 2011 U.S. Open -tennisturnauksen aikana (19 vuorokautta). Otantaan kuuluivat kaikki turnaukseen osallistuneet, tweeting-athletes.com -sivuston mukaan virallista Twitter-tiliä käyttäneet, englanniksi julkaisseet pelaajat (35 miestä ja 34 naista, yhteensä 2783 twiittiä). (Lebel 2013, 22–26.)
- 9 Noora Rädyn Twitter-päivitys 26.11.2015 <https://twitter.com/Nooraty41/status/678646189651320832>.
- 10 Noora Rädyn Twitter-päivitys 21.10.2015 <https://twitter.com/search?q=pelaajayhdistys%20Nooraty41&src=typd>.
- 11 Noora Rädyn Twitter-päivitys 28.10.2015 <https://twitter.com/search?q=noora%20rätty%20since%3A2015-10-28%20until%3A2015-10-29&src=typd>.
- 12 Noora Rädyn Instagram-päivitys 18.11.2015 <https://www.instagram.com/p/OxaUBGHeJ/>, kuvakaappaus (kommenttien näkyvyyden vuoksi) Webstasta: http://websta.me/p/1121050669740488585_190171564.
- 13 Vuoden 2016 kisoihin olympialajiksi valittu rugbyn pelimuoto, jossa molemmilla joukkueilla on kentällä seitsemän pelaajaa.
- 14 Uuden-Seelannin naisten rugbymaajoukkueen kannattajien (BlackFernsSupporters) Twitter-päivitys 2.11.2015. <https://twitter.com/BFsupporters/status/661098493356871680>.
- 15 Vapaa suomennos maorin kielestä *Māori Dictionary Onlinen* avulla Riikka Turtiainen.
- 16 Vapaa suomennos maorin kielestä *Māori Dictionary Onlinen* avulla Riikka Turtiainen.
- 17 Portia Woodmanin Instagram-päivitys 15.5.2015 https://www.instagram.com/p/2t1pZCrgF_/.
- 18 Portia Woodmanin Instagram-päivitys 2.11.2015 <https://www.instagram.com/p/9kaTbxLgJQ/>.
- 19 Nilla Fischerin Instagram-päivitys 2.11.2015 <https://www.instagram.com/p/9lJKMwpATb/>.
- 20 Nilla Fischerin Instagram-päivitys 1.2.2015 <https://www.instagram.com/p/yj-JAcmpAdk/>.

- 21 Nilla Fischerin Instagram-päivitykset 28.8.2015 <https://www.instagram.com/p/650DkuJAb-/>, 26.6.2015 <https://www.instagram.com/p/4aBFOhpAXc/>, 30.1.2015 <https://www.instagram.com/p/ye3CP4JAal/> ja 21.1.2015 <https://www.instagram.com/p/yF7b1ZJAWp/>.
- 22 En valinnut Alex Morganin sosiaalisen median sisältöjä tutkimuskohteekseni, koska naisjalkapallon asema on Yhdysvalloissa poikkeuksellisen hyvä naisten joukkueurheilulajien yleiseen näkyvyyteen suhteutettuna. Vaikka naisjalkapalloilijat jäävät esimerkiksi palkkioissa miesjalkapalloilijoista jälkeen, nauttii laji maassa suuresta yleisön suosioista ja (ainakin arvokisojen aikana) kohtalaisesta medianäkyvyydestä eikä Morgan näin ollen ole hyvä vertailukohde muihin valitsemiini naisjoukkueurheilijoihin nähden.

Syrjintä ja henkinen pahoinvointi seksuaalivähemmistöjen liikuntaharrastuksissa

Marja Kokkonen

SEKSUAALINEN SUUNTAUTUMINEN JA SIIHEN POHJAUTUVAN SYRJINNÄN HYVINVOINTIVAIKUTUKSET

Tässä luvussa tarkastelen liikuntapsykologian lähtökohdista käsin ja kotimaisen kyselytutkimusaineiston avulla seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten liikuntaharrastuksissa kokeman syrjinnän ja henkisen pahoinvoinnin välisiä yhteyksiä. Lisäksi vertailen syrjinnän kokemusten ja henkisen pahoinvoinnin kannalta toisiinsa eri seksuaalivähemmistöryhmiä sekä yksilö- ja joukkuelajeja harrastavia seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä. Aineiston mahdollistamissa rajoissa otan huomioon myös liikunnan harrastajien juridisen sukupuolen selvittääkseni, ovatko naisten ja miesten tulokset samansuuntaisia.

Seksuaalinen suuntautuminen perustuu yleisimmin joko seksuaalista ja eroottista kiinnostusta itsessä herättävän ihmisen tai seksikumppanin sukupuoleen (samaa ja/tai eri sukupuolta kuin mitä itse on). Tässä luvussa määrityksen nähdään kuitenkin perustuvan ihmisen omaan samaistumiseen (Haas ym. 2011; Lhomond ym. 2014; Saewyc 2011). Seksuaalinen suuntautuminen jakaa ihmiset seksuaalienemmistöön ja -vähemmistöön. Enemmistö ihmisistä on heteroseksuaalisesti suuntautuneita eli heteroita: he viehättyvät tyyppillisesti eri sukupuolta olevista ihmisistä. Tavallisimmin seksuaalivähemmistön nähdään muodostuvan muut naiset vetovoimaisiksi kokevista lesboista, muihin miehiin vetoa tuntevista homoista ja molemmista sukupuolista kiinnostuneista bi-ihmisistä. Huolimatta siitä, että ihmisen seksuaalinen suuntautuminen saattaa muuttua elämänkulun aikana (Ott ym. 2011; Savin-Williams & Joyner & Rieger 2012) ja että edellä esittämäni perinteisen luokittelun lisäksi seksuaalista suuntautumista tarkastellaan

nykyään huomattavasti aiempaa moninaisemmin esimerkiksi erottamalla toisistaan heterot ja ”vallitsevasti” tai ”enimmäkseen” heterot (engl. mostly heterosexual; ks. Savin-Williams & Vrangalova 2013; Vrangalova & Savin-Williams 2012), kyse on kuitenkin merkittävästä määrästä ihmisiä. Lehtonen (2007) arvioi, että Suomessa 5–15 prosenttia väestöstä eli noin 275 000–824 000 ihmistä kuuluu seksuaalivähemmistöön. Heidän liikunnan ja urheilun piirissä kokemansa syrjintä ja henkinen pahoinvointi ovat tämän luvun keskiössä.

Aikaisemmin seksuaalivähemmistöjen syrjintää on maassamme käsitelty työelämän (Lehtonen 2002; Lehtonen & Mustola 2004), nuorten uravalinnan (Lehtonen 2007) ja hyvinvoinnin (Alanko 2014), koululaisten kokemusten (Kankkunen ym. 2010; Lehtonen 2003a, b), toisen asteen koulutuksen ja vapaa-ajan (Huotari & Törmä & Tuokkola 2011) sekä poliisin tietoon tulleen viharikollisuuden (Niemi 2011) yhteydessä. Vähälle huomiolle on sen sijaan jäänyt liikunnan ja urheilun piirissä esiintyvä syrjintä (Aaltonen & Joronen & Villa 2009, 134) eikä tietoa esimerkiksi suomalaislasten ja -nuorten liikunnan parissa ilmenevästä yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta juuri ole (Berg & Piirtola 2014, 63). Kansainvälisesti sekä seksuaalivähemmistöjen hyvinvoinnin että liikunnan ja urheilun harrastamisen kysymykset ovat kiinnostaneet tutkijoita jo vuosikymmeniä, minkä takia tässä luvussa esittelemäni aiempi tutkimustieto pohjautuukin pitkälti muualla kuin Suomessa tehtyyn tutkimukseen. Tarkoitukseni on tässä luvussa tutkia seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kohtaamaa syrjintää nimenomaan erilaisissa liikuntaympäristöissä ja lähestyä aihetta aiemmasta kotimaisesta tutkimuksesta poiketen liikuntapsykologisesti yksilön henkisen pahoinvoinnin näkökulmasta.

Aikaisempi kansainvälinen tutkimus osoittaa yhdenmukaisesti, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset kohtaavat torjumisena, vihamielisyytenä, häirintänä, kiusaamisena ja väkivaltana ilmenevää yksilöllistä syrjintää heteroita useammin (Balsam & Rothblum & Beauchaine 2005; Coulter ym. 2016; Mays & Cochran 2001; UNESCO 2016). Henkisen pahoinvoinnin onkin kansainvälisissä tutkimuksissa raportoitu olevan tyyppillisempää homoseksuaalisesti kuin heteroseksuaalisesti suuntautuneilla ihmisillä (Chakraborty ym. 2011; Conron & Mimiaga & Landers 2010; King ym. 2008) ja ilmenevän erityisesti masentuneisuutena (Almeida ym. 2009; Coker & Austin & Schuster 2010) sekä itsemurhiin liittyvinä ajatuksina, sen suunnittelemisena ja yrityksinä (Coker ym. 2010; Mueller

ym. 2015; Stone ym. 2015). Vrangalovan ja Savin-Williamsin (2014) systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta paljastuu lisäksi, että sukupuolesta riippumatta seksuaaliselta suuntautumiseltaan vallitsevasti heterot voivat henkisesti paremmin kuin biseksuaaliset, mutta huonommin kuin itsensä täysin heteroiksi kokevat. Heteroihin verrattuna vallitsevasti heterot ovat masentuneempia ja ahdistuneempia, heillä on huonompi itsetunto sekä enemmän itsemurha-ajatuksia, -yrityksiä ja muuta itseä vahingoittavaa käyttäytymistä. Seksuaalivähemmistön henkistä pahoinvointia selittää osaksi yhä edelleen seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä sosiaalinen häpeäleima, suuntautumisen salaaminen ja paljastumisen pelko (Pachankis 2007; Schrimshaw ym. 2013; Ullrich & Lutgendorf & Stapleton 2003).

SEKSUAALIVÄHEMMISTÖT KANSAINVÄLISESSÄ LIIKUNTATUTKIMUKSESSA

Liikunnan ja urheilun maailma, johon tämä luku sijoittuu, ei eroa yhteiskunnan muista toimintakentistä: yleisesti ottaen liikuntaa harrastavien odotetaan olevan heteroita (Cunningham 2015; Griffin 1998; Hemphill & Symons 2009). Kuitenkin eri liikuntalajien välillä hetero-odotukset vaihtelevat. Joukkueurheilua on tyypillisesti pidetty varsin heteroseksuaalisesti maskuliinisena liikuntaympäristönä (Anderson 2011; Mennesson & Clement 2003), mikä osaltaan vaikuttaa siihen, että liikuntaa harrastavat homot kokevat joutuvansa salaamaan seksuaalisen suuntautumisen liikkuntaympäristöissään tiukemmin kuin työelämässä tai opiskellessaan. Tämä havainto on tehty jopa seksuaalivähemmistöihin keskimääräistä suvaitsevaisemmin suhtautuvassa Alankomaissa (Elling & Janssens 2009). Erityisesti esteettiset yksilölajit (kuten taitoluistelu, tanssi ja telinevoimistelu) näyttävät tyttöjen ja/tai homojen lajeina (Elling & Knoppers 2005; Rave & Perez & Poyatos 2007). Liikuntatunneilla hetero-odotukset näkyvät esimerkiksi siten, että paritansseja opettaessa sukupuolen mukaisesti riveihin tai jonoihin komennetut oppilaat ohjataan valitsemaan tanssiparinsa vastakkaista sukupuolta olevien oppilaiden joukosta (Robinson & Whitty 2013), ja että yläkoululaisten mielestä aggressiivisuus ja kilpailullisuus liikuntatuntien pallopeleissä sekä nuiva suhtautuminen ”akkamaiseen” toimintaan ovat merkkejä poikien heteroseksuaalisuudesta (Larsson & Redelius & Fagrell 2011).

Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat urheilijat, liikunnan harrastajat, valmentajat ja liikunnanopettajat kärsivät kansainvälisen tutkimuksen valossa yksilöllisestä syrjinnästä ja sen seurauksista. Syrjintää, joka kohdistuu nimenomaan seksuaalivähemmistöihin ja perustuu heitä kohtaan tunnettuun pelkoon, vastenmielisyyteen, epäluottamukseen tai vihaan, kutsutaan *homofobiaksi* (Hemphill & Symons 2009). Kilpaurheilijat pelkäävät ja ahdistuvat seksuaalisen suuntautumisen takia, kokevat tulevaisuutta nöyryytetyksi, eristetyksi ja kiusatuiksi sekä fyysisesti pahoinpidellyiksi (Gough 2007; Symons ym. 2010). Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat liikunnan harrastajat kuvailevat liikuntaympäristöjensä ilmapiiriä tyyppillisesti vihamieliseksi, turvattomaksi (Dennison & Kitchen 2015; Elling & Janssens 2009; Symons ym. 2010) ja erittäin niukasti tukea tarjoavaksi (Barber & Krane 2007). Myös seksuaalivähemmistöön kuuluvat valmentajat joutuvat kohtaamaan syyttöksiä ja epäilyksiä (Norman 2013), piilottamaan homoseksuaalisuutensa ja toisinaan vetäytymään valmennustehtävistä (Kampkoff 2010). Seksuaalivähemmistöihin kuuluville kouluikäisille liikuntatunnit ovat erityisen vihamielisiä ja vaikeita syrjintätilanteita (Dennison & Kitchen 2015; Gill ym. 2010; Grossman ym. 2009; Huotari ym. 2011; Kokkonen 2012). Lisäksi erityisesti homoilla on lapsuus- ja nuoruusvuosiltaan raastavia kokemuksia sellaisista liikuntatilojen rakenteellisista ratkaisuista, kuten pukuhuoneista ja avoimista, yhteisistä suihkutiloista (Davison 2000; Kokkonen 2012; Symons ym. 2010), jotka tarjoavat syrjinnälle otolliset puitteet.

Eri liikuntaympäristöissä syrjivään käyttäytymiseen näytetään sortuvan iästä ja asemasta riippumatta. Liikuntatunneilla oppilaat haukkuvat homoiksi sekä opettajiaan että oppilastovereitaan (Lehtonen 2003a; Sykes 2004; yleisesti kouluissa ks. Collier & Bos & Sandfort 2013 ja Evans & Chapman 2014). Liikunnanopettajat kertovat loukkaavia, seksuaalissävytteisiä vitsejä sekä luovat seksuaalivähemmistöihin kuuluviin oppilaisiinsa vähätteleviä ja halveksivia katseita (Kokkonen 2012) eivätkä puutu tunneillaan havaitsemaansa syrjintään (Symons ym. 2010; Warwick & Aggleton & Douglas 2001), eivät etenkään haukkumiseen ja nimittelyyn (O'Connor & Graber 2014). Urheilujärjestöt ovat erottaneet päävalmentajiaan seksuaalisen suuntautumisen perusteella (Davison & Frank 2006) ja esimerkiksi lesbovalmentajat ovat joutuneet toisten valmentajien sanallisesti tai fyysisesti syrjimiksi (Kampkoff 2010). Urheilukatsomot ovat seksuaalivähemmistöjen mielestä erityi-

sen homofobisia ja seksuaalivähemmistöihin vihamielisesti suhtautuvia ympäristöjä: otteluita seuraavan yleisön (Dennison & Kitchen 2015, 50; Litchfield 2011), valmentajien ja joukkueurheilijoiden on osoitettu päästävän suustaan seksuaalissävytteisiä kommentteja, huomautuksia ja vitsejä sekä katselevan seksuaalivähemmistöihin kuuluvia liikkujia – myös omia joukkueovereitaan – vähättelevästi ja halveksien (Anderson & Bullington 2015; Kokkonen 2012; Litchfield 2011). Joukkueurheilijat haukkuvat seksuaalissävytteisesti myös kilpakumppaneitaan (ks. Rainey & Granito 2010 erityisesti koripallosta) ja tuomareita (ks. jalkapallosta esim. Praschinger & Pomikal & Stieger 2011).

Tätä erityisesti urheilujoukkueissa ilmenevää ”homottelua” ja ”homovitsien” kertomista tutkittaessa on havaittu, että sille altistuvat sekä heterot että sukupuolivähemmistöön kuuluvat liikkujat (Dennison & Kitchen 2015). Joukkueet eivät aina näytä mieltävän tällaista puhumisen tapaa sanalliseksi syrjinnäksi (Elling & Jansses 2009). Pelaajista homottelu näyttää kuuluvan keskeisesti miehiseen keskustelukulttuuriin (ks. käsipallosta Lilleas 2007) ja sen avulla ajatellaan vahvistettavan toveruussuhteita ja omaa miehisyyttä (Mazzie 2014). Homottelu näyttää joukkueurheilussa toimivan myös keinona ”psyykata” omaa pelisuoritusta aiempaa paremmaksi ja häiritä vastustajan suoritusta (Rainey & Granito 2010).

Kansainvälisesti on pyritty selvittämään, kohtaavatko urheilijat ja liikunnan harrastajat enemmän syrjintää joukkue- vai yksilölajeja harrastaessaan. Tulokset näyttävät riippuvan siitä, millä tavoin ja keneltä asiasta on kysytty. Seksuaalivähemmistöihin asennoitumisen on raportoitu lieventyneen yksilölajeissa (kamppailulajit Channon & Matthews 2015; ratsastus Dashper 2012), kun taas syrjivät asenteet ovat osoittautuneet yleisiksi nimenomaan joukkueurheilun puolella (Dennison & Kitchen 2015; Hekma 1998; Hemphill & Symons 2009; Le Blanc & Jackson 2010), jossa homojen on esitetty uhkaavan joukkuepelin arvoja, maskuliinisuuden normeja ja heteroseksuaalisesti suuntautuneiden pelaajien käsityksiä itsestään (Jones & McCarthy 2010).

Eri sukupuolia koskevat kuitenkin hyvin erilaiset oletukset: siinä missä homojen ei edes lähtökohtaisesti oleteta olevan kiinnostuneita joukkueurheilusta tai olevan siinä hyviä (Mazzie 2014), miehisinä pidettyjä joukkuelajeja (Fallon & Jome 2007; Ravel & Rail 2007; Sartore & Cunningham 2009; Symons ym. 2010) harrastavien naisten odotetaan lähökohtaisesti kuuluvan johonkin seksuaalivähemmistöryhmään. Kuitenkin

sekä seksuaalivähemmistöön kuuluvien naisten (Mereish & Poteat 2015) että varsinkin miesten (Elling & Janssens 2009; Janssens & Elling 2007; Mereish & Poteat 2015; Robertson 2011) on raportoitu osallistuvan kilpailulliseen urheiluseuratoimintaan ja joukkueurheiluun heteroja harvemmin.

Dennisonin ja Kitchenin (2015) *Out on the fields* on toistaiseksi laajin joukkueurheilussa ilmenevää homofobiaa käsittelevä selvitys, joka pohjautuu lähes 9500 liikunnanharastajan (joista 6769 kuului seksuaalivähemmistöihin ja 2494 oli heteroita) verkkokyselyvastauksiin kuudessa englanninkielisessä maassa (Yhdysvallat, Kanada, Iso-Britannia, Irlanti, Australia ja Uusi-Seelanti). Yli 60 % vastaajista uskoi, että homofobia on joukkueurheilussa tavallisempaa kuin muualla yhteiskunnassa ja 73 % ei pitänyt varsinkaan alle 22-vuotiaiden nuorisojoukkueita seksuaalivähemmistöille turvallisina liikuntaympäristöinä. Alle 22-vuotiaista vastaajista 81 % homoista ja 76 % lesboista salasi seksuaalisen suuntautumisensa ainakin osalta joukkueovereitaan. Kaikista vastaajista 80 % oli nähnyt tai itse kokenut homofobista syrjintää. Omakohtaisia syrjintäkokemuksia oli varsinkin miehillä: bi-miesten (57 %) ja homojen (54 %) lisäksi myös 28 % heteromiehistä oli kokenut homofobista syrjintää (vrt. bi-naiset 29 % ja lesbot 48 %).

Out on the fields -selvityksen tulokset ovat ristiriidassa muutamien pieniin haastatteluaineistoihin tai nettikirjoituksiin pohjautuvien laadullisten tutkimusten kanssa, jotka esittävät joukkuelajien – erityisesti jalkapallon – suhtautuvan tätä nykyä homoseksuaalisuuteen aiempaa myönteisemmin (Adams 2011; Adams & Anderson 2012; Kian 2015; Magrath & Anderson & Roberts 2015). Parhaimmillaan joukkuelajien arvellaan mahdollistavan sen, urheilijat voivat kehittää samaa sukupuolta olevien ihmisten välisiä suhteita (Davis-Delano 2014) ja kykyä ilmaista tunteita samaa sukupuolta olevia joukkueovereita kohtaan (Steinfeld ym. 2011). Erityisesti lesbojen on toisinaan raportoitu kokevan joukkuelajit melko salliviksi ja turvallisiksi liikuntaympäristöiksi. Perinteisten sukupuolirajojen ja rooliodotusten rikkominen ja omasta seksuaalisesta suuntautumisesta avautuminen ja sen myönteinen rakentaminen on ollut lesboille joukkueissa mahdollista (Elling & Janssens 2009; Litchfield 2011) ja omasta seksuaalisesta suuntautumisesta muille kertominen on ollut helpompaa kuin homoille (Dennison & Kitchen 2015).

Monia edellä esittämiäni kansainvälisiä löydöksiä ei nykyisellään ole mahdollista verrata tai suhteuttaa Suomen tilanteeseen, koska sek-

suaalivähemmistöä koskevaa liikuntapsykologista tutkimusta ei ole. Tarkoitukseni onkin seuraavaksi perehtyä kotimaisen kyselytutkimusaineiston avulla seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten liikunnan parissa kokeman syrjinnän ja henkisen pahoinvoinnin välisiin yhteyksiin liikuntapsykologian lähtökohdista käsin. Lisäksi vertailen toisiinsa sekä eri seksuaalivähemmistöryhmiä että yksilö- ja joukkuelajeja harrastavia seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä syrjinnän kokemusten ja henkisen pahoinvoinnin suhteen. Aineiston mahdollistamissa rajoissa otan analyseissäni huomioon myös liikunnan harrastajien juridisen sukupuolen selvittääkseni, ovatko naisten ja miesten tulokset samansuuntaisia.

TUTKIMUSAINEISTO

Tässä luvussa esittämäni tulokset pohjautuvat Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän ns. sektoriapurahan turvin kesä-syyskuussa 2011 keräämäni verkkokyselyaineistoon. Verkkokysely kohdentui seksuaalisen suuntautuneisuutensa, sukupuoli-identiteettinsä ja sukupuolen ilmaisunsa takia tutkimushetkeä edeltäneenä vuonna liikunnan ja urheilun piirissä syrjintää kokeneisiin ihmisiin. Se käsitteli tutkimukseen osallistuneiden taustatietojen ja liikuntaharrastuneisuuden lisäksi heidän kokemansa syrjinnän luonnetta ja yleisyyttä eri liikuntaympäristöissä, koetun syrjinnän seurauksia sekä osallistuneiden voimavaroja ja tunne-elämän hyvinvointia. Verkkokyselyn toimitin mahdollisille vastaajille web-kyselytutkimusten tekemiseen ja käsittelyyn kehitetyn mrInterview-ohjelman ja siihen liittyvän internet-linkin avulla. Kyselyyn vievä internet-linkki sijoitettiin yli 40 yhteistyöorganisaation kotisivuille tai Facebookiin. Linkkiä jaettiin myös yhteistyöhön ryhtyneiden järjestöjen, yhdistysten, lajiliittojen ja oppilaitosten omien sisäisten sähköpostilistojen kautta. Lähetin internet-linkkiä myös yksityishenkilöille, kuten urheilujärjestöjen toiminnanjohtajille, (pää)sihteereille ja seksuaalivähemmistöön kuuluville kansanedustajille.

Verkkokysely oli avattu 1869 kertaa. Perehtyneesti annetun tutkimusluvan omien vastaustensa tutkimuskäyttöön oli kyselyn alussa antanut 560 verkkokyselyn avannutta vastaajaa. Näistä vastauksista 419 sisälsi lisäksi tiedon vastaajan iästä sekä koetusta ja juridisesta sukupuolesta (ks. tarkempi aineiston kuvaus Kokkonen 2012). Aineiston yksityiskohtaisempi tarkastelu kuitenkin osoitti, että verkkokyselyn ohjeistuksesta huolimatta

läheskään kaikki kyselyyn vastanneet eivät olleet kokeneet syrjintää nimenomaan edellisen 12 kuukauden aikana, vaan annetut vastaukset ja avovastauksiin annetut esimerkit perustuivat jopa kymmeniä vuosia vanhoihin syrjintäkokemuksiin esimerkiksi koululiikunnassa. Toisinaan koettu syrjintä oli perustunut johonkin muuhun kuin seksuaaliseen suuntautuneisuuteen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun (esimerkiksi vammaisuuteen). Vastaajien joukossa oli myös niitä, jotka olivat kokeneet syrjintää jollakin muulla elämänalueella kuin liikunnassa tai urheilussa (esimerkiksi työelämässä, terveydenhuollossa tai omien sukulaisten parissa).

Niinpä tämän artikkelin tilastolliset analyysit on tehty sellaisella 155 vastaajan joukolla, jonka jokainen yksittäinen vastaus on tarkastettu sen varmistamiseksi, että syrjintää todella oli koettu ja nimenomaan liikunnan ja urheilun piirissä tutkimushetkeä edeltävän vuoden aikana. Näistä 155 tutkimukseen osallistuneesta 89 (57,4 %) koki itsensä naiseksi, 58 (37,4 %) mieheksi ja 8 (5,2 %) joksikin muuksi. Juridisen sukupuolen mukaan vastaajista 93 (60 %) oli naisia ja 62 (40 %) miehiä. Vastaajien ikä vaihteli 14–61 ikävuoden välillä (keskiarvo 27,10 vuotta). Vastaajien jakautuminen seksuaalivähemmistöihin vallitsevimman suuntautumisen mukaan ilmenee taulukosta 1.

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneiden (N=155) vallitsevin seksuaalinen suuntautuminen

Seksuaalivähemmistö-ryhmät	N	%	Juridisesti naiset (n=93)		Juridisesti miehet(n=62)	
			N	%	N	%
Heterot (vallitseva)	39	25,2	24	25,8	15	24,2
Homot	33	21,3	1	1,1	32	51,6
Lesbot	42	27,1	39	41,9	3	4,8
Biseksuaaliset	29	18,7	21	22,6	8	12,8
Jotkin muut	12	7,7	8	8,6	4	6,5

Kutakuinkin puolet vastaajista oli homoseksuaaleja ja hieman alle viidesosa biseksuaaleja. Juridisesti naispuolisten vastaajien joukossa oli lähes kaksin

verroin biseksuaaleja juridisesti miespuolisiin vastaajiin verrattuna. Noin neljäsosa koko aineistosta koki vallitsevimmaksi seksuaaliseksi suuntautuneisuudekseen heteroseksuaalisuuden. Seksuaaliselta suuntautuneisuudeltaan jotakin muuta, kuten aseksuaaleja, queereja tai pansoseksuaaleja, ilmoitti olevansa hieman alle kymmenesosa vastanneista.

TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT KOETUN SYRJINNÄN JA HENKISEN PAHOINVOINNIN OSOITTIMET

Koetun syrjivän käyttäytymisen yleisyyttä missä tahansa liikuntaympäristössä tutkimushetkeä edeltäneen vuoden aikana selvitin tätä tutkimusta varten aiemman kirjallisuuden pohjalta kehittämälläni 15 väittämällä, joihin tutkimukseen osallistuneet vastasivat asteikolla 1–5 (1 = en koskaan, 5 = lähes päivittäin). Muodostin väittämistä sisällöllisin perustein seuraavat neljä syrjivää käyttäytymistä kuvaavaa keskiarvosummamuuttujaa:

- 1) *Seksuaalisuuden kyseenalaistaminen* -summamuuttuja kertoi siitä, kuinka usein tutkimukseen osallistuvat kokivat seksuaalisuutensa kyseenalaistetun. Se muodostui kolmesta yksittäisestä väittämästä ("Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin seksuaalinen suuntautumiseni olisi jokin ohimenevä vaihe", "Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin voisin halutessani muuttua heteroseksuaaliksi" ja "Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin olisin yliseksuaalinen"). Summamuuttujan sisäistä yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alfa oli 0,84.
- 2) *Vieroksuminen*-summamuuttuja kuvasi tutkimukseen osallistuneiden kokemusta siitä, että heidän liikuntaympäristöissä kohtamaansa ihmiset olivat pelänneet ja arastelleet heitä. Se muodostui kolmesta yksittäisestä väittämästä ("Ihmiset pelkäävät minua", "Ihmiset arastelevat seurassani" ja "Ihmiset välttelevät seuraani"). Summamuuttujan sisäistä yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alfa oli 0,87.
- 3) *Liikunnallisuuden kyseenalaistaminen* -summamuuttuja muodostui väittämistä "Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin liikuntataitoni johtuisivat jollakin tavalla seksuaalisesta suuntautumisestani" ja "Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin olisin valinnut harrastamani urheilulajin seksuaalisen suuntautumiseni tai sukupuolivähemmistöön kuulumiseni perusteella". Väittämät korreloivat toisiinsa positiivisesti ($r=0,77$).

- 4) *Luonteen kyseenalaistaminen* -summamuuttuja muodostui seitsemästä väittämästä, kuten ”Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin olisin muita epäluotettavampi”, ”Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin olisin muita ihmisiä moraalittomampi” ja ”Ihmiset käyttäytyvät ikään kuin olisin epänormaali”. Summamuuttujan sisäistä yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alfa oli 0,93.

Masentuneisuutta mittaava keskiarvosummamuuttuja koostui kuudesta Depuen (1987) *General Behaviour Inventory* -kyselyn masentuneisuuteen liittyvän asteikon sekä Beckin ym. (1961) depressiokyselyn väittämistä kuten ”Päiväkausia kestänyttä surullisuutta tai ärtyneisyyttä”, ”Useita päiviä tai kauemmin jatkuneita kausia, jolloin et juuri laisinkaan ole tuntenut sukupuolista mielenkiintoa”, ”Syyllisyyden tunteita” ja ”Itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia tai suunnitelmia”. Tutkimukseen osallistuneet vastasivat näihin väittämiin asteikolla 1–5 (1=Erittäin harvoin/ei koskaan, 5=Hyvin usein/aina). Summamuuttujan sisäistä yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alfa oli 0,93.

Psykosomaattista oireilua mittaava keskiarvosummamuuttuja koostui 16:sta Aron (1988) psykosomaattista oiretta kuvaavasta väittämästä, kuten ”päänsärkyä”, ”vaikeuksia päästä uneen” ja ”ruokahaluttomuutta”. Tutkimukseen osallistuneet vastasivat näihin väittämiin asteikolla 1–5 (1=Erittäin harvoin/ei koskaan, 5=Hyvin usein/aina). Summamuuttujan sisäistä yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alfa oli 0,95.

Koetun *stressin* määrittelin verkkokyselyssä Työterveyslaitoksen (Elo ym. 1990; Elo & Leppänen & Jahkola 2003) käytänteen mukaisesti tilanteeksi, jossa ihminen tuntee itsensä jännittyneeksi, levottomaksi, hermostuneeksi tai ahdistuneeksi tai hänen on vaikea nukkua asioiden vaivatessa mieltä. Tarkentavaan kysymykseen ”Oletko tuntenut tällaista stressiä sen takia, kuinka seksuaalinen suuntautuneisuuteesi, sukupuoli-identiteettiisi tai sukupuolesi ilmaisuun on liikunnan piirissä kuluvan vuoden aikana suhtauduttu?” tutkimukseen osallistuneet vastasivat asteikolla 1–5 (1=En lainkaan, 5=Erittäin paljon).

Itsetunnon keskiarvosummamuuttuja perustui Rosenbergin (1965) *Self-Esteem Scale* -mittariin. Sen 10 väittämään, kuten ”Mielestäni olen ihmisenä ainakin yhtä arvokas kuin muut”, ”Asennoidun itseeni myönteisesti” ja ”Kykenen tekemään asioita yhtä hyvin kuin useimmat muutkin ihmiset” tutkimukseen osallistuneet vastasivat asteikolla 1–5 (1=Täysin eri

mieltä, 5=Täysin samaa mieltä). Summamuuttujan sisäistä yhtenäisyyttä kuvaava Cronbachin alfa oli 0,87.

SYRJINTÄ JA HENKINEN PAHOINVOINTI

Seksuaalivähemmistöön kuuluvien ihmisten kokeman syrjivän käyttäytymisen ja heidän henkisen pahoinvointinsa välisiä yhteyksiä tarkastelin Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimien avulla (taulukko 2).

Taulukko 2. Seksuaalivähemmistöjen (N = 155) liikuntaympäristöissä kohtaaman syrjinnän yhteys henkiseen pahoinvointiin

Syrjinnän muodot	Masentuneisuus	Psykosomaattinen oireilu	Stressi	Itsetunto
Seksuaalisuuden kyseenalaistaminen	0,50***	0,57***	0,45***	- 0,29***
Vieroksuminen	0,38***	0,43***	0,53***	- 0,26**
Liikunnallisuuden kyseenalaistaminen	0,33***	0,45***	0,41***	- 0,16*
Luonteen kyseenalaistaminen	0,58***	0,60***	0,61***	- 0,40***

p < 0,05 *; p < 0,01 **; p < 0,001 ***

Taulukon 2 korrelaatiokertoimet osoittavat, että kaikki tutkitut syrjivän käyttäytymisen muodot olivat yhteydessä seksuaalivähemmistöön kuuluvien vastaajien voimakkaampaan henkiseen pahoinvointiin ja huonompaan itsetuntoon. Mitä useammin tutkimukseen osallistuneet olivat liikuntaympäristöissä joutuneet vieroksutuiksi tai kokeneet seksuaalisuutensa, liikunnallisuutensa tai luonteensa kyseenalaistetun, sitä masentuneempia, stressaantuneempia ja psykosomaattisesti oireilevampia he olivat ja sitä huonompi itsetunto heillä oli. Voimakkaimmin vastaajien henkinen pahoinvointi liittyi kokemuksiin luonteen kyseenalaistamisesta. Taulukon 3 sukupuolittainen tarkastelu paljastaa lisäksi, että miehillä erityisesti heidän liikunnallisuutensa kyseenalaistaminen kytkeytyi henkiseen pahoinvointiin voimakkaammin kuin naisilla.

Taulukko 3. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien naisten (N) ja miesten (M) liikuntaympäristöissä kohtaaman syrjinnän yhteys henkiseen pahoinvointiin

Syrjinnän muodot	Masentuneisuus		Psykosomaattinen oireilu		Stressi		Itsetunto	
	N	M	N	M	N	M	N	M
1. Seksuaalisuuden kyseenalaistaminen	0,40**	0,57***	0,63***	0,53***	0,45***	0,46**	-0,28**	-0,29*
2. Vieroksuminen	0,31**	0,41**	0,36**	0,49***	0,42***	0,64***	-0,27**	-0,25
3. Liikunnallisuuden kyseenalaistaminen	0,15	0,60***	0,30*	0,62***	0,41***	0,39**	-0,10	-0,24
4. Luonteen kyseenalaistaminen	0,59***	-0,56***	0,61***	0,59***	0,54***	0,70***	-0,37***	-0,43**

p < 0,05 *; p < 0,01 **; p < 0,001 ***

Yksisuuntainen varianssianalyysi osoitti ainoastaan yhden tilastollisesti merkitsevän eron eri seksuaalivähemmistöryhmien välillä: vallitsevasti heteroina itseään pitävät tutkimukseen osallistuneet kokivat homoja, lesboja ja bi-ihmisiä harvemmin stressiä, joka heistä johtui toisten suhtautumisesta heidän seksuaaliseen suuntautuneisuuteensa, sukupuoli-identiteettiinsä tai sukupuolen ilmaisuunsa (taulukko 4).

Taulukko 4. Koetun stressin keskiarvo (ka) ja keskihajonta (kh) eri seksuaalivähemmistöryhmissä

Seksuaalivähemmistöryhmät	n	Koettu stressi		ANOVA	Tamhane parivertailu
		ka	kh		
1. Vallitsevasti hetero	27	1,33	0,73	F = 4,499	1 < 2**, 3**, 4*
2. Homo	31	2,35	1,31	df = 4,123	
3. Lesbo	35	2,46	1,36	p = 0,002	
4. Bi	24	1,96	0,69		
5. Jokin muu	11	2,45	1,64		

p < 0,05 *; p < 0,01 **; p < 0,001 ***

Eri seksuaalivähemmistöryhmät eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan syrjinnän muotojen eivätkä muiden henkisen pahoinvoinnin osoittimien suhteen. Riippumattomien otosten t-testi ei myöskään paljastanut naisten ja miesten eroavan toisistaan tilastollisesti merkitsevästi syrjinnän kokemusten tai psyykkisen pahoinvoinnin suhteen.

YKSILÖ- JA JOUKKUELAJIEN HARRASTAJIEN KOKEMA SYRJINTÄ JA HENKINEN PAHOINVOINTI

Aineiston 155:stä seksuaalivähemmistöön kuuluvasta ihmisestä 82 (53 %) mielsi itsensä yksilölajin harrastajaksi ja 48 (31 %) joukkuelajien harrastajaksi. Kumpaankaan ryhmään ei itseään laskenut kuuluvaksi 25 (16 %) vastaajaa. Sukupuolittain tarkasteltuna naisista (n=93) yksilölajien harrastajia oli 45 (48 %) ja joukkuelajien harrastajia 32 (34 %). Miehistä (n=62) yksilölajin harrastajia oli 37 (60 %) ja joukkuelajin harrastajia 16 (26 %). Taulukon 5 melko matalat ryhmäkeskiarvot osoittivat, että kumpikaan lajiryhmä ei ollut kokenut syrjintää tai henkistä pahoinvointia kovin usein.

Taulukko 5. Yksilö- ja joukkuelajeja harrastavien ryhmien syrjinnän ja henkisen pahoinvoinnin keskiarvot (ka) ja keskihajonnat (kh) sekä ryhmien väliset erot

Koettu syrjintä ja henkinen pahoinvointi	Yksilölajit		Joukkuelajit		df	t-arvo	p-arvo
	ka	kh	ka	kh			
1. Vieroksuminen	2,14	1,06	1,74	0,81	119,428	2,419	,017
2. Seksuaalisuuden kyseenalaistaminen	1,96	1,09	1,58	0,71	126,700	2,405	,018
3. Psykosomaattinen oireilu	1,62	0,83	1,32	0,53	97,849	2,192	,031
4. Masentuneisuus	1,77	0,96	1,45	0,72	92,398	1,904	,060

Riippumattomien otosten t-testin tilastollisesti merkitsevät ryhmien väliset erot paljastivat kuitenkin johdonmukaisesti, että yksilölajien harrastajat olivat kokeneet vieroksumista ja seksuaalisuutensa kyseenalaistetun useammin kuin joukkuelajien harrastajat. Yksilölajien harrastajat myös oireilivat

psykosomaattisesti joukkuelajien harrastajia useammin. Lisäksi aineistossa oli havaittavissa suuntaa-antavasti, että yksilölajien harrastajat olivat myös joukkuelajien harrastajia useammin masentuneita. Sukupuolittain tarkasteltuna yksilölajeja harrastavia naisia ($ka=2,10$, $kh=0,96$) vieroksuttiin joukkuelajeja harrastavia naisia ($ka=1,66$, $kh=0,73$) useammin, $t(75)=2,212$, $p=0,030$. Miestenkin joukossa yksilölajien harrastajat joutuivat koville suuntaa-antavasti useammin: yksilölajien harrastajat kokivat seksuaalisuutensa kyseenalaistetuksi ($p=0,076$) ja itsensä masentuneeksi ($p=0,065$) useammin kuin joukkuelajien harrastajat.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa paneuduin liikuntapsykologian käsitteihin ja määrällisellä tutkimusotteella kotimaista verkkokyselyaineistoa tarkastellen seksuaalivähemmistöjen liikunnan ja urheilun parissa kokeman syrjinnän ja henkisen pahoinvoinnin välisiin yhteyksiin. Vaikka tutkimani seksuaalivähemmistö ei keskiarvojen valossa ollut kokenut syrjintää edeltävän vuoden aikana kovin usein eikä henkinen pahoinvointi ollut voimakasta, aineisto osoitti kuitenkin selkeästi ja aiemman kansainvälisen tutkimuksen (esim. Schmitt ym. 2014) kanssa yhdensuuntaisesti, että syrjityksi tulemisen kokemukset kytkeytyivät masennuksena, psykosomaattisena oireiluna, stressinä ja huonona itsetuntona ilmenneeseen henkiseen pahoinvointiin.

Kansainvälisissä tutkimuksissa homot ovat raportoineet voivansa henkisesti huonommin kuin heterot (esim. Chakraborty ym. 2011; Conron ym. 2010). Lisäksi vallitsevasti heterot ovat olleet masentuneempia ja ahdistuneempia ja heillä on ollut huonompi itsetunto sekä enemmän itsemurha-ajatuksia, -yrityksiä ja muuta itsensä vahingoittavaa käyttäytymistä kuin täysin heteroilla (Vranganlova & Savin-Williams 2014). Kotimaisen aineiston ryhmävertailut paljastivat, kuten odottaa saattoi, että vallitsevasti heteroina itseään pitävät liikunnan harrastajat olivat muita seksuaalivähemmistöryhmiä vähemmän stressaantuneita toisten suhtautumisesta heidän seksuaaliseen suuntautuneisuuteensa, sukupuoli-identiteettiinsä tai sukupuolen ilmaisuun.

Seksuaalivähemmistöön kuuluvat yksilölajien harrastajat joutuivat eri liikuntaympäristöissä henkisesti kovemmalle kuin joukkuelajien harrastajat, joihin verrattuna heillä oli enemmän vieroksunnan, seksuaalisuuden ky-

seenalaistamisen ja psykosomaattisen oireilun kokemuksia ja tuntemuksia. Lisäksi he olivat suuntaa-antavasti tarkastellen useammin masentuneita kuin joukkuelajien harrastajat. Tarkastellessani naisia ja miehiä erikseen aineisto osoitti, että juuri yksilölajeja harrastaneet naiset olivat kokeneet vieroksuntaa useammin kuin joukkuelajeja harrastaneet naiset. Mitkään yksilö- ja joukkuelajien harrastajien väliset erot eivät miesten aineistossa olleet tilastollisesti merkitseviä, mutta myös miehillä oli suuntaa-antavia merkkejä siitä, että nimenomaan yksilölajien harrastajien henkinen hyvinvointi kyseenalaistui syrjintäkokemusten ja masentuneisuuden takia. Ryhmien välisten vertailujen tulokset tukevat varovaisesti niitä kansainvälisiä, melko pieniin laadullisiin aineistoihin pohjautuvia tuloksia, joissa erityisesti lesbot ovat toisinaan kokeneet joukkuelajit melko salliviksi ja turvallisiksi liikuntaympäristöiksi, joissa perinteisten sukupuolirajojen ja rooliodotusten rikkominen ja omasta seksuaalista suuntautumisesta avautuminen on mahdollista (Elling & Janssens 2009) ja joiden mukaan esimerkiksi maailman suosituimmassa urheilulajissa, jalkapallossa, homo-seksuaalisuuteen suhtaudutaan aiempaa myönteisemmin (Adams 2011; Adams & Anderson 2012; Magrath ym. 2015).

Pidän kuitenkin mahdollisena myös sitä, että joukkuelajien harrastamista puoltavat tulokset eivät välttämättä liity niinkään myönteiseen seksuaalivähemmistöihin suhtautumiseen vaan ennemminkin joukkuelajien yksilölajeja sosiaalisempaan luonteeseen. Jo aikaisemmin on raportoitu joukkuelajien parissa viihtyvien voivan henkisesti paremmin kuin yksilölajien harrastajien, koska joukkuelajeissa pääsee kokemaan sosiaalista yhteenkuuluvuutta, solmimaan kaverisuhteita ja saa muilta joukkueen jäseniltä tukea (Eime 2010; Eime ym. 2013; Stewart & Lonsdale 2016). Tulokset saattavat selittyä myös sillä, että mikäli Suomessakin joukkuelajeja harrastavien naisten odotetaan lähtökohtaisesti kuuluvan johonkin seksuaalivähemmistöryhmään (ks. Fallon & Jome 2007; Ravel & Rail 2007; Sartore & Cunningham 2009; Symons ym. 2010), joukkuelajeja harrastavien naisten seksuaalisuutta ei kenties ole tarvinnut kyseenalaistaa – heitä on saatettu pitää joka tapauksessa lesboina. Yhtäältä jos Suomessakin joukkueurheilu näyttäytyy heteroseksuaalisesti maskuliinisenä liikuntaympäristönä (Anderson 2011; Mennesson & Clement 2003) ja joukkuelajeja harrastavia miehiä pidetään automaattisesti heteroina, heitä ei ole tarvetta vieroksua eikä kyseenalaistaa heidän seksuaalisuuttaan: joukkuelajeja harrastavat miehet ikään kuin onnistuvat homoudestaan

huolimatta ”menemään ihan heterosta” (engl. *covering* tai *passing*; Krane, 1996). Lisäksi tuloksia voisi tulkita myös niin, että joukkuelajeja harrastavat liikkujat eivät ehkä ole kiinnittäneet huomiotaan esimerkiksi kommentteihin, jotka ovat kyseenalaistaneet heidän seksuaalisuutensa. Tilanne siis saattaa muistuttaa joukkueurheilijoiden suhtautumista homotteluun: sitäkin he eivät helposti miellä syrjinnäksi vaan esimerkiksi keinoksi vahvistaa joukkueovereiden välisiä suhteita ja häiritä vastustajaa (ks. esim. Elling & Janssens 2009; Mazzie 2014; Rainey & Granito 2010). Sekin mahdollisuus on, että tutkimusaineistoni oli valikoitunut siten että kaikkein useimmin syrjintää kokeneet ja henkisesti huonoiten voivat joukkuelajien harrastajat eivät olleet osallistuneet tutkimukseen. Tutkimukseen osallistui suhteessa enemmän yksilö- kuin joukkuelajien harrastajia, eikä aineiston avulla ole mahdollista sanoa mitään niistä ihmisistä, jotka kyselyyn eivät osallistuneet.

Tässä luvussa raportoimiani tuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon myös muita menetelmällisiä pulmia, jotka kyselyn sisällöstä riippumatta ovat verkkokyselyille tyypillisiä. Ensinnäkin mikä tahansa verkkokysely tavoittaa ainoastaan ne ihmiset, joilla on pääsy internetiin ja riittävästi kiinnostusta ja teknistä taitoa toimiakseen siellä. Tässä tutkimuksessa verkkokyselyni ei varmasti tavoittanut kaikkia maamme seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä tasapuolisesti eikä antanut kaikille halukkaille samanlaista mahdollisuutta osallistua tutkimukseen. Verkkokyselyni ei myöskään parhaalla mahdollisella tavalla tavoittanut esimerkiksi eläkeikäisiä suomalaisia tai kouluikäisiä lapsia ja nuoria siksi, että verkkokyselyä jaettiin eteenpäin lähinnä Seta ry:n ja eri urheilujärjestöjen ja lajiliittojen kotisivujen ja uutiskirjeiden kautta. Koulut, useimmat oppilaitokset sekä seniorien harrasteryhmät ja eläkeläisjärjestöt eivät olleet kyselyn jakelukanavana.

Toisaalta anonymi verkkokysely oli houkutelut vastaamaan myös niitä, joita ei voinut lukea mukaan tutkimuksen aineistoon: yhtäältä niitä, jotka kuuluivat seksuaalivähemmistöön, mutta jotka eivät liikkunnan ja urheilun parissa olleet tulleet syrjityiksi, ja toisaalta niitä, jotka pilanpäiten olivat vastanneet kyselyn ensimmäisiin kysymyksiin. Aineiston yksityiskohtainen läpikäyminen oli siis sekä varsin työlästä että välttämätöntä, jotta sain karsittua aineistosta esimerkiksi koetuksi sukupuolekseen ilmoittaneet ”joulupukin”, ”hummerin”, ”lohikäärmesoturin” ja ”apinamiehen” sekä vastaajat, jotka olivat ilmoittaneet iäkseen yhden

vuoden. Verkkokysely oli myös siinä määrin pitkäkkö, että kaikki motivoituneetkaan vastaajat – varsinkaan jos heidän henkinen hyvinvointinsa ja jaksamisensa oli alentunut – eivät olleet jaksaneet täyttää sitä aivan loppuun saakka. Lopullinen tutkimusaineistoni oli siis harkinnanvarainen näyte, ei edustava otos, ja siksi siihen pohjautuvat tulokset eivät ole yleistettävissä kaikkiiin seksuaalivähemmistöihin kuuluviin ihmisiin Suomessa. Verkkokysely oli kuitenkin maamme ensimmäinen urheilupsykologinen yritys saada selville, missä määrin seksuaalivähemmistöt kokevat syrjintää liikunnan ja urheilun piirissä ja kuinka he voivat henkisesti. Tutkimus onnistui tuottamaan kotimaista perustietoa urheilupoliittisen päätöksenteon, yhdenvertaisuussuunnittelun ja liikunnan asiantuntijakoulutusten koulutussisältöjen pohjaksi.

Nyt kun maamme seksuaalivähemmistöjen eri liikuntapaikoissa kokemaa syrjintää ja henkinen pahoinvointi näyttävät kytkeytyvän toisiinsa samansuuntaisesti kuin muualla maailmassa, voisi kysyä, mitä Suomessa pitäisi tapahtua seuraavaksi. Toistan tässä aikaisemmat (Kokkonen 2012, 2013, 2015) toiveeni siitä, että liikunta-alan ammattilaisten koulutuksia uudistettaisiin siten, että niihin sisältyisi aiempaa enemmän syrjintään, sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä teemoja. Kansainvälisesti on esimerkiksi osoitettu, että kielteisesti seksuaalivähemmistöihin suhtautuvia on liikunta-alan opiskelijoiden joukossa harmillisen paljon (Gill ym. 2006; White ym. 2010), liikunnanopettajaopiskelijoissa jopa enemmän kuin muissa yliopisto-opiskelijoissa (O'Brien ym. 2013). Opettajilla on havaittu olevan vaikeuksia puuttua seksuaalisen suuntautumisen perusteella tapahtuvaan kiusaamiseen oman uskottavuutensa ja työpaikkansa menettämisen pelossa (Singh & Jackson 2012). Valmentajat taas eivät paljoa kysele urheilijoidensa seksuaalisesta suuntautuneisuudesta tai puhu urheilijoilleen homoseksuaalisuudesta (Anderson & Bullington 2015; Bass ym. 2015; Veil & Demers 2013). Erityisesti (heteroseksuaaliset) miesvalmentajat ovat haluttomia ottamaan joukkueeseen homoseksuaaleja urheilijoita (Bass ym. 2015) tai rohkaisemaan homoseksuaalisesti suuntautuneita joukkueurheilijoita ilmaisemaan avoimesti seksuaalisen suuntautumisen (LeBlanc & Jackson 2010). Mikäli tilanne on Suomessa sama, liikuntaa opettavien opettajien ja urheiluvallmentajien koulutuksissa kaivataan tilaa pohtia liikunnassa ilmeneviä hetero-odotuksia ja omia sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä arvoja ja asenteita. Tarpeen ovat myös tilaisuudet oppia ja harjoitella taitoja, jotka auttavat tunnistamaan

ja ennaltaehkäisemään syrjintää ja antavat liikuntaa opettaville opettajille ja valmentajille itseluottamusta ja rohkeutta puuttua havaitsemaansa syrjintään.

McCaughtryn ym. (2005) yhteenvedosta ilmenee, että järjestäytyneen liikunnan puolella ja liikuntatunneilla vallitseva syrjintä saattaa olla yksi syy lasten ja nuorten fyysiseen passiivisuuteen. Syrjintä voi johtaa siihen, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret ja aikuiset eivät koulu- ja liikunnasta päästyään halua olla mukana joukkueurheilutoiminnassa (Dennison & Kitchen 2015, 17) tai urheiluharrastus jää helposti kesken (Hemphill & Symons 2009). Niinpä koulujen, urheilujärjestöjen ja -seurojen olisi yhdenvertaisuussuunnitelmia tehdessään sitouduttava löytämään sekä niitä keinoja, joilla seksuaalivähemmistöjen syrjintää voi ennaltaehkäistä että niitä keinoja, joilla syrjintään on mahdollista puuttua. Myös mahdollisen syrjinnän seuraamukset olisi syytä kirjata näkyviin.

Määräaikaisten kampanjoiden sijaan suosittelen miettimään, olisiko mahdollista vaikkapa kutsua kouluun tai seuran harjoituksiin seksuaalivähemmistöön kuuluva vierailija. Jalkapallojoukkueissa homoseksuaalisten pelaajien ja ammattitutkijoiden kanssa käydyt keskustelut ovat vähentäneet joukkueessa vallitsevia käsityksiä heteroseksuaalisuuden paremmuudesta ja lisänneet joukkueen kiinteyttä (Adams & Anderson 2012). Lämpimästi toivon myös liikunnanopettajien hellittävän valmentajan tai tuomarin roolista sekä voittamisen ja suorittamisen ihannoinnista, kuten Block (2014) ehdottaa ja ryhtyvän kokonaisvaltaisemmin huolehtimaan koko opetusryhmänsä yhdenvertaisista mahdollisuuksista saada liikunnasta miellyttäviä, voimaannuttavia ja hyvinvointia edistäviä elämyksiä.

Ulossulkemisia liikunnan kentällä: lihava liikkuva naisruumis katseiden kohteena

Hannele Harjunen

JOHDANTO

Liikuntaa pidetään yleisesti ihmisen henkistä ja ruumiillista hyvinvointia edistävänä toimintana. Monille liikunta tekee hyvää, mutta liikunta ei ole vain hyvän olon, myönteisten ruumiillisten kokemusten ja tuntemusten lähde. Liikunta tai liikunnan harrastaminen voi olla sensitiivinen aihe ja kokemus etenkin niille liikkujille, joiden vartalot eivät täytä normiruumiin ehtoja.

Ruumiin lihavuus on ominaisuus, joka voi vaikuttaa sekä liikkumiseen että halukkuuteen liikkua monella tavoin. Koetun lihavuuden vaikutukset voivat olla niin fyysisiä kuin henkisiä. Joskus ruumiin koko voi olla konkreettinen fyysinen este liikkumiselle ja sen harrastamiselle. Tavallisinta lienee, että jotkut tietyt liikkumisen muodot ovat haasteellisia esimerkiksi vaadittujen liikeratojen tai ruumiin painon tietyille ruumiinosille asettaman rasituksen vuoksi. Useimmat lihavuuden liikunnalle asettamat fyysiset esteet tai hankaluudet on kuitenkin mahdollista ylittää lajivalinnalla, apuvälineillä ja asianmukaisella ohjauksella, jonka avulla voi mukauttaa harjoituksia omalle ruumiille sopivaksi. Syyt lihavien ihmisten liikunnan vierastamiseen ovatkin usein muualla kuin itse fyysisessä liikuntasuorituksessa, kyyvyssä tai halukkuudessa harrastaa liikuntaa. Lihavien omista kertomuksissa liikkumisen esteeksi mainitaan usein erilaiset psykologiset ja sosiaaliset syyt. Esimerkiksi oman vartalon lihavuudesta koettu häpeä ja huonommuuden tunne voivat toimia tehokkaina esteinä liikunnan pariin hakeutumiselle ja varsinkin siitä nauttimiselle. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti saatu oppi ja kokemus omasta ruumiista ”vääränlaisena” ja sosiaalisesti epähyväksyttävänä sekä tähän kytkeytyvä pelko joutumisesta

negatiivisen huomion, arvioinnin ja nöyryyttämisen kohteeksi liikkeessa on yleinen (esim. Harjunen 2002 ja 2004).

Olen tutkinut lihavuutta ja erityisesti naisten lihavuuskokemuksia kohta jo pari vuosikymmentä. Sekä oman että muiden lihavuutta ja lihavaa ruumista tutkineiden tutkimustyön perusteella voidaan todeta, että etenkin lihaviin naisten pelko huonosta kohtelusta ja arvostelusta ei ole lainkaan perusteeton (esim. Farrell 2011; Gailey 2014; Harjunen 2004c; Murray 2008; Owen 2012). Naisvartalon ulkomuodon normatiivisuutta valvotaan ylipäätään tiiviimmin kuin miesvartalon, ja erityisesti sen koko ja paino ovat tarkkailun kohteina (esim. Gailey 2014; Wolf 1991). Hoikkuus on länsimaissa voimakas normi ja tätä normia tuotetaan ja sen rajoja valvotaan jatkuvasti eri tavoin niin terveydenhoidon, muoti- ja kauneusteollisuuden, median kuin vaikkapa arkisen laihdutuspuheen kautta. Oman ruumiin ulkomuodon hyväksyttävyyden tarkkailu ja kontrolli on naisille jokapäiväistä (esim. Bordo 1993; Wolf 1991), sillä naiset ovat sisäistäneet että sukupuolten epätasa-arvolle perustavassa kulttuurissa heidän sosiaalinen arvonsa ja kohtelunsa on osittain sidoksissa heidän ruumiinsa normit täyttävään ulkomuotoon. Hoikkuusnormista poikkeavat naisruumiit ovat jatkuvan julkisen ja yksityisen negatiivisen arvioinnin, kommentoinnin ja sosiaalisten sanktioiden kohteena (esim. Gailey 2014; Harjunen 2004c; Härkönen ja Räsänen 2008).

Lihavuus on yleisesti stigmatisoiva ominaisuus, mutta ulkonäkönormien sukupuolittuneisuuden vuoksi lihavuus on erityisen stigmatisoiva ominaisuus naisille. Siten lihava naisruumis on negatiivisille asenteille ja arvioiville katseille erityisen altis (esim. Gailey 2014, Harjunen 2004c). Tämä kriittisen katseen kohteena oleminen koetaan erityisen kipeästi sellaisissa tilanteissa, joissa vartalo on syystä tai toisesta korostuneesti esillä tai huomion kohteena kuten esimerkiksi silloin kun harrastetaan liikuntaa. Väitöskirjatutkimukseni, joka käsitteli suomalaisten naisten henkilökohtaisia lihavuuskokemuksia, kävi ilmi muun muassa se, että lihaville naisille liikunnan karsastamisen tai sen harrastamisen haaste on usein nimenomaan liikuntatilanteeseen liittyvä häpeä ja pelko. Moni ei rohkene edes aloittaa, koska pelkää muiden ihmisten negatiivisia reaktioita. Pelko joutua ikävien kommenttien, naureskelun tai ilkeämielisen arvostelun kohteeksi on voimakas (Harjunen 2009).

Sukupuolitetun lihavuuden kokemuksen sekä lihavuussyrjinnän teoretisoinnin näkökulmasta olen erityisesti kiinnostunut lihavan (nais)ruumiin

kulttuurisesta ja sosiaalisesta näkyvyydestä, tämän kokemuksen laadusta ja ennen kaikkea ilmiön merkityksestä liikkuvan naisruumiin kannalta. Tukeudun tässä artikkelissa pohjoisamerikkalaisen sosiologin Jeannine Gaileyn (2014) ajatteluun. Gailey on tarkastellut naisten lihavuutta kiinnostavasti nimenomaan arvioivan katseen kohteena olemisen ja näkyvyyden kautta. Gaileyn mukaan lihava (nais)ruumis on yhtäaikaisesti sekä erityisen näkyvä että näkymätön eli ”*hyper(in)visible*”. Käsitteenä *hyper(in)visibiliteetti* eli hypernäkyvyyden ja hypernäkymättömyyden yhdistelmä viittaa siihen, kuinka lihava naisruumis on aina erikoisen näkyvä fyysisen kokonsa vuoksi, mutta samaan aikaan kulttuurisesti ja sosiaalisesti hyvin marginalisoitu, joissain tilanteissa jopa kokonaan näkymättömiin häivytetty. Gaileyn (2014, 10–12) mukaan sekä hypernäkyvyys että -näkymättömyys ovat lihavuuden sosiaalisen stigman seurausta. Lihavan naisruumiin hypernäkyvyydessä/näkymättömyydessä ja näkyväiksi tekemisessä onkin lopulta kyse vallasta, sukupuolittuneeseen ruumiiseen kytkeytyneistä stigmasta ja etuoikeuksista. Kyse on siitä millainen ruumis saa näkyä, ottaa tilaa ja olla läsnä, millä tavalla ja millaisissa olosuhteissa.

On havaittu, että lihavat naiset kokevat esimerkiksi, että heidän käytöstään ja valintojaan tarkkaillaan erityisen tiiviisti tietyissä paikoissa ja sosiaalisissa tilanteissa kuten ulkona syödessä, liikuntaa harrastaessa ja ruokaostoksia tehdessä (esim. Gailey ja Harjunen 2016). Monet näistä erityisen näkyvyyden paikoista näyttävät olevan tilanteita, joissa lihavuuteen liitetyt stereotyyppit vaikuttavat erityisen vahvasti ja arvioinnin kohteeksi nousee välittömän ruumiin koon lisäksi myös välillisesti lihavan ihmisen oletettu moraalitilanne: arvosteleva katse kohdistuu esimerkiksi ihmisen oletettuun kykyyn hillitä omaa syömistään (esim. Zdrodowski, 1996). Toisinaan lihavat naiset kokevat, että heidät sivuutetaan tai jätetään kokonaan huomiotta kuten erilaisissa palvelutilanteissa, joissa lihavan naisen ei katsota kuuluvan joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti tietyn palvelun tai toiminnan kohderyhmään tai niiden piiriin kuten vain tietyn kokoisia vaatteita myyvissä liikkeissä (Jennings 2010) tai esimerkiksi selkälaisissa liikuntatiloissa, joiden käyttäjiksi oletetaan ja halutaan tietynlainen trendikäs life-style-liikkuja.

Tarkastelen tässä artikkelissa lihavaa naisruumista ja liikuntaa erään mediakeskustelun kautta, jossa näkemykseni mukaan kiteytyvät monet lihavaan ruumiiseen, naisvartaloon ja liikuntaan liittyvät kysymykset. Otan kirjoitukseni lähtökohdaksi yhden liikkuvaan lihavaan naisruumiiseen

liittyvän tapauksen, joka nousi julkiseen keskusteluun alkukeväästä 2015. Tämä tapahtuma on yksittäinen mutta kokemuksena kuitenkin hyvin yleinen kuten sitä seurannut mediakeskustelu osoittaa. Tarkoitukseni on tämän yhden kuvatun tapauksen ja sen nostattaman keskustelun myötä käsitellä lihavuuden, sukupuolen ja liikunnan suhteita. Käsitelen lihavaan (nais)ruumiiseen kohdistuvia ennakkoluuloja ja lihavuudesta johtuvaa syrjintää, pohdin niiden syitä ja ennen kaikkea niiden merkitystä liikkuvan naisruumiin kannalta.

LIHAVA LIIKKUJA ARVIOIVAN KATSEEN KOHTEENA

Helmikuun 17. päivänä vuonna 2015 Facebookissa alkoi levitä hämeenlinnalaisen Hanna Jokisen julkinen päivitys, jossa hän kuvailee uimahallissa todistamaansa tapahtumaa. Tapahtuman keskiössä oli liikuntaa harrastava lihava nainen. Jokinen kirjoittaa:

Terveiset teille kaksi keski-ään ylittänyttä naishenkilöä uimahallissa. Tiedättekö miten törkeitä te olette? Näitte vaikeasti ylipainoisen naisen nousevan vesijuoksu-altaasta ja te päätitte ensin tuijottaa häntä leuat rintarankaa hipoen ja sitten räjähtää nauramaan. Toinen teistä vielä totesi äänekkäästi, ”ei pitäisi nauraa, kaikkihan me ollaan samanlaisia”. Juu ei todella pitäisi nauraa! Olin seurannut tätä naista ja sitä kuinka tunnollisesti ja hyvällä sykkeellä hän teki vesijuoksu treeninsä, toisin kuin te kaksi joiden aika kului rinnakkain lähinnä vain paapattaessa niin että muut joutuivat väistelemään. Tiedättekö että juuri teidän kaltaistenne törppöjen takia monen isokokoisen ihmisen on ikävä esim. aloittaa liikuntaharrastus jota he kipeästi tarvitsisivat. Kaikille, esim. minulle itselleni, ei todellakaan ole helppoa kulkea uimapuvussa vallankaan jos tuollaiset ilkeät yksilöt nauravat ääneen. Mikä helvetti tätä maailmaa vaivaa kun ihmisten pitää mollata muita ja vetää omaan lokaansa (ja ilmeisesti omaan pahaan oloonsa) mukaan muutkin. Jos on noin vaikeaa sietää erilaisia ihmisiä, niin pysykää mökissäanne. Ja sinä ihana nainen jolle naurettiin ja joka sitkeästi vedit saman treenijän juosten kuin mitä itekin. Itse ainakin olin ihan puhki. Toivottavasti sulla oli hyvä filis treenin jälkeen. Olet mun sankari. Treenisi oli päättäväisen ja tehokkaan näköistä, sen verran usein tultiin vastakkain että huomasin ☺.

Jokisen päivitys lähti leviämään nopeasti. Kun tätä artikkelia kirjoittaessani joulukuussa 2015 tarkastin päivityksen leviämisen ajantasaisen tilanteen Jokisen Facebook-sivulta, siitä oli ”tykätty” jo 28 849 kertaa. Päivityksen

suosio ja leviäminen ei rajoittunut sosiaaliseen mediaan. Jokisen päivitys poimittiin nopeasti yleisemmäksi mediajutuksi. Nopeassa tahdissa siitä tehtiin juttu usean sanomalehden netti uutisvustoille (ainakin Keskisuomalainen 18.2, Ilta-sanomat 19.2, Aamulehti 19.2) sekä Ylen uutisvustolle (19.2).

Jokinen julkaisi omalla Facebook-sivullaan vielä jatkopäivityksen 19.2.2015, jossa kertoi päivityksen leviämisestä ja omasta reaktioistaan päivityksen saamaan yllättävään julkisuuteen. Kirjoittaja myös avaa omaa painohistoriaansa ja kertoo tarkemmin motiiveistaan päivityksen tekemiseen. Hänen omat ja läheistensä ikävät kokemukset painon vuoksi kiusatuksi joutumisesta ja oma kamppailu painon kanssa olivat antaneet kimmokkeen alkuperäiselle kirjoitukselle. Lopuksi kirjoittaja esittää toiveen, että ihmiset eivät kommentoisi ikävästi toisiaan.

Itku pääsi kun avasin facebookin ja luin näitä kymmeniä, satoja ihania kommentteja tähän sivusta seuraamaani ”uimahalli-caseen”. Melkein 19000 ihmistä tykännyt alkuperäisestä postauksesta ja jakojakin on kai kohta 3000. Asian ovat noteeranneet Aamulehti, Keskisuomalainen, Ilta-sanomat, Radio Nova ja Yle Häme ainakin. Sen mun sankari-uimari-naisen lisäksi tein tämän kirjoituksen alun perin osin ajatellen läheisiä rakkaita ihmisiä jotka ovat saaneet kärsiä kiusaamisesta ja pilkkaamisesta ja jotka kantavat niitä arpia vieläkin. Itsekin olen osani läskittelystä ja rumaksi & tyhmäksi haukkumisesta saanut koulu-aikoina (ja myöhemminkin) saanut kuulla. Minä sentään kuitenkin pääsin vähällä. Time to fight back, vaaratonta pilkkaa ei ei ole. Jos ei ole mitään hyvää sanottavaa, niin vähintä mitä voi tehdä on olla sanomatta myöskään pahasti. (Sydän emoticon) KIITOS KIITOS KIITOS JOKAINEN TEISTÄ. KOHDATAAN ENEMMÄN RAKKAUDELLE KUIN RUMUUDELLE.

Jokisen ensimmäisen päivityksen jälkeen keskustelua lihavuuskommentoinnista käytiin vielä noin viikon ajan sosiaalisessa mediassa ja muutamien päivä- ja iltapäivälehtien ja kommenttipalstoilla sekä Ylen nettisivuilla. Käytän tämän artikkelin aineistona näitä sosiaalisessa mediassa ilmestyneitä Jokisen päivityksiä sekä sen kirjoittamia uutisjuttuja. Tarkemman analyysin kohteeksi valitsin Ilta-sanomien 19. helmikuuta 2015 julkaisemaan artikkelin *Karu tarina uimahallista leviää: ”päätitte sitten räjähtää nauramaan”* sekä tähän artikkeliin liittyvän kommenttiketjun. Tämä ketju sisälsi yhteensä 400 kommenttia.

Valitsin juuri Ilta-sanomien kommenttikeskustelun analyysin kohteeksi, koska tunnistin siitä runsaasti hallitsevan lihavuusdiskurssin

mukaisia, mutta eritoten siitä mielenkiintoisella tavalla poikkeavia piirteitä. Keskustelu oli sisällöllisesti rikasta ja tavanomaisesta lihavuudesta koskevasta kommenttipalstakeskustelusta poiketen sävyltään hyvin asiapitoista. Tämän tapauksen ja sitä seuranneen lyhyen mutta intensiivisen keskustelun kautta haluan tarkastella lihavia naisia liikkumassa ja puhua samalla myös sukupuolesta, lihavuudesta, ruumiillisuudesta ja liikunnasta yleisemmin. Minua kiinnostaa, miten epänormatiivisina pidettyjä ruumiita tullaan aktiivisesti työntäneeksi ulos liikunnan kentältä tietyn diskursiivisin ja konkreettisin käytännöin. Nämä diskurssit ja käytännöt ovat usein vallitsevan lihavuusdiskurssin mukaisia ja siten luonnollistettuja arkisiin puheisiin ja käytäntöihin. Todennäköisesti juuri tästä syystä niiden mahdollista vahingoittavuutta, ulossulkevuutta ja epäsensitiivisyyttä ei välttämättä helposti tunnisteta. Tarkoitukseni ei ole niinkään tehdä tiukkaa diskurssianalyysiä kyseisestä aineistosta vaan käyttää sitä pohdintani lähtökohtana. Näen kuitenkin yleisen julkisen lihavuuskeskustelun ylipäätään, ja siten tämänkin keskustelun, osana diskursiivista tiedontuotantoa lihavuudesta, sukupuolesta ja hyväksyttävästä ja ei-hyväksyttävästä ruumiin koosta.

VALLITSEVA LIHAVUUSDISKURSSI

Lihavuutta on pitkään lähestytty lähinnä biomedikaalisen diskurssin näkökulmasta. Vaikka lihavuuden tulkinnat ovat moninaistuneet viime vuosikymmeninä, lihavuus ymmärretään edelleen yleisesti lääketieteellisenä kysymyksenä ja hoidettavana sairautena (esim. Harjunen 2004a; 2009). Lihavuuskeskustelua on viime vuosikymmenen ajan hallinnut niin kutsuttu ”lihavuusepidemiadiskurssi”, jonka myötä lihavuudesta on alettu puhua globaalina uhkana ja epidemianomaisesti leviävänä kulkutautina. Lihavuusepidemiadiskurssi on ankkuroinut lihavuuden ilmiönä entistä tiukemmin biomedikaaliseen sfääriin lääketieteen keinoin hoidettavana sairautena (Boero 2012). Samalla se on lietsonut moraalista paniikkia lihavuudesta maailmanlaajuisena uhkana, joka vaarantaa niin kansantalouden, -terveyden kuin yleisen moraalinkin (Gard & Wright 2005; Harjunen 2004b, LeBesco 2010).

Lihavuuteen ja sitä kautta lihaviin ihmisiin on toki liitetty vahvoja ennakkoluuloja jo ennen lihavuusepidemiadiskurssin esiin nousua (esim.

Farrell 2011; Gailey 2014). Lihavuus on ominaisuutena niin sanotusti stigmatisoitu eli negatiivisesti sosiaalisesti leimautunut (ks. Goffmann 1963). Lihavuuden sosiaalinen stigma on voimakas: lihavista ihmisistä on paljon stereotyyppisiä käsityksiä, heitä kohtaan tunnetaan vahvoja ennakkoluuloja ja heitä kohdellaan usein huonosti erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa (esim. Harjunen 2009; Owen 2012). Lihavuuden stigman konkreettisia seurauksia ovat esimerkiksi lihavuuden perusteella tapahtuva syrjintä, jonka on osoitettu olevan yleistä muun muassa sellaisilla keskeisillä elämänalueilla kuin koulutuksessa, työelämässä ja terveydenhuollossa. Tämä on todettu vankasti niin kansainvälisissä kuin kotimaisissa tutkimuksissa (esim. Brownell and Teachman 2000; Härkönen ja Räsänen 2008; Kauppinen ja Anttila 2005; Puhl and Brownell 2001; Sarlio-Lähteenkorva, Silventoinen ja Lahelma 2004).

Lihavuuden stigma ei ulotu vain ruumiin fyysiseen kokoon tai ulko- muotoon. Lihavuuden katsotaan olevan myös merkki henkilön sisäisestä maailmasta, ei-toivotuista persoonallisuuden piirteistä ja moraalista. Tästä käy esimerkkinä se, että lihavuutta pidetään usein nimenomaan yksilön henkilökohtaisena ja itse aiheutettuna ongelmana, jota selitetään tietyillä kielteisillä pidetyillä yksilön persoonallisuuden piirteillä ja niistä seuraavilla huonoilla valinnoilla.

Lihavuuden syistä käydään jatkuvaa keskustelua niin mediassa, erilaisilla internetin keskustelupalstoilla kuin ihmisten arjessa (Kyrölä 2007). Usein nämä keskustelut noudattelevat vallitsevan lihavuusdiskurssin lääketieteellis-moralistista mallia. Valkendorff (2014) on havainnut tutkiessaan internetin keskustelupalstojen lihavuuskeskustelua, että lihavuus käsitetään näillä palstoilla tavanomaisesti ihmisen omana syynä, merkinä laiskuudesta, itsekontrollittomuudesta, sairaudesta ja huonoista elämäntavoista. Väärät elintavat eli yksilön omat valinnat eritoten ravitsemuksen ja liikunnan suhteen katsotaan olevan lihavuuden synnyn merkittävin syy. Esimerkiksi keväällä 2015 YLE taloustutkimukselta tilaamassa kyselyssä, johon vastasi 1096 suomalaista, lähes kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että lihavuus on ainakin jossain määrin itse aiheutettu (Rinta-Tassi 2015). Vastauksissa välittyi näkemys, että lihavuus on omien valintojen tulosta ja paino on henkilön itsensä hallittavissa oleva asia. Koska lihavuutta pidetään itse aiheutettuna ongelmana, sen ratkaisunkin katsotaan yleisesti olevan yksilön omilla hartioilla. Yksilöä syyllistävät, tuomitsevat ja moralisoivat näkemykset ovat yleisiä (Harjunen 2004b).

Tämä on epäsuhdassa sen tiedon kanssa, että lihavuutta edistävät seikat kuten heikko sosioekonominen asema, sairaus, köyhyys ja työttömyys, eli tekijät, jotka vaikuttavat keskeisesti esimerkiksi yksilön ravitsemukseen, kykyyn toimia terveyttä edistävasti ja liikuntamahdollisuuksiin, ovat usein yksilön omien hallintamahdollisuuksien ulottumattomissa (esim. Harjunen 2012 ja 2016).

NÄKYVÄ JA NÄKYMÄTÖN LIHAVA RUUMIS

Jeannine Gailey tarkastelee kirjassa *The Hyper(in)visible Fat Woman* (2014) ilmiötä, josta hän käyttää nimeä *hyper(in)visibility*. Tässä käsitteessä yhdistyvät tietyn ihmisen äärimmäinen näkyvyys ja äärimmäinen näkymättömyys. Lihava naisvartalo sijoitetaan Gaileyn mukaan ”näkyvyyden jatkumolla” (*spectrum of visibility*) tähän paradoksaaliseen positioon. Gailey selittää tätä näennäistä ristiriitaa sillä, että lihavaan naisvartaloon kiinnitetään yhtäältä hyvin paljon pääosin negatiivista huomiota, mutta samaan aikaan sama vartalo pyritään eri tavoin häivyttämään kokonaan näkyvistä esimerkiksi institutionaalisesti, mediarepresentaatioissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tämä hypernäkyvyyden ja näkymättömyyden kokemus voi myös olla samanaikainen.

Hypernäkyvyys tarkoittaa käytännössä sitä, että marginalisoitujen ruumiiden läsnäoloa ei ainoastaan huomioida vaan ne ylianalysoidaan ja niistä tehdään speaktaakkeli (Gailey 2014, 12). Tästä hyvä esimerkki on se, kuinka lihavaa ruumista representoidaan mediassa. Hyvin tavallinen televisio-ohjelmatyyppi on sensaatiomainen dokumentti, jossa lihava ruumis asetetaan katsottavaksi ja kauhisteltavaksi ja ikään kuin varoittavaksi esimerkiksi. Näiden ohjelmien otsikot ovat usein tyyppiä ”Maailman lihavin nainen/mies/lapsi/teini”. Lihavuudesta tehdään näin hypernäkyvä.

Samalla lihava ihminen saatetaan kuitenkin jättää kokonaan huomiotta, esineellistää ja dehumanisoida (Harjunen 2013). Hypernäkymättömyys viittaa nimenomaan tähän ilmiöön. Toisinaan lihavat ruumiit pyritään häivyttämään sosiaalisesta tilasta kokonaan kuten Jennings (2010) havaitsi tutkimuksessaan, jossa hän tarkasteli sitä, miten naistenvaateliikkeiden henkilökunta huomioi lihavat naisasiakkaat. Lihavat naiset jätettiin useammin huomiotta kuin asiakkaat, joilla oli normatiivisen kokoinen vartalo. Jenningsin tulkinta oli, että lihava vartalo on naistenvaateliikkeessä

ikään kuin ”väärässä paikassa”, minkä vuoksi se sivuutetaan. Jenningsin mukaan sivuuttamisen vaikutelmaa korostaa vielä se, että useimmiten niin sanotut plus-koon vaatteet on sijoitettu mahdollisimman näkymättömissä olevaan paikkaan, johon normaalikokoiset asiakkaat harvoin menevät eli käytännössä kaupan kauimmaiseen nurkkaukseen tai esimerkiksi kellarikerrokseen. Lihavat asiakkaat on myös tällä tavoin tehty mahdollisimman näkymättömiksi. Sekä hypernäkyvyys että hypernäkyttömyys ovat stigman seurausta. Ruumis johon ei kiinnitetä huomiota hyvässä tai pahassa, on tässä mielessä etuoikeutettu (Gailey 2014, 11).

ILTA-SANOMIEN KOMMENTTIKESKUSTELU

Lukiessani Jokisen uimahalli-päivitykseen liittyviä mediajuttuja, kiinnitin huomioita Ilta-sanomien jutun yhteydessä oleviin kommentteihin alun perin siksi, että ne näyttivät jo pintapuolisen tutustumisen perusteella olevan sävyiltään tavanomaiseen lihavuuskomentointiin nähden poikkeuksellisen positiivisia. Ylen kyselyn tuloksista tai Valkendorffin (2014) artikkelin kuvaamasta tilanteesta poiketen tässä kommenttiketjussa esitettiin hyvin vähän lihavia ihmisiä syyllistäviä tai tuomitsevia näkemyksiä. Negatiivisten kommenttien kohde ei ollut ensisijaisesti liikkuva lihava ihminen vaan lihavalle naiselle naureskelijat.

Gaileyn teoretisoima lihavan naisruumiin hypernäkyvyys ja hypernäkyttömyys ilmenee hyvin Ilta-sanomien kommenttikeskustelussa. Ilta-sanomien juttuun liittyvät kommentit voi ryhmitellä karkeasti neljään pääryhmään, jotka ovat:

- 1) Alkuperäisen Facebook-viestin kirjoittajaa kannustavat ja samanmiehiset kommentit
- 2) Uimahallikokemuksen tai liikuntasyrjintäkokemuksen jakavat kommentit
- 3) Muista ruumiillisten toisten liikuntakokemuksista kertovat kommentit
- 4) Lihavuuteen negatiivisesti suhtautuvat ja/tai Facebook-viestin kirjoittajaa arvostelevat kommentit

Kaksi ensimmäistä ryhmää ovat määrällisesti suurimmat ja keskityn seuraavassa lähinnä niiden käsittelyyn. Suurin ryhmistä koostuu Facebook-

päivityksen kirjoittajaa kannustavista ja hänen kanssaan samanmielisistä kommentoijista, jotka puolustavat lihavia liikkujia. Esimerkiksi nimimerkki ”Ihmisarvo myös ylipainoisille” kirjoittaa:

Jatkuvasti näihin törmää. Ylipainoisilla ei Suomessa näytä olevan oikeutta suurin piirtein edes liikkua samaan aikaan, kuin muut. Aina on joku säälivän katseensa kanssa ihmettelemässä. Yritä siinä sitten harrastaa liikuntaa kun tuijotellaan ja tirsjutaan.

Toisen ryhmän kommentteista muodostavat ne, jotka pitävät alkuperäisestä kirjoituksesta ja kertovat sen kirvoittamana lisäksi omista havainnoistaan ja kokemuksistaan vastaavanlaisista tilanteista uimahallissa liikuntaa harrastaessaan. Esimerkiksi nimimerkki ”Viisas ottaa opiksi” myötäilee Facebook-kirjoituksen kirjoittajaa ja kertoo omasta kokemuksestaan:

Juuri tuon takia en mene uimahalliin vaikka niin monet patistaa ja keuhuvat vesijumpan olevan fibromyalgialleni siis kipeille jäsenille hyväksi kuntoutukseksi. En ole missikuntoinen ja en anna sitä iloa muille. Ylipainoisena ainakin selviää alta aikayksikön kohtaamansa ihmisen sivistyksen tila. Itse he eivät sitä tajua. Onneksi on kesällä oma ranta ja oma ilo.

Nimimerkki ”Arka Juoksija” kertoo siitä, miltä tuntuu olla katseiden kohteina uimahallissa:

Olen itse ylipainoinen vesijuoksija ja aina hallissa käydessäni ”luen” muiden ajatuksia ulkonäöstäni. Luulen, että kaikki vain arvostelevat mua mielessään. Raskaudestakin on pari kertaa kysytty – vauvasta ei vaan ole tietoaakaan. Siksi on suorastaan terapeutista lukea näitä tsemppaavia viestejä eri palstoilta. Kiitos. Oma lihavuus on sairauden tuomaa, mutta osaan silti soimata siitä itseäni muidenkin edestä. Muistakaa te jotka oikeasti arvostelette lihavia: ette IKINÄ voi tietää miksi joku on lihava. Suosittelen lämpimästi, että ette myöskään mene sitä kysymään. Yksi katsekin voi satuttaa syvältä.

Monissa kommentteissa keskustelua lihavana liikkumisesta ja siihen liittyvistä kokemuksista laajennetaan myös muihin liikunnan lajeihin. Uimahallin lisäksi kuntosali mainittiin kommentteissa useimmin paikkana, jossa ”pääsee” kanssaliikkujien kommenttien, katseiden ja naureskelun kohteeksi. Esimerkiksi nimimerkki ”Jossuli” kertoo ikävistä kokemuksestaan ihmisten katseiden ja kommenttien kohteina kuntosalilla:

Minä halusin alkaa käymään kuntosalilla mutta, häpeä ja nöyryytys sai minut läheteen pois salilta kaikki pysähtyivät tuijottamaan ja nauramaan minulle muistan aina yhden nuoren pojan kommentin ootteko nähnyt valaan ennen pyöräilevän. Sen jälkeen en ole kehdannut salille mennä vaikka haluaisin. Tosi surullista.

”Jossulin” kuntoiluharrastus päättyi julkisen nöyryytyksen kokemukseen. Nimimerkki ”Läski” puolestaan kertoo pelostaan liikkua lihavana ja kokemuksistaan uimahallissa:

Olen ylipainoinen nainen ja juuri tämän vuoksi en uskalla mennä harrastamaan liikuntaa, vaikka haluaisin. Ennen pidin esim. uinnista paljon. Mutta eihän tällainen voi uimaan mennä... Siellä katseet, naurut, irvistykset kertovat, että olen todella väärässä paikassa. Lisäksi pelottaa, että ottavat kuvia, jos erehdyn vaikka salille... Onhan näitä ollut juttuja kun julkisuuden henkilökin otti kuvan salilta ja pilkkasi tätä somessa... Surullista. Ei ole ylipainoisilla ihmisarvoa enää.

”Läski” nostaa kirjoituksessaan vielä keskusteluun digitaalisten tallennusvälineiden yleistymisen ja sosiaalisen median mukanaan tuoman pelon siitä, että joutuisi kuvatuksi liikkuessaan ja mahdollisesti vielä laajemman julkisen pilkkaamisen kohteeksi. Kirjoittaja viittaa tunnettuun tapaukseen, jossa fitness-urheilijana tunnetuksi tullut nuori nainen kuvasi toista liikkujaa salilla ja julkaisi kuvan sosiaalisessa mediassa pilkallisen kommentin kera. Piilokuvauksen mahdollisuus moninkertaistaa katsotuksi tulemisen häpeän.

Nimimerkki ”Leaf-Areenalla” kertoo kokemuksistaan kuntosalilla ja kaipaa kuntosalien ohjaajien puuttumista lihaviin liikkujien kiusaamiseen:

Tämä ylipainoisille nauraminen on yleistä myös kuntosaleilla. Eräänkin kerran kuulin, kun nämä nuoret hyväkuntoiset naiset puhuivat erittäin kovaan ääneen, kuinka täällä onkin menossa pullukka-jumppat jne. Erittäin ilkeitä katseita saa myös osakseen, kun ylipainoisena yrität saada elämäsi muutosta. Onko olemassa joku oikeutus nauraa ja ilkkua niille, joilla elämä on tuonut lisäkiloja. Toki ne tulee yleensä syömällä herkkuja jne., mutta tuskin kukaan meistä ylipainoisista haluaa olla lihava, ja vielä niin että oikeus elämään katoaa ja siitä muistutetaan. Toivoisin näiltä kuntosalien ohjaajilta ripeämpää otetta tähän kiusaamiseen. Siitä puhuttaisiin jo sopimuksia tehdessä, että kaikilla on oikeus tulla kohottamaan kuntoa.

Edellä olevat kirjoittajat kertovat siitä, kuinka arvostelevan katseen pelko vaikuttaa hyvin konkreettisesti haluun harrastaa liikuntaa yleisellä kuntosalilla. On ymmärrettävää, että moni suojelee itseään ja valitsee mieluummin olla menemättä paikkaan, jossa odotettavissa on nöyryyttävää kohtelua. Artikkelia kommentoineiden joukossa lihavuudesta johtuvat negatiivinen huomio ja kommentit ovat monelle tuttuja.

Kommenteissa kuvatut tilanteet eivät kuitenkaan kaikki rajoittuneet liikunnan piiriin eivätkä ne välttämättä myöskään liittyneet vain ruumiin kokoon syrjintä- tai kiusaamisperusteena.

Kolmannen temaattisen ryhmän muodostavat kommentit, joissa nostetaan esille, kuinka huonoa kohtelua kohtaavat muutkin ihmiset, joiden vartalon ulkonäkö tai tapa liikkua poikkeaa normatiivisesta. Eri tavoin sairaat, vammaiset ja vammautuneet ruumiit sekä rintasyöpäleikkauksen arvet mainitaan kommenteissa useimmin.

Nimimerkki ”Sepelkyhky64” kertoo:

Hieman erilaisia kommentteja kuulen päivittäin käydessäni kuntosalituntini jälkeen vielä tunnin vesijuoksemassa, olen jokseenkin normaalipainoinen mutta vasen puoleni on osittain halvautunut. Kommentit liikkuvat yleensä linjalla ”Hei eiks noi vammaiset vois pysyä omissa uintivuoroissaan”? No olen antanut näiden asennevammaisten pitää mielipiteensä omanaan. Vielä tulee päivä jolloin mittani on täysi ja silloin kajahtaa.

Nimimerkki ”Voi että” kertoo:

En ole käytännössä törmännyt, mutta puheissa eri tilanteissa ylipainoiset, liikuntarajoitteiset ja omasta mielestään hitaat eivät ilkeä lähteä tilanteisiin jossa rajoitteellisuus tulee ilmi. Näitä tällaisia tapauksia on yllättävän paljon. Niille naurajille ja huomautuksia antaville, tiedättekö että se sattuu arkaan aiheeseen, moni haluaisi olla ”normaali”. Tällainen todella kaventaa mahdollisuuksia olla sosiaalinen ja kaventaa elämän mielekkyyttä.

Lihavuus ominaisuutena asettuu stigmatisoituna ruumiina tässä suhteessa jossain määrin muiden epänormatiivisina pidettyjen ruumiiden kanssa samaan ryhmään. Tämä ei ole odottamatonta, sillä erityisesti kriittisen lihavuustutkimuksen ja vammaisuuden sosiaalista mallia hyödyntävissä tutkimuksissa on havaittu tiettyjä yhtäläisyyksiä lihavien ja vammaisten kokemuksissa ja kohtelussa (esim. Cooper 1997; Harjunen 2004).

Ilta-sanomien kommenttien perusteella näyttää siltä, että negatiivisen huomion kohteeksi joutuvat kaikki ne ruumiit, jotka eivät mahdu tiukasti määritellyn normaaliruumiin raameihin tavalla tai toisella. Kyse on normaalien ja epänormaalien alueen rajojen vedosta. Ruumiin koon suhteen myös ne, joiden ruumis on kooltaan pienempi tai hoikempi kuin normaalina pidetään, ovat mahdollisia kohteita näiden sosiaalisten sanktioiden kohteeksi. Onkin havaittu, että sekä liian suurina että liian pieninä pidetyt ruumiit ovat hyvin samankaltaisen negatiivisen sosiaalisen arvioinnin kohteina (esim. Rich, Harjunen ja Evans 2006). Tämä havainnollistaa hyvin sitä, kuinka ruumiin koon suhteen normaalina pidetty ja siten sosiaalisesti hyväksyttävänä pidetty alue tai vaihteluväli on hyvin kapea ja kaikenlaisesta normatiivisesta poikkeavasta ruumiin koosta rangaistaan sosiaalisesti.

Nimimerkki ”Luuranko” kertoo kokemuksestaan tavanomaista hoikempiana liikkujana

En ole käynyt uimassa moneen vuoteen. Viimeksi ala-asteella joskus. Olen alipainoinen, ja minä yritän ja yritän saada painoa ylöspäin. Ja joskus tuntuu vaan että ei mene. Juuri tämän takia en mene uimahalliin tai ui muutenkaan kesäisin kun kaikki nauraa. Salilla pitäis käydä mutta en vaan voi sillä kaikki nauraa. Olen kokeillut ja en mene. Kesällä kun oli helteet kävelin pitkähihaisilla. Tämän se saa aikaansa kun arvostelette. Tämä rajoittaa minun elämää tosi paljon, rakastin uintia mutta en enää. Kiitokset teille.

Neljännessä huomattavan pienessä osassa kaikista kommentteista arvostellaan alkuperäisen kirjoituksen kirjoittajan toimintaa tai kommentoidaan kielteisesti lihavuutta ja lihavia ihmisiä. Nämä kommentit noudattelevat Valkendorffin (2014) havaitsemaa tavanomaista lihavuuskomentoinnin linjaa, jossa lihavuuden oletettua itse aiheutettua luonnetta käytetään perusteluna ja oikeutuksena lihavan huonolle kohtelulle. Kohde nähdään syyllisenä omaan huonoon kohteluunsa, koska hänen oletetaan itse valinneen olla lihava. Ratkaisuna huonon kohtelun ongelmaan nähdään yksilön muuttuminen eli laihduttaminen ja muuttuminen normatiiviseksi, ei muiden ihmisten oikeudenmukaisempi käytös tai ruumiiden moninaisuuden suurempi hyväksyminen. Muutama kommentoija oli sitä mieltä, että kirjoittajan olisi pitänyt puuttua tilanteeseen silloin kun se tapahtui, eikä kirjoittaa asiasta vasta jälkikäteen sosiaalisessa mediassa.

NORMATIIVISEN NAISRUUMIIN TUOTTAJAT

Ilta-sanomien kommenttikeskustelussa nimimerkki ”Ritu” kirjoittaa oman näkemyksensä siitä, miksi ihmisten ulkonäkö on jatkuvan arvioinnin kohteena:

Erittäin hyvä juttu. Minusta tämä ulkonäköön liittyvät arvostelu juontuu naistenlehtien ym. kuten muutkin ilta-päivälehdet ovat pullollaan laihdutusjutuista ja naisten ulkonäköön liittyvistä asioista kuten rintoihin, seksikkyyteen jne. Julkisesti arvostellaan julkiksen ulkonäköä jne. Tämähän ruokkii nuoria luomaan väärän kuvan että kaikkien ihmisten (naisten) pitää olla hyvännäköisiä ja samaan muottiin valettuja. Lopuksi sanoisin että ihmiset jotka arvostelevat muita sanoisin että heillä on erittäin huono itsetunto. Toisen ihmisen kunnioittaminen ja käytöstavat ovat todella menneet huonoiksi.

”Ritu” kiinnittää huomiota kommentissaan naisten ulkonäkö- ja laihduskulttuurin, naisruumiin seksuaalisointiin ja ulkonäkönormien voimakkuuteen sekä kulttuurimme pitäytyneeseen tapaan arvioida erityisesti julkisten ulkonäköä. Tämä arvioiva katse, jonka kirjoittaja yhdistää julkiskulttuuriin ei suinkaan rajoitu sinne vaan ulottuu myös tavallisten ihmisten tavalliseen arkeen. Tätä arvioivaa ja kontrolloivaa katsetta tukee selvästi ”Ritunkin” mainitsemat populaarikulttuuri ja media sukupuolituttuine ulkonäködiskursseineen. Mediadiskurssit ovat tärkeitä naisvartaloihanteen tuottajia ja sen kontrollin välineitä (esim. Bordo 1993), mutta ne eivät ole kuitenkaan yksin vastuussa niiden synnystä tai ylläpidosta. Käsitystä hyväksyttävän naisruumiin muodosta ja koosta opitaan arkipäivän järjestysten kautta ja mitä arkipäiväisimmässä ympäristöissä kuten esimerkiksi koulussa (Kosonen 1998).

Ensimmäisen kerran pohdin sukupuolen, lihavan ruumiin ja liikunnan suhdetta, kun tein jo mainittua väitöskirjatutkimustani naisten lihavuuskokemuksista 2000-luvun alussa. Keräsin tutkimustani varten suomalaisten naisten kirjoituksia ja tein teemahaastatteluita. Hyvin nopeasti aineistoa analysoidessani kävi ilmi, että erityisen tärkeä lihavaksi leimautumisen paikka oli koulu. Koulun sisästä erottui vielä lisäksi kolme tilannetta, jotka toistuivat naisten kertomuksissa erityisen merkityksellisinä ruumiin ei-hyväksyttäväksi määrittymisen kannalta: kohtaamiset kouluterveydenhuollon kanssa, välitunnit ja liikuntatunnit. Liikuntatuntien arvo liikkuvan ruumiin rajojen piirtymisessä oli selvästi suuri.

Ulla Kosonen (1998, 107), joka on tutkinut naisten koululiikuntamuistoja, on todennut, että koululiikunta merkitsee negatiivisesti ne lapset, joiden ruumis tai tapa liikkua poikkeaa normista. Tähän ryhmään lukeutuvat esimerkiksi vammaiset, lihavat, liian laihat ja kömpelöt lapset. Väitöskirja-aineistoni naisten lihavuuskokemukset tukevat Kososen väitettä. Liikuntatunnit olivat olleet monelle ahdistuksen, häpeän ja nöyryytyksen paikkoja.

Liikuntakasvatus eroaa muista koulussa opetettavista aineista siinä, että liikuntatunneilla nimenomaan ruumis on arvioinnin kohteena ja tämä arviointi on luonteeltaan normatiivista. Liikuntatunneilla ei ole arvioitavana vain ruumiin liikunnallisuus, liikuntataidot tai suorituskyky vaan myös ruumis sellaisenaan. Kosonen esittää, että koulun käytännöt ja erityisesti liikuntakasvatus opettavat lapsille normatiivisen vartaloideaalin rajat. Ruumiit ovat läsnä liikuntatunneilla suorittavina ruumiina, mutta myös niiden ulkonäkö, koko ja muoto ovat tarkkailun kohteina. Koska ruumista ja sen suoritusta arvioidaan ja pisteytetään jatkuvasti, luokittelu oikeanlaisiin ja vääränlaisiin ruumiisiin on väistämätön. Liikuntatunneilla tehtävä ruumiiden luokittelu on myös sukupuolittavaa. Kososen mukaan juuri siellä tytöille opetetaan hyväksyttävän naisvartalon ääriviivat sekä naisille sopiva tapa liikkua (Kosonen 1998, 18, 110). Tämä tarkoittaa, että tytöt oppivat kontrolloimaan sekä omia että toistensa ruumiita.

Tutkimistani naisista monet olivat kertomustensa perusteella omak-suneet varhain ymmärryksen, että liikunta ja lihavuus eivät sovi yhteen, että lihava ruumis ei ole liikkuva ruumis eikä varsinkaan hyvä siinä. Varsinkin niillä naisilla, jotka olivat olleet lihavia lapsena tai lapsesta saakka, tämä oppi oli yleensä saatu koulusta: vastenmielisyyttä liikuntaa kohtaan oli syntynyt koulun liikuntatunneilla koettujen ruumiillisten nöyryytysten ja nujertavan palautteen myötä. Kannustus liikunnan pariin oli ollut olematonta – kokemukset olivat kaikkea muuta kuin kannustavia (Harjunen 2002 ja 2009). Liikkuvan ruumiin normittaminen ja liikun-nan rajaaminen vain tietynlaisiin ruumiisiin on tullut esiin esimerkiksi liikuntakasvatuksen kyvyttömyytenä opastaa lihavia lapsia kannustavasti liikkumisessa. Normittaminen on tapahtunut ehkä tarkoittamatta, mutta tämä ideaali näyttää vaikeuttaneen epänormatiivisiksi käsitettyjen ruumiiden liikkumatilaa niin konkreettisesti kuin metaforisestikin. Lisäksi ruumiiseen perustuva sosiaalisen ulossulkemisen ja hylkäämisen ele-mentti on esiintynyt liikuntatunneilla institutionaalisesti hyväksyttynä

käytäntönä. Näitä ulossulkemisen tekniikoita käyttävät sekä oppilaat että opettajat. Yksi yleisimmin aineistossa mainittu nöyryytyksen väline on ollut joukkueiden valinta. Kokemus siitä, että ei kelpaa, on ollut hyvin henkilökohtainen ja jäänyt monelle ikäväksi liikuntamuistoksi mieleen.

LIHAVA LIIKKUJA POIS PAIKALTAAN

Lukiessani Ilta-sanomien kommenttikeskustelua pohdin, miksi tämä yksittäinen lihavaa henkilöä puolustanut kirjoitus ja sen keskiössä ollut lihava nainen sai niin suopean vastaanoton kommentoijilta. Arvostelun kärki kohdistui pääasiassa huonokäytöksiin naisiin, jotka nauroivat lihavalle naiselle julkisesti ja yleisemmin niihin ihmisiin, jotka eivät siedä erilaisuutta ympärillään. Lihavien ihmisten syyllistäminen jopa heihin itseensä kohdistuvasta huonosta kohtelusta on niin yleistä ja lihavien ihmisten julkinen negatiivinen arviointi niin normalisoitua, että kommentoijien yhteisymmärrystä naisten ilkkuvan naurun ja sanojen tuomittavuudesta voi pitää poikkeuksellisenä.

Onko niin, että lihavuuden yleisessä ymmärtämisessä olisi tapahtumassa muutosta? Jopa alkuperäisessä Facebook-päivityksessä mainitut naisetkin olivat tunnistaneeet käytöksensä epäkorrektiuden. Toisen naisen toteamus ”Ei pitäisi nauraa, kaikkihan me ollaan samanlaisia” viestii jonkinlaisesta ymmärryksestä suhteessa siihen, että ulkonäön julkinen arviointi ei ole asiallista tai hyväksyttävää.

Yksi mahdollinen selitys kommenttien suopeudelle ja naureskelevien naisten tuomitsemiselle on, että kyseisessä kirjoituksessa esiintyvä lihava nainen joutui arvioinnin kohteeksi juuri harrastaessaan liikuntaa. Moni jutun lukija todennäköisesti teki valitsevan lihavuusdiskurssin mukaisen oletuksen, että kyseinen nainen oli harrastamassa liikuntaa painonpudotamistarkoituksessa, vaikka ei voidakaan tietää, miksi nainen lopulta oli vesijuoksemassa – kysehän voisi olla esimerkiksi kuntoutuksesta, kunnan kohotuksesta ilman painonpudotusaietta tai silkasta liikunnan ilosta.

Jotkut kommentoijista nostivat esiin ilmeisen ristiriidan liikuntaa harrastaville lihaville ihmisille naureskelun vaikuttimissa. Kuten nimi-merkki ”No comprendo” sanoo:

En koskaan ole ymmärtänyt ihmisiä, jotka nauravat ylipainoisille jotka harrastavat liikuntaa. Ei tietenkään saisi koskaan nauraa, mutta liikkuvat ylipainoisethan tiedostavat ongelman, ja pyrkivät aktiivisesti sitä poistamaan. Noh, maailmasta löytyy jos jonkinlaista porukkaa.

Tai kuten ”Eijummara” toteaa:

Ei voi tajuta miksi ihmiset nauravat esim. lihaville jotka käyvät salilla jne. Pitäisi kunnioittaa sitä että tekee asialle jotain eikä vain märehdi kotona megabag sipsiä sylissä.

Näissä kommentteissa tehdään selvä oletus, että lihava liikkuu laihtuakseen. Etenkin lihaviin naisten oletetaan harrastavan liikuntaa lähinnä laihtuakseen. Koska naisten kohdalla paine normatiivisen vartalon saavuttamiseen on voimakas, laihdutuksen motiiviksi arvioidaan lähtökohtaisesti normatiivisen vartalon tavoittelu. Samalla tämä laihdutusmotiivi nähdään myös syynä siihen, miksi lihaville liikkujille ei pitäisi nauraa. Lihava liikkuja ansaitsee hyvän kohtelun, koska toimii vallitsevan lihavuusdiskurssin mukaisesti, pyrkii eroon lihavuudesta ja on siten moraalisesti arvioituna niin sanottu ”hyvä lihava”. Ajatus on hyvin ongelmallinen: liHAVAN täytyy ensin lunastaa kanssaihmistensä arvostus ja kunnioitus hyveelliseksi arvioidulla toiminnallaan.

Olen aiemmin kirjoittanut siitä, miten laihdutuspuhe voi toimia viestinä ympäristölle siitä, että lihava on tietoinen lihavuudestaan ja on tekemässä asialle jotain (Harjunen 2009). Naiset käyttävät tiettäväksi tehtyä laihtumispyrkimystään legitimoimaan lihavuuttaan: kun lihava nainen käyttäytyy vallitsevan lihavuusdiskurssin mukaisesti ja pyrkii eroon lihavuudesta, hän viestii olevansa tietoinen, että hänen ruumiinsa tulee muuttua ollakseen sosiaalisesti hyväksyttävä. Laihduttavan liHAVAN rooli onkin yksi niistä harvoista, joilla lihava voi saada hyväksyntää, myötätuntoa ja tukea ympäristöltään. Laihduttavasta liHAVASTA tulee katuva lihava (Harjunen 2009).

Alkuperäinen liHAVAA vesijuoksijaa koskeva Facebook-päivitys, Iltasanomien kommenttien kokemukset liHAVAN liikkumisesta ja käsitykset oikeanlaisesta liikkuvasta (nais)ruumiista näyttävät kaikki kiteytyvän käsitykseen arvioivasta katseesta. Vaikka kommentteissa oli myös miesten kokemuksia ja nimimerkkiä käyttävien kommentoijien sukupuolesta ei ole varmuutta, suurin osa kommentteista näytti olevan sisältönsä perusteella

naisten kirjoittamia. Naisruumis on jo muutoinkin arvioinnin kohde, mutta lihava (nais)ruumis on näiden sukupuolittuneiden normien vuoksi liikkueessaan hypernäkyvä katseen kohde ja paljas arvostelulle (vrt. Gailey 204). Viitaten Jenningsin (2010) havaintoihin lihavista naisista vaatekaupassa voidaan tulkita, että lihava nainen on liikkueessaan sosiaalisesti ja moraalisesti poissa sille vallitsevassa diskurssissa osoitetulta paikalta. Kommentein, naureskelemalla ja huomauttelulla pyritään osoittamaan lihavalle naiselle tämän paikka ruumiiden sukupuolittuneessa sosiaalisessa hierarkiassa.

Vesiliikunta ja uiminen ovat erityisellä tavalla esillä lihavuus- ja liikuntakeskustelussa. Vesiliikunta tapahtuu useimmiten olosuhteissa, joissa muita ihmisiä on paikalla ja jossa on paljastettava oma ruumiinsa muiden katsottavaksi. Lihava (nais)ruumis on erityisesti tällaisissa tilanteissa liikkueessaan hypernäkyvä, eli sillä ei ole normaaliuden positiivisessa mielessä näkymättömäksi tekevää suojaa ja vaatimus ruumiin paljastamisesta korostaa vielä tätä näkyvyyttä. Tämä hypernäkyvyys tekee suositeltavasta liikuntamuodosta, uinnista, yhden kaikkein haastavimmista ja hankalimmista lajeista lihavalle liikkujalle.

Liikkuvan lihavan ruumiin näkyvyyttä korostaa moniin liikunnan lajeihin kuten erityisesti vesiliikuntaan liittyvä pukeutuminen, joka paljastaa ruumiin katseille eri tavoin kuin tavanomainen arkivaatetus. Siksi erityisesti sellaiset liikunnan muodot, jotka vaativat uinnin tapaan ruumiin muodon paljastavaa niukkaa pukeutumista tai lajit, joissa liikutaan osana ryhmää muiden katseiden alla, vaativat lihavalta usein kohtuutonta pelottomuutta ja henkistä lujutta. Lihavuuden hypernäkyvyyden/näkymättömyyden vuoksi lihavan on voitettava ruumiiseen kohdistuva paheksunta, jotta ylipäättään voi olla lihava julkisella paikalla.

Ilta-sanomien kommenttikeskustelussa jotkut kirjoittajista ottavat kantaa pelon voittamiseen liikunnan piirissä. Näistä kommentteista käy ilmi se psykologinen ja sosiaalinen kuormitus, jota lihavana liikkuminen arvioivien katseiden alla voi merkitä. Esimerkiksi ”Ylipainoinen bodari” kirjoittaa omasta kokemuksestaan lihavana liikkujana:

Ylipainoisena todella vaikeaa lähteä tekemään asialle yhtikäs mitään. Itse päätin olla rohkea ja olla välittämättä toisten nauruista, arvostelevista katseista ja mielipiteistä. nyt 15kg kevyempänä ja matka jatkuu edelleen. Toki se on todella vaikeaa ja itsetuntoni on ajoittain nollassa. Jokainen naurava heinäseiväs ilman heiniä voi mennä nyt

itseensä. Minä sentään yritän tehdä painolleni jotakin, mutta nyt kevyempänäkään en teidän kaltaisiksenne ryhdy!

”Jokunen” puolestaan toteaa, että lihavuudesta pilkkaaminen on jokapäiväistä, mutta hän on siitä huolimatta uskaltanut kuntoilla ja kannustaa myös muita lihavia liikkumaan.

Itse olen ylipainoinen nainen ja koen pilkkaa, naureskella ym. joka päivä. Näitä naureskelijoita löytyy joka ikäryhmästä. Minä olen jo reilun vuoden käynyt salilla ja elämäntapamuutokset on kohdillaan, painoa tippunut reilu -27 kg. Salille meno oli todella korkean kynnyksen takana, mutta olen ylpeä itsestäni mitä olen saanut aikaiseksi. Nyt kaikki ylipainoiset vaan rohkeasti mukaan!!

”4n äiti, +30kg, tuleva lenkkeilijä” kehottaa ihmisiä pilkkaamisen sijaan kannustamaan lihavaa liikkujaa:

Kun näet lihavan urheilemassa, tsemppaa. Ei ole suurempaa kynnystä kun laittaa itsensä tieteen tahtoon naurunalaiseksi huonolla omalla tunnolla varustettuna.

Pelko arvioivista katseista ja tämän pelon voittaminen ovat selvästi tärkeitä tekijöitä lihavan uskaltautumisessa liikkumaan. Lihavan mahdollisuus liikkumiseen ei kuitenkaan tulisi missään nimessä riippua vain lihavan liikkujan huonon kohtelun sietokyvystä tai yksilön uskalluksesta ja kyvystä voittaa nöyryytetyksi tulemisen pelko.

Ilta-sanomien kommenttikeskustelun havaintojen perusteella näyttää siltä, että lihavia ihmisiä pidetään yleisesti yhtä aikaa sekä liikunnan tarpeessa olevina että sopimattomina liikkuvan ihmisen muottiin. Lihavien katsotaan tarvitsevan liikuntaa etenkin laihtuakseen, mutta samalla liikuntaa harrastavia lihavia ihmisiä kohdellaan liikuntapaikoissa huonosti. Paradoksi on ilmeinen: lihavan liikkujan pitäisi ikään kuin olla laihtunut jo ennen kuin aloittaa liikunnan, joka voisi mahdollisesti auttaa laihtumisessa.

Yleisesti kulttuurissamme ja siten myös liikunnan kentällä näyttää vallitsevan normatiivinen oletus liikkuvan ihmisen ulkomuodosta, joka on hoikka ja atleettinen. Tämänkaltainen käsitys on vahingollinen monella tapaa. Ensinnäkin se voimistaa käsityksiä siitä, että lihava ruumis on aina huonokuntoinen, sairas ja liikkumaton. Toiseksi se leimaa lihavat ihmiset

liikkumattomiksi ”sohvaperunoiksi”, liikkuvatpa he tai eivät, sekä tuottaa ja vahvistaa ennakkoluuloja ja moraalista halveksuntaa heitä kohtaan.

Positiivisen tai samaistuttavan mallin puuttuminen lihavasta liikkuvasta ihmisestä, eli lihavien liikkujien kulttuurinen näkymättömyys, vahvistaa myös käsitystä siitä, että liikunnan harrastaminen etenkin julkisella paikalla on sallittua vain niille, joiden sopusuhtaisten ja atleettisten ruumiiden oletetaan kertovan jo valmiiksi liikunnallisesta elämästä. Tästä kertovat esimerkiksi lihavien liikkujien kokemukset pilkallisista kommentista ja syrjinnästä liikunnan parista. Näyttää siltä, että lihavat liikkuvat ruumiit on tavallaan hyvin konkreettisesti siivottu näkymättömiin niin konkreettisesti liikuntakulttuurin kentältä kuin yleisesti jaetuista mielikuvista. Liikkuminen ja lihavuus on näin jo lähtökohtaisesti määritetty toisensa pois sulkeviksi tekijöiksi.

Tässä artikkelissa olen käsitellyt pääasiassa lihavaa naisruumista, mutta Ilta-sanomien keskusteluun osallistuneissa on myös miehiä, ja kirjoittajat kertovat myös muihin ruumiillisiin ominaisuuksiin kohdistuvasta kommentoinnista. Esimerkiksi eri tavoin vammaiset ja vammautuneet ruumiit tai rintasyöpäleikkauksen jättämät arvet esiintyvät tekijöinä, joita on kommentoitu epäasiallisesti ja osoitettu paheksuntaa katsein. Nämä kertomukset vahvistavat entisestään käsitystä siitä, että liikunnan tila ei ole riittävän inklusiivinen, että tietynlaisten ruumiiden läsnäolo julkisessa tilassa koetaan epämiellyttäväksi. Tämä on haaste niin liikunnan ammattilaisille, kanssaliikkuville kuin yhteiskunnalliselle keskustelullekin. Kuinka voisimme rakentaa kuntoliikunnasta aidosti tasa-arvoisen tilan, joka ei sulkisi ulos vaan kutsuisi ihmisiä luokseen heidän sukupuolestaan, ruumiin ulkomuodostaan tai oletetusta terveydentilastaan riippumatta?

Kuten nimimerkki ”Pyllykkä” sanoo:

Mielestäni kaikkien meidän lihavuuden tai muun asian takia pilkattujen tulisi kerääntyä uimahalleille ja täyttää ne juuri sellaisina kuin olemme. Ja sitten vielä niin, että keskittyisimme vain siihen omaan tekemiseen eikä muiden tuijotteluun. Mehän nimittäin tiedämme miltä tuijottelu, osoittelu, naureskelu ja pilkka tuntuvat.

Äijäjooga sukupuolen ja iän neuvottelun kenttänä

Hanna Ojala

Joogan harjoittaminen on Suomessa nykyisin erityisen suosittua, arvioiden mukaan suosituimpaa kuin missään muussa maassa väkilukuun suhteutettuna (Puustinen 2014, Puustinen, Rautaniemi & Halonen 2013). Suomessa 2010-luvulla koettu ”joogabuumi” on osa globaalia, fitness-kulttuuriksikin nimettyä ilmiötä. Siinä ruumiillisen kunnon ja terveyden rinnalle tulee harjoittajan mieli ja harjoittamisen kohteeksi tulee ihminen psykofyysisenä kokonaisuutena. Osana fitness-kulttuuria erityisesti itämaisista ruumiintekniikoista, henkisydestä ja filosofioista on muovattu jokapäiväisiä liikuntamuotoja. Kyse on taijin, pilateksen ja joogan kaltaisista harjoituksista, joissa yhdistyvät fyysinen liike ja henkinen keskittyminen ja joiden tavoitteena on rauhallinen ja rentoutunut mielen ja ruumiin kokonaisuus (Humberstone & Cutler-Riddick 2015, Koivunen & Ojala 2014, Markula 2004).

Fitness-kulttuuria, kuten ylipäänsä 2010-luvun globaalin pohjoisen kulttuuria luonnehtii se, että liikuntamuotojen ympärille pyritään rakentamaan laajempia elämäntavallisia brändejä, tuoteuniversumeja ja kulutuskulttuuria (Atkinson 2010, Koivunen & Ojala 2015, Lewis 2008, Puustinen 2014, Puustinen, Rautaniemi & Halonen 2013, Rautaniemi 2015). Myös joogan harjoittajalle on nykyisin ohjattujen ryhmäliikuntatuntien lisäksi tarjolla joogaamiseen tarkoitettuja vaatteita ja varusteita, kirjoja, lehtiä ja tallenteita, lomamatkoja ja retriittejä sekä joogalla brändättyjä itsehoitotuotteita. Kyse ei siis ole vain yksittäisistä mieli-ruumis-harjoitteista tai liikuntamuodoista vaan kaupallistetuista liikuntatuotteista.

Äijäjooga on yksi 2000-luvulla rakennettu liikuntatuote. Nimensä mukaisesti äijäjooga on miehille suunnattua asentojoogaa ja sen julki-lausuttuna tavoitteena on madaltaa miesten kynnystä osallistua ”naisten liikuntalajiksi” miellettyyn joogaan (aijajooga.fi). Vaikka äijäjoogaa markkinoidaan kaikille miehille, sen harrastajakunta koostuu pääasiassa keski-ikäisistä ja sitä vanhemmista miehistä. Tätä kautta äijäjoogakin yhdistyy

toiseen 2000-luvulla globaalien pohjoisten kontekstissa voimistuneeseen ilmiöön eli aktiiviseen ikääntymiseen (*active ageing*) ja terveysliikunnan korostamiseen osana sitä (Hartmann-Tews 2015, Tulle 2008a, Tulle & Dorrer 2012).

Onnistunut ikääntyminen (*successful ageing*) määrittyy nykyisin ennen muuta aktiivisena ikääntymisenä (Katz & Calasanti 2015) ja liikunnan harrastaminen on yksi tapa osoittaa aktiivisuuttaan. Monipuolisesti tehtynä liikunta tukee ikääntyessä fyysisen toimintakyvyn säilymistä ylläpitämällä lihassmassaa, koordinaatiokykyä, tasapainoa ja liikkuvuutta sekä ehkäisemällä liikalihavuutta. Esimerkiksi joogaa pidetään sen kehon hallintaa harjoittavien ja liikkuvuutta ylläpitävien ominaisuuksien vuoksi hyvänä ikäihmisten liikuntamuotona (Humberstone & Cutler-Riddick 2015, Jauhiainen 2012, Roland, Jakobi & Jones 2011). Lisäksi ryhmäliikuntana oman kehon kuunteluun ja sisäänpäin kääntymiseen perustuva jooga voi tarjota erityisesti miehille kilpailuvapaan liikkumisen areenan (Atkinson 2010, 1256). Liikunnalla nähdään myös mahdollisuuksia ehkäistä ikääntymisen altistamia sairauksia, kuten sarkopeniaa, sydän- ja verisuonitauteja ja osteoporoosia (Tulle & Dorrer 2012). Säännöllinen liikkuminen ja harjoittelu saattavat lykätä ulkopuolisesta avusta riippuvaiseksi tulemistä vanhuudessa.

2010-luvun Suomessa on kulttuurisia virtauksia, jotka kannustavat ihmisiä huolehtimaan hyvinvoinnistaan, terveydestään ja ulkonäöstään harrastamalla nimenomaan fyysisen liikkeen ja mielen keskittämisen yhdistäviä liikuntamuotoja. Tässä artikkelissa tarkastelen sitä, millaisen kontekstin nämä virtaukset luovat eri-ikäisille miehille harrastaa joogaa ryhmäliikuntana. Rajaan tarkasteluni erityisesti ikään ja sukupuoleen. Etnografiseen aineistoon perustuen analysoin sukupuolta ja ikää eronteon kategorioina äijäjoogassa ja joogan ryhmäharrastamista hierarkioiden rakentamisen kenttänä. Artikkelin lopuksi kommentoin tulosteni pohjalta ikääntymisen kehyksessä käytävää keskustelua terveysliikunnasta.

Tarkasteluni kontekstina on modernia joogaa ja liikunnan sukupuolta koskevat keskustelut. Jaan myös tämän kirjan lähtökohtana olevan ajatuksen siitä, että vaikka nykyisin kaikilla on periaatteessa tasavertaiset mahdollisuudet liikunnan ja kuntourheilun harrastamiseen, kulttuuriset normit muun muassa sukupuolesta, iästä ja ruumiillisesta kyvykkyydestä estävät usein yhdenvertaisen osallistumisen. Otan vakavasti myös feministisen urheilututkimuksen osoittaman kritiikin urheilun miehisestä

normista ja kulttuurisesti maskuliinisina pitämiemme ominaisuuksien (mm. voima, kestävyys, aggressiivisuus, kivun sietäminen, rationaalinen pelinlukutaito) ensisijaisesta asemasta urheilussa. Tämän pohjalle rakentuva urheilun sukupuolijärjestys (Liston 2006) näkyy niin koulujen liikuntatuntien tytöille ja pojille suunnatussa lajivalikoimassa (Berg 2010), vapaa-ajan harrasteliikunnassa (Herrala 2015; tässä teoksessa, Tiihonen 2013) kuin kilpaurheilussa (Pirinen 2006, Turpeinen, Jaako, Kankaanpää & Hakamäki 2011). Siitä huolimatta, että liikunta *yleisesti ottaen* määrittänyt miehisen toiminnan kenttänä, liikuntalajien vahvan sukupuolittumisen vuoksi miehinen ensisijaisuus ei suoraviivaisesti tarkoita miesten etuoikeutta kaikilla liikunnan kentillä tai kokemusta etuoikeudesta. Myös miehet joutuvat neuvottelemaan paikastaan liikunnan kentillä, erityisesti silloin, kun kyseessä on naisten lajiksi mielletty liikuntamuoto.

MODERNI JOOGA JA SUKUPUOLI

Joogan kulttuurihistoria ulottuu tuhansien vuosien taakse Intiaan, jossa jooga teknologiana on ollut osa yleisintialaista kulttuuriperinnettä. Pääasiassa fyysisiin asentoharjoituksiin perustuva jooga, josta nykyisin puhumme, ja jota tässä artikkelissa tarkastelen, on niin kutsuttua modernia joogaa. Moderni jooga alkoi kehittyä 1900-luvun alkupuolella intialaisen hatha-joogan asentoharjoituksen ja länsimaisen liikunta- ja terveyskulttuurin kohdatessa. Voimistelun ihannointi ja luonnonparannusmenetelmien suosio terveyden edistäjinä yhdistyivät luontevasti joogan asentoharjoituksiin, ja sitä alettiin levittää ympäri maailman yleispätevänä terveysliikuntana (Ketola 2008, 174–175). Samalla esimoderniin joogaan kiinteästi liittynyt uskonnollisuus karsittiin modernista joogasta, ja siitä alettiin puhua pikemminkin filosofiana (Ketola 2008, 177, Rautaniemi 2015, 262).

Vaikka moderni jooga on ollut alusta alkaen hyvin kansainvälistä, sen laajamittainen leviäminen lännessä ajoittuu 1950–1970-luvuille (Puustinen 2014, Rautaniemi 2015). Myös Suomeen jooga rantautui 1960-luvun lopulla, vaikka se olikin ollut pienen piirin harrastus jo 1900-luvun alusta saakka (Repo 2011). Modernin joogan levitessä länteen alkoi muotoutua uusia joogasuuntauksia, kun lähinnä Yhdysvaltoihin muuttaneet intialaiset joogit ja Intiassa joogaoppinsa saaneet länsimaalaiset alkoivat kehittää omia versioitaan modernista asentojoogasta. Käynnistyi

myös orastava joogan kaupallistaminen, kun joogasuuntauksien kehittäjät alkoivat julkaista opetuksiaan kirjallisuuden ja tallenteiden muodossa, tehdä joogaan liittyviä televisio-ohjelmia ja varsinkin Yhdysvalloissa perustaa kaupallisia joogasaleja. (Rautaniemi 2015.) Euroopassa joogaa opetettiin pääasiassa joogayhdistysten kautta. Esimerkiksi Suomen Joogaliitto perustettiin vuonna 1967 koordinoimaan joogaopetusta Suomessa. Suomessa ensimmäiset kaupalliset joogakoulut perustettiin 1990-luvulla, ja 2000-luvulla joogan fyysisesti vaativat muodot, kuten astanga-jooga, ovat levinneet kuntosaleille. (Ks. suomalaisesta joogahistoriasta Rautaniemi 2015 ja Repo 2011.)

Sittemmin on kehitelty kymmeniä modernin asentojoogan erilaisia muotoja. Kuten Liina Puustinen (2014, 304) toteaa, moderni jooga ei ole yhtenäinen oppijärjestelmä, vaan monimuotoinen ja myös sisäisesti ristiriitainen globaalien virtausten – ei vähiten kapitalismin ja uusliberalismin – mukana muuttuva kulttuurinen ilmiö. Yhdestä asiasta ollaan kuitenkin suhteellisen yksimielisiä. Jooga ei ole uskontoa, mutta se ei ole myöskään pelkkää liikuntaa. Moderni jooga on individualistisella henkisyydellä ja intialaisella mytologialla muista liikuntalajeista erottuva brändi (Puustinen, Rautaniemi & Halonen 2013, 24, Atkinson 2010, 1256).

Ryhmäliikuntana jooga kutsuu erityisesti naisia. Arvellaan, että globaalisti 70–80 prosenttia joogan harrastajista on naisia (Ketola 2009, Puustinen 2014, Rautaniemi 2015). Tämä kuvaa nimenomaan modernia joogaa, sillä intialaisessa perinteessä jooga on ollut miesten asia, ja joogan juuret korostavat harjoituksen maskuliinista luonnetta. Matti Rautaniemi (2015, 235-236) selittää modernin joogan sukupuolistumisen taustalla olleen kaksi yhteiskunnalliskulttuurista syytä. Ensinnäkin Yhdysvaltoihin rantautuessaan joogatunnit järjestettiin päivisin, jolloin niihin pystyivät osallistumaan pääasiassa työelämän ulkopuolella olleet kotirouvat. Toiseksi 1900-luvun alkupuoliskon liikuntakulttuurissa miesten oletettiin kehittävä voimaa ja kestävyyttä ja naisten notkeutta ja rentoutta. Näin ollen naisten oli helpompi omaksua voimistelulliseksi katsottu jooga kuin miesten. Lisäksi joogan lupaus kauniista vartalosta on oletettavasti houkutellut nimenomaan naisia lajin pariin (Puustinen 2014, Repo 2011). Myös valtaosa joogan markkinoinnista on suunnattu naisille (Puustinen, Rautaniemi & Halonen 2013).

Edellisten lisäksi olemme Tuija Koivusen (Ojala & Koivunen 2013, 43) kanssa esittäneet, että Suomessa yksi keskeinen syy siihen, miksi jooga

on ollut naisten harrastus, on se, että naisten liikuntaseurat ja naisvoimistelijat ottivat jo varhain joogan ohjelmistoonsa. Myös laajamittaisesta joogatarjonnasta perinteisesti vastanneet vapaan sivistystyön organisaatiot eli kansalais- ja työväenopistot ovat nimenomaan keski-ikäisten naisten suosimia harrastuspaikkoja.

Kuten Virve Repo (2011, 57–58) toteaa, naisvaltaisen henkisyttä korostavan ja voimistelua muistuttavan liikuntaharrastuksen aloittaminen voi olla monelle miehelle vieras ajatus ja sosiaalisesti hyväksyttävän kynnyksen takana. Arto Tiihonen (2013, 185) puolestaan esittää, että jooga saattaa herättää miehissä tunteen, että heidän miehisyytensä olisi jollakin tavalla vaihtoehtoista suhteessa liikuntakulttuurissa vallitsevaan kilpailullisempaan mieheyteen. Esimerkiksi Kerttu Hannulan (2008, 55) tutkimukseensa haastattelemista miesjoogaohjaajista osa oli aikanaan aloittanut joogaamisen itsenäisesti kirjan avustamana. Tähän saumaan on 2000-luvulla kehitetty äijäjooga: helpottamaan miesten osallistumista ryhmämuotoiseen joogaan.

Äijäjoogaa markkinoidaan hyvin miestapaisesti ja siinä hyödynnetään stereotyyppisiä kulttuurisia käsityksiämme sekä miesten fyysisyydestä että joogasta liikuntamuotona: ”Mitä jäykempi äijä, sitä soveliaampi äijäjoogaryhmään”, ”Ei valaistumista vaan venytyksiä oman hengityksen tahdissa”, ”Pyrkimyksenä ei ole seistä päällä vaan tukevasti jaloilla”, ”Venytyksiä, hengitys-, keskittymis- ja tasapainoharjoituksia kilpailuvapaalla vyöhykkeellä”, ”Ei uskontoa, ei mystiikkaa”.¹ Äijäjoogaa on nykyisin tarjolla niin vapaan sivistystyön organisaatioissa, yksityisillä joogakouluilla kuin joogayhdistysten puitteissa, ja varsin tasaisesti ympäri maata. Saatavilla on myös äijäjoogatalenteita ja -nettivideoita sekä retriittejä.

Äijäjooga ei ole varsinainen joogamuoto, vaan tietyille kohderyhmälle – miehille – suunnattua asentojoogaa. Äijäjoogaa ohjaavan opettajan taustasta riippuu millaiseen joogaperinteeseen kytkeytyvää joogaa hän ryhmälleen vetää. Äijäjoogan ”isä” Veikko Tarvainen (2011, 17) kirjoittaa Suomen Joogalehden puheenvuorossaan, että ”[o]n hyvä, että eri ohjaajat ohjaavat äijäjoogaa enemmän ja vähemmän eri tavalla. Toiset ohjaavat väkevämmin, toiset lempeämmin. (...) MUTTA näen kyllä niin, että pysähtymisen, hidastamisen, hiljentämisen, ei-suorittamisen, ei-kilpailemisen ja suorastaan ei-tekemisen ohjaaminen on tärkeimpiä tehtäviä äijäjoogassakin” (kapiteelit alkuperäiset). Tarvainen jatkaa: ”On myönteistä, että joillain paikkakunnilla myös naiset ovat ohjanneet

äijäjoogaa. Se on sujunut hyvin. Monille miehille on tärkeintä se, että ainakin valtaosa on äijiä, että he eivät ole pienenä vähemmistönä notkean naisjoukon keskellä. Ohjaajan sukupuolella ei ole niin suurta väliä.”

Mieheyden ja joogan välinen ongelmallisuus näyttää ensisijassa kiteytyvän normatiivisena pidetyn kankean miesruumiillisuuden ja oletetusti feminiinistä notkeutta vaativan harjoituksen epäsuhtaan. Oletus on, että kankea mies ei voi ainakaan sekaryhmässä suoriutua joogasta ilman sukupuoleen kohdistuvaa häpeää. Tarvitaan siis vain miehille tarkoitettuja joogaryhmiä, jotta sukupuolten välinen vertailu vältettäisiin. Tämä ei tietenkään estä häpeän kokemuksia suhteessa toisiin miesruumiisiin, kuten jatkossa esittämässäni analyysissa todetaan, mutta joogan lajiluonteeseen liittyvää kilpailemattomuutta korostamalla voidaan vähentää miesten keskinäistä vertailua. Mielenkiintoista kuitenkin on, että kilpailemattomuuden korostaminenkaan ei näytä estävän sukupuolten välistä vertailua.

ETNOGRAFINEN AINEISTO JA ANALYYSI

Artikkeli perustuu miehiä, ikääntymistä ja yhteisöllisyyttä tarkastelevaan etnografiseen tutkimukseeni, jonka yhden kentän muodostaa jooga kulttuurisena ilmiönä. Tässä artikkelissa käyttämäni haastattelu- ja havainnointiaineisto on tuotettu vuosina 2012 ja 2013 kahdessa pirkanmaalaisessa äijäjoogaryhmässä. Kahdeksan kuukauden mittaisen kenttäjakson aikana havainnoin 30 äijäjoogatuntia, joista seitsemällä kerralla osallistuin myös itse joogaharjoituksen tekemiseen. Lisäksi haastattelin 19 äijäjoogan harrastajaa, kuusi äijäjoogaohjaajaa ja keräsin äijäjoogaa ilmiönä kontekstoivan dokumenttiaineiston. Dokumenttiaineisto koostuu pääasiassa tekstimuotoisista sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleista, internetsivustoista ja kurssikuvauksista, mutta käytössäni on myös äijäjoogasta julkaistuja videoita (DVD) ja äijäjoogatunneilla itse ottamiani valokuvia. Tässä artikkelissa esittämäni analyysi kohdistuu pääasiassa äijäjoogien haastatteluihin. Lisäksi käytän havainnointi- ja dokumenttiaineistoa taustoittamaan ja kontekstoimaan analyysia.

Havainnoimani äijäjoogaryhmät olivat ei-kaupallisen toimijan järjestämiä. Osallistumismaksu perittiin lukukausiperustaisesti ja esimerkiksi yksityisiin joogakouluihin verrattuna lukukausimaksu oli edullinen. Tunnit järjestettiin ilta-aikaan koulun liikuntasalissa. Havainnoimilleni

joogatunneille osallistui keskimäärin 20 miestä, mutta osallistujamäärä vaihteli kertakohtaisesti 10 ja 25 miehen välillä. Jokaiselta edellytettiin omaa alustaa ja mukavia venyttelyyn soveltuvia vaatteita, mutta muuten erityisiä vaatimuksia tai sääntöjä ei ollut.

Haastattelemani 19 äijäjoogia edustivat varsin hyvin havainnoimiani joogaryhmiin osallistujia. Nuorin haastateltavista oli 29-vuotias ja vanhin 74-vuotias (mediaani oli 58 vuotta). Kymmenen haastateltua oli eläkkeellä ja yhdeksän työelämässä. Haastateltavista yhtätoista voi määritellä taustaltaan keskiluokkaiseksi ja kahdeksaa työväenluokkaiseksi. Kaikki haastattelemani miehet olivat aloittaneet joogan nimenomaan äijäjoogassa ja harrastaneet sitä haastatteluhetkellä muutamasta kerrasta neljään vuoteen. Jotkut miehistä olivat äijäjoogan aloittamisen jälkeen innostuneet kokeilemaan joogaamista myös sekaryhmissä ja muutama kävi äijäjoogan lisäksi viikoittain myös jossakin toisessa joogaryhmässä. Valtaosa miehistä kuitenkin joogasi kerran viikossa äijäjoogaryhmässä. Tieto äijäjoogasta oli saatu pääasiassa kuulopuheiden ja lehtijuttujen kautta. Moni oli lähtenyt kokeilemaan äijäjoogaa jonkun äijäjoogaa jo harrastavan tutun miehen kannustamana. Myös joogaa harrastaneet puoliset olivat saaneet houkuteluksi miehiä äijäjoogan pariin.

Tatjana Jauhiais (2012) tutkimien äijäjoogaajien tavoin myös haastattelemieni miesten kertomat syyt äijäjoogan aloittamiseen kytkettyivät pääasiassa kehon huoltamiseen liittyviin seikkoihin. Kokemus ikääntymisen myötä jäykistyvästä kehosta oli herättänyt halun alkaa venytellä ohjatusti. Osa äijäjoogaajista harrasti paljon myös muuta liikuntaa, erityisesti palloilulajeja, joiden vammautumisriskiä pyrittiin kontrolloimaan joogaamalla. Joillakin oli myös terveysongelmia, joiden vuoksi joogaa rajumman liikunnan harrastaminen ei enää ollut mahdollista. Fyysisen puolen lisäksi äijäjoogaa harrastettiin, jotta ”oppis oleen hiljaa itensä kanssa”, kuten eräs haastateltava asian kiteytti.

Lähestymistapaani aineistoihini voi nimittää teoreettisesti informoiduksi mutta aineistopainotteiseksi analyysiksi. Analyysiprosessissani tämä on tarkoittanut muun muassa sitä, että sukupuolen tarkastelun lähtökohta on teoreettinen ja käsitteellinen, kun taas kysymys iästä on asettunut pikemminkin aineiston kautta. Olen toisin sanottuna sitoutunut analyysissani ajatukseen siitä, että sukupuoli on tekemisen asia ja että esimerkiksi puhuessamme emme voi olla sukupuolen ulkopuolella (ks. esim. Butler 1990). Näin ollen sukupuolen voi ikään kuin ”lukea ulos” esimerkiksi haastattelupuheesta,

vaikka siinä ei sukupuolesta eksplisiittisesti puhuttaisikaan (Pietilä 2008). Sama pätee tietenkin myös ikään. Tässä artikkelissa olen kuitenkin ollut iän suhteen enemmän uskollinen aineistolle ja ottanut analyysiin mukaan nimenomaan niitä haastattelujen kohtia, joissa eksplisiittisesti puhutaan joko itsestä tai muista tietyn ikäkategorian edustajina.

Tarkemmin sanoen lukutapani on diskursisianalyttinen (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016). Olen kiinnostunut siitä, miten miehet sovittelevat haastatteluissa omaa joogaamistaan yleisenä pidettyyn ajatukseen joogasta naisten liikuntamuotona ja millaisin tavoin äijäjoogan ajatusta ja käytäntöjä rakennetaan niin haastatteluissa kuin dokumentti- ja havainnointiaineistoissakin nimenomaan miesryhmässä tapahtuvana joogana. Oletukseni on, että miesten on jollakin tavalla otettava kantaa kulttuuriseen käsitykseen joogasta feminiinisenä tekemisenä ja että tällä on seurauksensa myös niihin tapoihin, joilla miehet jäsentävät itseään joogaavina miehinä ja äijäjoogaa ryhmäliikuntana. Analyysissäni olenkin kiinnittänyt huomiota erilaisiin sanallistamisen ja jäsentämisen tapoihin ja niiden kautta avautuviin laajempiin kulttuurisesti jaettuuihin sukupuolistuneisiin tai ikäistyneisiin päättelyn logiikoihin ja tulkintakehyksiin, jota vasten yksittäiset selonteot tulevat ymmärretyiksi.

Aloitan artikkelini empiirisen osuuden tarkastelemalla joogan viritämää sukupuoleen liittyvää erontekoa naisten ja miesten välillä. Tämän jälkeen siirryn analysoimaan sukupuolen ja iän välistä erontekoa ja yhteenkietoutumista nuorten miesten ja vanhojen miesten kesken. Pyrin niin tiheään etnografiseen kuvaukseen (esim. Huttunen 2010) kuin se artikkelimitassa on mahdollista.

MIEHENÄ JOOGAAMASSA, ÄIJÄJOOGAA RAKENTAMASSA

Kaikki haastatteleman ja joogatuntien havainnoinnin yhteydessä jututtamani miehet tunnistivat joogan nimenomaan naisten liikuntamuotona ja kertoivat sen vaikuttaneen omaan joogan harrastamiseen aloittamiseen. Vähintäänkin asiaa oli pitänyt mieltä ja tehdä itsensä kanssa selväksi, miten tulisi reagoimaan siihen, että ”se asenne yleensä on, että hupparihousuissa siellä hypitään, ballerinat, että akkojen hommaa”. Osa kertoi suoraan, etteivät olisi koskaan aloittaneet joogaamista, jos äijäjoogaryhmää

ei olisi ollut tarjolla. Jonkinasteinen kynnys oli ollut olemassa, osalla korkeampi osalla matalampi, ja sen ylittämisen oli mahdollistanut vain miehille tarkoitettu joogaryhmä.

Joogan ja mieheyden kulttuurisen ristiriidan kerrottiin vaikuttavan myös siihen, missä tilanteissa ja kenelle omasta joogaharrastuksesta kerrottiin. Joogaamisesta ei haluttu tehdä numeroa, mutta sopivan tilanteen tullen ”mä suoranaisesti mainostan, että se on hyvää hommaa”, kuten Veikko (65 v.) asiasta totesi. Tosin mainostamisen tapaa piti miettiä, sillä ”jos mää kertaisin, et siellä alotetaan näillä oomeilla [aloitusmantra Om], ni kyllä moni alkas hymyileen”, Veikko jatkaa.

Toisaalta miesten omaa tilannetta oli helpottanut kokemus siitä, että ”äijäjoogaa ei pidetä niin vaikeena ja niin tosissaan otettavana kuin esimerkiksi astangaa”, kuten Markku (58 v.) asian esitti: ”Et äijäjooga on ainaki miesporukassa ihan hyväksyty.” Myös joogan taustoihin tutustuminen oli helpottanut oman suhteen luomista joogaan: miehet olivat panneet merkille sen tosiasian, että historiallisesti jooga ”on ollu nimenomaan miesten juttu, mutta kun se on tuotu tänne länsimaihin, nin naiset on siihen ensimmäisenä jääny kiinni” (Erkki 56 v.).

Kun haastateltavat kuvasivat äijäjoogaa joogaamisen muotona, se tehtiin usein suhteessa ”naisten joogaksi” määriteltyyn joogaamisen tapaan. Puhun ”naisten joogasta” lainausmerkeissä korostaakseni sen konstruktioluonnetta. ”Naisten jooga” on nimenomaan haastateltujen miesten omien joogaan liittyvien kokemusten ja joogaan liitettyjen kulttuuristen käsitysten pohjalta rakentama kategoria, jota vasten äijäjoogan kategoria tuotetaan. 65-vuotias Veikko kertoo seuraavassa kokemuksistaan äijäjoogasta suhteessa ”naisten joogaan”, siis ryhmämuotoiseen joogaan, johon ”vaimoki pääsi mukaa”.

Veikko (65 v.): Viime talvena mää kävin [joogaamassa, paikan nimi]. Mut se oli mun mielestä nin paljon vetelämpää. Ku se oli semmone mihin vaimoki pääsi mukaa. Et mentii yhdessä.

Hanna: No miten se sit eros?

Veikko: Noo se oli nin paljon löysätahtisempaa ja vetelää. Et se oli melkein pelkkää hengittelyä. Et se ei tuntunu missää. Et jätin sen sit. Et nyt en oo siä käyny.

Hanna: Nii äijäjoogassa ei oo sit pelkkää hengittelyä?

Veikko: Ei, et siellä ne venytykset ja taivutukset ja liikesarjat ni ne tuntuu vähän enemmän just kropassa. Et se on ihan oikeeta venyttelyä. Et tua [paikassa] oli semmosta, et nosteltii vähän jalkaa.

Veikon puheessa rakentuu vahva vastakkainasettelu äijäjoogan ja sekaryhmässä tapahtuneen joogan välille. Vaikka Veikon puheen kohteena ollut joogaryhmä oli sekaryhmä, vaimon osallisuuden esiin nostamisella Veikko kytkee sekaryhmässä tehdyn joogan nimenomaan (ikäntyville) naisille soveltuvaksi fyysisesti vähän kuormittavaksi ja hengitystä korostavaksi henkiseksi ”naisten joogaksi”. Sekaryhmässä tehty jooga ei ollut Veikon mielestä ollut fyysisesti riittävän haastavaa hänen kaltaisellen miehelle, vaan määrittyi ”pelkkänä hengittelynä” ja ”jalkojen nosteluna”. Äijäjooga sen sijaan näyttäytyy Veikolle ”oikeana venyttelynä, joka tuntuu kropassa” ja josta on näin ollen ”vetelyys” kaukana. Äijäjoogan keskeiseksi elementiksi muodostuu riittävä fyysinen haastavuus ja tehokas tekeminen sekä näiden tuottamat rasituksen tuntemukset kehossa.

Veikon puheenvuoroa voi lukea myös erontekona joogaan henkisenä harjoituksena. Veikolle jooga on nimenomaan liikuntamuoto, ei hengitysharjoituksiin perustuva henkinen harjoitus, ja siten joogan oikeanlaiseksi määrittymisen kehiksenä on fyysisten asennoharjoitusten tuottama tunne ja vaste. Eija Leppävuori (2013, 47) onkin todennut, että mitä vahvempi on joogaajan ruumiillinen fokus, sitä tiukemmin hänen jalkansa pysyvät matossa eikä joogaharjoitukseen sisältyvä henkinen ulottuvuus näin uhkaa joogaajaa.

Olemme Tuija Koivusen (Koivunen & Ojala 2014) kanssa väittäneet, että naisille suodaan vakavampi suhtautuminen joogaan kuin miehille. Miehiltä jooga vie helposti uskottavuutta juuri miehinä, varsinkin jos he tulevat korostaneeksi joogan pehmeitä puolia: henkisyyttä ja tunteita. Eronteossa henkiseen oli kuitenkin nähtävissä myös säröjä, kuten neljä vuotta äijäjoogassa käyneen Ension (71 v.) pohdinnoista käy ilmi: ”Aluks aattelin siitä [joogasta], että mennään ny sinne venytteleen. Mutta on siinä kyllä jotain muutakin. Semmonen rentouuttava henkinen puoli. Vaikka en mä o siinä vielä päässy kovin syvälle. Mutta kyllä mä uskon, että se hoitaa sitten kyllä mieltäkin.”

Vaikka fyysisistä haastavuutta ja tehokkuutta korostetaankin haastateluissa äijäjoogan keskeisenä pirteenä, yhtä tärkeänä äijäjoogan ulottuvuutena pidetään suorittamisen pakon ja kilpailun puuttumista. ”Me miehet tupataan oleen vähän semmosia, että sitä kilpailua tulee. Mut siä on pääasia se nollaaminen. Jos sää kilpaillet ja suoritat, ni sä et voi nollata”, kuten Erkki (56 v.) asiasta toteaa. Myös Markun (58 v.) kokemus siitä, että ”kukaan ei prässää, kyllä opettaja tulee korjaan, jos oot ihan väärinpäin

siellä, mut muuten ei kukaan puutu” oli haastateltujen keskuudessa jaettu positiivinen kokemus. Kilpailuvapaan ilmapiirin kerrottiin tuottavan myös kokemusta siitä, että ”siä ei tarvi hävetä, jos ei pääse johonki asentoon. Et kukaan ei siä kuittaile, et mikä sää oot”, kuten Kari (65 v.) esittää. Joogaminen oli vaatinut varsin kokonaisvaltaisen uuden asenteen opettelua suhteessa liikuntaan. Kuten Michael Atkinson (2010, 1258) toteaa, kyse on aiemmin opitusta perinteisestä liikuntasuhteesta irti päästämisestä ja ”rationaalisen kilpailevan miessubjektin dekonstruktiosta”.

Tehokkuuden korostamisen ohella eroa ”naisten joogaan” tehtiin myös ryhmän ilmapiiriin liittyvänä asiana. Seuraavassa Ollin puheenvuorossa korostuu Veikon puheen tavoin äijäjooga fyysisen tekemisen ympärillä tapahtuvana asiana. Äijäjoogassa ollaan nimenomaan liikuntaa harrastamassa, ei sosiaalisista lähtökohdista käsin keskustelemassa tai kaveeraamassa.

Olli (58 v.): Mä oon aina ollu laiska venyttelee, vaikka mä oon paljon liikuntaa harrastanu. Et tää tuntu hyvältä ja jäin aika pian koukkuun. Et oon kyllä tykänny. Et mielelläni kävisin kolmeki kertaa viikossa nyt ku aikaa on [jäänyt paria kuukautta ennen haastattelua eläkkeelle]. Tossa mä joskus kävin [urheiluseuran] joogassa, mut se oli liikaa naisjooga.

Hanna: (naurahtaa) Mitä on naisjooga?

Olli: (nauraa) Noh, vähän dramatisoin, mut tota ensinnäki mä olin ainoo mies siellä. Et se tilaan tuleminen on siinä erilainen. Et siellä on eri jutut (nauraa)

Hanna: (nauraa)

Olli: tai liikaa juttua ja ne pulisee ja pölisee ja voivottelee.

Hanna: Aaha

Olli: Et äijäjoogassa se vähän karski meininki kyl miellyttää myös. Ettei siinä nin ku kukaan valita ja

Hanna: Nii ku mä oon siellä ny seurailu, ni jotkut siellä kyl juttelee, mut iso osa on niin ku hiljaa ja itteksen ja venyttelee

Olli: Joo

Hanna: Et onks se yleistä?

Olli: Juu siellä on ne pari tyyppiä vähän suulaampia, et ne puhuu aina sen jääkiekkojuttunsa, mut mä pidän siitä tilanteesta, et ku sinne tullaan ja moikataan vaan, mut ei puhuta. Voidaan tietysti joku sää-kommentti ja sillai mutta. Ja valot pienelle. Et niin ku ollaan siinä tilassa porukassa, et se on ihan riittävä. Et ei siinä tarvi olla niitä lätinöitä. Et en mä ees tiedä kenenkään nimee.

Olli kuvaa kokemustaan sekaryhmässä tapahtuneesta joogasta ja siitä, miten hän oli kokenut tilanteen vieraana, koska hän ensinnäkin oli ollut ainoa mies ryhmässä ja mitä ilmeisimmin oli tästä syystä kokenut oman sukupuolensa tulleen liikaa esille sekä itselleen että muille. Toiseksi Olli oli kokenut häiritsevänä naisryhmän tavan keskustella ennen ja jälkeen joogatuntien. Ollin näkemyksen mukaan äijäjoogassa vallitseva hiljaisuutta ja etäännytettyä yhdessäoloa korostava ”karski” ilmapiiri sekä valojen himmentämisen käytäntö olivat sellaisia, jotka tukivat joogaamista ja tuntuivat omilta. Äijäjoogassa yhteisö on löyhä eikä siellä ole paineita keskustelemiseen ja tutustumiseen, edes toistensa nimeltä tietämiseen. Tämä näkyy myös siinä, miten uusiin joogaajiin suhtauduttiin ja heitä ryhmän käytäntöihin opastettiin.

Viime viikolla ryhmässä aloittanut mies tulee pukuhuoneesta salin puolelle. Sekä etu- että takarivi ovat jo täynnä. Mies seisoo avuttoman näköisenä rivien välissä ja hakee katseellaan vapaata paikkaa. Pekka takarivistä kysyy ”Tuuks tänne?” Mies sanoo ”Joo” ja siirtyy Pekan viereen. Muut tiivistävät riviä. Kukaan ei ala jutella uuden miehen kanssa. Ovat vain rinnan hiljaa. Jatkavat omia alkuvenyttelyjään. (Havainnointipäiväkirjamerkintä 7.11.2013)

Eija Leppävuoren (2013, 40-41) tutkimien astanga-joogaa harjoittavien miesten tavoin haastatteleman äijäjoogit eivät yhtä lukuun ottamatta kaivanneet joogasta sosiaalisia kontakteja. Mutta toisin kuin astangeilla, haastattelemieni miesten puheissa korostui yhteisön ja yhteisöllisyyden merkitys. Yhteisöllisyys näyttäytyi kuitenkin tietynlaisena: Ollin kuvailemana karskina kollektiivisena tunnelmana ja edellisessä havainnointipäiväkirjamerkinnässäni esiin piirytynä ”hiljaa rinnan olemisena”. Tulkitsen, että suullisesta jakamisesta kieläytymiselle ja kaveeraamisen välttämiseksi perustuva yhteisöllinen ilmapiiri on keskeinen elementti, joka kannattelee ajastusta miesten joogasta nimenomaan äijäjoogana.

Erontekoa ”naisten joogaksi” miellettyyn joogaamisen tapaan tehtiin myös etäännyttämällä itseä joogasta välineurheiluna. Moni käytti joogaalustana vihreää solumuovista retkimattoa, vaikka alustalla liukumaton jumppaan tai joogaan tarkoitettu matto olisi varmasti ollut mukavampi alusta joogaamiselle. Silloinkin, kun joogamatto oli hankittu, korostettiin sen olevan muu kuin varsinaisen joogabrändin matto ja maton hankki-

mista muualta kuin urheiluvälineitä myyvästä erikoisliikkeestä, kuten Konsta (29 v.) seuraavassa.

Hanna: Mattoon sä sit investoit?

Konsta (29 v.): Joo. Sen mää hain, ihan jostain halpakaupasta, perusvapaavalinta tai semmonen. Kymmenen viistoista euroo se oli ja oon ollu siihen ihan tyytyväinen (naurahtaa). En oo aatellu, että tarttis ostaa jotain kahdeksankympin joogamattoo. Et en anna joogan mennä välineurheilun puolelle, koska siinä vaiheessa se koko idea siitä menee.

Hanna: Nii jotkuthan siellä käyttää tyynyä takapuolen alla. Oliko sulla? Mä en muista.

Konsta: Ei o, ei o. Enkä oo käyttäny viä ees villasukkia.

Hanna: (naurahtaa)

Konsta: Et ihan perussukat. Ku sitä se [opettajan nimi] sieltä aina huutelee. Et ”joogaajan paras ystävä on villasukat”, vai miten se nyt meni. (nauraa)

Haastatteluotteessa puolin ja toisin esiintyvä naurahtelu sekä Konstan ironinen viittaus villasukkiin joogin parhaina ystävinä kertoo siitä, että apuvälineiden merkitys kyllä ymmärretään ja jossain mielessä myös allekirjoitetaan, mutta nuiva ja ironinen suhtautuminen on tapa pitää ”naisten joogaa” käden mitan päässä itsestä ja tuottaa äijäjoogaa rentona ja ei niin vakavasti otettavana asiana. Erityisesti risti-istuntaan pääsemistä helpottava tyyny vaikutti olevan apuväline, jonka ympärille liian vakavasti suhtautumisen neuvottelut kasautuivat. Esimerkiksi Veikko (65 v.) toteaa, että ”[o]n siä ollu puhetta [tyynystä], mutta ei sitä ny semmosia. Hyvä että sen maton sinne raahaa.”

Veikko käyttää sanaa ”raahata” kuvatessaan joogassa tarvittavan välineistön kuljettamisesta koituvaa vaivaa. Todellisuudessa valtaosa miehistä saapui joogatunnille autolla ja parkkipaikalta matkaa saliin ei ollut kuin muutama metri. Monen äijäjoogaajan harrastamaan jalkapalloon suhteutettuna, jääkiekosta puhumattakaan, maton ja tyynyn kuljettaminen ei vaatisi erityisemmin ”raahaamista”. Raahaaminen osoittaa henkisen etäisyyden tekemistä joogaan ”pro-meininkinä”, kuten jotkut miehet tätä suhtautumistapaa nimesivät. Pro-meininki sijoitettiin yksityisille joogakouluille, kuten Konsta äijäjoogan luonteesta ja äijäjoogaajien asenteesta toteaa: ”Siellä tyyliin verkkaritki on monen sadan euron arvoisia ja mimmit meikkaa, ku ne menee sinne. Et toi [äijäjooga]ryhmä on semmonen pelkistetty. Et siellä ei oo semmosta pintapuolijoogaamista. Että hyvinkin maanläheinen.”

Äijäjoogaa miesten joogana – erotettuna naisten joogasta, sekaryhmässä tapahtuvasta joogaamisesta, joogavälineistä kiinnostuneista ja joogan liian vakavasti ottavista joogaajista – rakennettiin haastatteluissa puhettavalla, jota kutsun äijäjoogadiskurssiksi. Äijäjoogadiskurssi on sekoitus miehisen kulttuurin korostamaa rentoutta, karskiutta ja humoristista otetta, mutta joogakontekstiin sovellettuna. Joogaopettajan puolelta äijäjoogadiskurssin käyttö tarkoitti kilpailuvapaan vyöhykkeen korostamista sekä oman kehon kuunteluun ja rajojen tunnistamiseen kannustavaa rentoa maskuliinista puhetapaa. Havainnointipäiväkirjaani kertyi pitkin kenttäjaksoa erilaisia äijäjoogapuhettavan keskusteluja ja sloganeita, kuten ”Ei niin paljon tarvi keskittyä, et siniseks muuttuu”, ”Ei mitään kilpailuviettä. Jos naapuri saa pään polveen, niin se on hänen häpeensä”, ”Silmät voi pitää kiinni, ettei tule kilpailua naapurin kanssa”. ”Ei oo tarkotus, että ojennetaan jalkaa niin, että polvilumpiot paukahtaa kattoon”, ”Täällähän on harras tunnelma. Ei tää niin vakavaa oo”, ”Täällähän on ihan ilma sakeana jännitystä ja kiristystä”. Sama diskurssi toistuu myös äijäjoogaa markkinoivissa teksteissä. Esimerkiksi *Sportie Town* -nettportaalissa, jossa on tarjolla liikunta-alan ammattilaisten tekemiä videovalmennuksia, äijäjoogaa kuvaillaan seuraavasti: ”Äijäjooga on melko helppoa, melko kevyttä perusjoogaa, jossa ei guruja kumarrella. (...) Rautakankikin nuortuu ja notkistuu äijäjoogassa ja mieli tyyntyy – kun harjoittelee sopivasti ja säännöllisesti.”²

Haastattelujen, havainnointien ja dokumenttiaineiston valossa äijäjoogaa tuotettiin liikuntamuotona, jossa korostuu yhtäältä fyysisyys ja tehokkuus ja toisaalta pyrkimys pois kilpailusta, toisten ”käyttämisestä” ja häpeämisestä. Äijäjoogaan on siis poimittu maskuliinisessa liikuntakulttuurissa miesten hyväksi kokemat seikat, kuten fyysinen kuormittavuus, rento yhdessä oleminen ja sosiaalinen karskius, mutta poistettu mieskulttuurin haavoittavia elementtejä, kuten avoin vertailu ja järjestykseen laittaminen. Haastatteluissa joogaavasta miesryhmästä rakennettiin tasa-arvoista, erot hyväksyvää ja kunnioittavaa yhteisöä: ”Siä näkee, että ei oo yksin semmonen sahapukki. Et siellä on muitaki samanlaisia. Et siellä on etevämpiä ja samalla tasolla olevia kavereita. Et siellä mennään ihan käsi kädessä. Ollaan samalla viivalla.” (Kari 65 v.)

LEMPEÄN TEHOKKAASTI MIESTEN KESKEN, MUTTA MIELELLÄÄN ILMAN NUORIA MIEHIÄ

Vaikka äijäjoogasta rakennettiin miesten tasa-arvoista ryhmää nimenomaan suhteessa ”naisten joogaan”, myös miesten välisiä erontekoja oli havaittavissa. Miesten väliset eronteen käytännöt rakentuivat iän ympärille. Aineistoni miehet jäsensivät äijäjoogaa nimenomaan vanhempien miesten joogana. Kysyessäni haastatteluissa vanhempien miesten ajatuksia siitä, mistä äijäjoogaajien ikäjakauma mahtoi johtua, sain usein vastaukseksi ounasteluja siitä, että äijäjooga nimenä saattaa viitata vanhempien miesten joogaryhmään ja että nuoremmat miehet eivät vielä osaa kaivata venyttelyä ja siksi eivät käy äijäjoogassa. Toisaalta esitettiin myös pohdintaa siitä, että äijäjooga ei välttämättä ole nuorille miehille riittävän tehokasta joogaa, kuten Olli (58 v.) seuraavassa esittää.

Olli (58 v.): Nuoria miehiä käy, mut ne ei kauaa viihdy. Ehkä ne sit menee mielummin, kun näitä on eri tyyppisiä, et jotku haluaa semmosta sähäkämpää, mä luulen. Et ku monet aattelee tän jooganki semmosena suorittamisena, et otetaan vesipullot käteen ja kaikki tää habitus ylipäänsä, et trikoot on oikein päin päällä

Hanna: (naurahtaa)

Olli: siis että (haastattelija nauraa) siihen liittyy tämmästä ajattelua myös miehillä, että voisni ajatella, et tää koetaan pappajoogana enemmän.

Hanna: No mist se tulee, onks se se et se ei oo niin fyysistä tai vaativaa?

Olli: No se ei oo niin tehokasta. Et täällä [äijäjoogassa] saa olla jo vähän kankee. Et sallitaan enemmän, koska ollaan jo vanhoja pieruja (naurahtaa).

Hanna: (nauraa)

Olli: Et ei se [äijäjooga] niinkun helppoo oo, mut mä luulen, et nuoret hakee just tehokkuutta. Et ku mennään salille, ni sieltä täytyy tulla lihaksien kans ulos. Et jos mää meen salille, ni mää meen huoltaan itteeni. Et en mää mee kasvattaa itteeni. Et tossa [äijäjoogassa] ihmisillä ei oo enää niin kiire vääntään. Et siellä voi ottaa vähän rennommin. Et kun on tietynikäsiä miehiä, ni se on semmosta hillitympää ja hallitumpaa.

Ollin puheessa rakentuu vahva erottelu nuorten miesten ja vanhempien miesten asenteissa liikuntaa kohtaan. Nuoret miehet määrittävät Ollin puheenvuorossa suorituskeskeisiksi ja liikunnan harrastamiseen liittyy heillä kaikin puoleinen maskuliininen pullistelu: on vesipulloja, trikoita, lihaksia ja tehokasta vääntöä. Nuoret miehet myös ottavat Ollin mielestä

liikunnan liian tosissaan, heillä on kova näyttämisen halu eikä tässä kehkyksessä itsen kuuntelemiselle ole välttämättä sijaa. Vanhemmat miehet taas näyttäytyvät Ollin puheenvuorossa fyysiset rajansa tunnistavina, itsestään huolehtivina ja kaikin puolin hallitumpina liikkujina, vaikka saattavatkin näyttää nuorten silmissä ”vanhoina pieruina” ja äijäjooga ”pappajoogana”.

Ollin ajatus äijäjoogasta pappajoogana ei ole tuulesta temmattua. Muutama vuosi sitten Veikko Tarvainen lanseerasi pääkaupunkiseudulla nuorille miehille tarkoitetun ”jäbäjoogan”, joka on ”voimakkaampaa kuin äijäjooga”. Nykyisin jäbäjoogaa markkinoidaan kaiken ikäisille: ”Kurssi on tarkoitettu vähän pidempään jooganneille 7–100-vuotiaille äijille, jotka kaipaavat hieman voimakkaampaa harjoitusta”³, ”Tyynen reipasta jäbäjoogaenergiaa, joka ei ole ikään sidottua. Jonkin verran voimakkaampaa kuin äijäjooga”⁴. Vaikka jäbäjoogaa ei nykyisin enää kiinnitetäkään ikään, symbolisesti ikäryhmittäinen erottelu jäbäjoogan ja äijäjoogan välillä säilyy, kantavathan niiden nimetkin viitettä ikään. Jo pelkkä jäbäjoogan olemassaolo korostaa äijäjoogaa ikääntyvien miesten kevyempänä joogana.

Havainnoimieni joogaryhmien nuorin osallistuja 29-vuotias Konsta kertoi haastattelussa olevansa juuri ikänsä puolesta äijäjoogaryhmässä vähän kummajainen. Hän kuitenkin piti kyseisestä ryhmästä, koska siellä sai joogata vailla suorituspaineita ja olla juuri sellainen kuin oli.

Hanna: Sä menit sinne äijäjoogaan alun perin, ku se sun tuttus [vanhempi mies] siitä kerto?

Konsta (29 v.): Joo se siitä mainitti, että tämmönen on. Et se oli mun niin kun helpompi mennä sinne, kun siellä oli joku tuttu. Koska mä jännitän ihan liikaa uusia tilanteita ja varsinkin, jos siellä on joku ryhmä, jossa on ollu ihmiset jo kauan. Et ne osaa ja hallitsee. Se on hirvee paine mennä sinne, vaikka ei ne mua kytää. Mää tiedän sen. Mutta kun mä oon vähän semmonen, että heti pitäs osata kaikki ja olla samalla levelillä ku ne muutki. Että en anna ittelleni tarpeeks aikaa siihen opiskeluun. Mutta kun sinne meni, ni siellä oli rauhallista ja perushyvä fiilis, et sinne oli helppo mennä mukaan.

Hanna: No mainittiko se sun tuttus, että siellä on pääasiassa semmosia vanhempia miehiä?

Konsta: Kyl se siitä tais sanoo. Ja kyllä mä itekin aattelin, et ku sen nimi oli äijäjooga, ni mä ajattelin et siä saattaa olla semmosia yli kolmenkympin kevyesti, semmosta vanhemmaa sakkia ja että siellä ei oo ketään överijoogaguruja, jotka taipuu jalkaa niskan taakse ja tollai. Ja sit ku sinne meni, ni huomaa, et ei siä todellakaan oo mitään kumiukkoja.

Konstan puheenvuorosta on luettavissa, miten suuret paineet nuorilla miehillä on keholliseen osaamiseen ja ennen kaikkea sen julkiseen näyttämiseen. Koska äijäjoogasta puuttuvat sekä keholliselle osaamiselle korkeat standardit asettavat ”kumiukot” ja ”överijooagurut” että paineet suorittaa, Konsta on kokenut vanhempien miesten seurassa joogaamisen vapauttavana. Myös Konstan ikätoveri Esa (29 v.) jakaa samankaltaisen kokemuksen:

Toi ryhmä on kyllä hyvä, ku se keski-ikä on sen reilusti yli viiskymmentä, ni siellä ei oo suorituspaineita ja sit niillä liikkeillä ei oo niin väliä. Et jokainen tekee tasan sinne asti, ku oma kroppa antaa myöten. Ja ne on tehokkaita kaikille, ku tehdään oman kropan rajoissa. Et siinä mielessä se ikäero ei merkkää mitään.

Sekä Esan että Konstan perustelut äijäjoogan miellyttävyydestä ovat täysin samat kuin vanhemmillakin haastateltavilla: äijäjooga on miehisestä kilpailusta vapaa vyöhyke, jossa ei tarvitse suorittaa, jossa kukaan ei katso ja arvostele ja jossa kaikki saavat luvan kanssa keskittyä vain itseensä. Kumpikaan ei korosta haastattelussa omaa nuoruuttaan ja fyysistä pysyvyyttään suhteessa vanhempiin miehiin, vaikkakin ovat tietoisia ikänsä tuomista eduista. Esimerkiksi Esa kuvaa omaa suhdettaan seuraavasti:

Vähän on kyl nälkä kasvanu syödessä, ku toi selkä on jo parempi. Et melkein meinasin lähtee yhteen ryhmään, mut sit aattelin, et jos nyt tää syksy vielä katotaan. Et ne voi olla jo sen verran vaativia, et menee maku siihen hommaan, jos ei pystykään.

Esalle ja Konstalle oli mahdollista siirtyä vaativampiin joogalajeihin ja ryhmiin toisin kuin vanhemmilla miehillä, jotka korostivat 55-vuotiaan Petrin tapaan, että ”sillä ryhmällä sinällään ei ole mulle merkitystä, mutta sillä ikäryhmällä on, et jos se olis joku teinijooga, ni mä en menis sinne, et kyl se ikä merkkää”.

Vaikka äijäjoogassa käymisen perustelut haastattelemillani miehillä ovat samat iästä riippumatta, nuoret miehet ovat äijäjoogaryhmässä eläviä esimerkkejä ja muistutuksia vanhemmille miehille nuoruuden tuomista eduista tai toisin ilmaisten ikääntymisen tuomista rajoitteista. Tästä näkökulmasta katsottaessa ei ole yllätys, että vanhemmat miehet eivät olleet erityisen pahoillaan nuorten miesten vähäisestä osanotosta äijäjoogassa eikä heitä oltu aktiivisesti mukaan rekrytoimassa. En törmännyt ikään

liittyvään avoimeen ulossulkemiseen havainnoimillani joogatunneilla eikä haastatteluissa puhuttu nuorista miehistä ikäsyrvivästi. Hiljaisia eronteon käytäntöjä oli kuitenkin havaittavissa, kuten seuraavasta havainnointipäiväkirjamerkinnästä voi huomata.

Konsta (29 v.) kävelee ulkovaatteissa isot kuulokkeet päässä salin ovesta sisään, levittää joogamattonsa omalle paikalleen salin reunustalle ja katoaa pukuhuoneeseen. Hetken päästä Konsta palaa takaisin ja käy matolleen makuulle kuulokkeet päässään. Miehiä tippuu saliin joko päällysvaatteissaan paikkaa varaamaan tai pukuhuoneen kautta. Vilkuilevat Konstaa, osa selvästi alta kulmain, naurahdellen, päättään puistellen, toisi-aan merkitsevästi katsoen. Konsta makaa silmät kiinni musiikkia kuunnellen, ei näe. Opettaja saapuu saliin, levittää maton ja aloittaa tunnin pyytämällä kaikkia istumaan matoilleen. Konsta havahtuu, riisuu kuulokkeet ja vie ne ja kännykän salin laidalla olevalle penkille. Ensio (71 v.) kommentoi ohi kävelevälle Konstalle, että ”laitoit sit eino gröönit pois”. (Havainnointipäiväkirjamerkintä 14.11.2013)

Edellä esitetty episodi ei ollut ainutkertainen, vaan samanlaiset katseille ja pienille sanallisille naljailuille perustuvat tilanteet toistuivat havainnoimieni äijäjoogatuntien alussa useamman kerran. Konstalla oli usein tapana käyttää kuulokkeita ennen joogatunnin alkua ja vanhemmat miehet kokivat tämän jollakin tavalla provosoivana. Tulkitsen tilanteita niin, että kuulokkeet ovat jotakin vahvasti nuorisokulttuuriin viittaavaa ja siten ikäeroa alleviivaavaa. Kuulokkeiden käyttö teki Konstasta näkyvämmän nimenomaan nuorena miehenä ja siten hän muistutti olemassaolollaan äijäjoogan ikäjärjestyksestä, johon vanhempien miesten oli jollakin tavalla reagoitava.

Samalla tavoin kuin miesten katseita ja pään puisteluita voi Ension viittausta artisti Eino Gröniin tulkita ikäjärjestyksen näkyväksi tekemisenä vanhempien miesten suunnasta ja siten Konstan eksplisiittisenä paikantamisena tähän järjestykseen. Konstan näkökulmasta kuulokkeiden käyttö tuskin oli tietoinen sohaisu äijäjoogan ikäjärjestykseen. Pikemminkin kuulokkeiden käytön voi tulkita johtuvaksi ikäjärjestyksen tunnistamisesta. Kuulokkeet auttavat vetäytymään omaan maailmaan paikassa, jota ei koe täysin omaksi.

Konstan kohdalla en voi välttyä ajatukselta, että äijäjooga oli hänelle nimenomaan tietoinen kriittinen valinta (ks. Rannikko tässä teoksessa). Äijäjoogan voisi määritellä edustavan Konstalle jopa post-urheilua (*post-sport*). Michael Atkinson (2010, 1250–1251) määrittelee post-urheilun urheilulle vaihtoehtoisena tai sitä vastustavana alakulttuurina, jota luon-

nehtii muun muassa kaupallisuuden vastustaminen, kulutuskriittisyys suhteessa viimeisimpään välineteknologiaan, yhdessä tekemisen suosiminen ja vihreät arvot. Äijäjooga mahdollistaa Konstalle etäisyyden ottamisen joogaan liikuntatuotteena sekä eronteon ulkonäköä, kulutusta ja kilpailukeskeyttä korostavaan fitness-kulttuuriin ja sen maskuliinisuudelle asettamiin ehtoihin.

ÄIJÄJOOGA MASKULIINISUUDEN JA IKÄÄNTYVIEN TERVEYSLIIKUNNAN KOHTAAMISEN PAIKKANA

Analyysissani on käynyt ilmi, että miehet eivät solahda joogan ryhmäliikunnan kentille sutjakkaasti edes miehille tarkoitettussa ryhmässä. Joogan sukupuoli on asia, jota miehet joutuvat tavalla tai toisella miettimään ja arjessaan käsittelemään. Sukupuolella ei kuitenkaan ole kyse vain siitä, miten oma sosiaalinen verkosto suhtautuu joogan harrastamiseen tai miten itse suhtautuu itseensä joogaavana miehenä. Olennaista on ennen muuta se, miten joogaryhmässä suhtaudutaan mieheen joogaajana ja miten mies paikantuu ryhmässä eri-ikäisten ja -kuntoisten joogaajien joukossa.

Tutkimieni äijäjoogaryhmien miehet rakensivat hanakasti ajatusta äijäjoogasta nimenomaan miehistä koostuvana joogaryhmänä suhteessa kulttuuriseen käsitykseen joogasta naisten liikuntamuotona (ks. homosiaalisuudesta Ojanen tässä teoksessa). Vaikka haastatteluissa toistui miesten jaettu käsitys äijäjoogasta riittävää fyysistä haastavuutta korostavana ja kilpailuvapaassa maskuliinisessa ilmapiirissä tapahtuvana, joukkoon mahtui myös toisenlaisia, joskin hiljaisempia ja marginaalisempia ääniä. Nämä äänet kytkivät äijäjoogaan mukaan myös henkisen ulottuvuuden, toiveen avoimemmasta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, kulutus- ja ulkonäkökriittikin fitness-kulttuuria kohtaan sekä etäisyyden ottamisen joogaan liikuntatuotteena.

Havainnoimissani äijäjoogaryhmissä ikäjärjestys rakentui yllättävän vahvana. Tässä ikäjärjestyksessä nuori aikuisuus määrittyi toiseudeksi ja jossain määrin ei-toivotuksi äijäjoogassa. Ikäperustaisia erontekoja tehtiin äijäjoogan arkisissa käytännöissä, mutta haastattelupuheista eksplisiittiset syrjivät eronteot puuttuivat. Äijäjooga jaennettiin nimenomaan vanhempien miesten liikuntaharrastuksena, ja myös ne harvalukuiset äijäjoogaan osallistuneet nuoret miehet tuntuivat hyväksyvän ”väärässä

paikassa” olemisensa ja toisinaan vanhempien miesten harjoittaman nuivankin käytöksen heitä kohtaan.

Ikääntyneille miehille äijäjooga tarjoaa paitsi mahdollisuuden venyttää stereotyyppisen maskuliinisuuden rajoja esimerkiksi ottamalla etäisyyttä kilpailuun ja vertailuun myös keinon pitää lempeästi huolta ikääntyvästä ruumiistaan. Yksikään haastateltava ei kuitenkaan määritellyt äijäjoogaa keinona estää tai hidastaa vanhenemista. Ikääntymisen sosiologit ovat kritisoineet käsityksiä terveysliikunnasta autuaaksi tekevästä voimana vanhuudessa ja erityisesti liikuntalääketieteen hyväksikäyttöä vanhenemisen ehkäisemisessä. Muun muassa Emmanuelle Tulle (2008a) huomauttaa, että kun päämäärätietoinen liikuntaharjoittelu nähdään keskeisenä välineenä taistella biologista vanhuutta vastaan, se mahdollistaa myös vanhenevan ruumiin normatiivisen määrittelyn: normaali ruumis käsitetään ei-vielä-vanhentuneeksi, urheilulliseksi ja ”timmiksi”. Tämä puolestaan tekee mahdolliseksi moraaliset arviot lihavista tai luisevista vanhoista ihmisistä laiskoina ja fyysisestä toimintakyvystään välinpitämättöminä sekä yhteiskunnan terveysmenoista piittaamattomina kansalaisina (ks. Harjunen tässä teoksessa). Tulle (2008a, 346) peräänkuuluttaakin toisenlaista tulkintaa liikunnasta vanhenemisen kontekstissa: sellaista jossa vanhenemista vastaan käytävän taistelun sijasta harjoittelu nähdään paikkana tulkita uudelleen (vanhenevan ruumiin) fyysistä kompetenssia.

Ikääntyneitä naisia ja joogaa tutkineet Humberstone ja Cutler-Riddick (2015) esittävät, että jooga on nimenomaan tällainen liikuntasosiologien peräänkuuluttama integratiivinen liikuntamuoto. Kuten tutkimukseni osoittaa, vanheneva ruumis ei ole joogassa häpeän paikka, vaan pikemminkin pystyvyyden kokemusten ja myönteisten tuntemusten paikka. Ruumiin ja mielen yhdistämiseen perustuva joogaharjoitus rikkoo perinteistä jakoa ruumiiseen ja mieleen. Näin ollen jooga luo tilan, jossa kulttuuriset käsitykset ikääntymisen myötä rappeutuvasta ruumiista ja heikkenemiselle rakennetut toiseutetut identiteetit eivät päde (Humberstone ja Cutler-Riddick 2015, 1235). Vanhaa ruumista ei siis tarvitse joogan kontekstissa ajatella abjektina (Gillead & Higgs 2011) ja asiana, joka pitää siksi ikään kuin ”puhua pois” niin omasta elämästä kuin yhteiskunnasta (Tulle 2008b). Joogaa voikin hyvällä syyllä ajatella vastatoimintana konventionaalisille käsityksille ikääntymisestä ja ryhmäliikuntana harrastettuna paikkana, jossa ruumis-mieli -erottelun vastustusta työstetään kollektiivisesti.

Iyengar-joogaa tutkinut Jennifer Lea (2009) kysyy, voiko jooga tarjota jälkikapitalistisessa yhteiskunnassa elävälle ihmiselle vapautusta vai onko jooga sittenkin vain yksi itsen hallinnan monista käytännöistä. Pirkko Markula (2004) puolestaan toteaa, että kyse on paljolti siitä, miten fitness-kulttuurin ruumiin ontologiaa (siis ruumista ja liikkuvaa subjektia koskevaa tietoa) tulkitaan: ajattelemmeko liikkuvaa ihmistä lopputuloksen vai liiketapahtuman läpi? Mikäli ajattelemme lopputulosta, ruumis määrittyy terveyden ja kauneuden kautta ja liikkuva subjekti kulkeutuu näin jälkikapitalistisen itsehallinnan ja moraalisen subjektikoodiston kehykseen. Mikäli taas ajattelemme ruumista liikkeen prosessissa, ymmärryksemme liikkuvasta subjektista muuttuu. Tällöin subjekti kiinnittyy liiketapahtumaan itseensä, ei sen lopputuloksiin kuten ruumiin kiinteyteen, terveyteen tai kauneuteen. Tämän tarkastelun pohjalta näyttää, että äijäjooga voi tarjota sekä tilaisuuden voimaannuttavaan kokemukseen pystyvistä vanhasta (mies)ruumiillisuudesta että mahdollisuuden rationaalisen kilpailevan miessubjektin purkamiseen.

VIITEET

- 1 Tampereen seudun työväenopiston ohjelmalehti 2015, 49; http://www.tsl-helsinki.fi/liikunnalliset_kurssit.html (haettu 8.1.2016); http://www.miessakit.fi/toimintamuodot/miessakkiopisto/aija-_ja_jabajooga (haettu 8.1.2016)
- 2 <https://video.sportietown.com/channel/ijjooga> (haettu 2.2.2016)
- 3 <http://www.kurssille.com/courses/jabajooga/> (haettu 2.2.2016)
- 4 http://www.tsl-helsinki.fi/liikunnalliset_kurssit.html (haettu 2.2.2016)

OSA III:

VAIHTOEHTOISIA VALINTOJA

"Mä tykkään et on niinku semmonen tyttöjen laji." Sukupuoli, ikä ja homososiaalisen harrastustoiminnan perusteleminen

Karoliina Ojanen

Homososiaalisuuden käsitettä on käytetty kuvaamaan ihmisten mieltymyksiä toimia samaa sukupuolta olevien kanssa.¹ Käsitteen juuret ovat 1970-luvulla, mutta siitä alettiin keskustella enemmän 1990-luvulla miestutkimuksessa. Homososiaalisuuden käsite kytkeytyy näkemykseen sukupuolten välisistä patriarkaalisista valtasuhteista ja hierarkioista, ja käsitettä on hyödynnetty sekä miesten vapaa-aikaan että työelämään ja organisaatioihin sijoittuvien yhteenliittymien tutkimuksessa kuten tarkastellessa sitä, miten miehet suosivat johtajavalinnoissa miehiä. (Holgerson 2013, 455–456.) Tässä artikkelissa sovellan homososiaalisuuden käsitettä yhtäältä yhteen miesryhmään ja toisaalta tallilla toimiviin tyttöyhteisöihin. Homososiaalisissa ryhmittymissä muokataan sukupuolta koskevia käsityksiä tekemällä eroa muihin saman sukupuolen edustajiin sekä feminiinisyyteen tai maskuliinisuuteen: homososiaaliset suhteet siis sääntelevät sukupuolen rakentumista erityisellä tavalla (esim. Jokinen 2000: 222; Sedgwick 1985).

Tarkastelen, miten ratsastustalleilla käyvät tytöt perustelevat yleisellä tasolla tyttöjen tallilla käymisen suosiota ja poikien poissaoloa sekä miten he asemoivat ne pojat ja miehet, jotka tallilla satunnaisesti käyvät. Miten tytöt legitimoivat tämän puolijulkisen oman tilansa ja miten tämä kysymys asettuu suhteessa sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviin yhteiskunnallisiin diskursseihin? Keskityn tyttöjen näkemyksiin, mutta tuon analyysiin rinnalle myös aineiston, joka koostuu 71–90-vuotiaiden ikääntyneiden miesten keskustelukerhoa koskevista havainnoista, erityisesti kerhon jäsenten perusteluista sille, että ryhmä on rajannut jäsenistönsä vain miehiin. Ilmeisistä ikä- ja sukupuolieroista huolimatta miesten ja tyttöjen perusteluissa on samankaltaisuuksia koskien käsityksiä sukupuoliste-

reotypioista sekä tasa-arvotilanteesta Suomessa. Keskityn siihen, miten sukupuoli ja ikää tuotetaan kerronnallisesti haastattelutilanteissa, joissa kerronta koskee sukupuolieriytyneitä harrastustoimintoja. Vertailu tuo esiin sukupuoleen liittyviä stereotypioita, joita käyttävät sekä nuoret naiset että vanhat miehet silloin kun ne koetaan tarpeellisiksi. Tämä ei sulje pois toivoa tasa-arvosta tai kokemusta oman sukupuoli- tai ikäryhmän kokemasta epätasa-arvoisesta asemasta.

Artikkelin aineistot on muodostettu etnografisin menetelmin. Tallityttöaineisto on kerätty vuosina 2004–2006. Olen haastatellut 22 tallityttöä eri puolilta Suomea sekä havainnoinut yhden kesän ratsastustallilla.² Tyttöjen iät vaihtelevat 13–27-vuoden välillä. Haastatteluhetkellä haastateltavista 16 tyttöä toimi hoitajana, ja loput olivat aikaisemmin olleet aktiivisia tallityttöjä mutta nyt jo lopettaneet tallilla käymisen. Haastattelemistani tytöistä suurin osa (12 tyttöä) oli aloittanut ratsastuksen 9–10-vuotiaana. Loput olivat aloittaneet harrastuksen aiemmin, jotkut jo 4–6-vuotiaana. Tallityttöyhteisöön voi kokonaisuudessaan kuulua kymmeniä tyttöjä, yhdellä tutkimuksessani esiintyvällä tallilla haastateltava arvioi tallilla käyvän lähemmäs 80 tallityttöä. Talleilla ei käy poikia hoitajina, vaikka joitakin miehiä tai poikia saattoi käydä ratsastustunneilla. Haastateltavat tulevat melko samanlaisista keskiluokkaisista taustoista, mutta osalla tytöistä oli vähemmän mahdollisuuksia harrastuksensa toteuttamiseen. Kaksi tytöistä kertoi esimerkiksi vanhempien vaikeuksista kustantaa ratsastustunteja, ja osa kuvasi, että tästä syystä käy tallilla vain hoitamassa. Tutkimani tallitytöt ovat kaikki valkoihoisia, suomea äidinkielenään puhuvia tyttöjä. Muista etnisistä taustoista tulevia tyttöjä ei tallilla haastattelemini tyttöjen mukaan juurikaan käy. Kaikki haastattelemani tallitytöt opiskelevat: peruskoulussa, ammatillisessa oppilaitoksessa, lukiossa tai yliopistossa. Harrastus lopetetaan usein vasta koulutuksen tai työkiireiden takia, vaikka tallilla käydään usein myös niiden ohessa.

Ikääntyneiden 71–90-vuotiaiden miesten keskustelukerhoa käsittelevä aineisto on muodostettu pääkaupunkiseudulla vuonna 2013. Miesten keskusteluryhmä kokoontui kerran kuukaudessa ja tavallisesti joku oli valmistautunut alustamaan jostakin ajankohtaisesta aiheesta. Ryhmään kuului tutkimusajankohtana yhdeksän miestä. Ryhmä on muotoutunut työkontaktien perusteella, se on avoimesti poliittinen ja vasemmistolaisesti suuntautunut, mutta ryhmäläisissä on myös muiden kuin vasemmistopuo-

lueiden jäseniä. Ryhmä on ollut koossa noin 10–15 vuotta, haastateltavat määrittivät ryhmän alkamisajankohdan vaihtelevin tavoin. Ryhmäläiset ovat hyvin toimeentulevia miehiä, jotka ovat olleet erilaisissa työtehtävissä, osa johtavissa asemissa. Osalla miehistä oli korkeakoulutus. Heillä oli paljon sosiaalisia suhteita ja erilaisia verkostoja.

Molemmissa hankkeissa on huomioitu etnografiseen tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset. Kaikelle etnografiselle aineistolle on kirjalliset tutkimusluvut. Haastateltavien tietoja on käsitelty luottamuksellisesti. Olen myös poistanut kaiken sellaisen henkilöihin ja paikkoihin liittyvän tiedon, joka saattaisi vaarantaa yksityisyyden.

Taustoitan seuraavaksi analyysini lähtökohtia ja keskeisiä käsitteitä, minkä jälkeen siirryn tarkastelemaan tallityttöjen perusteluja tallilla käymisen tyttövaltaisuudelle. Käsitelen aihetta sukupuolisterotypioiden, tasa-arvopuheen sekä moraalisen kontrollin näkökulmasta ja pohdin myös, miten tallilla käyvät miehet ja pojat haastattelupuheessa positioidaan. Tämän jälkeen tarkastelen miesten näkemyksiä keskustelukerhonsa sukupuolijakaumasta suhteuttaen niitä tyttöjen perusteluihin. Lopuksi pohdin, mihin sukupuolieriytyneitä tiloja aineistojeni valossa tarvitaan. Ryhmien vertailun kannalta on ehkä jossain määrin ongelmallista, että aineistojen keruun välillä on kulunut 7–9 vuotta, joskushan yhteiskunnan keskusteluilmapiiri saattaa muutamassa vuodessa muuttua paljonkin. Suomessa on kuitenkin vaikea nähdä tutkimuksen tematiikan kannalta merkittävää muutosta. Käsitteeseen naisten asemasta yhteiskunnassa on epäilemättä vaikuttanut naisen valinta presidentiksi, mutta se tapahtui jo vuonna 2000. Vajaan kymmenen vuoden aikana Suomessa on noussut esiin ”miesliikkeitä”, joiden edustajat ajavat miesten oikeuksia ja katsovat niiden olevan monessa suhteessa uhattuna. Yhteiskunnassa tapahtuu tietenkin jatkuvasti muutoksia, mutta lienee perusteltua olettaa, että vanhojen miesten käsitykset sellaisista asioista kuin sukupuolten väliset suhteet eivät ole aivan helposti järkytettävissä.

KERROTTU IKÄ JA SUKUPUOLI

Ikä ja sukupuoli ovat kategorioita, joita ohjaavat kulttuurisesti jaetut normit ja käsitykset ja jotka nivELYvät muihin kulttuurisiin kategorioihin, kuten luokkaan (ks. intersektionaalisuudesta Brah & Phoenix 2004). Su-

kupuolen ja iän tarkastelu kulttuurisina ja sosiaalisina kategorioina palautuu 1990-luvulla naistutkimuksessa esiin nousseeseen queer-teoreettiseen ajatteluun ja sukupuolijärjestysten genealogiseen tutkimukseen (Calasanti & King 2006; Butler 1990; Pulkkinen 1998). Tyttöys, mieheys, nuoruus tai vanhuus eivät ole staattisia kategorioita vaan kulttuurisesti tuotettuja merkityksenantoprosesseja. Ne ovat kietoutuneet materiaaliseen todellisuuteen ja ruumiillisiin kokemuksiin: esimerkiksi yhteiskuntaluokka tai fyysiset ja biologiset muutokset vaikuttavat oleellisella tavalla arkielämään (ks. Sandberg 2011, 46).

Vaikka haastattelupuhe on vuorovaikutteista yksilöihin sidottua kerrontaa, se valottaa myös sukupuolta ja ikää tuottavia ja heijastavia kulttuurisesti tuttuja ja kollektiivisesti jaettuina merkitysrakenteita (ks. Stahl 1989, 13). Narratiivisessa tutkimuksessa kerronta nähdään väylänä todellisuuden jäsentämiseen: tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita tekstin ulkopuolisista asioista kuten identiteetistä, maailmankuvasta ja historiallisista konteksteista tai vaikkapa sukupuolen rakentumisesta (ks. Hägg 2010, 17). Barbro Kleinin (2006) mukaan kerronnalla on kolme keskeistä ulottuvuutta. Ensiksikin kerronta on kertomista, jossa ihmiset ilmaisevat kokemuksia kerronstrategioiden avulla. Toiseksi kerronta on tekemistä, joka vaikuttaa kuulijaan, mutta tuottaa myös sosiaalisia ja kulttuurisia ympäristöjä, käsityksiä ja merkityksiä. Kolmanneksi kerronta on kokemista: sen avulla välitetään kokemuksia, mutta myös itse kerrontahetkessä muokkautuu kokemuksia. Tämän artikkelin kannalta keskeisin on kerronnan toinen ulottuvuus, jossa kerronta tuottaa perusteluja homososiaalisille yhteisöille sekä ilmentää ja konstruoi sukupuolta ja ikää koskevia kulttuurisia käsityksiä ja normeja.

Tulkintojani kehystää käsitys siitä, että puhe on tuotettu vuorovaikutuksellisissa tilanteissa. Haastattelutilanteessa haastateltava ei kerro vain omasta kokemuksestaan vaan rakentaa siinä yhden mahdollisen kuvan keskustelun aiheena olevasta asiasta. Tämä kuva syntyy suhteessa kahteen seikkaan: 1) mitä haastateltava oletti minun haluavan kysymysteni ja muun vuorovaikutteisen toiminnan perusteella kuulla ja 2) miten kerrottu suhteutuu laajempiin asioihin koskeviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin käsityksiin. Haastattelut ovat kulttuurisesti ja tilanteisesti muokkaantunutta vuorovaikutteista kerrontaa. (Ks. Oinas 2004, 220.) Minun ja haastateltavien väliset erot, joista ilmeisimmät ovat sukupuoliero ja ikäero, vaikuttivat siihen, millaista puhetta tilanteessa tuotetaan. Esimerkiksi tallityttöjen

haastatteluissa ikäeron ja ylipäättään tutkimusasetelman luoma hierarkkinen jännite on joissakin haastatteluissa selvästi kuultavissa. Ikäero haastattelemiini miehiin oli keskimäärin noin 50 vuotta, mikä vaikutti sukupuolieron ohella haastattelun kulkuun ja puheen sisältöihin kuten siihen, miten tuotetaan puhetta seksuaalisuudesta.

Ajatuksena ei ole se, että tiedon arvo olisi vähäisempi siksi, että haastattelijana ei ollut samaa ikäluokkaa ja sukupuolta edustava tutkija, vaan se, että näin tuotettu tieto on erilaista. Voi myös olla, että paikoitellen henkilökohtainen ja sosiaalinen etäisyytemme mahdollisti miehille asioiden avoimemman käsittelyn. Toisaalta huomasin, että kysymyksiini siitä, miksi tässä miesten ryhmässä ei ole mukana naisia, ohjasi joidenkin mielihien vastauksia oletus siitä, että mielestäni naisia pitäisi olla mukana. Heidän vastauksensa peilasivat näitä oletuksia, mikä näkyi puheen rönsyilevyytenä ja ponnisteluina koherentin kerronnan rakentamiseksi ristiriitaisista aineksista. En reflektoi eroja tässä yksityiskohtaisemmin, mutta näen, että näillä positioilla on merkitystä tuotetun tiedon kannalta. (Ks. Grenz 2005: 2103–2104; Sandberg 2011: 100; Ojanen 2008; 2011a; 2015.)

SUKUPUOLISTEREOTYPIOIDEN VARJOT

Ratsastus ja tallilla käyminen on Suomessa ollut jo nelisen vuosikymmentä leimallisesti tyttöjen ja naisten harrastus. Ratsastusta harrastaa Suomessa noin 63 000 alle 19-vuotiasta nuorta, joista 98 prosenttia on tyttöjä.³ Vuosisatojen ajan hevoskasvatus ja -kulttuuri olivat miesten hallitsevia aloja ja naiset olivat kansanperinteen perusteella jopa vaaraksi hevoselle ja siten agraariyhteisön hyvinvoinnille (esim. Löfström 1999, 255; 1998, 239–259).⁴ 1970-luvulla asetelma alkoi muuttua, ja nykyään talleista on tullut tyttöjen valtaamia paikkoja. Syyksi tälle muutokselle on esitetty monien prosessien päällekkäisiä vaikutuksia. Siihen on sanottu vaikuttaneen maatalouden koneistumisen, armeijan luopumisen hevosista, erityisesti keskiluokan varallisuuden kasvamisen, vapaa-ajan lisääntymisen sekä lemmikkiharrastusten yleistymisen (esim. Brandt & Eklund 2007, 7–10). Toisin sanoen hevonen oli työjuhtana ensisijaisesti miesten käytössä, harraste-eläimenä naisten ja tyttöjen. Nimitän *tallitytöksi* tyttöä, joka käy hoitamassa muiden omistuksessa olevia hevosia tallilla korvauksetta monta kertaa viikossa ja jolla on vakiintunut

paikka yhteisössä. Tallityttökulttuuri on luonteeltaan moniulotteisempi kuin tavallisesti ajatellaan: tytöt eivät käy tallilla vain ratsastamassa tai hoitamassa hevosia, vaan harrastuksella on keskeinen merkitys yhtenä tyttöjen sosiaalisena tilana. (Ojanen 2011a.)

Ratsastustallien hoitajayhteisöihin ei tavallisesti kuulu poikia. Kun tallitytöt selittävät yleisellä tasolla sitä, miksi niin harvat pojat käyvät tallilla, usein selityksenä on dikotominen sukupuolijärjestys ja siihen kiinnittyvät oletukset sukupuolten ominaisuuksista.

Karoliina (K): No osaksä arvella sitä, minkä takii siel tallil käy vaan niinku tytöt?
Haastateltava (H)(21-vuotias): [...] Tytöil on hoivaamisvietti se taas se ku on henkisesti kans keskenää. Sit niinku pojat mukiloi toises jossai jääkiekkokaukalos.[...] Mä en tie, miks miten se on sit nii menny mut et mut enemmä sellaseet vauhdist tai moottoreist tai jostai muist, mikä on niin kova jotenki tytöt menee sinne harjailemaa ja letittelemaa [...] vaikee kuvitella ku pojil on nii eri kulttuuri.

H(22): Mä luulen et siin on se hoivaaminen [...] se on semmost ihanaa saa pajjata rapsuttaa jotkut pojat on sillee tosi kovia ja semmosii jyrkkiä et näi ei mut tytöt on niil on semmoset niinku äidinvaistot jo tos vaihees [...]. Se on niinku hoivaamisvietti jo tavallaa et se on sul pienest pitäen et sä oot halunnu koiraa tai kissaa tai jos sul sitku sä oot aikuine ni saat omii lapsii ni sit se on niinku sama juttu tavallaa.

K: Mm no tuleeks sul mieleen jotain muita syitä miks pojat ei kävis siel tallilla?

H(14): No emmä tie niit ainaki näyttää kiinnostavan vaan aseet ja sota täs vaihees.

Haastateltavien vastaukset rakentuvat selkeille rajanteoille, joissa tyttöyttä määrittävät henkisyys ja hoivaaminen biologisena viettinä, kun poikien ”eri kulttuuri” on taas kovuutta, vauhtia, moottoreita ja väkivaltaan kasvamista. Hélène Cixous’n mukaan länsimainen moderni ajattelu rakentuu patriarkkaalisille ja hierarkkisille binaarioppositioille, kuten kulttuuri–luonto, aktiivinen–passiivinen tai järki–tunne, jotka palautuvat mies–nainen–dikotomiaan. Naista määrittävät sellaiset määreet kuin luonto, passiivisuus ja tunne. (Cixous 1994, 37–38.) Binaarinen ja poissulkeva sukupuolijärjestys toistuu lähes hämmästyttävän ehjänä tyttöjen kerronnassa, kun tytöt tarkastelevat tallityttökulttuuria yleisellä tasolla. Omalla kohdallaan tytöt nimesivät myös muita syitä kuten halun viettää aikaa ystävien kanssa ja mahdollisuuden tehdä erilaisia asioita sekä oppia jatkuvasti uutta (Ojanen 2011a, 255–268).

Naiseuden biologisointi yhdistyy usein käsitykseen reproduktiosta, jolloin naisen toiminta voidaan palauttaa hänen ”biologiseen tehtä-

väänsä”. Naiseuteen on kytketty käsityksiä hoivasta ja äitiydestä naisen luonnollisina ominaisuuksia. Erityisesti Pohjoismaissa nämä kytkennät ovat näkyvät naisten määrässä erilaisilla hoiva-, koulutus- ja muilla palvelualoilla. (Palin 1996, 226–228.) Hoivaviettiin tai äidinvaistoihin viittaaminen luonnollistaa tyttöjen hevosinnostuksen ja konstruoi tyttöjen kiinnostusta hevosiin jonakin biologisena faktana, joka on ikään kuin tytöissä jo pienestä pitäen.

Hoivaviettipuheeseen liittyen kiinnostavaa on myös se, miten tytöt palauttavat tallilla käymisen ja hoitamisen yksiulotteiseksi ”pusuttelu- ja rapsuttelutoiminnaksi” eivätkä mainitse mitään esimerkiksi hierarkioista, sosiaalisesta toiminnasta tai ison eläimen hallintaan liittyvistä kompetenssin kokemuksista, joista he muutoin haastatteluissa puhuvat. Kaikki muut tallitoiminnan elementit katoavat. Tällainen puhetapa noudattelee yleisiä käsityksiä, joilla tyttöjen tallilla käymistä helposti selitetään: tytöt ovat hakemassa tallilta läheisyyden kokemuksia ja opettelevat tulevaa rooliaan äitinä, rakastajana ja ystävänä (ks. Nikku 2005, 29).

K: No osaaksä sanoo jotain siit et mist johtuu see, et tota et tää on niin suosittu harrastus nimenomaan tyttöjen keskuudes [...]

H(14): No emmä tiää ehkä siks ku varmaan kumminki naiset on ehkä enemmän tunteikkaampii ku miehet ja ennen se hevosten pito oli sillee et sitä pidettii siks et saatii maatila pysyy pystyssä et sil oli selkee syy sille et miks niitten hevosten kaa oltii [...] ku nykyään se hevosten hoitaminen on sillee et just oleillaa niitten hevosten seuras ja taputellaa niit ja puhutaa niil kaikennäköstä ja sit ne ehkä pojat ei sit halu näyttää sitä tunteellisuutta tunteikkuu sillee [...]. Ei kyl meiänki luokal osa ei oo ikinä ees nähny hevost elävänä sillee livenä ja silti ne vaan koko aika hokee hevostet on meetvurstii, hevostet on meetvurstii jotain tommosta ja sitte ku oikee paikka tulis ni ei ne varmaa uskaltais ees koskee siihe hevosee et se voi olla siit pelostaki sitte.

Haastateltavan kerronta käsittelee kiinnostavasti järjen ja tunteen dikotomia sijoittaen tunteellisuuden naisten ominaisuudeksi, kun miesten toimintaa luonnehtii järki: niin kauan kun hevosten pitäminen liittyi taloudellisiin seikkoihin, oli hevosten hoidolla jokin selkeä ”syy”, joka legitimoii miesten hevoskiinnostusta.

Jotkut haastattelemistani tytöistä samoin kuin ruotsalaiset tallitytöt kertoivat kokeneensa harrastuksensa vuoksi pilkkaa poikien taholta (ks. myös Forsberg & Tebelius 2005, 10). Myös haastateltava kuvaa poikien tapaa vähätellä tyttöjen harrastusta, minkä tulkitsen ilmentävän poikien

homososiaalisiin ryhmittymiin liittyvää feminiiniseksi leimautumisen pelkoa (ks. Jokinen 2000, 210, 224–226). Tällaisella tyttöjen toiminnan mitätöinnillä tehdään toimintaa näkymättömäksi ja arvottomaksi järkien ja syiden maailmassa (ks. Kokko 2007, 66).

Nähdäkseni tallityttöjen tapa palauttaa toiminnan jakautuminen sukupuoli- ja sukupuoliterotypioihin ja hoivavietin toteuttamiseksi on keino puolustaa ja perustella omaa tilaansa: tytöt korostavat sukupuoli-erityisiä taitoja, kuten letittämistä ja rajaavat tällä tavoin pojat toiminnan ulkopuolelle, vahvistavat keskinäistä yhteenkuuluvuuttaan ja valtaansa feminiinisellä toiminta-alueella (ks. myös Kokko 2007, 67–68). Tallitytön kompetenssia muokataan siis siten, että se palvelee nimenomaan tyttöjä ja käsityksiä heidän erityistaidoistaan.⁵ Kiinnittymällä stereotypioihin vältytään kulttuurisilta tai yhteiskunnallisilta konflikteilta. Naisten välisten suhteiden kielteisellä kuvaamisella ja naisten yhteenliittymien suoranaishella kiellolla on pitkät perinteet, mikä liittyy heteronormatiivisen järjestyksen uhkaamiseen (ks. Saarikoski 2001, 47; Liljeström 1996, 134).⁶

TASA-ARVOA, KIITOS!

Sukupuoliterotypioiden ohella tytöt käsittelivät myös sukupuolten tasa-arvoa eri näkökulmista.

K: Haluaisksa et niit poikii tulis tänne vai onks tää sum miälest nyt ihan ookoo ku?
H(14): Minusta tää on niinku nyt ihan hyvä ja näi että em mie tänne mitenkää sillee periaatteessa haluais poikia et olis niinku pakko tulla jotaki että vallan loistokkaasti pärjää ilmanki (naurua).

K: osaisiksä kuvitella et esimerkiksi teiän luokan poikia tulis sinne tai

H(19): Ei kai sieltä emmä tie kyllä siihenki ajatukseen varmaan tottuus jos niin kävis siihen on varmaan tottunu nii et siel ei käy muuta kuin tyttöjä ni sitä vaan ajattelee että ois jotenki luonnoton mut kyl niinhinki varmaan tottuus jos se ois niinku jokapäivästä

K: No onks se summielest just sopivaa niinku tai sopiva harrastus tytöille?

H(14): Kyl se mummielest on ihan pojille ja tytöille sopiva harrastus et kylhän niit on sitte melkein kaikki kilparatsastajat on miehii ja raviohjastajat on miehii et sitä sit niinku et sitku mennään kovemmalle tasolle ni kaikki ne on melkee miehii koska [...] niil on se kilpailuvietti varmaanki et on pakko sit päästä sinne kilpalemaan asti, et naisist suurin osa jää harrastetasolle.

Vaikka tytöt yhtäältä toteavat poikien voivan toimia yhteisön jäseninä, he toisaalta haluavat pitää pojat tallilta poissa. Ulossulkemisen halu on ymmärrettävä tyttöjen oman tilan perspektiivistä, sillä tällaisia tiloja tytöillä on verrattain vähän. Viimeisessä katkelmassa poikien sopivuutta harrastukseen argumentoidaan miesten menestymisessä ratsastusurheilussa. Vastauksessa kilpailullisuus rakentuu miehiin sisäänrakennetuksi ominaisuudeksi, ”vietiksi”, kun tyttöjen osalta harrastaminen liitettiin hoivaviettiin. Vastauksessa nämä asettuvat hierarkkisesti: kilpailemaan päästään, harrastamaan jäädään.

Tytöt käsittelevät poikien ja miesten olemattomuutta tallityttöyhteisössä myös suhteessa suomalaiseen tasa-arvoilmastoon.

K: No tota onks tää sun mielest niinku just tytöille sopiva harrastus et se?

H(16): Joo emmä nää siihen siis kyl mä voisin kaikki pojat tallille kyllä vaan, mutta kyl tää on tytöille sopiva ja tota ja ja niinku mä tykkään et on niinku semmonen tyttöjen laji koska pojille on ihan tosi monta poikien lajii, jota sanotaan että vain pojat harrastavat et jos mä menisin täst nyt jääkiekkoo pelaa ni herttileijaa mä saisin varmaa kaikki kököt niskaani et mitä sä tääl tyttö [...]. Mummielest se on ihan oikeutettuu et on yks tälläne [...] laji et kylhän ne huiput on sit miehiä ja poikii mikä on mummielest niinku erittäin outoo sitte että näin paljon on tyttöjä harrastaa kyseistä lajia mut sit huipulle ryntääki nää miehet, et millä raavaalla voimalla ne sit sinne yhtäkkiä niinku pongahtaa että mikä niitten tyyliis on erilaista mutta tota ei mua haittaa yhtään et siel on pelkkii tyttöjä.

Tasa-arvoihanteiden mukaisesti haastateltava toivottaa ensin pojat tervetulleiksi tallille, mutta suhtautuu kuitenkin kriittisesti sekä tyttöjen vähäisiin tiloihin että miesten asemaan ratsastusharrastuksen huipulla. Haastateltavan voi tulkita tavallaan legitimoivan tyttöjen tallilla käymistä myös tällä seikalla: tytöt eivät ole vieneet pojilta menestymisen mahdollisuutta. Onkin huomiota herättävää, että huolimatta tyttöjen selvästä yliedustuksesta ratsastusharrastuksessa, harvempi tyttö päätyy ratsastusurheilun huipulle kisaamaan kansainvälisillä kentillä. Kansainvälisellä tasolla miehiä on kilpailijoina enemmän. Tytön kerronnassa toistuu sukupuolentutkimuksessa monesti todettu yleisempi yhteiskunnallinen vääristymä siitä, että miehet menestyvät työmarkkinoilla naisia paremmin samoista edellytyksistä huolimatta (esim. Husu 2005, ks. myös Holgersson 2013). Haastateltava mainitsee myöhemmin, että jos poikien tuleminen tallille toisi ratsastusharrastukselle lisää julkisia resursseja, hän olisi valmis lisäämään poikien määrää tallilla.

Pirjetta Komi on pro gradu -tutkielmassaan todennut, että tyttöjen lajit, kuten tanssi ja ratsastus, saavat huomattavasti vähemmän julkista tukea kuin poikien ja miesten harrastukset (Komi 2007, 87). Yleisesti ottaen onkin niin, että miesten urheilua arvostetaan enemmän kuin naisten (ks. Fundberg 2003; Komi 2007). Komin mukaan julkisen tuen niukkuus kertoo siitä, että liikuntakulttuuri on edelleen yksi yhteiskunnan ”miehisistä” alueista, joilla vallitsevat pitkälti miesten arvot ja miesten valta eikä tasa-arvo tällöin toteudu. Esimerkiksi useissa lajeissa naiset ovat suhteessa naisten osuuteen lajin harrastajista aliedustettuina lajiliittojen hallituksissa. Pitkään näin oli myös Suomen Ratsastajainliitto ry:ssä, mutta nyttemmin suunta on muuttunut. (Komi 2007, 86, 91, 9, 21, SRL:n www sivut 21.5.2015.)

Yhtenä syynä sille, miksi pojat eivät ole tallille tervetulleita, on tyttöjen mukaan se, että pojat voisivat asettua tallilla valta-asemaan, mikä ilmentää tulkintani mukaan tyttöjen kokemusta tasa-arvon toteutumisesta yhteiskunnassa. Poikien tullessa tallille tallityttöyhteisö vaarantuisi ja jäisi poikien vallan jalkoihin. Mielikuvien tasolla tallilla käyvät pojat tukkisivat tyttöjen tilan, mikä ilmentää tyttöjen käsityksiä tai kokemuksia yleisemmin sukupuolten välisestä tasa-arvotilanteesta.

K: Millasii poikii sä sit haluisit et siel tallil käy, jos niit nyt sitte kävis?

H(13): No semmosia mukavia ja semmosia ei mittää semmosia yli semmosia jokka niinku kävelee silleen tallissa niinku omistais koko paikan.

K: Mist sä luulet et se johtuu [...] et jos tytöt tykkää enemmän hoivata [...]?

H(19): Siis kai se on vaan niinku miesten ja naisten välinen ero mikä sen tekee siis sillai [...] kai niinku naisii ja miehii tai sillai poikii ja tyttöi niinku vaan niinku kiinnostaa eri niinku asiat niinku hevosis sinänsä sillai. [...] Jotenki tuntuu et miehil on semmone [...] keskinäine kilpailu sit taas et jotenki tuntuu et vaiks on tasa-arvonen niinku tasa-arvo naisten ja miesten välil jotenki silti miehet silti aattelee et naisist ei oo mihinkää jotenki mul on vaan semmone käsitys niinku.

Jälkimmäisessä katkelmassa keskustelemme haastateltavan kanssa tallilla käymisen syistä, minkä yhteydessä hän mainitsee ohimennen, että tasa-arvo ei naisten ja miesten välillä ole toteutunut. Nähdäkseni hän viittaa tässä Suomen tilanteeseen yleisemmin, ei vain hevosurheilun kontekstiin. Tytön kokemus on, että miehet suhtautuvat vähättelevästi naisiin huolimatta yhteiskunnallisesta tasa-arvopuheesta ja tavoitteista. Voisi myös todeta, että tietty *postfeministisyys* vaikuttaa kaukaiselta suhteessa tyttöjen arkikokemuksiin, kun postfeminismillä tarkoitetaan tilannetta, jossa feminismi

ei olisi enää tarpeellista naisten vapautumisen ja tasa-arvon saavuttamisen vuoksi (postfeminismeistä ks. McRobbie 2004; Julkunen 2010).

Osa tytöistä toi esiin, että pojat sopisivat tallille hoitajiksi siinä missä tytötkin.

K: Onks tää summiälestä just tytöille sopiva harrastus?

H(13): No ei mun mielestä, että mun mielestä ei oo olemassa semmosia tyttöjen juttuja, poikien juttuja et ihan hyvinhän naiset tai tytötkin voi pelata jääkiekkoa tai jalkapalloa ett tuol on just kuva meiän jalkapallojoukkueesta ja niinku näi että ei oo mun mielestä semmosta [...]

K: Oisko se summiälest mukavaa, et ne pojat tulis vai onks se summielest ihan hyvä niinku tää nyt on että?

H: Mun mielestä se on mukavaa, jos siitä päästäs tavallaan eroon siitä, että se on vaan niinku tyttöjen juttu ja että ratsastetaan ja jääkiekko on poikien juttu tai näin että mun mielestä se ois niinku mukavaa että se ois niinku semmone asia et sitä saa vapaasti käyä kaikki harrast niinku harrastaa haluu sitte tykkäs tai ei et siitä päästäs siitä asiasta eroon, et se on vaan tyttöjen juttu.

Haastateltava korostaa sukupuolieron keinotekoisuutta ja sukupuolijärjestyksen liikkuvuutta. Hoitaminen ja harrastus eivät ole sidoksissa tytöksi identifioitumiseen, vaan pojat voivat myös harrastaa samalla tavalla, eikä tyttöjen ja poikien välillä ole mainittavia eroja. Harrastusten tai muun toiminnan ei tulisi olla sukupuolittunutta.

Samalla tytöt kuitenkin toivat esiin sosiaalisia ongelmia, joita tallilla käyvät pojat voisivat kohdata. Tallityttöjen mukaan pojat voisivat käydä tallilla lähinnä silloin, kun poika olisi syntynyt hevosia omistavaan perheeseen, tämä kävisi tallilla pikkuveljen ominaisuudessa tai kun poikia ylipäätään kävisi tallilla enemmän, sillä tyttöjen määrä voi sinällään pelottaa pojat pois tallilta. Tyttöjen mukaan yksi keskeinen syy poikien vähäisyydelle hevostoiminnassa on se, että pojat joutuisivat toisten poikien kiusaamiksi. Syyt poikien käymättömyydelle eivät siis tyttöjen mukaan selity ainoastaan erilaisilla sukupuoliin sisäänrakennetuilla ominaisuuksilla, vaan syyt ovat heidän mukaansa myös sosiaalisia.

H(22): [poika] ei voi sanoo ikinä, et ”mä kävin tallilla” sit kaverit lyö suurin piirtein, hypää sen kurkkuun kiinni.

Tallityttöjen haastatteluissa kuvataan, miten hevospojat joutuisivat kiusatuiksi, naurunalaisiksi, heitä pidettäisiin nörtteinä, erilaisina, heitä syrjittäisiin, haukuttaisiin, mollattaisiin ja nälvittäisiin toisten poikien toimesta. Normirikkkeen vakavuudesta kertoo myös se, miten edellä haastateltava kuvaa pojan joutuvaan jopa väkivallan kohteeksi. Myös seuraavassa katkelmassa kuvaillaan sitä, kuinka pojan tallilla käyminen voisi herättää muissa ihmisissä vakavaa paheksuntaa:

K: No mist sä luulet et se johtuu et ne pojat ei käy siel tallilla?

H(13): No just see, että tyttövalta [...] että pitäis vaan ihan yksin siellä ni ois se aika hirveetä varmasti [...] että monen mielestä [...] se on tyttöjen juttu vaikka se ei kyllä mun mielestä, se ei oo niin että tyttöjen juttu se monen mielestä on se on varmaan ehkä se suurin kynnys että ja sitte varmaan että jos joku poika käy ratsastaa ni sitte varmaan ensimmäisenä käy mielessä että no mitä noi muut ajattelee että se tosiaan niinku on tyttöjen juttu monen mielestä

K: Nii oisko se sit jotenki huono jos se ois tekis niinku semmosii sit asioit mitkä on niinku tytt tyttöjen juttuja?

H: No ei ei mun mielestä se ei oo mitenkään rikos mutta siis on tietenkin ihmisiä jotka ajattelee että ”niin ei kannata tehdä” mut must se ei ois ainakaan mitään vaarallista.

Heteronormatiivisen järjestyksen mukaisesti pojan tyttömäisyys voisi määrittäjä jopa ”rikokseksi”.⁷ Hevosharrastuksen tyttömäisyyden leima pitää pojat harrastuksesta poissa. Tytölle on sallittua olla poikamainen, mutta pojan tyttömäisyyteen ei suhtauduta heteronormatiivisen yhteiskuntajärjestyksen vuoksi suopeasti. Katkelma ilmentää poikiin kohdistuvaa sosiaalista kontrollia. Ihmisen normiksi määrittyä usein yhä mies, ja tyttömäisyyteen tai yleensä feminiiniseksi koodattujen merkkien korostamiseen liittyy kulttuurinen oletus sen vähempiarvoisuudesta suhteessa mieheyteen tai maskuliiniseksi määriteltyihin konstruktioihin (esim. Rantalaiho 1994, 12). Tällöin pojan ”tyttömäisyys” on sosiaalinen riski myös homofobian vuoksi (ks. Jokinen 2000, 222–227, 68). Kriittisesti kommentoiden ja uudenlaista sukupuolinäkökulmaa raivaten haastateltava rakentaa vastauksessaan suomalaisen kulttuurin heteronormatiivisuutta, jossa ei ole tilaa hevosien hoitoa harrastaville pojille.

SUKUPUOLIJÄRJESTYSTEN MORAALINEN KONTROLLI

Seuraavaksi tarkastelen tyttöjen tallilla käymisen perusteluja moraalisen kontrollin näkökulmasta. Tytöt esittävät tallilla käymisen olevan vaihtoehto paheksutuille elämäntavoille ja pitävän poissa esimerkiksi alkoholista, huumeista ja seksistä (ks. myös poikien jalkapalloharrastuksen vaikutuksista Fundberg 2003, 18). Yksi haastatteluvasta esimerkiksi totesi, että harrastus oli ”pelastus” eikä vanhempien tarvinnut pelätä, että tallilla käydessä tyttö päätyisi yksinhuoltajaksi viitaten näin yhteisön tyttövaltaisuuteen: heteroseksuaalinen kanssakäyminen on tallilla epätodennäköistä.

H(22): Meiän äiti esimerkiks jälkeenpäin sanoo, et hän on ollu tyytyväine, et mä oon ollu tallilla ku mul meni murrosikä tavallaan sillee hupsheijakkaa ohi ku emmä niinku emmä ollu missää just sillee perjantai-illat tallilla, lauantaiamut tallilla [...] Mä olisin [voinut] ollu jossain kavereiden kans kotibileis tai jossain tai muualla et se on niinku ollu [...]. Et just niinku ku munki ikäset sitte yläasteel viikonloppukännejä ja muita, ni eei, mä olin vaan tallilla.

H(21): Varmasti auttaa [tallilla käyminen] [...] siihe emmä oo ollu joskus yläasteel kauhee hulltio enkä missää nois piireis et mä voisin ehkä ilman tallii mä oisin varmaa voinu olla kyl aika kauhukakara ois voinu sillee olla niinku et mul ei ollu paljo mitää murrosikä ja noi et et kyl tota kyl siis kyl se on ollu tosi hyvä kokemus ja se kyl kasvatti ihan tosi tosi paljo varmastikki. [...] Näki sillee mitä saa tehdä, mikä on oikee, mikä vääri. Ne lapset [...] ei en oo ainakaa nurkan takaa polttaa tupakka tai ja siel niinko tuskin on tarvet. Jos johonki kaupungil päästät pienemmät lapset ni kyl varmaan aina ekan ajatus et niinku et siel on kaike maailma huumehörhöt [...] ni tonne tuskin eksyy niit.

Murrosikä on kulttuurisesti muotoiltu ikävaihe, ei luonnollinen tai väistämätön ilmiö, kuten katkelmassa ilmenee. Murrosikää kuvataan myrkyisänä ja mullistavana aikana, johon liittyy usein kielteisiä kulttuurisia merkityksiä (ks. Aapola 1999, esim. 14–16, 168, 216; myös Driscoll 2002, 84–85). Tallilla käyminen ehkäisee tyttöjen mukaan ei-toivotuilta sosiaalisilta vaikutuksilta.

Murrosiän kulttuuriset merkitykset eivät haastattelukerronnassa ulotu tallityttöihin eikä tallilla joudu ”huonoon seuraan”, jolle muuten voisi tuossa iässä altistua. Tyttöjen mukaan vanhempien ei tarvitse olla huolissaan tallilla oleskelusta, sillä siellä tytöt ovat turvassa, kiltisti ja kontrollissa. Harrastuksen kuvataan olleen pelastus, joka säästi kaduilla

oleskelulta, ”huonoon seuraan” ajautumiselta, teiniäitiydeltä ja ”ryyppäämiseltä”. Tallilla oleminen merkitsee erityisen moraalisen tajun kehittymistä. Tallityttö oppii, mikä on ”oikein” erotuksena tallin ulkopuolisista ”hulttioista”. Sukupuolen rakentumisen näkökulmasta tämä merkitsee sukupuolitetun olemisen oikeanlaista tekemistä, jossa tyttöyttä voi rakentaa joko oikein tai väärin (ks. Butler 1993, 225–226, 232). Tallitytön subjektiuus rakentuu suhteessa aivan tietynlaisiin ”oikean” tyttöyden sosiaalisiin merkityksiin, jotka hoitaja tunnistaa ja joiden mukaan hän haastattelupuheessa pitkälti toimintaansa kuvaa.

Elina Oinas ja Jutta Ahlbeck-Rehn (2007, 23–24) toteavat, että erityisesti naisruumis on edelleen tärkeä raja-alue, jonka ympärille yhteiskunnallista järjestystä heijastetaan ja rakennetaan. On mielenkiintoista, miten tyttöjen tapa jäsentää tallilla käymistä erilaisen ”pelastumisen” kautta resonoi noin sata vuotta vanhemman ongelmakeskeisen ja siveellisyyteen pyrkivän tyttöihanteen kanssa (Vehkalahti 2000, esim. 132; ks. myös Männistö 2003, 95). Esimerkiksi 1920-luvun naistenlehdissä siveettömän käytöksen piirteitä olivat muun muassa meikkaaminen, tupakointi ja alkoholin käyttö (Vehkalahti 2000, 142, 146). Naisihanteisiin kuuluvat yhä esimerkiksi luonnollisuus, viattomuus ja epäseksuaalisuus, jotka voivat vioittua pienestäkin virheestä (Käyhkö 2006, 163).

Tytöillä on toki nykyään monia toimijuuden muotoja, ja Pohjoismaissa yhtenä tyttöyden tekemisen resurssina on vahvan tytön ja naisen perinne, vaikka tämäkään ihanne ei ole ongelmaton yksilökeskeisyydessään (ks. Oinas & Collander 2007). Katkelmat kiinnittyvät tyttöjä uhriuttavaan huolipuheeseen ja ongelmattyttödiskurssiin (ks. Aapola et al. 2005, 1–155), jotka ilmentävät tyttöjen toimintaan ja seksuaalisuuteen liittyvää moraalista paniikkia. Tytöt kommentoivat epäsuorasti toiminnassaan näitä diskursseja asettumalla niiden ulkopuolelle ja nimeämällä muut kuin tallitytöt mahdollisiksi ongelmakäyttäytyjiksi. Tyttöjen ja naisten seksuaalisuus on ollut keskeinen kontrollin väline ”hyvän” ja ”huonon” tytön erotteluissa. Erottelujen avulla tyttöihin kohdistetaan yhteisöllistä kontrollia, jonka tytöt sisäistävät osaksi omaa käytöstään. Tyttöjen perustellessa tallilla toimimisen hyötyjä he paikoitellen viittaavat näihin lähes sata vuotta käytössä kuluneisiin tyttöyttä ja naiseutta koskeviin odotuksiin ja kontrolloinnin pyrkimyksiin.

Seksuaalisuuden kontrollointi on yksi piirre, jonka voi tulkita tyttöjen toimintaa ulkopuolisille legitimoivana perusteluna tallityttöyhteisön

tyttövaltaisuudelle. Osa tytöistä toteaa, että poikien tuleminen tallille ei vaikuttaisi toimintaan, mutta osa kuvaili sen muokkaavan tai muuttavan tyttöjen yhteisöä. Pojat vaikuttaisivat esimerkiksi siihen, että tytöt kilpailisivat poikien huomiosta hoitamisen jäädessä vähemmälle, tytöt ihastuisivat poikiin ja hoitaminen unohtuisi, pukeutuminen muuttuisi esimerkiksi paljastavammaksi, tytöt laittautuisivat kauniimmaksi ja alkaisivat meikata.

K: Luuleksä et se ois jotenki vaikuttanu siihe yhteisöö jos sinne ois tullu poikii?

H(25): Oltaisko me sit ruvettu kilpailemaan (nauria) no kai se ois varmaan vähä sitä [...] et sit siel tallil oltais tehty jotain niinku jotain muutaki ku (nauria) hoidettu hevosii mut sit siit ois tullu niinko nii [...] vaikuttaa vähä siihe vaatetuksee ja kaikkee tälläse niinku ja just et ku ei siel kukkaa katonu et oliko meikkii naamas vai ei [...] kai sitä ois sellai ruvennu sit enemmän huolehtii siit ulkonäöstä ja semmost.

Homososiaalista ryhmittymistä on todettu, että niissä heteroseksuaalisten suhteiden hallinnan osoittaminen on tärkeällä sijalla ja siten toiminta järjestyy suhteessa pakolliseen heteroseksuaalisuuteen (esim. Ambjörnsson 2003; Hey 1997). Tallityttöyhteisön voi käänteisesti nähdä ilmentävän tätä: tytöt voivat ryhmänä toimia erityisellä tavalla, kun pojat ja miehet puuttuvat yhteisöstä. Tytöt kokevat voivansa olla eri tavoin kuin liikkuessaan muissa kulttuurisissa tiloissa. Esimerkiksi tallityttöyhteisön ulkonäkönormisto painottaa ei-laittautumista ja seksuaalisuuden tiukkaa kontrollia tallikontekstissa, mikä näyttäytyy tytöille myös vapauttavana mahdollisuutena (Ojanen 2011a, 223–229).

Yksi haastateltava vertaa poikien tuloa tallille ”hyökyaaltoon”, mikä tiivistää niitä tunnelmia, joita muutkin tytöt käsittelevät: tallille tulevat pojat muuttaisivat ratkaisevasti tallityttöyhteisön järjestystä ja toimintaa joko positiivisesti kuten vähentämällä tyttöjen keskinäistä juoruilua tai negatiivisesti rajaten tyttöjen käytäntöjä ja lisäämällä yhteisön kilpailukeskeisyyttä. Haastateltavien tapa sijoittaa haitallinen kilpailevuus poikiin on sikäli kiinnostava, että tallityttöyhteisö on hyvin hierarkkinen ja tytöt kilpailevat keskenään asemastaan yhteisössä (Ojanen 2011a, 126–181).

Sukupuolijärjestysten moraalista kontrollia ilmentää myös tapa, jolla seuraavassa katkelmassa poikia ja miehiä asemoidaan tallityttöyhteisön kontekstiin.

H(19): Jos sinne tulee jos tulee noi polttariporukat ne on miehiä ja mää oon yleensä niinku niitten se vastaava [...]. Ihan uskomattomii niitten äijien jutut on hirveit aina. [...] Sit ne on yleensä vähän humalassa [...] ja ne siis ihan järkyttävii mitä ne uskaltaa ne uskaltaa hypätä ne uskaltaa tehdä melkeen mitä vaan ne vetää laukkaa maneesis päästä päähä kaikki kattoo vähä et ei kyl ketä tahansa nainen uskaltais kyl ne on ehkä semmosii ”jes mä oon kaupoi vou” (nauraa). [...] Jos niit tulee vaiks siel tallin käytävil ja sillai ni sillon tulee semmone olo niinku et ku harjaa jotai hevostaki et jee et mä uskallan tehdä tätä et kaikki ei uskalla ees koskee hevosee et. [...] Et silleen aika hienolt tuntuu mut sit aina vaan vaatii vähä semmost niinku toiselt suunnalta kattermist [...]. Kyl sen heti huomaa niinku et on joku mies paikal niinku no yleensä vähän pienemmät vaan kattovat vaan ”mitä noi tekee” mut sit vähän sellaset niinko mun ikäset tai mua nuoremmat ni kyl niist heti huomaa et ne niinko kuulee sen et mies on tääl vaik ei ne ois nähnykkää viel et yrittää sillee vähä mut ehkä se on vaan tervet väliil ku et taas tallilaki käyttäytyy ihmisiks eikä ihan olla ku pellos (nauraa). [...] Sillon ku niit polttarimiehiä tulee jos ne on jotain nuorii miehiä ni kyl sen heti huomaa niinku et tälle rupee silmät pyörimään ja vähän niinku yrittää patee ja tollee se on aika hauskaa koska noi miehet on nii reppanoit siellä voi käskyttää ihan niin paljo ku huvittaa koska ei voi mitään sano vastaan.

Miesten asema on tallityttöyhteisössä karnevalisoitunut: he tulevat tallille vain poikkeusolosuhteissa kuten polttareiden yhteydessä. Polttarit ovat karnevalistinen siirtymäriittijuhla, jolle on ominaista runsas alkoholinkäyttö, meluaminen, naamiointi ja pilailu, ja juhlissa rikotaan tietoisesti yleensä hyväksyttävän käytöksen normeja, mitä miesten käyminen tyttövaltaisella tallilla tavallaan on (ks. Majava 1989, 87, 95–96). Miehet sekoittavat yhteisön tavalliset toimet ja käyttäytyvät normien vastaisesti. Kuitenkin haastateltava tuo esiin myös tyttöjen valta-asetelman suhteessa miehiin: uskalluksesta huolimatta miehet eivät tunne tallityttökulttuuria ja miehiä voikin siten käskää halunsa mukaan. Miehet ovat samanaikaisesti sankareita ja naurunalaisia ”reppanoita”. Pojat eivät tallilla pärjäisi. Kiinnostavana vertailukohtana voi pitää inkeriläisnaisten juhlia, joissa naiseutta suojeltiin monin tavoin. Käytännössä miehiltä oli naisten juhlaan pääsy kielletty. Jos mies tunkeutui paikalle, hänet saatettiin kertomusten mukaan riisua väkivalloin alasti ja häntä pilkattiin. Runossa ja juhlissa miessukupuoli oli kollektiivisesti mitätöity, nollattu ja poissa. (Timonen 2004, 132, 140.) Samansuuntaisesti voisi nähdä tallityttöjen rajaavan haastattelukerronnan tasolla pojat yhteisön ulkopuolelle ja tallilla käyvät pojat ja miehet rakentuvat tavallisesta poikkeaviksi. Sukupuolittunut

valtajärjestys on tallityttöyhteisössä ylösalaisin. Humalaiset miehet eivät voi kuin noudattaa tyttöjen käskyjä.

Katkelmassa piirtyy miesten suora vaikutus tyttöjen toimintaan tallilla, mikä konkretisoi sitä, miten tallityttökulttuurin sisällöt muotoutuvat suhteessa tallin ulkopuolisiin kulttuurisiin tiloihin. Tavallisesti miesten ja poikien läsnäolo säätelee ja rajoittaa tyttöjen toimintaa, tyttöjen täytyy esimerkiksi yrittää ”päteä” ja ”olla ihmisiksi”. Dikotomisen sukupuolijärjestyksen mukaisesti miehet edustavat tässä ”toista suuntaa”, johon suhteessa haastateltava rakentaa esimerkiksi tyttöjen ymmärrystä rohkeudestaan. Tämä toinen suunta, miehet, vaikuttaisi myös siihen, että tytöt alkavat käyttäytyä terveellä tavalla ”ihmisiksi”. Tällaiset käsitykset kertovat siitä, miten miesten ajatellaan vaikuttavan tyttöjen käytöksen säätelyyn – minkä konstruomiseen myös itse tutkijana kysymykselläni osallistun – mutta samalla se on kiinnostava myös subjektiuden näkökulmasta. Voisi esittää, että vastauksessa rakentuu näkemys, jonka mukaan tallin omassa tilassa tyttöjen ei tarvitse olla tässä suhteessa ”ihmisiksi”.

TYTTÖJEN LEGITIMOITU OMA TILA

Kun heteronormatiivinen sukupuolierottelu muokkaa tallista tyttöjen omaa tilaa, poikien tuleminen tallille muuttaisi tallityttöyhteisön luonnetta ja se voisi menettää mahdollisuuden olla eräänlainen tyttöyttä normittavien kulttuuristen käsitysten katvealue. Paradoksaalisesti tallityttöyhteisö tarjoaa tytöille oman tilan kiinnittymällä tiukasti kaksijakoiseen ja stereotyyppiseen sukupuolijärjestykseen, vaikka tallilla vallitseekin tarkka tyttöjen keskinäinen kontrolli (Ojanen 2011a, 182–235). Tuottamalla selkeät rajat tyttöjen ja poikien tai miesten ja naisten välille sekä niveltämällä sukupuolijärjestyksen moraalisenä kontrollina osaksi tyttöjen oman tilan logiikka, tallitytöt legitimoivat ratsastustallin tyttöjen omana paikkana. Tytöt kritisoivat suomalaista tasa-arvotilannetta ja kokevat, että pojat rajoittaisivat eri tavoin tyttöjen toimintaa ja yhteisön rakennetta tallilla. Toisaalta tytöt voisivat hyväksyä sen, että pojat myös alkaisivat käydä tallilla. Tämä olisi toivottavaa, mikäli se merkitsisi sitä, että päästäisiin eroon sukupuolierotteluista, tyttöjen harrastukset saisivat lisää julkista tukea ja erilaiset kentät tulisivat myös tytöille yhä helpommin lähestyttäviksi. Katson tällaisen variaation heijastavan yhteiskunnallista

ilmapiiriä, jossa vaikuttavat olevan yhtä aikaa voimassa sekä perinteiset sukupuolikäsitykset essentiaalisine stereotyyppioineen että oletukset siitä, että sukupuolten välinen tasa-arvo olisi jo toteutunut ja että sukupuoli todella ymmärrettäisiin nykyään moniulotteisena prosessina, joka ei arjessa ole redusoitavissa yksioikoisiin piirteisiin.

STEREOTYPIAT JA TASA-ARVOPUHE: VALTAAPITÄVISTÄ SYRJITYKSI MIEHIKSI

Vaikka tallitytöt eroavat ikääntyneiden miesten keskustelukerhon jäsenistöstä ainakin sukupuolen, sukupolven ja iän suhteen, molemmissa ryhmittymissä perustellaan homososiaalisuutta osittain samoin perustein. Tarkastelen nyt lyhyesti miesten näkemyksiä, minkä jälkeen pohdin, mihin sukupuolieriytyneitä tiloja tarvitaan.

Esittäessäni kysymyksiä ryhmän toiminnasta ja siitä, onko miehille jotain erityistä merkitystä sille, että ryhmässä toimii vain miehiä, valtaosa miehistä selitti tämän johtuvan kokemistaan rooleista työelämässä, mutta vetosivat myös ikääntymisen kautta tapahtuneeseen eriytymiseen.

K: Miten tota, onko ton [ryhmän] toiminta tärkeää jotenkin jos sä ajattelet mieheyttä?
H(82): Ei mää, ei se ole tuota meillä kaikilla on mikäli mä olen ymmärtänyt [...] kaikki arvostaa naisia kyllä ihan keskustelukumppaneina. Piristi ihan tää sunki tulos kaikella tapaa mut tuota täs on tapahtunu vanhemmiten sellasta eriytymistä että naiset on omassa porukassaan. [...] Minusta ois ihan hyvä et siel ois naisia myös mukana.

Samaan tapaan kuin tallitytöt pohtivat poikien tallille tulemista tässä haastateltava tuo esiin, että naisten mukaan tuleminen vaikuttaisi ryhmän toimintaan, minkä hän näkee myönteisenä asiana. Kun tytöt viittaaavat varhaisnuoruuden sukupuolittain eriytyneeseen toimintaan (pojat vastustavat periaatteesta tyttöjen juttuja), niin samalla tavoin edellinen vastaaja vetoaa nimenomaan ikäkategorian tuottamaan eriytyneisyyteen. Hän ei painota työkontakteja vaan ikää. Myös seuraavassa katkelmassa sukupuolen mukaan eriytyntä toimintaa selitetään osittain iällä:

H(76): Ainakin tässä vaiheessa tää toimii tällästen feministisikojen tapaamispaikkana että tuota eli koska aina nyt jos tämmöseen tulee niinku uus ihminen oli se nyt sitten

mies tai nainen ni aina se niinku aikansa vie ja kun tässä tiimalasissa (nauraa) hiekka koko ajan valuu [...] jotenkin sitä hakee sellasta tiettyä turvallisuutta [...]. Se on nyt vaan näin muodostunut mä vaan muistelen kun meillä oli työaikana meil oli tällänen ryhmä vastaavanlainen ja ja tuota joka alko jo itseasiassa 70-luvulla kokoontua [...]. Muistan vaan ku sitä käytiin sitä keskustelua et se oiski hieno asia et me saatais tähän naisten näkökulmaa pitää tietysti muistaa et me ollaan seittemänkymment luvulla [...] sukupuolten välinen tasa-arvo oli ihan eri jengassa ja tavallaan me oltiin kaikki sellasissa duuneissa joissa pöydälle nous tämä tämä tuota kysymys tasa-arvosta myöskin sukupuolten välisestä tasa-arvosta se oli niinku perusteltua mutta nyt näyttää olevan hyvä näin.

Katkelmassa haastateltava kommentoi ryhmäänsä leikkimielisesti ”feministisioiksi” tehden selväksi, että on ollut edistämässä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa silloin kun asia ei vielä ollut samalla tavoin valtavirtaistunut kuin nykypäivänä. Vastauksesta voi tulkita, että koska haastateltavan näkökulmasta tasa-arvo on saavutettu, eivät miesten omat ryhmät ole enää uhka tai ongelma. Haastateltava riisuu miesten ryhmätoiminnasta epätasa-arvoisuuden liittyvät vihjeet ja tuo rinnalle ikääntymisen merkityksen ryhmän miesvaltaisuudelle: miehet ovat tuttuja ja kun aika vähenee, ei välttämättä koeta, että on aikaa tai innostusta tutustua samalla tavalla uusiin ihmisiin kuin aiemmin. Näin hän tukeutuu ikää koskeviin kulttuurisiin käsityksiin. Osa ryhmäläisistä suhtautui ryhmän miesvaltaisuuden kielteisesti ja se saatettiin nimetä esimerkiksi vanhanaikaiseksi.

K: Onko sillä mitään merkitystä siihen ryhmän toimintaan että siellä ei ole naisia ollenkaan vakijäsenenä?

H(87): On on. Se on tuota nimittäin mä olin yhdessä sellasessa ryhmässä [...] [joka oli] niinku ukkojen kerho ja tota mä olin siellä mukana sitten alussa jonkun vuode [...] ja mä että täähän on surkea koko surkea yhdistys että näitä veteraaninaiasiahan on vaikka kuinka paljon ja ittenhänhän mä tein ehdotuksen että tänne täytyy kutsua veteraaninaisia myöskin ja sitä käsiteltiin kokouksessa ja ei se saanu kannatusta [...] ja sitten mä ilmoitin että ”tällasessa poikaosastossa mä en enää ole” enkä sen koommin [sinne mennyt]. Nyt sinne on tullu [...] kaks mallin vuoksi mut niiden perustelut oli niin tyhmitä että ”ei tänne mahdu tilat on niin pienet” mut sinne kutsuttiin ukkoja, ihan turhia ukkoja et tuota. [...] Siin on jonkinlainen miesten vastustus [...], kato se muuttais sen ryhmän luonnetta vähän viisaampaan suuntaan jos sinne tulis naisia, mutta ei ei. Ehkä se täytyy sallia näille.

Haastateltava kritisoi miesten omia ryhmiä aloittaen kertomalla poliittisesta ryhmästä, jossa hän toimi ja johon ei otettu naisia aloitteesta huolimatta. Haastateltava käyttää historiallista preesensia, kun hän kuvaa eroaan ryhmästä. Preesensin käyttö on kerronnassa tehokeino: se tuo menneen osaksi nykyhetkeä (ks. Laitinen 1998, 81–136). Preesensin sijoittuva tulkinta tapahtuneesta toimii tämänhetkisen mieheyden rakennusaineena: hän ei silloin eikä nyt ymmärrä naisten olossulkemista. Hän kommentoi perusteluja tilan riittävydestä ja pitää niitä keinotekoisina, kun ”turhat ukot” menivät naisten edelle. Haastateltava puhuu pehmeämmin keskustelukerhon miesvaltaisuudesta ikään kuin ymmärtäen ”näitä” miehiä, jotka eivät ole sisäistäneet naisten viisautta. Sävy on hivenen huvittunut, mikä asettaa kyseenalaiseksi miesten yhteiskunnallisen valta-aseman myös tällaisella mikrotasolla. Haastateltavalle homososiaalisen ryhmittymän tarjoama miesyhteisöllisyys ei ole tarpeen, ja toisessa yhteydessä hän nimeää itsensä feministiksi. Myös kaksi muuta yhteisön jäsentä korostivat naisten olevan tervetulleita, eikä asialle olisi mitään periaatteellista estettä. Toinen miehistä nimesi itsensä ”tasa-arvoihmiseksi” ja arveli, että tässä vaiheessa vuonna 2013 ryhmän miehet saattaisivat olla muutokseen valmiita.

Osa miehistä näki toiminnan sukupuolieriytymisen tarpeellisena ja saattoi samalla kieltää, että rajaus olisi tietoisista.

K: Onko sillä jotain tuoko se jotain lisäarvoa tähän toimintaan et siel on ainoastaan miehiä niinkun tämmösinä vakinaisina jäseninä?

H(87): Mä en tiedä siit on joskus ollu puhettaki ja olihan siellä ainaki yks tilaisuus jos on sai tulla vaimot mukanaki sinne mutta tota jos ajatellaan näitä meidän keskusteluteemoja [...] niin kyllä on aika vähän ainakaan tätä iäkkäämpää meidän ikästä naisjoukkoo mikä pystys tota niinku tuomaan siihen jotain sisältöö siihen keskusteluun taikka jotain sellasta näkökulmaa mikä liittys oleellisesti siihen. [...] Kyl se keskustelu tietys rajautuu vähän tietenki sit siit puuttuu sit se naisnäkökulma se on ainakin yks juttu sit mitä vois arvostella mut toisaalta sitte jos siihen vaan sen takia tulis naisia että sitte olis miehiä ja naisia ni mä taas tota kyllä se sitten hajaantus se vähän se aiheiden käsittely monenlaiseen sivupolkuun. Mul on vertailukohtana ollu tos [toinen ryhmä] sielläki synty aika mukavia keskusteluja [...]

K: Se on kans nimenomaan miehille?

H: Joo [...]. Mut siin on nainen vetämässä [...] se on mukana siinä järjestelemässä sitte, keittää kahvia ja sanoo nauttivansa suuresti kun saa kuulla millast on miesten maailma.

Vastauksessa aktivoituvat perinteiset sukupuolistereotyytiat. Haastateltava seuraa aiemmin mainittuja hierarkkisia binaarioppositioita, jossa mies edustaa kulttuuria, aktiivisuutta ja järkeä, naisten edustaessa hiljaisina ja ihailevina kahvinkeitäjinä luontoa, passiivisuutta ja tunnetta: heillä ei ole kompetenssia osallistua miesten keskusteluihin, vaan he keskittyvät epäoleellisiin, pienempiin asioihin (ks. Cixous 1994, 37–38.) Vaimoja lukuun ottamatta naiset asetetaan ryhmän ulkopuolelle. Vastaus tuottaa heteronormatiivista sukupuolijärjestystä, jonka mukaisesti ”normaalit subjektit” mukautuvat binaariseen, rajattuun ja työnjaollisesti erotettuun järjestelmään. Vastauksessa kuuluu kaikuja myös miesliikkeen nostamasta keskustelusta koskien miesten syrjäytymistä ja heikkoa yhteiskunnallista asemaa, kun haastateltavan voi tulkita epäsuorasti kommentoivan sukupuoliintiöitä hänen kritisoidessaan ajatusta siitä, että naisia pitäisi tulla ryhmään vain siksi, että he ovat naisia (ks. miesten kriisistä Whitehead 2002). Miesten vastauksissa kaikuvat sekä yhteiskunnallinen valta-asetelma, joka pitkään asetti miehet työelämässä etusijalle, että tämän seikan muutos, jota haastateltavat eri tavoin kommentoivat (ks. Korvajärvi 2010, 185–193). Seuraava haastateltava jäsentää ryhmän toimintaa työelämän mallien kautta:

H(74): Tää ei oo koskaan tullu siis puheenaiheena esiin siinä porukassa eikä se mikään miesporukka ole mä luulen että vaan se se työelämä jossa me elettiin ni se nyt vaan oli sen sortinen että että siellä ei siis niinkun [...] siteitä ei siis syntynyt siis niinkun miesten ja naisten välille kun se naisten rooli oli kuitenkin vanhastaan että he oli enemmän miehet oli johtajia ja naiset oli sihteerejä se oli niinku se elämä se tavallaan – se työelämän maailma jota mäki oon elänyt mul on siis ollu [...] viistoista vuotta naispuolinen sihteeri. [...] Olihan mulla sitten naispuolisia työtovereitakin [...] työelämän loppuvaihe on ollut just sitä sitä aikaa kun naiset on ruvennu pääsemään myös johtaviin johtaviin virkoihin mutta tuota...

K: Ryhmän anti ei oo siinä että siinä on vaan miehiä?

H: Ei ei oo mitenkään musta se johtaa vaan tästä mitä mä sanoin että [...] alustajia on harkittu ihan tasapuolisesti ollut harkinnassa sekä miehiä et naisia mutta että helposti tietysti ohan se nyt vieläkin miesvoittoinen tää maisema monessa mielessä mutta tuota yhä enemmän naisia alkaa olla kaikennäköisissä tuota hommissa. [...] Mä luulen että just esimerkiks tän porukan niinku alitajusen mielikuvamaailman näkökulmasta niin niin ehkä se sitkeimmin se mielikuva siis mun ikäpolvelle ja vähän vanhemmilla on ollu se että jos naiset vielä voi olla niinkun politikkojakin ni ei ne nyt kuitenkaan mitään ajattelijoita ole sitten [...] sekin on nyt niinkun murtumassa

että meillä alkaa olla tämmösiä Teija Tiilikainen esimerkiksi ja on on on tuota ihan viisas ihminen onkin. [...] Yhä enemmän alkaa olla siis naisia joilla on on ikään kuin syytä kuunnella se on hyvä asia. [...] Se on hieno kehitys, mun vaimoni on antifeministi siis voimakkaasti antifeministi mutta mutta se ei tarkoita sitä että hän tuota vastustas miesten ja naisten tasa-arvoa päinvastoin mutta [...] on niinkun typerää taistella [...] jotka jo on voitettu (K: mm okei) ja riehua siis semmosilla vainioilla jossa ei oo mitään savutettavaa [...] ja ennen kaikkea lyödä yli. Hän on erityisesti tää ruotsalainen feminismi on kauhistuttanut häntä joka on saanut miesvihan muotoja. [...] Mulla on pikkasen niin sanotusti vanhakantasia asenteita [...] niinku tää tuota feministinaisten niinkun ärsyyntyminen siitä että mies osoittaa kohteliaisuutta ja sitte feministinainen pitää sitä siis niinkun ärsyttävänä siis niinkun miehisenä siis niinkun ylemmyydenosoituksena ja paapomisena ja ja seksistisenä käyttäytymisenä niiniini ni tässä mä olen kyllä näiden vanhanaikaisten arvojen kannattaja siis mä avaan naisille ovia ja mä mä mä ihailen heidän kauneuttaan ja puhun heille nätisti ja ja ja tuota (nauraa) siis [...] mä oon varmaan hyvin vanhanaikainen herra monessa monessa monessa suhteessa mut ei mun vaimo oo koskaan protestoinu (nauraa).

Kun katkelmaa tarkastelee kokonaisuutena, on kiinnostavaa pohtia, miten vastaus rakentuu ja mihin haastateltava oikeastaan vastaa. Jo alun ristiriitaisuus tuo esille vastauksen polveilevuutta koherenssin tuottamisessa: haastateltavalle on tärkeä todeta, että kyse ei ole miesten ryhmästä, vaikka siellä toimii vain miehiä. Voisi ajatella, että suomalainen tasa-arvopuhe taustoittaa tällaisten näkemysten esittämistä: mies ei halua identifiotua tasa-arvon vastustajaksi, vaikka näennäisesti ryhmän kokoonpano voisi näyttäytyä tasa-arvoideologialle vastaisena. Hän perustelee kokoonpanon kuitenkin johtuvan näille miehille tutusta työelämästä, jossa miehillä oli johtava asema.

Argumentoidessaan syitä sille, miksi naisia ei heidän ryhmässään ole, haastateltava vetoaa ”porukan” käsitykseen siitä, että naiset eivät voi olla ajattelijoita uusintaen näin stereotyypistä sukupuolijärjestystä, jossa vain harvat ja valitut naiset voivat olla tällä tavoin päteviä. Haastateltavan puhe on näennäisesti ristiriitaista: hän kehuu naisten yhteiskunnallista kehitystä tasa-arvoasioissa, mutta samalla argumentoi stereotyyppien avulla sitä, miksi naisia ei ole mukana keskusteluryhmässä. On huomionarvoista, että haastateltava sijoittaa tämän yleiselle tasolle, ”porukan” näkemykseksi, sanoutuen ikään kuin itse siitä irti. Samalla tavalla yleiseen nojaten hän kuvaa, miten hänen sukupolvessaan ei olisi ollut ajattelevia naisia uusintaen näin valtarakenteisiin sidottua sukupuolijärjestystä, jossa mies

ja nainen ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa eikä naisten tekoja tai ajatuksia tarvitse huomioida (ks. naisten asemasta historiankirjoituksessa Scott 1983, 147; Mohanty 1999, 75; Braidotti 2002, 82).

Kiinnostavaa on myös se, miten edellisen haastateltavan vastauksessa toisiaan seuraavat miehen arvio siitä, että kuunneltavien naisten määrä on lisääntynyt, ja toteamus oman vaimonsa antifeminismistä, minkä tulkitsen miehen keinona kertoa omasta antifeministisyydestään paikantamalla ominaisuus vaimoonsa, mikä ilmeisesti tekee asiasta miehelle jollakin tavoin hyväksyttävämmän. Jos nainen on antifeministi, hän tietää, mistä puhuu, eikä häntä voi kritisoida. Antifeminismi muuntuu miesvihan vastustamiseksi: hänen vaimonsa on hänen puolellaan ”vanhakantaisten” sukupuolioletusten ja kohteliaisuuskäsitysten toteuttamisessa, jossa naisille ”avataan ovia”, ”ihailtaan heidän kauneutta” ja niin edelleen. Erityisen kiinnostavan katkelmasta tekee sen tekstikonteksti: naisten parantunut asema yhteiskunnassa ja naisten arvostuksen nousu intellektuaaleiksi jatkuu saumattomasti antifeminismipuheeseen. Tyttöjen kohdalla postfeministiset tulkinnat eivät saaneet juuri kannatusta, kun miehistä jotkut nostivat esiin tähän viittaavia näkökulmia ja käsittelivät miesten syrjäytymistä yhteiskunnassa. Toki vastausten välillä on aikaa kymmenisen vuotta, mutta Suomen tasa-arvotilanne ei ole tänä aikana oleellisesti muuttunut, vaikka miesten asemasta onkin alettu keskustella enenevässä määrin (esim. Jokinen 2012).

Haastattelun kokonaisuuteen suhteutettuna miehen arvomaailmaan eivät sovi tasa-arvoon kriittisesti suhtautuvat käsitykset, mikä voi selittää miehen kerronnan polveilevuutta ja tapoja, joilla hän luo koherenssia kerrontaan. Vastakkaisten näkemysten kuljettaminen rinnakkain kerrontatilanteessa ei ole poikkeuksellista, vaan vastaajan voi nähdä rakentavan näiden tarinoiden kautta koherenttia kertomusta mieheydestä ilmentäen näin identiteetin muuttuvaisuutta ja sen rajojen liikettä (ks. Suoninen 1993, 141–146). Postfeministiset näkemykset ymmärrettynä sukupuolten tasa-arvon toteutumisenä toistuvat myös muiden miesten käsityksissä, kun miehistä puhutaan syrjäytyneenä ryhmänä. Yksi huoli liittyy naisten yhteiskunnassa valtaamiin aseisiin, jolloin esimerkiksi yhden miehen mukaan ”ois pitänyt olla tasa-arvolaki joskus toiseen suuntaan”.

K: Onko sulle sille jotain merkitystä, että tota tässä ryhmässä on vain miehiä?

H (77): Ei oo koskaan ajateltu että tota siinä voisi olla naisia meillä on ollu kyllä jokin

palaveri jossa pyydettiin vaimot mukaan mutta se on ollut enemmän sitten tällanen pikkujoulujuhla tai joku tämmönen mutta mä oon emmä tie mitä aiot kysyä mutta (nauraa) oon sitä mieltä että miehet on tässä yhteiskunnassa todella se syrjäytymässä oleva ryhmä ja ja tuota että että tasa-arvosta ei oo millään tavalla kysymys siinä kun miehet tavallaan niinku pakenee monista tilanteista missä pitäis olla mukana ja kantaa vastuuta ni se on tota tota suomalaiselle miehelle syntyny sota-aikana se perinne että vaikka ollaan kotona ni vaimot hoitaa naiset hoitaa tämän yhteiskunnan ja sen takia tää varmaan niinku naisten rooli tässä korostunu [...]. Mä tiedän miten tärkeetä on ois tuota pitää yhteyttä puolisoon ja luoda tällasta hyvää vuorovaikutuskommunikaatiota harjoitella oppia ymmärtämään tunnekommunikaatiota ja käyttämään sitä ja mutta mutta se että että ne miesten kokoontumiset on kuitenkin en pitäis sitä niinkun vastuun pakenemisena vaan tässä tapauksessa se on vaan syntyny niinku sponttaanisti siitä että meillä on ollu niinku vanhanaikainen mieskäsitys ja sit me on tultu yhteen eikä meillä oo juolahtanu mieleen että siellä pitäisi olla naisia tai sinne pitäis kutsua naisia koska meillä kaikilla on ollu hyvä parisuhde ja muutamilla on vieläkin. [...] On tutkittu jos tällasten miesten ryhmässä joka kokoontuu harrastuksissa tai vapaassa ryhmässä tai jos siel on yksikin nainen niin sen ryhmän käyttäytyminen muuttuu varauksellisesti varaukselliseksi ja jotenkin niinkun tulee tulee niinkun erilaista viritystä siihen [...]. Mutta se miesten rooli on tässä suomalaisessa yhteiskunnassa mä pidän tosiaan syrjäytyy omasta syystään [...]. Miehet on perääntyny niistä asemista mitä niille kuuluis tää ei kuulu tähän miän ryhmän ei sitä koskaan oo ajateltu [...] että meillä ei oo periaatteessa mitään sitä vastaan että joku nainen tulee sinne luennoimaan mutta ei kenenkään mieleen ole tullut sitä että pyydettäis joku nainen siihen ryhmään.

Haastateltava nimeää miehet syrjäytyväksi ryhmäksi. Syy ei kuitenkaan ole naisten vaan miesten itsensä heidän paetessa vastuutaan. Tasa-arvoa ei vastaajan mukaan ole tilanne, jossa ”naiset hoitavat tämän yhteiskunnan”. Toisessa yhteydessä haastateltava ilmaisee huolensa siitä, että naiset ovat vallanneet miesten järjestöjä, mutta miehet eivät ole samalla tavalla tulleet naisten järjestöihin. Haastateltava ei suhteuta kehitystä siihen, että naisille kuuluneet sfäärit ovat perinteisesti olleet vähempiarvoisessa asemassa (ks. esim. Rantalaiho 1994). Haastateltava ilmaisee myös paljon toistetun käsityksen siitä, että miehet eivät osaa ilmaista tunteitaan saati ilmaista itseään muutenkaan ja että tämä on yksi sukupuolten epätasa-arvoa lisäävä seikka. Käsitykset miehistä syrjittynä ryhmänä liittyvät keskusteluihin mieheyden tai maskuliinisuuden kriisistä. Miehen tai maskuliinisuuden kriisi sisältää ajatuksen siitä, että yhteiskunnallisten

muutosten myötä sukupuoliä koskevat odotukset ovat muuttuneet, mikä tuottaa miehille epätietoisuutta omasta roolistaan ja mieheyttä koskevista odotuksista. (Mieheyden ja maskuliinisuuden kriisistä Whitehead 2002, 47–59; Nieminen 2013, esim. 60–63.)

Monet miehistä toteavat, että eivät periaatteessa vastusta naisten tuleamista ryhmään, mutta näin ei kuitenkaan ole eri syistä johtuen tapahtunut. Kuten aiemmassakin esimerkissä on tullut esiin, naisia voisi ryhmässä olla lähinnä vaimon ominaisuudessa ja erityistilaisuuksissa. Edellä lainattu haastateltava ei hahmota ryhmän toimintaa paheksuttavana ”vastuun pakoiluna”, vaan luonnollistaa ryhmän kokoonpanon vetoamalla työelämään. Hän perustelee tilannetta myös ryhmäläisten perinteisellä mieskäsityksellä. Haastattelun toisissa kohdissa sama haastateltava määrittelee tällaisen mieskäsityksen sellaiseksi, joka arvostaa naisten ja miesten välistä sukupuolieroa ja hyväksyy erilaiset työnjaolliset asetelmat. Miesten tulisi hänen mukaansa kuitenkin oppia näyttämään tunteensa ja kommunikoidaan, koska nykytilanteessa miesten on ”mahdoton nousta” naisten verbaalisen lahjakkuuden alta. Kiinnostavaa on, että miehen mukaan naisten puuttumista selittää se, että ryhmän kaikilla miehillä on tai on ollut hyvä parisuhde. Häkellyttävän suverenisti yhteiskunnallisesti valveutunut haastateltava ohittaa tilanteen mahdolliset yhteiskunnalliset hierarkkiset järjestykset nojaamalla yksityisen alueeseen, miesten parisuhteisiin. Hyvä parisuhde tai antifeministinen vaimo toimivat ikään kuin perusteluina naisten puuttumiselle ja sukupuolijärjestyksen ja rakenteellisten seikkojen ohittamiselle.

SUKUPUOLIEROTTELUJEN LOGIIKKA OMAN TILAN PUOLUSTAMISESSA

Haastatteluissa esitetyt seikat ovat kerrontaa, joka saa menneisyyteenkin sijoittuvana muotonsa ja merkityksensä suhteessa nykyhetken yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja itsen rakentamiseen: mieheyden ja tyttöyden tämänhetkiseen tuottamiseen. Millaista ikää ja sukupuolta tuotetaan sukupuolieritytyneissä, homososiaalisissa ryhmittymissä haastattelukerronnan kontekstissa?

Kun harrastustoiminnan homososiaalisuutta käsitellään yleisellä tasolla, sekä tallitytöt että ikääntyneet miehet vetoavat osin samanlaisiin

argumentointistrategioihin. Molemmat käyttävät syinä sukupuolieriytyneitä toimintoja ja stereotypioita. Tytöt korostavat sukupuolieriyisiä taitoja, kuten letittämistä, ja rajaavat tällä tavoin pojat toiminnan ulkopuolelle ja vahvistavat keskinäistä yhteenkuuluvuuttaan ja valtaansa feminiinisellä toiminta-alueella (ks. myös Kokko 2007, 67–68). Miehet puolestaan tuottavat stereotyyppisiä käsityksiä naisista. Kärjistäen voi sanoa, että tyttöjen mukaan pojat eivät sovi tallille, koska heiltä puuttuu hoivavietti, ja miesten mukaan naisia ei ole heidän ryhmässään, koska he eivät ole samalla tavalla ”ajattelijoina” kuten miehet. Sukupuolijärjestysten ylläpitäminen saa myös moraalisia konnotaatioita: tyttöyhteisö tuottaa oikeanlaista, hillittyä ja hallittua tyttöyttä, jotkut miehistä taas korostivat sukupuolikäsityksensä ”vanhanaikaisuutta”, jonka voi tulkintani mukaan liittää yhteen perinteisen siveysihanteen kanssa.

Samanaikaisesti molemmissa ryhmissä esiintyy myös käsityksiä siitä, että vastakkainen sukupuoli olisi tervetullut ryhmään ja että toiveissa olisi tasa-arvoisempi yhteiskunta, jossa ihmisten toimintaa sukupuoli ei säätelisi. Tasa-arvoon liittyen kiinnostavaa on se, että molemmissa ryhmissä esitetään näkemyksiä tasa-arvon toteutumattomuudesta ja oman sukupuolen yhteiskunnallisesti heikommasta asemasta: tytöt tuovat esiin sukupuolten tasa-arvon toteutumattomuuden, kun miehet taas esittävät, että tasa-arvo on viety liian pitkälle ja että miehistä on siksi tullut yhteiskunnan syrjitty ryhmä.

Vaikka kahden aineiston keruun välillä on kymmenen vuoden ero, tuo tämä kiinnostavasti esiin tasa-arvoa koskevia aikalaiskeskusteluita, joissa esimerkiksi niin sanotut ”miesasiamiehet” ovat korostaneet miesten huonoa yhteiskunnallista asemaa. Feministisiä pyrkimyksiä ja epätasa-arvon kokemuksia yritetään tehdä turhiksi vetoamalla siihen, että tasa-arvo on jo toteutunut ja että tilanne on pikemminkin kääntynyt päinvastaiseksi (esim. Malmi 2012). Näissä keskusteluissa unohtuvat usein muut sosiaaliin kategorioihin sidotut erot kuten yhteiskuntaluokka: on nimittäin esimerkiksi miehiä, jotka voivat huonosti vaikkapa avioeron, yksinäisyyden, alkoholismin tai työttömyyden vuoksi, mutta tilanne ei suinkaan kosketa kaikkia tämän sukupuolen edustajia.

Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että mielikuvien tasolla tasa-arvo ei ole toteutunut ja että haastateltavat käyttävät nimenomaan tätä mielikuvaa yhtenä perusteluna homososiaalisten ryhmien toiminnalle. Näissä yhteyksissä haastateltavat lähestyvät miehiä tai tyttöjä, poikia ja

naisia yhtenäisenä massana huomioimatta ryhmien sisäisiä eroja, kuten ikää, seksuaalista suuntautuneisuutta, etnistä taustaa, taloudellista asemaa tai yhteiskuntaluokkaa (esim. Calasanti & King 2011; Slevin & Linneman 2009; Torres 2006; Hey 1997; Ojanen 2011b). Tyttöjen haastattelussa se, että tasa-arvo ei ole todellisuudessa toteutunut, estää poikien tulemisen yhteisön jäseniksi ja tytöillä on halu säilyttää talli tyttöjen tilana. Osa keskustelukerhon jäsenistä myös vaikuttaa vastentahtoista tasa-arvokehityksen suhteen sikäli kuin se tarkoittaa sitä, että miehillä ei saisi olla perinteisiä käsityksiä sukupuolista tai eksklusiivisia ryhmiään.

Toisaalta sekä tallitytöt että miehet suhtautuivat tasa-arvoon periaatteessa myönteisesti, joskin riippuen siitä, mitä sen ajateltiin merkitsevän ja miten sen nähtiin toteutuneen. Molemmissa ryhmissä esiintyi samansuuntaisia pelkoja: tytöt ajattelivat poikien valtaavan tallilta liikaa tilaa, miehistä osa taas oli sitä mieltä, että miehet ovat jo liiaksi menettäneet asemaansa yhteiskunnassa ja että miesten tulisi ”ottaa takaisin” se, mikä heille kuuluu. Diskurssi Suomen hyvästä ja vakiintuneesta tasa-arvotilanteesta näyttäisi kuitenkin jarruttavan sekä tyttöjen että miesten näkemyksiä: toisia sukupuolia ei voi täysin sulkea ulkopuolelle. Tutkimuksissa miesten homososiaalisista ryhmistä on todettu, että naisten ulkopuolelle sulkeminen on miesten homososiaalisissa ryhmissä piilevää. Siten naisten ulossulkeminen ei välttämättä ole tietoista syrjintää vaan pikemminkin miesten mieltymystä toimia mieluummin samaa sukupuolta olevien kanssa. Tämä voi selittää homososiaalisten käytäntöjen säilymistä yhteiskunnassa, jossa vallalla on sukupuolten tasa-arvoa korostava ideologia. (Holgersson 2013, 463.) Homososiaalisuuden tekeminen on näissä ryhmissä sidoksissa sukupuolistereotypioihin, sukupuolten moraaliseen kontrolliin ja tasa-arvopuheeseen.

Homososiaaliset ryhmittymät vaikuttavat luovan erityisen mahdollisuuden sukupuoleen liittyvien odotusten ja oletusten käsittelylle: niillä on merkitystä sukupuoliin liittyvien seikkojen prosessoimisessa sekä suhteessa omaan että toiseen sukupuoleen ja sukupuolten yhteiskunnallisiin tilanteisiin ja kulttuurisiin konnotaatioihin. Niissä voidaan käsitellä tyttöä tai (vanhana) miehenä olemista ja määritellä sekä pohtia niitä normeja ja käytäntöjä, jotka tyttöyden ja mieheyden tekemistä rajaavat. (Ks. esim. Houston 2012; Tallberg 2012; Jokinen 2000.)

Huolimatta sukupuolen, iän sekä elämänhistorian eroista tyttöjen ja miesten välillä miehet legitimoivat keskustelukerhon miesvaltaisuutta

samoin perustein kuin omaa tilaansa tallilla perustelevat tytöt. Jos haastateltavien vastauksia tarkastelee ikäkategorian tuottamisen näkökulmasta, voi kysyä, miten ikä ja haastateltavien kuuluminen joko nuorten tai ikääntyneiden ryhmään, voisi avata tiukkaa kiinnittymistä sukupuolistereotyyppioihin ja homososiaaliseen toimintaan. Ryhminä näitä tyttöjä ja miehiä yhdistää se, että ikävaiheet, joihin he kuuluvat, ovat hyvin latautuneita ja stereotyyppioiden kyllästämiä. Molempia koskee myös ajatus siitä, että tärkein ajallinen määrittäminen ei ole kulloinenkin nykyhetki vaan työllä tuleva aikuisuus, miehillä menneisyys.

Tallitytöt lukeutuvat sellaiseen lasten ja nuorten ikäryhmään, jota määrittää kehitysnäkökulma. Lasten ja nuorten elämää tarkastellaan usein suhteessa tulevaisuuteen ja heidän ajatellaan tarvitsevan erityistä suojelua, tarkkailua ja toimenpiteitä. (Aapola 1999, 15.) Lapsuus ja aikuisuus määriytyvät usein vastakkaisina, jossa lapsuus on ”toiseutta” suhteessa aikuisuuteen. Lapsuuteen mielletään kuuluviksi esimerkiksi riippuvuus ja kontrolloimattomuus, kun aikuisuus edustaa autonomisuutta, rationaalisuutta ja hallintaa. (Aapola 1999, 25.) Myös vanhusten toiseuttaminen on useissa tutkimuksissa todettu seikka (esim. Lundin 2007, 197; Calasanti & Slevin 2006). Vanhuus ikävaiheena tulee arvotetuksi suhteessa aikuisuuteen. Korkea ikä, vanhuus, on antiikin ajoista lähtien yhdistetty joko kokemukseen ja viisauteen tai fyysiseen ja mentaaliseen rappeutumiseen, menetyksiin ja sairauksiin (de Beauvoir 1992/1970, esim. 34–57; Kirk 1995). Vanhuus määrittyy herkästi poikkeamaksi jostakin normaalista, aktiivisesta tavasta elää (Alftberg 2012, 14; Andrews 1999, 306–313). Se on ikävaihe, joka vaatii erityistä kontrollia ja hallintaa, mikä näkyy esimerkiksi vanhusten itsemääräämisoikeutta käsittelevissä keskusteluissa: vanhuuteen yhdistetään lapsuusikään liitettyjä piirteitä eikä heitä aina nähdä kompetentteina toimijoina (ks. Kangas & Nikander 1999, 12; Ojanen 2014).

Sekä ikääntyneet miehet että tytöt kuuluvat ikäryhmiin, joihin kohdistuu erityistä kontrollia ja hallintaa. He edustavat kulttuurisia rajoja, joiden kautta täysivaltaisen aikuisuuden normia rakennetaan: nuoret ja lapset *eivät ole sitä vielä saavuttaneet* ja ikääntyneet jo tuon elämänvaiheen eläneinä *eivät ole enää* täysivaltaisia subjekteja siinä mielessä, että he olisivat yhä yhteiskunnan keskiössä ja kokisivat voivansa vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin samoin kuin aiemmin. Osa miehistä totesi turhautuneensa siihen, että heitä ei enää kuunnella kuten ennen ja heidän vaikutusvaltansa on

eläköitymisen jälkeen oleellisesti vähentynyt. Voisikin kysyä, miten näihin kulttuurisesti merkityksellistettyihin ikäryhmiin kuuluminen muuttaa homososiaalisten ryhmien käytäntöjä: miten ryhmien jäsenet puolustavat yhteisöjään silloin kun kyse on näistä täysivaltaisuuden rajoilla olevista ikäluokista? Entä miten tämä ikämääritys vaikuttaa kokemuksiin tasa-arvon toteutumattomuudesta?

Kokemukset tasa-arvotilanteesta voivat olla sidoksissa siihen, mihin ikäryhmään kokee kuuluvansa. Kuitenkaan esimerkiksi vanhuutta koskevat vähättelevät käsitykset eivät muodostu kaikkien eletyksi arjeksi, vaikka ne kulttuurisella tasolla kehystäisivätkin elämän tulkintoja. Keskusteluryhmän miehet ovat verrattain hyvinvoivia, ja heille ikääntyminen edustaa myös viisautta ja järkeä. Miehet selvästi arvostivat itseään ja saavutuksiaan ja kokivat, että vanhana esimerkiksi erottaa olennaiset asiat epäolennaisuuksista. Voisiko ajatella, että näiden miesten tapa argumentoida oman ryhmänsä puolesta ja huomioida yhteiskunnalliset keskustelut miesten syrjäytymisestä ovat myös tapa kiinnittyä nimenomaan näihin keskustelijoihin, nuoremman sukupolven miesasiamiehiin? Homososiaaliset ryhmittymät, joissa sukupuoli näyttäytyy selkeänä kategoriana, voivat olla tarpeellisia identiteetin työstämisen tiloja niille, jotka kokevat asemansa uhatuiksi. Niissä voidaan toimia yhtäaikaaisesti sekä omilla ehdoilla että suhteuttaa toimintaansa kulttuurisesti hyväksytyihin tasa-arvon tai heteronormatiivisuuden diskursseihin.

VIITTEET

- 1 Käsitteen rinnalle on sittemmin tuotu myös *etnososiaalisuuden* käsite kuvaamaan ihmisten taipumusta tai pyrkimystä toimia samaa etnistä taustaa edustavien henkilöiden kanssa (Holgersson 2013, 464).
- 2 Väitöstutkimukseni *Tyttöjen toinen koti. Etnografinen tutkimus tyttökulttuurista ratsastustalleilla* (2011a) perustuu tähän aineistoon.
- 3 Luvut perustuvat Suomen Ratsastajainliiton internet-sivuilla (25.5.2015) esitettyihin tietoihin sekä Slu:n liikuntatutkimukseen 2009–2010, www.slu.fi.
- 4 Riitta-Marja Leinonen (2013) on kuitenkin huomauttanut, että hevonen oli suomalaisessa agraarikulttuurissa silti usein koko perheen lemmikki, vaikka sitä hoitivat ensisijaisesti miehet.
- 5 Samantyyllisesti miehet, jotka valitsevat johtajia organisaatioihin, voivat korostaa perinteisiä ja essentiaalisuuteen viittaavia sukupuolieroja perusteluissaan: mies on parempi valinta johtajaksi, koska heidän on mahdollista omistautua työlle, kun

vaimot hoitavat kodin ja lapset. Johtajuudelta vaadittava kompetenssi määritellään siten, että se asettaa etusijalle miesehdokkaat. (Holgersson 2014, 460–461.)

- 6 Kuriositeettina voi mainita, että vielä 1800- ja 1900-lukujen taitteen Yhdysvalloissa tyttöjen joukkueurheilu nähtiin vaarallisena siitä syystä, että sen katsottiin mahdollistavan tytöille liiallista tyttöjen keskinäistä yhteenkuuluvuutta (Driscoll 2002, 253, sit. Inness 1994).
- 7 Homoseksuaalisuus oli Suomessa rikos vuoteen 1971 saakka, ja sairausluokituksesta se poistettiin vasta vuonna 1981 (Stålström 1997).

Nainen miesten kuntokoulussa – naisvarusmiesten blogikirjoituksia palveluksen arjesta, kunnosta ja kestämisestä

Tiia Laukkanen & Anni Ojajärvi

JOHDANTO

Huomautettakoon, että joka välissä naisia koitettiin pelotella ja vähätellä, jotta paksuihin kalloihimme varmasti painuisivat asiat, kuten ”Kaikki tytöt tahtovat Niinisaloon pikku nuudeleidensa kanssa...”, ”Joudutte sitten nukkumaan teltoissa ja vieläpä karvaisten miesten kanssa, tietäkää se...” ja ”Jotkut ne luulevat armeijan olevan joku piknikki tai heppaleiri...”. Omaan havaintokenttääni ei sattunut ”hempukoita, picnic-retkeilijöitä tai muuten ulkoisesti kevytmielisiä” tapauksia, vaan kaikki luultavasti tiesivät minne ovat pyrkimässä, mutta ehkä kapteeni halusi vain varmistaa asian.

Yllä oleva sitaatti tiivistää nuoren naisen kokemuksia varusmiespalvelukseen hakeutumisesta. Valintatilaisuutta vetävän kapteenin puheissa naiset eivät ymmärrä, mihin ovat tulossa, he todennäköisesti aliarvioivat koulutuksen rasituksen tai vähintäänkin olettavat palveluksen olevan kevyt ”heppaleiri”. Blogin kirjoittaja epäilee, että vapaaehtoisesti palvelukseen hakeutuvat naiset kuitenkin tietävät, mihin ovat ryhtyneet, eikä kirjoittaja havaitse joukossa kevytmielisesti asiaan suhtautuvia ”hempukoita”. Esimerkissä tulee ilmi naisvarusmiehiin^[1] liitetyjä oletuksia ja stereotypioita, joihin palvelukseen hakeutuvat naiset blogien perusteella törmäävät. Niihin vedoten myös kapteeni haluaa varmistaa, ettei paikallaolijoilla ole väärää käsitystä palveluksen arjesta.

Armeija ja miehisuus liitetään mielikuvissa yhteen tiiviisti (Persson 2011, 28). Sotilas määrittyy sosiaalisilta ominaisuuksiltaan ja biologiselta sukupuoleltaan mieheksi (Jokinen 2000; Ahlbäck 2010). Varusmiespalvelus on syystäkin nähty miesten paikkana: edelleen lähes

75 prosenttia miesikäluokasta suorittaa asepalveluksen (Suomalainen asevelvollisuus 2010, 31)^[2], ja myös suurin osa sotilaskouluttajista on miehiä. Kaikki suomalaiset ovat maanpuolustusvelvollisia, mutta vain miehet asevelvollisia (Asevelvollisuuslaki 2007, § 2).

Naiset ovat voineet vuodesta 1995 lähtien hakeutua vapaaehtoisesti asepalvelukseen (Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta). Edellytyksenä on Suomen kansalaisuus, 18–29 vuoden ikä, sotilaskoulutukseen sopivat henkilökohtaiset ominaisuudet ja hyvä terveydentila (Varusmies 2016, 13). Vapaaehtoiseen palvelukseen hakeutuu noin 500–700 naista vuodessa. Sukupuoli ei ole este eri koulutushaaroihin tai aselajeihin pääsyyn, ja palvelus on naisille sama kuin miehille. Naiset kuitenkin asuvat omissa tuivissaan (poikkeuksena sotaharjoitukset ja merivoimien sota-alukset), ja heillä on tietyn osin käytössä miehistä poikkeavat kuntorajat. (Mt.) Naisia ei Suomessa erityisesti rekrytoida palvelukseen, vaikka mediassa käydäänkin tasaisin väliajoin keskusteluja kutsuntojen ulottamisesta myös naisiin. Vuonna 2014 toteutettiin pilottihanke, jossa naisille lähetettiin kutsunnoista ja asepalveluksen mahdollisuudesta kertova kirje (Maavoimien esikunta 2016).

Tässä artikkelissa huomio suunnataan varusmiespalvelusta suorittavien naisten omiin kokemuksiin, tarinoihin ja odotuksiin. Aineistona käytämme varusmiesten blogikirjoituksia. Tätä kautta on mahdollista tarkastella palvelusaikaa ja siihen liittyviä kokemuksia varusmiesten itsensä valitsemasta näkökulmasta käsin. Naisvarusmiehiä on Suomessa tutkittu vain vähän ja tutkimukset ovat pääosin oppinnäytetöitä (mm. Harjula 1996; Lehtonen 2007; Laisi 1998). Myös nuorten verkkokulttuurien tutkimus on Suomessa yksittäisten tutkijoiden harteilla (Lehtikangas 2014). Blogit sopivat kokemusten tutkimukseen hyvin, koska niissä käsitellyt teemat ovat varusmiesten itsensä esiin nostamia eikä tutkija ole vaikuttanut aineiston sisältöön. Emme siis arvioi bloggaajia varusmiehinä vaan tarkastelemme sitä, millaisia tilanteita ja kokemuksia palvelusaikaan keskittyvissä blogeissa nostetaan esille.

Tarkastelemme tässä artikkelissa sitä, mikä on naisvarusmiesten mukaan heidän paikkansa ”miesten koulussa”. Keskitymme erityisesti siihen, miten naisvarusmiehet kirjoittavat kunnosta, fyysisyydestä ja jaksamisesta. Blogeissa naiset kuvaavat sitä, miten he kokevat asepalveluksen kuntovaatimukset ja sen fyysisyyden. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisen roolin kunto ja fyysisyys saavat naisvarusmiehen ideaalissa – siinä ihanteessa, jota

blogien kirjoitukset myös itse ovat tuottamassa. Artikkelissa nostamme esiin myös fyysisen kunnan toisen puolen, eli ne hetket, joissa joudutaan tekemisiin kestämissä rajan kanssa. (ks. Thorne 1993, 111, 129–131).

VERKKOTUTKIMUKSESTA JA ARMEIJABLOGEISTA

Blogitutkimus on eettisesti erityinen ja haastava kenttä. Yksiselitteistä ja kaikissa tilanteissa toimivaa eettistä ohjeistusta ei ole (esim. Markham & Buchanan 2012). Haasteellisimmat eettiset kysymykset liittyvät informointiin ja aineiston anonymisointiin tilanteissa, joissa tutkimuskenttä on avoimesti verkossa kaikkien saavutettavissa. Ongelmalliseksi asetelman tekee se, ettei esimerkiksi blogeja ole alun perin tuotettu tutkimuskäyttöön. Niiden käytön tapoja ja rajoja tuleekin miettiä tapauskohtaisesti. Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kehys on rakennettu niin, että se huomioi mahdollisimman hyvin ongelmakohtat ja on sensitiivinen tarkastellessaan julkisia varusmiespalvelusaikaa kuvaavia blogeja.

Blogien tutkimisen ei katsota edellyttävän lupaa kirjoittajilta, mutta tulosten raportoinnissa on ratkaistava esimerkiksi se, miten blogeihin viitataan. Tekijänoikeudellisesta näkökulmasta sitaatteihin viitattaisiin tieteellisen käytännön mukaisin viitetiedoin, mutta nimettömyyttä puoltaa taas muun muassa se, että vaikka verkkoympäristö muuttuu jatkuvasti, tutkimus on avointa ja se arkistoidaan (Kuula 2011, 128–129). Käytämme tässä artikkelissa suoria sitaatteja nimettöminä ilman lähdeviitteitä, mutta käytetyt blogit on listattu artikkelin loppuun. Koska emme löytäneet keinoa informoida kaikkia bloggaajia tutkimuksestamme, katsoimme tämän olevan sekä tutkimuseettisesti kestävä (ks. Kuula 2011, 129) että tekijänoikeuslainsäädäntöä kunnioittava ratkaisu (Tekijänoikeuslaki 1§; 3§, ks. myös Kozinets 2015, 136).

Artikkelissa käsiteltäväksi aineistoksi on rajautunut 12 naisvarusmiehen blogia. Ne ovat kirjoitettu vuosien 2007–2015 välisenä aikana, eikä niitä pääsääntöisesti ole enää päivitetty varusmiespalveluksen päättymisen jälkeen. Blogit valittiin sillä perusteella, että ne keskittyivät kuvaamaan varusmiespalvelusta joko palveluksen aikana tai muisteluina palveluksen jälkeen. Tätä rajausta tarkennettiin siten, että tutkimukseen mukaan otettavissa blogeissa tuli olla asepalvelusta kuvaavaa sisältöä useammassa kuin yhdessä postauksessa. Blogit on löydetty valitsemalla nyttemmin suljetusta

Blogilista.fi-palvelusta 12 aktiivisinta naisten kirjoittamaa varusmiesblogia. Tutkimuksessa ei tarkastella yksittäisiä bloggaajia tai heidän ominaisuuksiaan, vaan keskitytään varusmiespalvelusaikaa kuvaaviin kertomuksiin. Tutkimuksessa on hyödynnetty verkkoetnografista tutkimusotetta (ks. mm. Kozinets 2015) ja analyysin metodina niin sanottua teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 113).

Varusmiespalveluksesta kertovat blogit nojaavat suomalaisten jakamaan kulttuuriseen tietovarantoon asevelvollisuudesta ja asepalveluksen suorittamisesta. Ne asettautuvat osaksi yhteisiä ylisukupolvaisia tarinoita, tässä tapauksessa *kollektiivisia armeijatarinoita* (ks. Salasuo 2009a, 54; Ojajärvi 2015, 277–278). Tämä tarinatyyppi on yleisesti tunnettu ja asettuu kansallisten myyttien ja omakohtaisten kokemusten välimaastoon.

Tarinat ja kertomukset ovat yksi tapa jäsentää ja tulkita asepalvelusta, ne antavat tilaa yksilöllisille tulkinnoille, mutta samalla osallistuvat ylisukupolvisen perinnön jatkamiseen. Tarinoita on aiemmin jaettu lauluissa, keskusteluissa ja päiväkirjoissa (Ojajärvi 2009). Vaikka 2000-luvun tarinat ovat siirtyneet osin digitaaliseen muotoon, ovat itse tarina pysyneet sisällöltään edelleen yllättävän samanlaisina (mt.). Perinteisten armeijatarinoiden tapaan blogit kertovat tavallisesta varusmiespalveluksen arjesta: siitä mitä on päivän aikana tehty ja miten ja kenen kanssa harjoiteltu. Niihin tiivistyy erityisesti palveluksen alun jännitys, innostus, mutta myös toistuvalla tuntuva arki ja harjoitukset, joiden mieltä on vaikea ymmärtää. Palveluksen lopussa voidaan pohtia sitä, mitä opittiin ja mitä jäi käteen.

Blogien erityislaatuisuus liittyy niiden sosiaaliseen luonteeseen. Vaikka kirjoitukset muistuttavat päiväkirjaa, on niitä kirjoitettaessa mietitty myös lukijaa eli yleisöä. Niissä esimerkiksi selitetään armeijassa käytettäviä termejä, jotka eivät välttämättä avaudu armeijaa käymättömille. Blogeissa oletetaan lukijan tietävän perusasiat asevelvollisuudesta ja palveluksen suorittamisesta, mutta ei välttämättä yksityiskohtaista sanastoa. Lukijoiden on myös mahdollista ottaa osaa keskusteluun kommentoimalla bloggaajan tekstejä ja ajatuksia. Tämän päivän nuorille verkkoalusta on luonnollinen ympäristö jakaa omaa armeijatarinaansa. Blogeissa mielikuvia tuotetaan ennen kaikkea kirjoitetun kielen mutta myös kuvien tai videoiden avulla.

Blogit eivät sisällä ainoastaan sankaritarinoita, vaan niissä kuvataan myös epäonnistumisen kokemuksia ja turhautumisen hetkiä. Blogeja tutkimalla voidaan päästä muita aineistoja lähemmäs varusmiesten omia jäsennyksiä, ajatuksia, pohdintoja sekä varusmiespalveluksen arkista ko-

kemusta. Näin on mahdollista tarkastella erityisiä kysymyksiä esimerkiksi sukupuolen merkityksestä arkisen kokemuksen tasolla siten että kohdatut tilanteet ja ongelmat ovat varusmiehen itsensä esille nostamia – ilman tutkijan tai tutkimusintressin vaikutusta.

NAINEN HAKEUTUU PALVELUKSEEN

Suomessa varusmiespalvelus on yhdistetty aikuistumiseen, ”kunnan kansalaiseksi” ja erityisesti mieheksi kasvamiseen. Historian saatossa instituutiosta on kasvanut osa aikuistumisriittä. Se on eräänlainen välivaihe, joka nuoren miehen on suoritettava, jotta hän saavuttaa miesyhteisön täysvaltaisen jäsenyyden. (mm. Tallberg 2000; Lahelma 2002; Turner 2007; Hoikkala ym. 2009; Ahlbäck 2010, 91–92.) Miesikäryhmän enemmistö toisensa jälkeen päätyy suorittamaan varusmiespalveluksen, joko positiivisten tai negatiivisten mielikuvien saattamana ja vaikka sitten hammasta puren (ks. esim. Ojajärvi & Laukkanen 2015). Varusmiespalvelusta kutsutaankin ”miesten kouluksi”, jossa kurikasvatuksen kautta pojista tehdään miehiä (Ojajärvi 2012). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mies, joka ei ole käynyt varusmiespalvelusta, saattaa nykyäänkin kohdata kysymyksen, miksi ei ole suorittanut palvelusta. Nainen, joka hakeutuu palvelukseen, kohtaa kysymyksen päinvastaisessa muodossa: ”Miksi menit armeijaan?” Naisvarusmiehet ovat tottuneet kuulemaan tämän kysymyksen, ja useimmilla heistä on siihen valmis vastaus. Kysymykset saattavat kuitenkin tuottaa kokemuksen siitä, että heidän oikeutensa hakeutua asepalvelukseen kyseenalaistetaan (ks. Ojajärvi 2015, 117).

Blogien kirjoituksissa syyt naisten palvelukseen hakeutumiseen vaihtelivat. Armeijaan menemistä perusteltiin usein ainutkertaisena kokemuksena – mitään vastaavaa ”ei pääse kokemaan missään muualla”. Palvelukseen hakeutumisen kirjoitettiin olevan pitkäaikaisen harkinnan tulos ja tietoinen valinta, ei hetken mielijohde. Taustalta saattoi löytyä isä, ukkeja ja enoja, jotka ovat kertoneet omista palvelus- tai rintamakokemuksistaan. Nämät tarinat ovat herättäneet kipinän suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus.

Blogeissa naiset ohjeistivat palveluksesta kiinnostuneita naisia siihen, ettei kyseessä ole mikään ulkoiluleiri, vaan palvelukseen mennään opettelemaan maanpuolustustaitoja ja sen jälkeen kuulutaan reserviin. Artikkelin alussa esitetyn kapteenin tavoin naisvarusmiehet siis myös itse varmistelivat

sitä, etteivät naiset olisi liikkeellä liian kevyin perustein tai väärin motiivein. Naisten palvelukseen hakeutumisen perusteluissa palvelus näyttäytyi harkittuna valintana, joka yhdistyi ajatuksiin esimerkiksi isänmaasta, maanpuolustamisesta sekä palveluksen tarjoamaan poikkeukselliseen kokemukseen. Kirjoituksista tuli esiin se, miten palvelukseen hakeutumiseen tulikin olla yleisesti hyväksytty ja legitimi perustelu. Tällaisia ovat naisten mukaan muun muassa maanpuolustustahto ja isänmaallisuus mutta myös armeijan tuomat edut tietyillä koulutusaloilla. Perustelut eivät silti tuntuneet aina riittävän, vaan naiset saivat silti kohdata mielipiteitä, jotka kyseenalaistivat heidän valintansa hakeutua palvelukseen:

Se on muuten niin, ettei mikään armeijan käymisen valinnee naisen syistä tai perusteista kelpaa kaikille ihmisille hyvällä tahdollakaan. Aina löytyy joku, jonka mielestä se on miesten dissaamista, sotahulluutta, fasismia tai yleensäkin vain turhaa.

Naiset kohtasivat odotuksia ja ennakkoluuloja, jotka liittyivät motivaation lisäksi myös heidän fyysiseen olemukseensa ja kestämiseen. Vaikka ideaalitulanteessa nainen on vertainen varusmiesyhteisössään, kohtaavat he myös tilanteita, joissa heidät nähdään naisina olevan väärässä paikassa, väärällä ruumiinrakenteella, väärillä ominaisuuksilla ja väärin motiivein. Osa naisista nostikin esiin kokemuksen siitä, kuinka he astuivat palveluksessa maailmaan, jossa heidän sukupuolensa määritteli heitä enemmän kuin mitkään muut ominaisuudet. Tämä huomio kiteytyi erään blogia kommentoineen lukijan ajatuksissa:

Siellä, kun oot kolmen naisen kaa sadan miehen joukossa. Tottakai hommat toimii, mut totuus on, että oot edelleen nainen. Se paikka kuhisee varusmiehiä ja jopa skappareita, joiden mielestä naiset ei todellakaan kuulu inttiin. Tottakai se kannattaa olla kiinnostunut, mut liikaa on liikaa..

Blogiaineiston perusteella syntyy vaikutelma siitä, että näiden stereotyyppisten käsitysten kanssa naiset kamppailevat, kun he pyrkivät pärjäämään, jaksamaan ja kestämaan miehisyteen linkittyneessä sotilaskoulutuksessa. Kokemuksen ristiriitaisuutta lisäävät naisten palvelukseen liitetyt odotukset: viralliselta taholta yhtäältä vaaditaan miehiin verrattavaa kestävyyttä, mutta toisaalta naisille on omat erityisjärjestelynsä, kuten erilliset kuntoa mittaavat rajat.

SAMA KOULU, ERI RAJAT?

Puolustusvoimien oma slogan ”Suomen suurin kuntokoulu”^[3] on kansanterveyden näkökulmasta kunnianhimoinen tavoite. Nuorten ja erityisesti nuorten miesten vähäinen liikkuminen herättää vuodesta toiseen keskustelua ja huolta (Kauravaara 2013, 10–15). Virallinen keskustelu siis suuntautuu miehiin, ja naisten kunto jää keskusteluista pois, koska se ei yhdisty puolustuskykyyn yhtä laajamittaisesti kuin miesten. Keskustelu naisten kunnosta liittyy kansanterveyden sijaan usein siihen, miten nainen kestää varusmiespalveluksessa tai sodassa. Kiinnostavaa onkin se, miten kuntokoulu näkyy naisvarusmiesten blogeissa, ja millainen heidän mukaansa on naisvarusmiehen tai -sotilaan ideaali liikuntakoulutuksen näkökulmasta.

Armeijaa pidetään ”Suomen suurimpana kuntokouluna”, ja allekirjoitan tuon ainakin osittain. P-kaudella, eli armeija alkupuolella, kunto kasvaa kohisten. Itselläni coo-pertulos nousi 2310m:stä 2510m:iin vain kahdessa kuukaudessa, ja se on iso nousu! Lihaskunto kasvoi myös haluamattaankin, kun yhtäkkisesti alettiin kanniskella 15kg kantamuksia lähes joka päivä. Muutenkin armeijan ”aktiivinen elämäntyyli” alkoi näkyä kasvavassa kunnossa.

Ajatus kuntokoulusta ei ole täysin tuulesta temmattu. Naiset kirjoittavat kunnan kohoamisesta palveluksen aikana. Myös tilastoissa sotilaskoulutuksen fyysisyys ja koulutukseen sisällytetty liikuntakoulutus näkyvät varusmiesten kunnan kohoamisena (Mikkola ym. 2009). Kuntotason nousu on sidoksissa nuoren lähtötasoon: vähemmän liikkuneella kuntotason nousu on selkeämmin huomattavissa kuin aktiivurheilijalla, ja esimerkiksi ylipainoiset nuoret hyötyvät palveluksesta terveysnäkökulmasta eniten (mt.). Puolustusvoimat pyrkivät painottamaan myös nuorten omaehtoista harjoittelua ennen palvelukseen astumista. Blogiteksteistä käy kuitenkin ilmi, että toivottavasta kuntotasosta on olemassa virallisten ohjeistusten lisäksi hyvin moninaisia mielikuvia.

Varusmiehille jaettavassa *Varusmies*-oppaassa ohjeistetaan, että koulutuksesta selviytyminen ei perusterveelle nuorelle ole ylivoimaista, mutta ”se edellyttää hyvää kestävyyttä ja lihaskuntoa” (Varusmies 2016, 18). Tämä odotus ja oletus riittävän hyvästä lähtötason kunnosta tulevat toistuvasti esiin naisvarusmiesten blogeissa. Henkinen ja fyysinen kestäminen on

korostuneesti läsnä kirjoituksissa, koska naisia pidetään lähtökohtaisesti miehiä heikompana sukupuolena yleisemminkin. Tämän takia naisten vaikuttaa olevan välttämätöntä todistaa olevansa riittävän hyväkuntoisia palvelukseen. (Laisi 1998, 31; Cohn 2000, 134; Ojala 2010, 182; Ojajärvi 2015, 117–120.) Armeijatarinoissa on oma paikkansa fyysisesti kestäättömille naisille. Niissä toistetaan eri tavoin sitä, miten nainen ei kestä, halua tai jaksa palveluksen arkea. Tämä tukee tarinaa armeijan miehisyysriitistä, jonka tavoitteena on erotella miehet muista – naisista, pojista ja palvelusta käymättömistä miehistä (Barrett 2001, 82–83; Hockey 2002; Ojajärvi 2015, 120).

Naisilta odotetaan palveluksessa yhtä hyvää kuntoa ja suoritusta kuin miehiltä. Poikkeuksena on 12 minuutin juoksutesti, Cooper- testi, jossa naisille on asetettu miehiä alhaisemmat kuntoluokitukset. Lähtökohtana kestävyuden ja kunnan mittaamisen on nuorille miehille asetettu kuntoluokitus (ks. taulukko 1), jonka viereen naisille on ilmoitettu omat rajansa. Puolustusvoimien virallisissa materiaaleissa sukupuolten tasa-arvoa korostetaan, mutta esimerkiksi naisten miehistä eroavat kuntorajat tuovat esille ja korostavat sukupuolten erilaisiksi oletettuja fyysisen kestämissen rajoja. Naisten kuntoluokituksia vastaan on esitetty voimakasta kritiikkiä myös siksi, että niiden perusteella naisten ansioita ja saavutuksia voidaan vähätellä (Cohn 2000). Esimerkiksi lihaskunnan testaamisen osalta puolustusvoimat ovat luopuneet naisten erillisistä kuntoluokituksista.

Taulukko 1. Varusmiesten 12 minuutin Cooper -testin kuntoluokittelu

Puolustusvoimien 12 min kuntoluokitus		
Suluissa naisten luokitus		
alle 1950 m	Heikko	(alle 1700 m)
1950–2500 m	Välttävä	(1700–2200 m)
2500–2700 m	Tyydyttävä	(2200–2400 m)
2700–2900 m	Hyvä	(2400–2600 m)
2900–3100 m	Kiitettävä	(2600–2800 m)
Yli 3100 m	Erinomainen	(yli 2800 m)

(Varusmies 2016)

Juostiin cooper, itse pinkoen 2260m. Sen jälkeen lähdettiin ampumaan räkäpäitä eli paukkupatruunoita. Ampumaan siirtyessämme olin delata jaksos loppumiseen, kun juostiin puolet matkasta pehmeällä hiekkapohjalla rynkyt kouras ja reppu selässä. Kunnossa on kohennettavaa PALJON jos meinaa suoriutuu täällä kuolemati :D

Blogien kirjoituksissa Cooper-testi oli selkeästi mainituin mittari kuntotason määrittämiseksi sekä armeijaan valmistautumisessa sekä myöhemmin palveluksen sisällä. Tämä voi johtua siitä, että mittarina Cooper-testi on useimmille tuttu, jolloin tulokset ovat ymmärrettäviä – tuloksen määrittelyn voi kaiken lisäksi vielä katsoa taulukosta. Yleisemmin kirjoituksissa ”kuntokoulu” tuli esiin taistelukoulutuksessa, jossa syöksyminen ja juokseminen raskaissa varusteissa vaativat fyysisistä kuntoa ja kestävyyyttä. Kuntoa kohotettiin palveluksen aikana myös erillisen liikuntakoulutuksen avulla, jonka keskeisenä tavoitteina ovat muun muassa liikunta-asenteiden muokkaus, liikuntataitojen opetus, fyysisen suorituskyvyn kehittäminen ja kunnan ylläpitämiseen liittyvän tiedon antaminen (ks. Puolustusvoimien liikuntastrategia 2007, myös Salasuo 2009b). Sotilaskoulutuksessa tulee vastaan myös ikään kuin ”elokuvista tuttuja” osiota, kuten esteratoja, jotka tuntuvat olevan varusmiehistä erityisen motivoivia harjoituksia. Näissä kohdissa varusmiehen ideaaliin liittyy myös sotaelokuvien luomia käsityksiä sotilaasta.

päivällä meillä oli liikuntakoulutusta ja oppitunteja. liikuntakoulutus koostui pikukulenkistä sekä tutustumisesta apinarataan. jokainen meistä on varmaan nähnyt jenkisotaleffoissa ne radat missä pyyleviä jarheadeja kiusataan? kysymys oli juurikin sellaisesta. oli aika hauskaa!

Kolmena päivänä viikossa on liikuntaa keskellä päivää, yleensä kuntosalia tai sulkapalloa.

Varusmieskoulutuksen oletettu fyysisyys ja palvelukseen sisältyvä liikuntakoulutus saivat naiset miettimään jo ennen palvelukseen astumista sitä, miten oma kunto lopulta kestäisi koulutuksen ja miten oma jaksaminen kohtaisi palveluksen vaatimustason. Lähes poikkeuksetta odotukset palveluksen arjen fyysisyydestä olivat korkealla ja usko oman lähtökohտaisen kuntotason riittävyys oli matala. Blogit ja keskustelupalstat tarjoavat naisille vertaistukea, mutta samalla niillä on myös toinen

puoli: ne voivat luoda lisäpaineita palvelukseen valmistautumiselle, kun mielikuvat vaatimustasosta tuntuvat kovilta. Kirjoitukset luovat kuvaa siitä, millaisella fysiikalla ja kuntotasolla nuori nainen voi pärjätä ja mitä muut palvelukseen valmistautuvat naiset tekevät (tai kertovat tekevänsä) tämän tavoitetason eteen.

Oikeastaan on melko ahdistavaa istua koneella ja lukea muiden inttiin menevien/ menneiden naisten blogeja, joissa kerrotaan kuinka he reenailevat 5x viikossa kuntosalia ja 7x aerobista (tai jotain..).

VALMISTAUTUMINEN JA KESTÄMISEN PAINEET

Kun tarkastellaan yleisesti varusmiespalvelukseen liittyviä kokemuksia ja tarinoita, kestäminen teema tulee keskeisenä esille. Yhteisesti jaetussa tarinassa suomalaisen miehen tulee jaksaa, kärsiä ja kestää armeijan fyysisesti raskas arki. Kasvu miehiksi yhdistyy itsensä ylittämiseen ja vastuun kantamiseen. Juuri kestäminen kautta mies kantaa vastuunsa ja hänestä tulee täysivaltainen miesyhteisön jäsen. (Hoikkala ym. 2009; Aikko 2010; Ojajärvi & Laukkanen 2015.) Varusmies voi jopa olla pettynyt, jos palvelus ei lunasta tarinoista tuttua kovaa kurikoulutusta. (Ojajärvi 2012; 2015, 107–108). Kovuus erottaa pojat miehistä ja miehet kaikista muista, kuten armeijan käymättömistä, naisista ja pojista (Barret 2001; Godfrey & Lilley & Brewis 2012). Kestämisen käänköpuoleksi muodostuu häpeä, joka liitetään kestäättömyyteen ja luovuttamiseen (Ojajärvi 2015, 161). Armeijan kulttuuriseen kehykseen ei kuulu luovuttaminen, ja pelko leimautua heikoksi tai kestäättömäksi tukee tätä ideaalia (ks. mm. Hockey 2002; Ojajärvi 2015, 143–145, 161).

Armeijablogien teksteissä toistuvat kuvaukset siitä, kuinka kirjoittaja olisi palveluksen ulkopuolella luovuttanut, mutta varusmieheksi ja erityisesti sotilaksi kasvamisen tavoite on saanut nuoren kestämaan ja oppimaan erityistä sitkeyttä. Sotilaskoulutus mielletään yleisemminkin opettavan sotilastaitojen ohella periksiantamattomuutta ja erilaisten tilanteiden sekä erityisesti erilaisten ihmisten sietokykyä (ks. mm. Aikko 2010; Hockey 2002). Paineet kunnon ja rajojen kestämiseen näkyivät naisten blogeissa erityisesti aktiivisena valmistautumisena ennen palvelukseen astumista. Naiset katsoivat tarvitsevansa kunnon kohotusta ennen kuin pystyisivät fyysisesti pärjäämään varusmiehinä. Osa kertoi aloittaneensa

palvelukseen valmistautumisen jo hyvissä ajoin ennen palveluksen alkamista. Valmistautumiseen kuului muun muassa kestävyysharjoittelua juoksemalla, lihaskunnan kohottamista kuntosalilla tai painavaa rinkkaa kantamalla. Ennakkomielikuva naisvarusmiehenä olemisesta pohjautui ajatukseen siitä, ettei nainen ilman erillistä fyysistä valmistautumista välttämättä pärjäisi sotilaskoulutuksessa. Kunto ja fysiikka ovat ominaisuuksia, joihin voi itse vaikuttaa: vaikka pituutta ei voi kasvaa, voi pienikin nainen kasvattaa lihasmassaa ja kestävyyskuntoa.

Tietysti faktat myönnän minäkin, armeijassa minä pienikokoisena ja hieman pehmeämuotoisena joudun näkemään paljon enemmän vaivaa fyysisen pärjäämisen suhteen.

Fyysistä kuntoa pidetään yhtenä varusmiehen tärkeimmistä ominaisuuksista, sillä hyvä kunto vaikuttaa myös henkiseen jaksamiseen ja selviytymiseen erilaisissa olosuhteissa (esim. Laisi 1998, 31). Lihaskuntotestien kuntoluokat ovat suurimmalla osalla etukäteen tiedossa ja omaa kuntoa testattiin useaan kertaan ennen varsinaista suoritusta. Myös henkisestä valmistautumisesta kirjoitetaan blogeissa, mutta fyysisen kunnan kestävyys oli aihe, joka herätti eniten ajatuksia ja huolta. Pärjääminen vaati naisten mukaan valmistautumista, jonka tavoitteena oli ”kovempi” ja vahvempi keho. Kirjoituksia valmistautumisesta kehysti vahvasti pelko kestävämmämyydestä ja sen tuomasta pettymyksestä ja häpeästä.

Suurin pulma on juurikin se, kestääkö kunto. Tai ei minun tarvitse edes miettiä sitä, kun tiedän jo vastauksen: ei kestä. Kunpa saisin itseäni niskasta kiinni ja liikkumaan.. Mutta ei vaan kykene. Tähänkö tämä kaikki nyt sitten kaatuu!?

Urheilen 3–5 kertaa viikossa, eli lähinnä juoksen (7kg reppu selässä tai ilman), käyn kuntosalilla ja venyttelen. Aiempi kilpaurheilutausta helpottaa asioita, mutta töitä pitää silti vielä tehdä kovasti.

Naiset odottivat kohtaavansa epäluuloa ja stereotyyppioita sukupuolensa vuoksi, jolloin potentiaalista ”epäonnistumista” eli sitä, ettei fyysisesti kestäisikään, pyrittiin ehkäisemään harjoittelulla. Kiinnostavaa on se, miten valmistautuminen palvelukseen näytti olevan keskeinen teema naisten blogeissa, mutta teema ei noussut samalla tavalla esiin miesten blogikirjoituksissa.^[4] Siinä missä naiset saattavat olla huolissaan aktii-

visesta kuntoharjoittelusta huolimatta siitä, yltääkö kunto ”intin vaatimaan tasoon”, voi mieskirjoittaja suhtautua jopa humoristisesti omaan keskivertokuntoonsa.

Heti ensimmäisenä palveluspäivänä varusmiesten fyysisistä kestävyystä koetellaan sukupuoleen katsomatta: alokkaat saavat koulutuksessa tarvittavat varusteet, jotka he joutuvat kantamaan säkissä varastolta omaan tupaan. Noin 40 kiloa painavan säkin kantaminen onkin usean varusmiehen (sekä miehen että naisen) huolenaihe ennen palveluksen alkamista. Alokkaat murehtivat sitä, mitä tapahtuu, jos säkkiä ei saakaan kannettua tupaan asti?

Ei mitään ”pehmeää laskua” vaan suoraan sisäänkirjautumisen jälkeen hakemaan varusteita. Siis noin 40 kiloa tavaraa säkkiin ja kantoon. Säkki oli tietenkin sellainen, ettei sitä pysty mitenkään ergonomisesti nostamaan tai kantamaan. Kivaa siis oli ja teki tosi hyvää tämmöiselle selkärainhaiselle. Jollain ilveellä ne tavarat kuitenkin päätyi omaan tupaan ja kaappiin asti.

Kyse ei ole vain yksilöllisestä jaksamisesta vaan useita vuosikymmeniä toistuneesta kertomuksesta, jossa kukin sukupolvi koettaa selvittää kunnialla painavan ja vaikeasti kannettavan säkin kanssa varustevalastolta omaan tupaan. Kestämisen eetosta ja kestävämmyyden häpeään liittyviä pelkojaan pääsee testaamaan heti palveluksen alkumetreillä.

Naiset kohtaavat saman haasteen kuin miehetkin, eikä blogeissa yhdenkään varustesäkin mainita jääneen matkalle. Huoli ei siis kohtaa todellisuutta, vaan fyysisistä koitoksista selviydytään – enemmän tai vähemmän kunnialla. Olennaista on huomio siitä, että naiset eivät halua suoriutua huonommin tai kestää vähemmän kuin miehet, vaan mieluiten kestäisivät vielä vähän enemmän ja suoriutuisivat vielä vähän paremmin. Tämä liittyy siihen kaksoisjännitteeseen, joka naisavarusmiehillä on. Toisin kuin muut, he ovat paikalla vapaaehtoisina, ja samalla he edustavat miehisessä ympäristössä itsensä lisäksi sukupuoltaan. Blogeissa naisvarusmiehiä ohjeistettiin niin, ettei omalla toiminnalla saisi antaa yhtään lisäsyitä muiden naisalokkaiden, ja tätä kautta yleisesti naisten, aliarvioimiseen.

Avuttomaksi naiseksi tai vempaprinsessaksi heittäytyminen on ehkä pahin moka minkä vapaaehtoisena palvelemaan tullut nainen voi tehdä. Vaikka ihmiset pitäisi kohdata yksilöinä, armeijan kaltaisessa joukon yhtenäisyyttä korostavassa laitoksessa

jo yksi koko ajan veksissä ramppaava nainen pystyy leimaamaan kaikki muutkin naiset. Tästä johtuen mietin toisinaan miksi tällaiset tapaukset yleensäkin hakeutuvat inttiin, vaikka kaikilla vapaaehtoisilla pitäisi vallan hyvin olla tiedossa millä tasolla fyysisen ja henkisen suorituskyvyn tulisi vähintään olla.

Varusmiespalvelukseen hakeutuvat naiset siis odottivat koulutukselta fyysisiä haasteita ja oman kuntotasonsa haastamista – oli lähtötaso sitten mikä tahansa. Naisilla oli oletus, etteivät he pelkällä korkealla motivaatiolla kuro kiinni fyysisestä eroa miehiin. Motivaation lisäksi tuli valmistautua palvelukseen liikkumalla ja harjoittelemalla aktiivisesti. Sotilaan ruumis on mielikuvissa maskuliininen, lihaksikas, kova ja kestävä (ks. Hockey 2002; Higate & Hopton 2005). Naisruumis on varusmiespalveluksessa ikään kuin väärässä paikassa: se on ylimääräinen, ja omasta vapaasta tahdostaan paikalle hakeutunut. Naisvarusmiehen ideaaliin kuuluu-kin olennaisesti se, että nainen todistaa oman kyvykkyytensä sotilaana toimimiseen ja ettei heitä palveluksen arjessa tarvitse kohdella helposti särkyvinä tai lähtökohtaisesti heikompina. Tämän takia naisten tulisi muokata kehoaan, valmistautua ja pärjätä palveluksessa. Tästä voi seurata omien rajojen venyttämistä ja toisinaan jopa kestävyuden ja kestämissen esittämistä ja lopulta tuon esityksen murtumista.

RIKKOUTUVAT RAJAT

Lisäksi täytyy myöntää, että minua on taas alkanut pikkuisen jännittää riittääkö kuntoni. Kaiken järjen mukaan näillä treenimäärillä ei pitäisi tulla isompia ongelmia. Pieni epäilyksenpoikanen kuitenkin kalvaa välillä mieltäni. Fyysisen kestävyuden ohella jännitän henkistä kestävyyyttäni. Jokaiselle tulee kai kunnosta riippumatta jossain vaiheessa palvelusta eteen tilanne, jossa joutuu suorituskykynsä äärirajoille. Minua mietityttää, miten pärjään sellaisessa tilanteessa. Jaksanko taistella vielä silloin, kun tuntuu, että kaikki paukut on loppu vai luovutanko liian helpolla?

Kerrotut ja kirjoitetut armeijatarinat rakentuvat usein erilaisten onnistumiskokemusten ja äärimmäisissä tilanteissa jaksamisen ympärille. Oli kyse sitten rankasta metsäleiristä tai vaativasta ampumaharjoituksesta, onnistumisista ja sisukkaasta yrittämisestä ollaan ylpeitä. Fyysisesti rannan kokemuksen jälkeen mieliala on korkealla ja olo on väsymyksestä

huolimatta euforinen. Olennaista on *kestää* mukana ja päästä yli siitä ajatuksesta, että voisi edes harkita luovuttamista. Kestämisen eetoksessa onkin kyse henkisen ja fyysisen kestämissen kietoutumisesta yhteen: kun ruumis kestää fyysisen rasituksen, niin mieli kestää henkisen paineen.

Blogeissa pyrittiin kuitenkin ahkerasti vaikuttamaan ennakkoluuloihin, ettei armeijassa pärjäisi ilman loistavaa fyysistä kuntoa. Hieman ristiriitaisesti valmistautuminen ja kunnan kohottaminen nähtiin silti naisille erittäin tärkeänä. Oman kunnan kuvauksia blogeista löytyy laidasta laitaan: toiset ilmoittavat olevansa ”rapakuntoisia” ja toiset taas kertovat kilpaurheilutaustoistaan. Hyvä kunto ja liikuntatausta eivät kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, etteikö koulutus tuntuisi fyysisesti raskaalta.

Intti on raskasta, mutta normaalilla kunnolla kyllä pärjää. Epäilen ettei kenelläkään ole niin hyvää kuntoa, etteikö joskus maistuisi veri suussa ja tuntuisi että happi loppuu.

Sotilaskoulutus on fyysistä ja se koettelee varusmiesten kestävyysrajoja. Jokainen toimii koulutuksessa oman tasonsa mukaan: toisen rajat venyvät pidemmälle kuin toisen. Selkeää kuitenkin on, että jokaisen sietokyvyn ja jaksamisen rajoja koetellaan jossakin vaiheessa koulutusta ja sen nähdäänkin kuuluvan olennaisena osana sotilaaksi kasvamiseen (Aikko 2010). Blogeissa korostettiin ennen kaikkea sitä, että alun perin oletetut rajat ja kunnan kestäminen muovautuivat ja kehittyivät koko palveluksen ajan. Kuitenkin lähes jokaisella tuli jossain vaiheessa vastaan hetki, jolloin täytyi tunnustaa oman jaksamisen olevan äärimmillään.

Naisvarusmiehet kokevat ajoittain olevansa suurennuslasin alla: vaikka naisten oletettaisiinkin olevan heikompia, varusmiehinä heiltä silti odotetaan samoja asioita kuin miehiltä (ks. esim. Ojala 2010). Koska naiset ovat haakeutuneet palvelukseen vapaaehtoisesti, ei valittamiselle tai luovuttamiselle vaikuta olevan oikeutusta (ks. Ojajärvi 2015, 119). Lisäksi valittaminen ja heikkous liitetään ominaisuuksina naisiin, joten näistä pidättäytymällä ikään kuin välttyy miellelyhtymän aktivoitumiselta (Barrett 2001, 82).

Yksi päivä sitten lähdimme juoksemaan kohti hiekkakenttää pelaamaan jalkapalloa kunnes tunnen ihan JÄRKYTTÄVÄÄ vihlontaa pakaralihaksessa. Sitä ei voi oikeasti edes sanoa kuvailla kuinka pahasti sitä vihlo, mutta päätin silti juosta perille asti.

Blogeissa kuvataan sitä, miten esimerkiksi liikunta- tai taistelukoulutusta jatkettiin kivuista huolimatta tulehduskipulääkkeen voimin, hammasta purren tai itkua pidätellen. Haasteena on se, että varusmiehet joutuvat itse arvioimaan sen, missä menee jaksamisen ja terveyden rajat. Yleisessä palvelusohjesäännössä ohjeistetaan ilmoittamaan esimiehelle, mikäli ei tunne itseään terveeksi tai ei pysty osallistumaan harjoituksiin (Yleinen palvelusohjesääntö 2009, 55–56). Käytännössä varusmiehiä kielletään palvelemasta sairaana, mutta samalla painotetaan, ettei turhasta pidä valittaa ja pitää olla ”oikeasti kipeä” hakeutuessaan varuskuntasairaalaan (Ojajärvi 2015, 137). Se, mikä on ”tarpeeksi kipeä” jää jokaisen varusmiehen itsensä arvioitavaksi. Tilanteet, joissa jouduttiin keskeyttämään ja tunnustamaan omat rajansa, kuvattiin nöyryyttävinä ja häpeää aiheuttavina.

Ja eihän se marssi hyvin mennyt. Heti räittäuolla (noin 15 minuutin kävelemisen jälkeen) oli pakko keskeyttää, penikkoihin ja nilkkoihin sattui niin paljon, etten olisi pysynyt mukana. Olo oli melko nöyryytetty seistessä tien penkalla odottamassa kyytiä pois, muiden ja oman joukkueen kävellessä ohji ja tuijottaessa (eikö tuo nyt parempaan pystynyt..).

Päätöstä hoitoon hakeutumisesta ei naisten kirjoitusten mukaan tehdä kovin kevyin perustein. Kestämisen esittämisen taustalla on sekä varusmiesten keskinäinen solidaarisuus että leimaantumisen riski. Sairauden tai muun syyn takia koulutuksesta pois jättäytynyt irrotetaan turvallisesta varusmiesryhmästä ja hänet nostetaan yksilönä esiin. Naisille se saattoi tarkoittaa entistä suurempaa paikkaa valokeilassa, ei vain naisena vaan myös kestävämmänä naisena. Yksilöistä tulee näkyviä horisontaalisissa varusmiesten keskinäisissä sosiaalisissa suhteissa: joku voidaan leimata tyyppiksi, joka ei edistä ryhmähenkeä tai tee osuuttaan joukkueen tehtävistä. Toisaalta blogeista käy ilmi se, kuinka kestäättömiä varusmiehiä voitiin julkisesti nostaa esiin myös kouluttajien ja kantahenkilökunnan toimesta. Puolustusvoimien näkökulmasta epäpätevin syin koulutuksesta poisjättäytymisestä saatettiin tehdä näin sosiaalisesti ja muiltakin osin epäedullinen vaihtoehto (ks. myös Ojajärvi 2015, 137–140, 160).

Kerran ehdin juoksemaan poterolle ja takaisin, jonka jälkeen alkoivat hengitysvaikeudet (joukkueen johtaja vihjaisi kunnon kohottamisesta) ja loppurallin jouduinkin sitten viettämään v**tuunteena poterossa tähyttämässä muiden juostessa. [...]

Tässä välissä sain joukkueemme johtajalta epäilyt siitä, että vemppaisin motivaatioyöstä ja saarnan siitä, miten tässä firmassa vittumaisetkin asiat on vain tehtävä. Nöyryytyksen lisäys, varsinkin kun herra luutnantti ei vaivautunut madaltamaan ääntään, vaan muutkin lähellä olevat taistelijat kuulivat sen. Kurja olo senkun jatkui. Sitten muu joukkue lähti hakemaan reppuja kasarmilta ja me vml:tät jäimme odottamaan vesisateeseen.

Varusmiehillä on mahdollisuus saada sairauden tai fyysisen vamman vuoksi erilaisia kevennyksiä tai vapautuksia harjoituksista. Varusmiesten ja kantahenkilökunnan kesken tämä tunnetaan tutummin ”vemppana”. Blogeissa nostetaan selvästi esiin, kuinka sekä varusmiesten kesken että kouluttajien toimesta ”vemppaajia” epäillään ja paheksutaan. Tämä perustuu oletukseen siitä, ettei varusmies ole ”tarpeeksi kipeä” ja että vapautus on haettu vain ja ainoastaan motivaation puutteen vuoksi. Blogin kirjoittaja tulkitsee epävirallisen viestin olevan se, ettei palveluksessa tule olla ”vaivainen” tai ainakaan sitä ei saa näyttää.

Enpä olisi uskonut sitä helveksunnan määrää, jonka vapautustaistelijat saavat niskoilleen varsinkin alikersanteilta... Intissä ei kannata olla vaivainen, ja jos on vaivaa niin sitä ei saa näyttää. Muuten joutuu pilkan- ja naurunkohteeksi joka välissä.

Tuntui vaan, ettei Aukin kanssataistelijoilta paljoa sympatiaa herunut (paria poikkeusta lukuun ottamatta), sillä porukka vittuili ihan huolella. Siis toki toi selkäkipu oli keksittyä ja feikkasin vaan, että saisin ottaa lepiä ja makoilla oppitunneilla. Muiden mielestä olin siis move, eli hain motivaation puutteesta vapautuksia. Ei meinannut itellä enää ymmärrys riittää, kun joutu puree hammasta ja pidättää itkua, että edes pystyi osallistumaan koko palvelukseen ja muut vaan aukoo päätä.

Blogien kuvausten perusteella motivaation puutteen vuoksi koulutuksesta jättäytymistä halveksitaan varusmiesten kesken, koska sen koetaan rikkovan keskinäistä solidaarisuutta ja yhdessä jaksamisen eetosta (myös Ojajärvi 2015, 140–152). Blogeista tuli toisaalta ilmi, miten jo muiden epäilyt siitä, että vapautusta on haettu motivaation puutteen takia, koettiin loukkaavana. Kirjoituksissa jokaista väliin jäänyttä harjoitusta harmiteltiin ja erottautuminen muusta joukosta koettiin jopa vaivaannuttavana.

Naisten blogikirjoitusten perusteella kestämissen eetos on varusmiespalveluksessa hyvin vahva, ja se näkyy omien rajojen venyttämisenä. Tällöin palvelusta ja koulutusta saatetaan jatkaa, vaikka ruumis olisi selkeästi levon

tarpeessa. Naisten korkea motivaatio suoriutua palveluksesta samoin ehdoin kuin miehetkin nostaa kynnystä luovuttaa. Toisaalta oman itsensä ylittämisestä oltiin myös ylpeitä. Blogit ovat täynnä tarinoita jaksamisesta ja kestämisestä, joista ollaan ylpeitä sekä onnistumisen elämyksistä ja tilanteista, joissa on ylittänyt itsensä ja omat rajansa. Kyseessä voi olla taistelukoulutus, onnistunut ammuntaharjoitus tai yhteishenkeä lujittava lentopallo-ottelu. Kokemukset ovat niin vahvoja ja mieleenpainuvia, että niitä on ikävä myös palveluksen jälkeen. Juuri näistä hetkistä syntyy tarinoita, joita muistellaan ja jaetaan vielä vuosien päästä palveluksen käymisestä.

koska ei se oo PV mitä mulla on ikävä, se on se MUN intti, ihmiset jotka oli siellä samaan aikaan, käsittämätön yhteishenki, asiat jotka koettiin yhdessä, se käsittämätön fiilis joka tulee kun tietää antaneensa kaikkensa ja olevansa oikeasti hyvä siinä mitä tekee. monen mielestä jotkut kessun natsat intissä, mitä niistä, no big deal, mut pakko tunnustaa että oon aika helvetin ylpeä itestäni.

On paljon asioita, mitkä oisin voinu tehdä paremmin ja välillä niitä mietinkin, mutta aina tuun siihen tulokseen, että parempaan en ois pystynyt. Oon tyytyväinen, että selvitin armeijan vaikka välillä se tuntu ihan ylitsepääsemättömältä.

POJISTA MIEHIKSI, TYTÖISTÄ...?

Artikkelissa analysoimme naisvarusmiesten blogikirjoituksia varusmiespalvelukseen liittyvistä kokemuksista, kunnosta ja kestävydestä. 12 blogin avulla tarkastelimme sitä, miltä ”miesten kuntokouluksi” nimitetty varusmiespalvelus näyttää naisten kirjoituksissa ja miten he kirjoittavat omasta kunnostaan ja kestämisestään. Tarkastelimme artikkelissa sitä, millainen naisvarusmiehen ideaali blogitekstien pohjalta muodostuu. Aineiston avulla halusimme kuvata erityisesti sitä, miten naiset itse tuovat esiin palvelukseen liittyvää fyysisyyttä ja heidän suhdettaan tähän fyysisyyteen. Tarkastelimme myös, kuinka sukupuoli linkittyy näihin kuvauksiin. Idealin keskeisiksi piirteiksi muodostuivat kestäminen eetos, oikeanlaiset motiivit suorittaa palvelus, hyvä fyysinen kunto ja sukupuolistereotypioista irrottautuminen.

Naiset toistivat blogikirjoituksissa monelta osin ylisukupolvista armeijatarinaa, jota miessukupolvet ovat jo vuosikymmeniä toistaneet ja kertoneet (ks. Ojajärvi & Laukkanen 2015). Tarinat toistivat suoma-

laisista tutkimuksista tuttua miesten kestämissä ja pärjäämissä eetosta (mm. Kortteinen 1992), mutta tällä kertaa naisvarusmiesten kertomana. Vapaaehtoisesti palvelukseen hakeutuvina naiset joutuivat lisäksi perustelemaan päätöstään astua palvelukseen ja toisinaan myös oikeuttamaan läsnäoloaan armeijassa. Naisilla tuli kirjoitusten mukaan olla ”oikeanlaiset” motiivit palvelukseen hakeutumiselle. Tällä tarkoitettiin esimerkiksi isänmaallisuutta ja halua puolustaa maata. Lisäksi heillä tuli olla korkea motivaatio ja oikeanlainen asenne, joiden kautta oikeutus palveluksessa olemiseen voitiin lunastaa. Näiden lisäksi tärkeäksi teemaksi nousi myös riittävä kunto.

Ennen palvelusta naiset pohtivat paljon sitä, millainen kunto palveluksessa riittäisi. tarinat, verkosta luetut ohjeet ja omat odotukset olivat kovia. Mikään valmistautuminen ei tuntunut kirjoittajien pohdinnoissa riittävältä pyrittäessä saavuttamaan kestävästä naisvarusmiehen ideaali. Ennen palvelusta naisia jännitti olisiko heidän kuntonsa, voimatonsa ja kestävyytensä riittäviä palveluksessa pärjäämiseen. Naiset pyrkivät varautumaan palveluksen henkisiin ja fyysisiin koitoksiin, vaikka heillä ei aina ollutkaan tietoa siitä, mitä heiltä vaaditaan ja millaista palvelun arki tulisi käytännössä olemaan. Usein huoli osoittautui turhaksi ja palveluksen aikana naisvarusmiehet huomasivat pärjäävänsä muiden varusmiesten tapaan.

Fyysinen heikkous ja jaksamattomuus näyttäytyvät armeijassa varusmiesidealin vastaisina ja feminiineinä ominaisuuksina (ks. Ojajärvi 2015, 118; Godfrey ym. 2012), joita sekä miehet että naiset pyrkivät välttämään. Hakeutuminen palvelukseen vapaaehtoisesti ja epäily oman fyysisen kunnan riittävydestä loivat lisäpaineita naisille. Naiset halusivat todistaa sekä itselleen että muille, että he pärjäsivät ja ottivat palveluksen tosissaan. Vapaaehtoisuuden takia naiset saattoivat myös kokea, että heidän tuli jaksaa valittamatta ja pärjätä miehiä paremmin. Blogissa naiset myös ohjeistivat palveluksessa jo olevia ja palvelukseen astuvia naisia niin, että huonosta fyysisestä suorituksesta muodostuu helposti todiste koko naissukupuolen heikommasta suoriutumisesta ja kyvykkyydestä. Naisten onkin huomattu tuovan itseään armeijassa esille pikemminkin yksilöinä kuin sukupuolensa edustajina (Ojajärvi 2015, 117; vrt. Thorne 1993, 132).

Sukupuolen häivyttäminen yksilöllisyyden taakse ei palveluksen aikana aina kuitenkaan onnistu naisille suunniteltujen erityisjärjestelyjen takia. Eri oikeudet, usein pienetkin sellaiset, voivat saada palveluksen

arjessa poikkeuksellisen vahvan aseman (ks. Goffman 1969, 40–42). Niiden avulla viestitään esimerkiksi virallisia ja epävirallisia valta-asemia ja rooleja. Naisten muista poikkeavat oikeudet, olivatpa ne sitten omat suoritusrajat tai palveluksen vapaaehtoisuus, rikkoivat varusmiesyhteisön tasavertaisuuden periaatetta (ks. Cohn 2000; Ojala 2010, Leinonen ym. 2012, 23; Ojajärvi 2015, 117). Naisten palvelukseen astumisen kynnystä madaltamaan tai palvelukseen astumista helpottamaan tarkoitettut säädökset asettavat naiset valokeilaan. Naiset pyrkivät sopeutumaan varusmiesryhmään ja erityisjärjestelyt voivat vaikeuttaa tätä. Haasteena on myös odotusten ambivalenttisuus: toisaalta naiset kokevat, että heiltä odotetaan miesten kanssa samaa suoritusta, toisaalta heidän tulisi ainakin motivaatiossa ja asenteissa ylittää miehet. Samaan aikaan myös käytännöt arjessa ovat ristiriitaiset: vaikka lihaskuntotestien osalta erillisistä kriteereistä on luovuttu, on naisille edelleen omat rajansa perinteisessä kestävyyskuntoa mittaavassa Cooper-juoksutestissä.

Perinteinen armeijatarina korostaa usein oman kestämissä testauksista ja fyysisten ja henkisten rajojen koettelua (esim. Aikko 2010). Naiset toistivat blogeissaan tätä kestämissä ideaalia korostavaa tarinaa, jossa esimerkiksi hoitoon hakeutuminen saatetaan nähdä heikkoutena (esim. Kortteinen 1992; Ojajärvi 2015, 160–162). Toimintamalli on ymmärrettävä ympäristössä, jossa naiset pyrkivät sulautumaan osaksi miehiseksi koettua ympäristöä: hoitoon hakeutuminen voi määrittäytyä omassa pienryhmässä riskiksi leimautua liian heikoksi ja epäkelvoksi palveluksen suorittamiseen. Ulkoapäin tarkasteltuna toiminta voi näyttää järjettömältä, mutta tässä erityisessä tilanteessa hampaan pureminen voi tuntuaärkevimmältä ratkaisulta (O’Brien ym. 2015). Palveluksen loputtua naiset myös kertovat olevansa ylpeitä siitä, että he ovat kestäneet miehisen koulun, oli se sitten lopulta heille millainen kokemus tahansa. Kestäminen tilanteessa, jossa ”siviilimaailmassa” olisi jo luovuttanut, koetaan merkiksi onnistumisesta.

Blogiaineiston perusteella naisvarusmiehen ideaali on siis hyvin palvelukseen valmistautunut, fyysisesti ja henkisesti kestävä ja valittamaton nainen, joka suoriutuu palveluksesta hieman paremmin kuin keskivertomies. Siinä missä muissa tutkimuksissa tasapainottelu naiseuden ja mieheyden välimaastossa on keskeinen naisvarusmiehen ideaalille (Carreiras 2006; Ojajärvi 2015), blogeissa naiseuden varjelemista tai säilyttämistä varusmiespalveluksen aikana ei erityisemmin korostettu. Pikemminkin

yleisten sukupuolen stereotyyppien ja rajojen ylitys tai häivytykset tulivat esiin myönteisenä käytäntönä. Tämä näkyi selkeimmin blogitekstien eräänlaisena ”sukupuolettomuutena”: aina ei välttämättä suoraan pysty sanomaan, onko armeijatarina miehen vai naisen kertoma. On kuitenkin huomioitava, että blogeissa kirjoittaja itse päättää, mitä haluaa jakaa ja kertoa palveluksestaan. Muotoa ja sisältöjä voivat rajoittaa nykyisin myös puolustusvoimien ohjeistukset sosiaalisen median käytölle palveluksen ja kertausharjoitusten aikana (Sosiaalisen median ohjeet – varusmies ja reserviläinen). Sisältöön vaikuttavia tekijöitä voivat olla myös kasarmilta tutut lukijat tai se, millaisena (nais)varusmiehenä haluaa itsensä nähtävän.

Nuorina aikuisina varusmiespalvelukseen astuvien naisten kuntoon ja kestävyteen liittyvät kysymykset ovat keskeisiä, sillä mediakeskustelussa huoli kiinnittyy usein nuoriin miehiin ja heidän heikkoon fyysiseen kuntoonsa. Nuorten miesten huono kunto on kansanterveydellinen ja sotilaallinen asia, josta käydään tasaisin väliajoin mediakeskustelua. Samanlaista keskustelua naisten kunnosta ei kuitenkaan käydä. Tämä johtuu varmasti osin siitä, ettei tilastoja koko naisten ikäluokkien Cooper-testeistä tai lihaskunnosta ole saatavilla. Kyse on myös siitä, millaista kuntoa, kestävyttä ja voimaa me oletamme ja arvostamme eri sukupuolen edustajilta. Nuorten miesten valmistautuminen armeijan kuntokouluun alkaa jo koulun liikuntatunneilla, jossa harjoitetaan ryhmätoimintaa, rajojen ylitystä ja juostaan Cooper-testiin valmistavia harjoituksia (Berg 2010). Sukupuolen erilaiset liikuntakasvatuksen ideaalit opettavat myös eri tavoin suhtautumaan omaan kehoon, fyysisiin rajoihin ja niiden ylittämiseen (mt.). Kyse on myös kulttuurisesta traditiosta, jossa miehet ovat sukupolvi toisensa jälkeen suorittaneet asevelvollisuuden. He voivat naureskella keskivertokunnolla pärjäämiselle, koska heillä on takanaan kulttuurinen eetos siitä, että mies kyllä pärjää armeijassa – muutkin ovat pärjänneet ja selvinneet. Naisilta tällainen samankaltainen pitkään kulttuuriseen perinteeseen nojautuva viitekehys puuttuu.

BLOGIT

Armeijaa ja elämää. aaininblogi.blogspot.fi
 Armeijan sinisissä. amekki.vuodatus.net
 LEPO! reskers.blogspot.fi
 My ups and dows. marillen-myupsanddowns.blogspot.fi
 Prinsessa astuu palvelukseen. prinsessaastuupalvelukseen.blogspot.fi
 Pelastakaa sotamies Hämäläinen. hamalainen.blogspot.fi
 Sanna Intissä. sintissa.blogspot.fi
 Tarinoita armeijan harmaudesta. piisami108.vuodatus.net
 Tänään jäljellä 99. tanaanjaljella99.blogspot.fi
 Tuntemattomalla tiellä. tuntemattomallatiella.blogspot.fi
 Unelman perässä. unelmanperassa.blogspot.fi
 Varusnaisen elämää. intti.vuodatus.net

VIITTEET

- 1 Käytämme vapaaehtoista varusmiespalvelusta suorittavista naisista termiä naisvarusmies, koska se kuvaa mielestämme hyvin naisten kaksinaisroolia, jossa heidän odotetaan täyttävän samanaikaisesti sekä naisille että miehille suunnattuja odotuksia (ks. Myös Persson 2011; Levin 2011).
- 2 Viisi prosenttia suorittaa siviilipalveluksen ja noin viidennes saa vapautuksen palveluksesta
- 3 Puolustusvoimien liikuntastrategia 2007
- 4 Vertailu perustuu siihen, että kävimme analyysivaiheessa läpi myös miesten armeijablogeja, jotta saataisiin käsitys siitä, miten armeijakokemuksista ylipäättänsä kirjoitetaan verkossa.

Autenttisuuden ja arvostuksen analogiat: sukupuolen risteyksiä vaihtoehtoliikunnan moraalisisissä järjestyksissä

Anni Rannikko

Nuorten vaihtoehtolajit, kuten roller derby ja skeittaus, väljentävät liikunnan tekemisen ja ymmärtämisen tiloja, aikoja ja tapoja. Kuten nimikin kertoo, lajeissa on jo määritelmällisesti jotain vaihtoehtoista: antagonismi ja muutos ovat keskeisiä vaihtoehtolajeja määrittäviä käsitteitä. Ne eivät ole kokonaan muulle liikuntamaailmalle vastakkaisia vaan merkityksellistävät liikuntaa uudelleen sen sisältä käsin. (Wheaton 2004; Rinehart 2008; Rannikko ym. 2014a.) Ei-urheilullinen liikunta on muuttuvaa ja eriytyvää. Vaihtoehtoista liikuntakulttuuria voidaan pitää yhtenä tämän muutoksen ilmentäjänä, jossa ”muun ruumiinilmaisun ja -liikkeen rajat hämärtyvät” ja elämäntyyllilliset valinnat, ilo, kokemuksellisuus ja ilmaisu korostuvat. (Itkonen 1996, 227–229.) Liikuntamaailmaa radikaalisti uudistavaa muutosta on haettu liikunnan vaihtoehtosektorilta jo kolmekymmentä vuotta sitten:

Pyritäänkö uuteen myös muualla kuin liikunnan muotikentällä? Jotta kuvio olisi täydellinen, pitäisi vielä löytää liikunnan varsinainen vaihtoehtosektori. Sen olisi oltava urheilullinen vastine Lepakkoluolalle ja Kirjakahvilaille, Elävän musiikin yhdistyksille jne. Se koostuisi liikkujista, jotka suhtautuvat tietoisesti kriittisesti vallitseviin liikuntamuotoihin, ottavat niitä omiin käsiinsä ja suuntaavat uudelleen. Ongelma on vain siinä, onko tällaista sektoria ylipäänsä olemassa. (Sironen 1988, 17–18.)

Millaista liikunnan ”Kirjakahvilaa” tai ”Lepakkoluolaa” vaihtoehtolajit nykypäivänä edustavat? Liikuntamaailma mielletään yhdeksi hegemonisen maskuliinisuuden viimeisistä linnakkeista, (hetero)seksistisiä instituutioita ja arvoja sekä *status quota* ylläpitäväksi instituutioksi. Liikuntamaailma on perin pohjaisen konservatiivinen korostaessaan ”pelin sääntöjen mu-

kaan pelaamista” (Coad 2008). Maskuliinisten painotusten kanssa risteää vaatimus ruumiillistuneesta refleksiivisyydestä ja taitavuuden monimutkaisten dimensioiden hallitsemisesta. Ainakin osin nämä koskevat myös vaihtoehtoliikunnan maailmaa (Rautopuro, Harinen & Itkonen 2007, 134; Bäckström 2005, 2013; Harinen & Rannikko 2014; Rannikko ym. 2014b; Ojala 2015). Tähän ideaaliseksi määriteltyyn maailmaan – sillä kunnan kansalainenhan harrastaa liikuntaa (Kauravaara & Itkonen 2015) – mukaan pääseminen ei ole kaikille vaivatonta. Millaisia mahdollisuuksia vaihtoehtolajeista voi löytää matkalla nykyistä radikaalisti yhdenvertaisempaan liikuntakulttuuriin?

Aiemman tutkimuksen valossa vaihtoehtolajit näyttäytyvät yhtäältä sulkeutuneisuutta ja hierarkkisuutta kyseenalaistavana, toisaalta omia sisäisiä hierarkioitaan tuottavana ristiriitaisena kenttänä (Lähteenmaa 2002; Wheaton 2004; Bäckström 2005; 2013; Donnelly 2008; Rautopuro ym. 2007; Harinen 2010; Kelly ym. 2008; Souto 2011; Rannikko ym. 2014a). Tarkastelen tätä jännitettä aiempaa moniulotteisemmin keskittymällä moraalisiin järjestyksiin, siihen mikä vaihtoehtoliikunnan harrastajayhteisöissä on haluttua ja mikä ei, ja siihen miten nämä järjestykset pyrkivät haastamaan liikuntamaailman sukupuolittunutta hierarkkisuutta (vrt. Koski & Filander 2012). Tarkasteltaviksi vaihtoehtolajeiksi olen valinnut roller derbyn ja rullalautailun. Roller derby on vaihtoehtoliikunnan uusi tulokas, ja skeittaus taas jo kauemmin tunnettu laji. Analyysissä tarkastelen lajeja sekä niiden yhtäläisyyksien että erojen näkökulmista. Aineistona toimivat etnografiset haastattelut ja havainnointiaineisto sekä verkkokyselyn avoimet vastaukset.

ALAKULTTUURISTEN JÄRJESTYSTEN KENTÄT

Uudet harrastajat tulevat alakulttuurin jäseniksi spatiaalisen ja symbolisen sisä- ja ulkopuolisuudesta, erilaisuudesta ja samuudesta sekä avoimuudesta ja sulkeutuneisuudesta käytävän pelin kautta. Se, kuinka inklusio tapahtuu ja artikuloidaan alakulttuurissa, on ratkaisevaa pohdittaessa, kenelle punk ylipäättään voi olla houkuttelevaa. (Hannerz 2015, 176; suomennos AR.)

Vaihtoehtolajien luonne nuorten keskinäisenä, liikunnan valtakulttuuria ja sen toimintatapoja vähintään implisiittisesti haastavana toimintana tarjoaa

tilaa lajien tarkastelulle alakulttuuriteoreettisista lähtökohdista käsin. Kun vaihtoehtolajeja tarkastellaan alakulttuurina, määrittyy tutkimuskohteeksi liikunnan valtakulttuurista erottuva kulttuurisen ilmaisun muoto, jota kollektiivisesti uusinnetaan jaetun kiinnostuksen kohteen ympärillä. Erilaiset autenttisuuskamppailut ja alakulttuuriset rajanvedot on syytä ottaa mukaan tarkasteluun alakulttuurien avoimuutta, sulkeutuneisuutta ja hierarkkisuutta analysoitaessa. Alakulttuurit syntyvät ja elävät suhteessa niihin kulttuurisiin todellisuuksiin ja merkitysjärjestelmiin, jotka ne näkevät, nimeävät ja samalla tekevät valtavirraksi. Näin toimittaessa ero valtavirtaan ladataan positiivisin merkityksin. Alakulttuurin kollektiivinen ”meisyys” kääntää erilaisuuden positiiviseksi erityisyydeksi, johon halutaan samaistua. (Brake 1980, 8; Williams 2011, 8; Hannerz 2015.)

Vaihtoehtoliikunta-alakulttuuri merkitsee itseään valtavirrasta erilliseksi ja autenttiseksi alakulttuurisen tyylin kautta. Tyyli määrittää muun muassa pukeutumiskoodiston, oikeanlaisen musiikkimaun, autenttisen puhutavan sanastoineen ja ennen kaikkea alakulttuurisesti legitimit arvot. Arvot ja maku toimivat paitsi keskinäisen yhteenkuuluvuuden vahvistajina myös ulossulkemisen välineinä. (Widdicombe & Wooffitt 1995; Hannerz 2015, 176.) Alakulttuurisen autenttisuuden määrittämissä voi lähestyä myös moraalisen järjestyksenä, joka säätelee sitä, mikä alakulttuurin piirissä on toivottavaa ja mikä puolestaan halutaan sulkea ulkopuolelle. Vaihtoehtoliikunnan alakulttuurisen kentän rajat on määriteltävä tietyillä ”sisäänpääsyesteillä”, ja mikäli sisälle päästään, rakentuvat kentän hierarkiat samojen periaatteiden mukaisesti. Nämä määritellyt eivät ole pysyviä vaan historiallisesti rakentuvia: sekä alakulttuurin rajat että sen jäsenyyden edellyttämät pääomakombinaatiot (ns. pelin säännöt) ovat jatkuvan uudelleen neuvottelun kohteena. (Bourdieu & Wacquant 1995, 127; Koski & Filander 2012, 584; Therborn 2014.)

Vaikka alakulttuurin arvoihin kuuluisi yhdenvertaisuus, se ei automaattisesti tarkoita, että alakulttuuri olisi avoin kaikille (esim. Rannikko ym. 2014a). Punkkaritutkimuksissa on huomattu, että vaikka punk on yleisesti ottaen julkilausutun antirasistista, sulkee se usein maahanmuuttajataustaiset ulkopuolelleen (Hannerz 2015). Sukupuolentutkimuksellisesti orientoituneissa alakulttuuritutkimuksissa taas on havaittu, että alakulttuurinen autenttisuus on usein varsin maskuliinista ja autenttisuuden todistustaakka siksi suurempi naisille (Bäckström 2005; Leblanc 1999, 8). Skeittikulttuuria tutkittaessa on kuitenkin löydetty varsin perus-

tavanlaatuisia yhdenvertaisuutta painottavia ideologisia kiinnityksiä (Lähteenmaa 2002; Rautopuro ym. 2007; Souto 2011; Bäckström 2013). Jaana Lähteenmaa (2002, 29) näkee tällaisen suhtautumisen keskeisenä nuorison alakulttuureja polarisoivana tekijänä. Esimerkiksi antirasismilla rakennetaan tietoisesti eroa suhteessa muihin ryhmiin.

Alakulttuurin ulossulkevat käytännöt ja hierarkiat ovat siis jollain tapaa yhteydessä sen autenttisuusmäärittäisiin, tyyliin ja moraalisiin järjestyksiin. Kuulumiskriteerit näyttävät erilaisilta erilaisissa positioissa oleville. Tätä problematiikkaa voidaan avata tarkastelemalla moraalisia järjestyksiä kahdesta eri näkökulmasta: asenteiden ja asentojen kenttien kautta. *Asenteiden kentän* moraaliset järjestykset kertovat ideaaleista, siis ennen kaikkea siitä, mitä alakulttuurin jäsenet ajattelevat olevansa tai haluavat olla. *Asentojen kenttä* puolestaan kuvastaa ideaalien toteutumista käytännössä. Vaikka asenteiden ja asentojen kenttien suhde on usein jännitteinen ja ristiriitainen, kentät määrittävät toisiaan niiden välisen analogisen yhteyden vuoksi. (Bourdieu & Wacquant 1995, 128.) Äänen lausuttujen ideaalien toteutuminen myös käytännössä on harrastajille tärkeää.

Keskityn yhtäältä asenteiden kenttään eli siihen, kuinka sukupuoleen liittyvät moraaliset järjestykset määrittävät vaihtoehtoliikunnan alakulttuureja, ja toisaalta asentojen kenttään eli siihen, kuinka moraalisia järjestyksiä toteutetaan käytännössä (Bourdieu & Wacquant 1995, 133; Koski & Filander 2012). Analysoin sukupuolen merkitystä nuorten vaihtoehtoliikkujen yhteisöiden moraalisisissa järjestyksissä siten, että huomioin sen suhteet ja yhteydet muihin kanssaan risteäviin eroihin. Tarkastelen, missä ja millaisissa yhteyksissä sukupuoli merkityksellistyy ja milloin se ei merkityksellisty suhteessa muihin lajiharrastajille keskeisiin erontekoihin. Moraalisten järjestysten jännitteisyyttä lähestyn alakulttuuriteoreettisesta näkökulmasta.

Tukeudun analyysissani intersektionaalisuuteen, sillä sen avulla voi tarkastella sukupuolen ja muiden merkityksellisiksi nousseiden määrittelyiden limittyneisyyttä. Intersektionaalista lähestymistapaa käytetään paljon liikuntatutkimuksessa (Messner 2005), mutta nuorisotutkimuksessa se on yhä harvinainen. Intersektionaalisuuden käsite voi avata uusia ja kriittisiä näkökulmia suomalaisessa nuorisotutkimuksessa myöhäismoderneihin nuorisokulttuureihin usein liitettyihin määreisiin, kuten individualismiin, moniarvoisuuteen ja joustavuuteen, jotka näyttävät olevan mahdollisia vain harvoille ja valituille (ks. tästä tarkemmin Souto 2011).

AINEISTOT JA MENETELMÄT

Tässä artikkelissa tarkasteltavat vaihtoehtolajit ovat rullalautailu eli skeittaus ja roller derby. Olen valinnut lajit tutkimuskohteeksi yhtäältä niiden keskinäisen samankaltaisuuden, toisaalta niiden eroavaisuuksien perusteella. Kahden lajin mukaan ottamista puoltaa mahdollisuus analysoida lajien keskinäisiä katkoksia ja jatkumoit, tietynlaisia tihentymiä, jotka paljastavat jotain yleisempää kuin yhden lajin tarkastelu. Asetelma ei kuitenkaan pyri suoranaiseen vertaamiseen. Molemmat lajit voi lukea kuuluvaksi vaihtoehtoliikuntaan, jonka pluraliteettia ne erilaisilla painotuksillaan tuovat esiin. Skeittauksessa korostuu maskuliinisuus (Bäckström 2013; Harinen 2010), roller derbyssä taas feminiinisyys (Carlson 2010; Pavlidis ym. 2013). Kapeasti katsoen skeittaus on periaatteessa luokiteltavissa yksilölajiksi, kun taas derbyä pelataan joukkueissa. Skeittaus on lajeista vanhempi, ja lajien harrastushistoriat Suomessa eroavat pituudeltaan toisistaan yli 30 vuotta.

Skeittauksessa liikutaan ja tehdään temppeja rullalaudalla. Sen harrastamiseen käytetään julkista kaupunkitilaa ja skeittausta varten rakennettuja ”parkkeja”. Skeittauksen osalta olen täydentänyt aineistoa lisäämällä siihen myös haastatteluja sellaisilta longboardaajilta, jotka kutsuvat lajiaan skeittaukseksi – lajien kahtiajako ei nimittäin ole absoluuttinen. Skeittaus ja longboarding (alamäkirullalautailu tavallista rullalautaa kookkaammalla laudalla) polveutuvat samasta lainelautailun perinteestä, mutta vasta viime aikoina longboarding on noussut skeittauksen rinnalle omaksi lajikseen. Roller derby taas on täysi-ikäisille naisille suunnattu joukkuelaji, jossa kaksi joukkuetta luistelee radalla ja yrittää estää vastapuolen pisteentekijää etenemästä. Laji on institutionalisoitunut nopeasti naisille suunnattuna kilpaurheiluna (Liikanen 2015).

Aineistona toimivat etnografinen havainnointiaineisto ja haastattelut (skeittaus 9 kpl, derby 6 kpl) sekä verkkokyselyn avoimet vastaukset (skeittaus N=296, roller derby N=193). Tutkimukseen osallistuneet edustivat useampaa sukupuolta ja olivat 12–39-vuotiaita, joskin suurin osa sijoittuu 20–30-vuotiaiden ikäryhmään. Aineistot on kerätty Liikunnan monimuotoistuvat tilat ja tavat -tutkimushankkeessa (OKM 2012–2015). Artikkelin kirjoittajan ohella myös muut tutkimushankkeen tutkijat ovat osallistuneet aineistojen tuottamiseen. Analyysissa hyödynnän aineistotriangulaation menetelmää (ks. esim. Olsen 2004), jossa erilaiset aineistot

täydentävät ja haastavat toisiaan, sillä niistä voi lukea toisistaan poikkeavia näkökulmia moraalisiin järjestyksiin. Aineistoja ei suoranaisesti käytetä toistensa testaamiseen vaan niiden avulla laajennetaan ymmärrystä siitä, miltä moraaliset järjestykset näyttävät erilaisista kollektiivisista ja yksilöllisistä näkökulmista. (Harinen ym. 2015.)

Tutkimusasetelman kannalta aineiston moniulotteisuus mahdollistaa ideaalien ja käytäntöjen analogisen yhteyden analysoimisen. Asenteiden kenttää analyysissa edustavat lajiharrastajien näkemykset siitä, millaisia harrastajayhteisöjen arvomaailmat ja periaatteet ovat. Aineistoista erityisesti verkkokyselyn avoimet vastaukset mutta myös haastattelut kertovat tästä. Verkkokyselyn vastauslinkkiä jaettiin lajiharrastajille verkkosivujen, postituslistojen ja sosiaalisen median kanavien kautta. Sen kysymykset keskittyivät vastaajien näkemyksiin lajiharrastajayhteisöjen kollektiivisesta ymmärryksestä koskien lajin olemusta.

Asentojen kenttää lähestyn tarkastelemalla, miten lajiyhteisöjen sisäisiä hierarkioita ja harrastajayhteisöistä ulossulkemisia tehdään ja millä niitä legitimoidaan. Kenttä tulee näkyviin myös tarkasteltavien alakulttuurien autenttisuusmäärittelyissä. Lähestyn sitä etnografisesti pääasiassa kenttähavaintojen ja haastattelujen kautta. Havainnoitaessa erityistä huomioita kiinnitettiin niihin tapahtumiin, joissa lajiyhteisöjen käytännöt asettuivat ristiriitaan julkilausuttujen periaatteiden kanssa. Haastatelussa keskusteltiin lajien periaatteista ja pohdittiin niiden toteutumista käytännössä.

ASENTEIDEN KENTÄN IDEAALIJÄRJESTYKSET

Ensimmäisessä analyysiluvussa tarkastelen vaihtoehtoliikunta-alakulttuurien asenteiden kenttää ja etsin vastausta siihen, kuinka valtavirran arvoja haastetaan ja kuinka niille etsitään vaihtoehtoja, kun kentän julkilausumissa määritellään ideaaliharrastajaa. Asenteiden kenttä ei ole utopistinen, vaan myös siellä tunnistetaan ongelmakohtia. Tähän analyysiin on nostettu keskeisimmät ja läpileikkaavimmat siellä vaikuttavat vaihtoehtoliikunta-alakulttuurien moraaliset järjestykset. Vaihtoehtolajit tekevät eroa liikunnan heteroseksuaaliseen maskuliinisuuteen, liikunnan sisäänpääsyesteisiin sekä urheilijan kehon tiukkoihin normatiivisuuksiin ja taitohierarkioihin.

Glokaalien alakulttuurien kunnioituksen kentät

Kun tosi paljon katottaan skeittausta, tai skeittaajat kattoo skeittausta ympäri maailmaa, niin se, että ne näkkee, että jo varhasessa vaiheessa, että tuollon tummaihonen, tuollon aasialainen tai näin pois päin ja ne skeittaa tosi hyvin, niistä tulee niiden idoleita ja näin pois päin. Niin tavallaan sit tuntuu ihan absurdilta, jos sit pitää ruveta jotenki luokittelemaan ihmisiä sen suhteen, et se opitaan niin nopeesti tavallaan ainaki se juttu. (Skeittari haastattelussa.)

Vaihtoehtolajien harrastajat ovat tietoisia kuulumisestaan glokaaleihin alakulttuureihin, joiden puitteissa alakulttuurista ”meisyyttä” rakennetaan sekä globaalisti että paikallisesti (Hänninen 2006; Rannikko ym. 2014; Liikanen & Rannikko 2015; Ojala 2015). Alakulttuurikokemukselle ominainen tunne yhteenkuuluvuudesta määrittää olennaisesti ideaaliharrastajan kuvausta. Harrastajien puheessa ylijäräinen yhteenkuuluvuus ja samuus ovat merkityksellisempiä kuin erot. Asenteiden kentän ideaalit ja periaatteet ovat luonteeltaan globaaleja ja kollektiivisia, ja alakulttuurin jäsenten ympäri maailmaa oletetaan jakavan ne. Globaali alakulttuurinen todellisuus jaetaan ja sen koodistoa opitaan ja opetetaan internetissä.

Kunnioitan derbysiskoja ja tuomareita, ja annan kaikkien tulla lajin pariin sellaisena kuin ovat, kaikilla on taitoja ja vahvuuksia joista koko joukkue hyötyy. (Roller derbyn pelaaja verkkokyselyssä.)

Eroteko symbolisesti tuotettuun valtavirtaan yhdistää erityisesti jo sisällä olevia, siis alakulttuurin jäsenyyden jo lunastaneita. Tällöin erilaisuutta ei määritellä ongelmaksi, koska yhdessä olemisen näkökulmasta kaikkein olennaisin yhdistävä tekijä – tässä tapauksessa joko skeittausta tai roller derby – on kollektiivisesti jaettu. Yllä oleva lainaus derbyn pelaajalta kertoo toisaalta myös siitä, että ”yhdistävä tekijä” koskee jossain määrin myös alakulttuurin piiriin pyrkiviä, jos he jakavat perustavanlaatuisen kiinnostuksen lajia kohtaan. Pluraliteetin nähdään hyödyttävän koko lajikulttuuria. Vaihtoehtolajien alakulttuureja määrittävät vapaus, luovuus ja oikeus itsensä toteuttamiseen. Kunnioitus puolestaan on keskeinen määre, jolla suhtautumista ja suhdetta muihin alakulttuurin jäseniin usein kuvataan. (Rannikko ym. 2014a.) Kunnioittava suhtautuminen laajenee usein koskemaan myös alakulttuurin ulkopuolisia. Seuraava

lainaus purkaa roller derby'n hienovaraista kunnioituskoodistoa varsin yksityiskohtaisesti:

Derby love -käsite tarkoittaa tiivistä yhteisöllisyyttä ja luottamusta koko derby-skenen kanssa ja sen yhteisöllisyyden ja lajin kehittämistä. Derby love -periaate näyttäytyy myös uusien derby-pelaajien vastaanottamisessa ja niissä näkyvät perinteet, kuten derby-siskous ja derby-vaimous. Derby-sisko on usein pidempään pelannut pelaaja, joka ottaa osaa enemmän henkilökohtaisemmin uuden pelaajan perehdyttämiseen. Derby-siskoa ei määrätä eikä vaadita, vaan se syntyy hyvistä ihmiskemioista ja luottamuksellisista väleistä ja ystävyydestä. Derby-vaimoksi tullaan derby-kosimisen kautta ja yleensä vaimoiksi päätyvät samaan aikaan aloittaneet liigaystävä, jotka ovat suurin piirtein samalla tasolla pelillisesti. Derby-sisko ja derby-vaimo -ideologiat pohjaavat derby love -käsitteeseen ja ideologiaan, joka ymmärretään kaikkialla derby-liigoissa ja maailmassa maasta ja kulttuurista riippumatta suhteellisen samalla tavalla. (Roller derby'n pelaaja verkkokyselyssä.)

Yllä kuvattu derby love -ajatus tarjoaa jäsenyyksen varsin selvästä järjestyksestä, josta uusi pelaaja voi löytää paikkansa oppiakseen muilta ja muiden kanssa. Huomionarvoista on myös se, että tämä periaate on globaalisti tunnettu. Sinänsä derby love -periaatteen pohjana toimivat ”ihmiskemiat” eivät tietenkään suoraan takaa, että kaikkien olisi yhtä helppoa päästä derby-yhteisön jäseniksi.

Heteroseksuaalisen maskuliinisuuden parodia

Roller derbyssä liikunnan piiriin raivataan tietoisesti tilaa naisille. Samalla tavalla skeittarien mukaan myös naisilla ja tytöillä on oltava mahdollisuus harrastaa liikuntaa, johon liittyy vaaraa, aggressiota ja alakulttuurista ”cooluitta”. Liikunnasta tulee eräänlainen tyttöenergian performoinnin sosiaalinen alusta (Wright 2012). Erityisesti haastatteluissa monet cis-miehen kategoriaan asettumattomat kertoivat, että heillä ei aiemmin ole ollut mahdollisuutta ottaa osaa miehille kulttuurisesti merkittyihin lajeihin.

Mä halusin kanssa, koska se taklailu ja kontakti kuulostaa niin ihanalta, mutta silloin tytöille oli vain lippupallo ja sitten se otti päähän. (Roller derby'n pelaaja haastattelussa.)

Kyl varmaan 80-luvulla syntyneet naisneppaajat [skeittajaat] on aika harvinaisii, ellei oo ihan 80-luvun lopusta. Mut sitten taas jos 90-lukulaisii katottas, niin niis on varmaan neppajiissa enemmän ja lonkkaroijiissa nyt varmasti. [...] Et varmaan kun kaikki muukin on tytöille tullu avoimemmaks, kaikki mahdollinen, pelaaminen ja scifi. Ja just että tyttö voi olla nörtti. (Skeittari haastattelussa.)

Derbyssä sovinnaisen naiseuden ja maskuliinisen urheilumaailman normatiivisuutta haastetaan liittämällä yhteen aggressio, seksuaalinen itsevarmuus ja feminiinisyytys niin, että ne asettuvat ristiriitaan naiseuden perinteisen kuvaston kanssa. Kun derbyä pelaavat naiset esitetään uhkaavina, aggressiivisina, pelottomina – joskus poseeraamassa jopa rynnäkkökiväärien kanssa – kyse on ennen kaikkea naiseuden ja urheilun ironisoinnista. Feminiinisyyteen kulttuurisesti liitetyt passiivinen seksuaalinen saatavilla olo ja fyysinen heikkous kyseenalaistetaan ilman, että feminiinisyydestä kokonaisuudessaan pidättäydytään. Joidenkin pelaajien käyttämä nimitys ”derbytyttö” korostaa paradoksaalista feminiinisyyttä, sillä derby-etuliite kertoo aggressiosta. Tyttöruullalautailijat-nimitys korostaa niin ikään tyttöyttä ja laventaa skeittariutta vaikka periaatteessa jättääkin skeittauksen ilman etuliitettä miehille. Myös derbyharrastuksen piirissä käytettävät ”derbynimet” kuvastavat hyvin merkityspeliä urheilumaailman hegemonisen maskuliinisuuden kanssa. Nimet, kuten Kille Mördör, Leila Gay, Fatmermaid tai Munaliisa ovat leikkisiä, uhkaavia ja rivoja. (Carlson 2010.)

Maskuliinisuuden tunnusmerkkien, esimerkiksi loukkaantumisriskin korostamisella painotetaan sitä, että roller derby on oikea urheilulaji, joka itseoikeutetusti kuuluu maskuliinisesti määriteltyyn urheilun kenttään. Näin lajit merkitään oikeaksi urheiluksi, jossa loukkaantumiset edustavat sitoutuneisuutta – liikunnan aiheuttamat vammat ovat tietynlaisia ”kunnian merkkejä”. Legitimoinninen on olennaista erityisesti derbyssä, jonka historiallinen painolasti muistuttaa, että sitä ei kehitelty ”oikeaksi lajiksi”. Siksi halu antaa oma ruumis urheilun nimissä vahingoitettavaksi on teatraalisen korostettua juuri derbyssä. (Carlson 2010.) Roller derbyn kattojärjestön WFTDA:n tunnuslause ”*Real. Strong. Athletic. Revolutionary.*” kuvastaa hyvin sitä, miten pelaajat derbyä ymmärtävät. Urheilun maskuliinisuudella liekittelemisen ohella toinen selkeä hegemonista maskuliinisuutta purkava rakennelma löytyy heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta kyseenalaistavista järjestyksistä.

Sateenkaari. Onhan se aika feministinen ja tasa-arvoinen. Ne on monelle ne jutut. Onhan roller derbyssä aika paljon lesboja, mutta musta tuntuu, että aika monessa lajissa on paljon lesboja. Se on sellainen urheilun juttu. Mutta onhan tämä aika feministinen, tytöt pääsee pelaamaan kontaktilajia. En voi puhua koko roller derbyn puolesta, mutta on suvaitsevaisuus ja tasa-arvo aikalailla kaikkien yhteinen. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Muun muassa derby love -koodisto ja derbynimet kertovat derbyn sateenkaari-ideologisesta pohjavireestä, joka on yhteydessä lajin feministiseen perustaan. Yksi suomalainen derbyjoukkue kantaa sateenkaaritematiikkaa nimessään, ja Suomessa on tehty jopa derby-aiheinen kuvasarja queer-feministiseen pornolehteen. Sama huomio koskee skeittausta, jonka harrastajien keskuudessa ollaan enemmän tai vähemmän sitä mieltä, että nimenomaan ei-heteroseksuaalisten naisten osuus lajiharrastajissa on suurempi kuin muissa lajeissa keskimäärin. Jotkut tosin näkevät, että kaikki naisten urheilu, erityisesti joukkueurheilu on keskimääräistä avoimempaa lesbo- ja binaisille (Kokkonen 2012). Eksplisiittinen sateenkaariväen tervetulleeksi toivottaminen korostui molempien lajien harrastajien mainitsemisessa lajityhteisöjen keskeisissä periaatteissa. Seksuaalivähemmistöön kuuluvien suurilukuinen läsnäolo muodostui jopa vitsailun kohteeksi skeittareiden kesken, kuten seuraavasta haastattelulainauksesta käy ilmi:

Minna: En kyl tiä mitä jos seksuaalivähemmistöedustaja tulisi vuorolle, hehe.

Elli ja Kirsi: Haha, niinpä.

Minna: Niitä ei oo siellä ”yhtää”.

Elli: Nii eihän siel oo ku 95 % seksuaalivähemmistöjen edustajia. Mutta ehkä jotkut ovat laajemmin edustettuna tuolla vuorolla kun monessa muussa tilassa, mutta hehehe... Tuolla sen myös huomaa.

Tutkimuksissa on aiemminkin nostettu esiin stereotypinen käsitys skeittaavista naisista lesboina (ks. esim. Bäckström 2013), roller derbyä puolestaan kutsutaan joissain yhteyksissä leikkisästi lesbohuispaukseksi. Nämä voi nähdä joko ei-heteroseksuaalisen tilan tekemisen tapoina tai naisten tekemisten vähättelynä. Niiden voi myös nähdä seuraavan urheilun maskuliinisuuden logiikkaa: kun urheilevat naiset nimeää lesboiksi, heihin on helppo liittää maskuliinisia konnotaatioita feminiinisen miehille saatavana olemisen sijaan.

Vaihtoehtoisia näkökulmia liikunnallisiin kehoihin

Vaihtoehtoliikunnassa otetaan kriittisesti kantaa siihen, mitä urheilullinen uskottavuus on, joskin urheilun normatiivisuudelle joudutaan ajoittain myös antautumaan, kuten myöhemmin tulee ilmi. Samalla sitä, mikä liikkumiseen motivoi, avarretaan: motivaationa aloittamiseen on voinut toimia se, ettei laji vaikuta liikunnalta tai että siihen liittyy erilaisia alakulttuurisesti kiehtovia elementtejä. Käsitykset ja painotukset voivat toki muuttua sitten, kun lajin aloittaa. Toisaalta erityisesti derbyn osalta käydään tiukkaa keskustelua siitä, miten pitkälle vaihtoehtoisuuden on hyvä mennä. Alakulttuuripiirteet, kuten derbypukeutuminen, jotka ovat valtavirtaliikunnassa ennestään melko tuntemattomia, tulkitaan helposti ”(lähi)menneisyyden kiroiksi” tai amatöörimäisyydeksi. Niiden nähdään katoavan ajan myötä, mutta niiden saatetaan ajatella haittaavan koko lajin ja ”skenen” mainetta. Urheilukulttuurin haastaminen alakulttuuripiirteillä saattaa aiheuttaa myös käytännön ongelmia, kun neuvotellaan urheilumaa-ilman perinteisten toimijoiden kanssa esimerkiksi liikuntasalivuoroista.

Mutta huomaa kun Suomeen aloittaa joku pienempi seura, niin se saattaa aloittaa siitä mistä se on joskus lähtenyt. Saatetaan tulla treeneihin hame päällä ja muuta vastaavaa. Koko ajan liikkuu urheilullisempaan suuntaan. Tai ei oikeastaan voi sanoa että meidän seuran pitäisi liikkua enää urheilullisempaan suuntaan, koska me ollaan jo urheilullinen seura. Ehkä aloittelevien seurojen. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Tästä tulee hyvin esiin se, että vaihtoehtolajien merkityksellistämisiä hallitaan liikunnan valtakulttuurista käsin, niihin eroa tekevien alakulttuurien ulkopuolelta. Alakulttuurin jäsenten kesken joudutaan harjoittamaan lajin ”sovinnaistamista”, jotta sen urheilullinen uskottavuus täyttäisi liikunta-maailman perinteiset konventiot. Keskeinen syy tähän lienee roller derbyn maine naisten ja skeittauksen nuorten lajana. Tällöin keskeiset jakolinjat lajiyhteisöjen sisällä kulkevat antagonismin ja säädyllisyyden, punk-hengen ja urheilun tai derbyssä kaikkein konkreettisimmillaan sukkahousujen ja konventionaalisten urheiluvaatteiden välillä (vrt. Carlson 2010).

Kuten sukkahousukeskustelu osoittaa, urheilijan keho on yksi keskeinen hallinnan alue liikuntamaailmassa. Usein erityisesti naisten liikuntaa tarkastellaan erilaisten vartaloprojektien, heteroseksuaalisen viehättävyyden tavoittelun ja kuntoutumisen imperatiivien kautta (Wright 2012).

Roller derby ja skeittaus haastavat näitä merkityksiä varsin tietoisesti. Lajien saatetaan tunnistaa kohottavan kuntoa, mutta liikkumisen vaikutuksia ei tarkastella esimerkiksi kehollisen viehättävyyden kautta – jos niitä noteerataan ollenkaan. Sen sijaan vaihtoehtolajiharrastajat ovat hyvin tietoisia lajinsa negatiivisista terveysvaikutuksista. Mustelmilla ja ruhjeilla oleva nainen mielletään yleensä uhriksi, mutta vaihtoehtolajeissa passiivisuus murretaan osoittamalla, että naiset ovat aktiivisesti osallisia ruhjeiden syntymiseen. Perinteisesti naisurheilussa korostuu liikunnan esteettinen puoli (Wright 2012), mutta nyt naisten ruumis liitetään uhkaavaan vaaraan: ”Mitä isommat mustelmat, sitä paremmat treenit” (Roller derbyn pelaaja verkkokyselyssä).

Samalla otetaan haltuun sukupuolittuneita alakulttuurisia merkityksiä. Roller derbyssä erityisesti aiemmin käytetty minihame toimii tästä esimerkkinä: seksikkyyden symbolin luonne muuttuu, kun sitä pitävät yllään kaikenkokoiset naiset, jotka ovat mukana täyskontaktilajissa. Aina tämä haltuunotto ei kuitenkaan onnistu ongelmitta, kun perinteisen urheilumaailman instituutiot eivät tunnista ironiaa. Derbyn pelaajien puukeutuminen näyttää herättävän suurta huolta erityisesti derby-maailman ulkopuolella. Seuraava esimerkki liittyy neuvotteluihin yhden instituutio-naalistuneen liikuntamaailman keskeisen toimijan kanssa:

Viimeksi kun me ollaan istuttu saman pöydän ääressä, niin oltiin sitä mieltä, että laji oli liian sekstistinen, kun ajattelee esimerkiksi sitä taitoluistelua, jossa on ne toppahaalarit, mutta se kertoo paljon, että ei oltu edes valmiita siihen keskusteluun, mutta nyt ollaan. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Liikuntamaailmassa elää vahvana myös muualla yhteiskunnassa tuttu mielikuva täydellisestä kehosta: valkoisesta, heteroseksuaalisesta, laihasta ja kiinteästä. Perinteisen urheilun maailmassa naisten urheiluun liitettiin aiemmin maskuliinisuuden ja lesbouden merkityksiä, nykyään voimakkaat ruumiit taas nähdään usein seksikkäinä ja ”tyttöenergisinä”. (Wright 2012.) Vaihtoehtolajeissa ei suoranaisesti toteuteta kumpaakaan näistä näkökulmista: niissä pikemminkin rikotaan käsitys siitä, että naisurheilija on ensin feminiininen, sitten vasta urheilullinen. Vaihtoehtolajeissa kehonormatiivisuutta haastetaan hyvin tietoisesti tekemällä urheilullisen kehon saavuttamisesta helpompaa ja mahdollisempaa.

Ehkä se lajin syntyhistoria on ollut jotenkin sellainen, että otetaan jo valmiiksi urheiluharrastukseen sellaiset ihmiset, että ne käydään repimässä sieltä baaritiskiltä. Niin siinä on jo, että ei oteta urheilijastereotypian kaltaisia paikalle, vaan voi olla niitä, tai voi olla mitä tahansa muuta. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Näkee ihmisiä, huipputaso amerikkalaiset pelaajat, eivät välttämättä ole mitään pikajuoksijan näköisiä ihmisiä. Normaalin naisen näköisiä ja ne pystyy olemaan niin hyviä tässä. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Derbyssä keho valjastetaan aggressiivisen potentiaalın kantajaksi sen sijaan, että siitä puhuttaisiin esteettisenä ongelmana. Esimerkiksi perinteinen naisen kehon esteettinen ”ongelmakohta”, takamus merkityksellistetään uudelleen sen käyttömahdollisuuksien kautta: derbyradalla takamus toimii muun muassa blokkajana ja pehmusteena. Myös ruumiin kokoa tarkastellaan sen käytön, ei ulkonäön näkökulmasta. Erikokoisilla ruumiilla on eri käyttötarkoituksia derbyssä. Lajit siis luovat vaihtoehdoisen tavan urheilullisen ruumiin arvioimiseen. Ruumiin arvo perustuu siihen, kuinka se liikkuu, ei siihen, miltä se näyttää. Näin myös horjutetaan käsitystä feminiinisen ruumiin passiivisuudesta. (Carlson 2010.) Joukkuemaisuu- den mukanaan tuoma armollisuus näkyy erityisesti derbyssä – kenenkään ei tarvitse osata kaikkea:

Mä en oo aikaisemmin elämässäni harrastanut mitään urheilulajia sellain oikeesti ja olen meidän seuran isokokoisempia ihmisiä, mutta silti mullekin löytyy paikka sieltä kentältä. Ihmiset on erikokoisia ja niillä on erilaista urheilutaustaa, kun kaikilla on eri vahvuudet. Kentällä kun ihmiset pelaa yhteen ja kun kaikilla on erilaiset vahvuudet, niin sitten niistä tulee sen koko joukkueen vahvuus, kun jokainen osaa jotain erilaista. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Vaikka kehon toiminta otetaankin tarkastelun kohteeksi, vaihtoehtolajien ei nähdä vaativan normatiivisen liikunnallista ja vammattonta ruumista. Valtavirtaliikuntaan perinteisesti yhdistetty vammattomuus näkyy vaihtoehtoliikunnan maailmassa kahdella tavalla: yhtäältä niin, että sitä kohtaan ollaan kriittisiä, mutta toisaalta niin, että sitä on normatiivisena rakenteena lopulta hankala kokonaan kyseenalaistaa (vrt. McRuer 2006). Erityisesti skeittarit mainitsivat usein tietävänsä vammaisia skeittareita. Lajiyhteisöihin voi harrastajien mukaan kuulua myös ei liikkumista

vaativissa rooleissa, esimerkiksi kuvaajana. Liikuntayhteisöön kuuluvien kehojen arvoa tarkastellaan siis hyvinkin moniulotteisesti.

ASENTOJEN KENTTÄ JA SÄRÖT IDEAALEISSA

Edellisessä luvussa esitetyt moraaliset järjestykset ovat ennen kaikkea ideaalikuvaus siitä, mitä ”alakulttuurinen me” haluaa olla – ja epäilemättä myös usein kokee olevansa. Lajiharrastajan ei odoteta olevan huippu-urheilija tai ylipäätään lajinsa konkari. Ideaaliharrastaja, autenttinen ja oikea, ei kuitenkaan ole aivan kuka tahansa. Sitä, mitä tämä monien mainitsema ”hyvä tyyppi” voi tarkkaan ottaen olla, tarkastellaan tässä luvussa, jossa pyritään katsomaan ideaalien taakse keskittymällä asentojen kenttään.

Sisäänpäsyesteiden purkamisen vaikeus

Vaihtoehtoliikunnan kenties kaikkein keskeisin ideologinen määrittäminen periaate, jonka mukaan lajien pariin voi tulla kuka tahansa (Wheaton 2004; Rannikko ym. 2014a). Lajiharrastajien keskuudessa vaihtoehtoliikunnan avoimuus otetaan usein annettuna ja itsestään selvänä, vaikka sitä osataan kyllä tarkastella myös kriittisesti. Moni lajiharrastaja on tietoinen siitä, etteivät kaikki hierarkiat ja sisäänpäsyesteet tule välttämättä näkyviksi juuri heille.

Tavallaan sillon semmonen niinku, et se on avoin ja rento laji, nii se on vähän sellanen slogan, mitä monet niinku sanoo ilman et oikeesti ymmärtää mitä se nyt sitte tarkoittais tai keille se todella on avoin. (Skeittari haastattelussa.)

Skeittarit löytävät tälle piirteelle selityksiä, jotka liittyvät lajin historiaan: lajiharrastajayhteisön kasvaminen ja moninaistuminen, lajin valtavirtaistuminen, sen aseman vahvistuminen ja vaihtoehtoisuuden vähittäinen katoaminen nähdään syiksi skeittiyhteisöjen vähenevään avoimuuteen. Aiempi heikko asema teki skeittarit solidaarisiksi myös muille alistetuille ryhmille, koska heillä itsellään oli ymmärrys siitä, mitä alistetussa asemassa oleminen tarkoittaa. Silloin erilaiset ideologiset kiinnitykset olivat

keskeisempi osa lajikulttuuria ja ne olivat kaikkien skeittarien tiedossa ja jakamia. Samanlaisia kehityskulkuja on nähtävissä myös roller derbyn kohdalla.

Lisäksi skeittareiden ”suvaitsevaisuuteen” olisi mielenkiintoista paneutua, sillä tämä on mielestäni jonkinlainen harhakäsitys. Piti ehkä aiemmin paikkansa, jolloin laji oli oikeasti marginaalissa ja edusti harrastajille vaihtoehtoa ja kokonaisvaltaisempaa ajattelua kulttuurin eri ilmenemismuodoista. (Skeittari verkkokyselyssä.)

Vaihtoehtolajiharrastajien rakentama alakulttuurinen ero suhteessa symboliseen valtavirtaan voi tuottaa ”kulttuurista ahtautta” (Hannerz 2015). Autenttinen skeittari tai roller derbyn pelaaja täytyy määritellä riittävän kapeasti, jotta tämä kulttuurinen kuva ei pääse valtavirtaistumaan. Eroa liikuntamaailmaan tehdään edelleen mielikuvilla antagonismista, hedonismista ja paheellisuudesta. Harrastajat ovat itsekin tietoisia siitä, että alakulttuuri–valtavirta-eronteon ylläpitäminen voi johtaa syrjiviin käytäntöihin.

Vaikka alakulttuuri saattaa sulkea ulkopuolelleen, se myös kasvattaa omiin arvoihinsa (Williams 2011; Hannerz 2015). Vaihtoehtolajeissa arvot, joilla eroa valtavirran ”muihin” tehdään, ovat tyypillisesti seuraavanlaisia: pluraliteetin kunnioittaminen, vapaus ja avoimuus. Nämä arvot kuitenkin sulkevat paradoksaalisesti tietynlaisen aatemaailman omaavat suoraan vaihtoehtolajien ulkopuolelle: ”Ei hirveän sovinnitit miespuoliset henkilöt kyllä pystyisi” (roller derbyn pelaaja haastattelussa). Lajit ovat ennen kaikkea konteksti, jossa samanhenkiset ihmiset tulevat yhteen. Siksi on luontevaa, että myös vierailta paikkakunnilla tai ulkomailla vaihtoehtolaji yhdistää ennestään tuntemattomia ihmisiä.

Pekka: Kokonaisvaltaisesti musta hyvin liikunnallisesti ja ympäristötietoisuuteen kasvattava ja tasa-arvonen ja eettinen laji monessakin suhteessa.

Olli: Noo, ehkä sitä tulee jotenkin huomioituu ihmisiä, ehkä enemmän. Aina, jos näkee uuden ihmisen parkilla niin kyl niille tulee sit enemmän moriesteltua.

Pekka: Se on aika vaikee arvioida, et mitkä on suoraa efektit. Se vois olla, että tietosuus itsestä ja ympäristöstä on muuttunu hirveesti. Osaa ottaa muita ihmisiä huomioo paljon paremmin huolimatta siitä, että mistä kukakin on tai missä tilanteessa. Se ei vaikuta vaan, kun on skeittilaudan päällä tuolla vaan missä hyvänsä niin on aika sillee nöyrä sen puolesta, että kaikilla on niitä omia juttuja ja niitä pitää arvostaa.

Lajiyhteisön sisäisiä hierarkioita rakennetaan usein varsin samanlaiselle pohjalle kuin sisäänpääsyesteitä (Bourdieu & Wacquant 1995). Alakulttuurinen pääoma mahdollistaa muuntelun ja vastaperformanssit: Pitää ”tietää mistä nää hommat on tullu, tietää sen historian, jotta voi tehdä niitä omia linjoja eteenpäin” (skeittari haastattelussa).

Alakulttuurinen pääoma sisältää ymmärryksen oikeanlaisesta tyylistä ja ruumillistuneesta skeittariudesta (Muggleton 2010; Rautopuro ym. 2007; Harinen & Rannikko 2014). Myös halu nähdä vaivaa lajin eteen on osa alakulttuurista pääomaa, jonka varaan asemaa lajiyhteisössä rakennetaan – DIY ja DIT (*do it yourself, do it together*) ovat keskeinen osa vaihtoehtolajien eetosta (Wheaton 2004; Liikanen 2015). Autenttinen pukeutuminen osana alakulttuurista tyyliä on selvästi tärkeämpää kuin moni haluaisi myöntää. Tämä käy ilmi sekä roller derbyn oikeanlaisista pelivaatteista käytävästä keskustelusta että seuraavasta skeittarin kommentista, josta näkyy myös, kuinka jo tietyn aseman saavuttaneilla on suuremmat mahdollisuudet määritellä autenttisuutta.

Mutta tuommosta tietysti, jos pukkeutuu eri tavalla, ei tavallaan voi syntyä semmokselle tyypille, jolla on joku tietty status jossain skedeporukassa, esimerkiksi jos se on älyttömän kova skeittaamaan ja sitten kaikki tietää, että se on vaikka hoitanu justtiisa skedejuttuja tosi paljon sille porukalle ja näin pois päin, kettään ei tuu kiinnostamaan missään vaiheessa, miten se pukkeutuu, kukkaa ei tuu sanomaan sille, että sie et voi käyttää noita. (Skeittari haastattelussa.)

Toisaalta lajiyhteisöihin kuuluminen voi olla hyvinkin moniulotteista. Alakulttuuriin voi kuulua myös derby-tuomarina tai -toimitsijana, kuvaajana tai skeittiparkkien rakentajana. Joissain skeittikisoissa saattaa olla tehtäviä, jotka eivät vaadi skeittaamista, jotta myös ne, jotka eivät pääse loistamaan skeittauksella, voivat osallistua kisoihin. Toisaalta taas moni tutkimukseen osallistunut oli sitä mieltä, että lopulta taidollisesti samalla tasolla olevat tulevat läheisemmiksi toisilleen, ja esimerkiksi derby-tuomarit ja -pelaajat muodostavat lopulta jossain määrin omat porukkinsa.

Liikuntamaailman maskuliinisuus

Vaihtoehtolajeissa toimintatilaa pyritään luomaan myös muille kuin cis-miehille, joille liikunnan kenttä perinteisesti kuuluu. Derbyä tuodaan esiin ennen kaikkea naisille suunnattuna lajina, ja moni skeittari toivoo, että myös muut kuin miehet kiinnostuisivat skeittauksesta. Lajiharrastajien keskuudessa uskotaan vakaasti, että harrastajayhteisöt ovat nykyään yhtä lailla avoimia miehille, naisille ja muunsukupuolisille. Skeittauksen osalta kyse lienee siitä, että autenttisen skeittarin kulttuurinen kuva laajenee ja mahdollistaa suuremman variaation. Muutos on kuitenkin hidas, ja skeittaava nainen huomataan edelleen. Paljon syrjiviä rakenteita ja järjestyksiä jää piiloon niiltä, joita ne eivät syrji, vaikei ketään tietoisesti syrjittäisi:

Sanotaan, tai yleisesti monet sanoo, et tää on avoin kaikille ja kyl mie niinku nään, et se periaatteessa on avoin kaikille. Mutta sitten jos vaikka joku muunsukupuolinen menis johonkin sellaseen aika tähän niinku, jolla ei oo mitään aktivisimiulottuvuuksii sellaseen mies-, poika-, tai ehkä vielä pahempi, jos menis sellaseen kolmikympyisten miesporukkaan, jossa sit just niinku puhutaan naisista ja tietyllä tavalla käytetään päihteitä. (Skeittari haastattelussa.)

Edellinen lainaus osoittaa, että esimerkiksi skeittaavien naisten aika-tilat ovat kapeampia kuin cis-miesten. Haastatellut naiset kommentoivat, että miehet ottavat heitä suvereenimmin tilaa haltuunsa. Mieheydellä näyttää olevan selkeän normatiivinen paikka skeittimaailmassa, sillä jopa silloin, kun puhutaan tasa-arvosta ja muutoksesta, päädytään sellaisiin sanavalintoihin kuin ”herrasmiessäännöt”, ”vapaus, veljeys ja tasa-arvo” tai viitataan skeittarisukupolviin isinä ja poikina. Toisinaan cis-miehet ovat toki tietoisia naisten kutistetusta tilasta:

[Kaupungissamme] on silleen niinku joitakin tyttöskeittaajjii, niin tuota ne on monesti justiisa sillon skeittaamassa, kun on niinkun satanu ja kuivanu vähän, mut ei oo parkki niinku kokonaan kuiva. Ne on kelannu silleen, että, että täällä ei oo paljo porukkaa. (Skeittari haastattelussa.)

Haastatellut miehet kertoivat ”tsemppaavansa tyttöjä”, koska tietävät, ettei näiden ole helppoa aloittaa skeittausta. He uskovat, että tytöt voivat löytää paikkansa jopa hierarkian huipulta, jos vain malttavat harjoitella ja

osoittaa taitonsa – jota heillä ei näiden miesten mielestä vielä ole. Kiinnostavasti myös haastatellut naiset olivat valmiita myöntämään miesten taitavuuden, mutta löysivät siihen synn kulttuurista, jossa miehet voivat aloittaa skeittaamisen naisia nuorempina. Skeittaavat naiset olivat myös hyvin tietoisia siitä, että he eivät saa tehdä virheitä, koska ovat sukupuolensa vuoksi tiukemman tarkkailun alaisina. Myös naisten motiiveita skeittaamisen aloittamiseen epäillään vääriksi. Heidän kiinnostuksensa skeittaamista kohtaan nähdään ennen kaikkea yrityksenä ”pokailla jäbiä”. Naiset saavat osakseen myös varsin erikoista huomiota:

Minna: Sit on kyl paljon positiivistakin asennetta et. Ne on sillee et jee, että skeittaat! Et niinkun vaikka ihmiset kiinnittää huomioo niin ei se oo negatiivista et sä oot iha paska varmaa.

Elli: Mut sit kun on ihan paska niin sit tulee semmonen olo ettei haluis vahvistaa sit tollasia reaktioita.

Kirsi: Mulla on siis tullu jotain huudeltu kadulla menny et ”Hei kattokaa mite siisti, tyttö joka skeittaa!” ahahahha. Älkää kattoko, mä varmaan kaadun kohta!

Minna: Ja sit musta on tosi outoja nää kehut joita on tullu vastaan et jos skeittaa hyvin niin ne kehut saattaa olla sellasia et sähän skeittaat tosi hyvin tytöks tai toinen on et hei sähän skeittaat paremmin kun jotkut pojat! Sit on vähän sillee, et niin varmaan säkin!

Skeittaaville naisille pelko kasvojen menettämisestä on osa skeittitodellisuutta. Yhtenä ratkaisuna naisten toimintatilan kasvattamiseksi on omalle vuorolle vetäytyminen, eli paradoksaalisesti toimintatilan kaventuminen, kun ”normivuoro” on ennen kaikkea miehille. Naisten omalla skeittivuorolla kehys on heidän mukaansa toinen: fyysinen kontakti avun muodossa sallitaan, vuorolla ei tarvitse esittää taitavampaa kuin on, pelkoa saa näyttää ja paremmuushierarkioita haastetaan. Seuraavassa keskustelussa jopa leikitellään stereotypisillä naiseudelle ja miehyydelle asetetuilla odotuksilla:

Minna: No aikalaila... En mä osaa sano. Mut se ainakin ettei siel normivuorolla ketää auteta käsi kädessä rampilta alas.

Elli: Se on varmaa semmonen kolaus miehisyydelle.

Minna: Mä luulen et siel normi vuorolla ne alottelijatkin menee ja pistää itensä tekee niit vaikeitakin juttuja ettei menetä kasvojaan. Emmä tiä. En mä osaa sanoo.

Kirsi: Musta tuntuu et pojilla ei oo niin sitä itsesuojeluvaiistoo.

Elli: Mus pojat ku ne on alottanu aikasemmin lapsena kun ei oo viel ollu niin sitä

itsesuojeluvaistoo et musta tuntuu et monet tuolla tyttövuorolla on just alottanu aikuisena et se tekee sen isoimman eron. Tuolla ei käy hirveesti mitää pikkutyttöjä et kaikki on sillee jotain 20-vee.

Minna: Niin että jotenkin miehet ja pojat ei näytä sitä arastelua. Ne ei rupee ehkä niin näkyvästi hysterisoimaan siellä rampilla.

Elli: ”Voiks joku tulla pitää mua kädestä! Ota koppi”

Minna: Meidän vuorolla voi näyttää avoimemmin sen

Elli: Pojilla on ehkä voimakkaammin se status siitä et kuka on parempi ja osaa

Kirsi: Nii mäki luulen, semmonen snadi sillee kilpailu

Samanlaista stereotypistä, ongelmaksi määriteltyä ja olemuksellistettua naiseutta löytyy myös roller derbyn pelaajien puheesta. Joskus jopa mennään niin pitkälle, että naistapaiseksi nimetyt dramaattisuus, emotionaalisuus ja juoruilu halutaan kieltää. Silti roller derbyssä osataan pääosin suhtautua kriittisesti sukupuolistereotypioihin. Derbyliigoista löytyy useita esimerkkejä siitä, kuinka transihmiset otetaan huomioon ja kuinka heihin kohdistuvia sisäänpääsyesteitä puretaan. Cis-miesten kiinnostus derbyä kohtaan on kasvussa, joskin moni haastateltava epäili, että miesten määrää pelaajina rajoittaa vielä moni seikka, ei kaikkein vähäisimpänä derbyn maine naisten lajina.

Derbyssä cisseksististä sukupuolieroa korostetaan, kun puhutaan mahdollisuudesta sekajoukkueisiin. Sukupuolitetut joukkueet legitimoidaan kertomalla, että fyysisesti ylivoimaiset miehet pelaavat derbyä eri tavalla kuin naiset. Myös muutama skeittareista – ei tosin kukaan naisista – nosti esiin urheilukeskustelusta tutun ”miehet ovat fyysisesti kykenevämpiä kuin naiset” -argumentin. Erityisesti skeittauksessa sukupuoleltaan moninaisten ja dikotomista sukupuolta haastavien roolimallien puute nähtiin lajiharrastajien keskuudessa ongelmana, vaikka muiden risteävien erojen osalta niissä onkin suhteellisen paljon monipuolisuutta. Sama pätee jossain määrin roller derbyyn, jossa valtaosa esikuvista on kaikesta huolimatta cis-naisia.

Ja sit siin on myös että he, jotenkin näihin kategorioihin menevät tyypit, niin he on myös niinkun niitä parhaita. Et esimerkiks sellasii esikuvii ei hirveesti oo, et ois cis-nainen tai joku muunsukupuolinen tai joka avoimesti tois jotain seksuaalisuutta tai jotain tällasii poliittisia niinkun ei puoluepoliittisia vaan niinkun laajemmin poliittisia kysymyksii esiin, niin ei sellasii esikuvii oikein oo. (Skeittari haastattelussa.)

Seksuaalivähemmistöt, jotka molempien lajien piiriin eksplisiittisesti toivotetaan tervetulleeksi, ovat selvästi saavuttaneet mahdollisuuden nousta liikunnallisiksi esikuviksi roller derbyn maailmassa. Roller derbyä pelaavista vastaajista kukaan ei kertonut tullessa syrjityksi lajin parissa seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Myös skeittaavat naiset kokivat seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden olevan itsestään selvä osa lajiyhteisöjä. Sillä jopa haastettiin aiemmin esiin tuotuja ”väärää motiiveja” aloittaa skeittaus miesten vuoksi. Skeittaavien miesten keskuudessa ei-heteroseksuaalisuus sen sijaan oli enemmän implisiittisesti kuin eksplisiittisesti hyväksyttävää. Yksi haastateltava arveli, ettei skeittareissa juuri ole ei-heteroseksuaalisia miehiä, sillä siitä voisi kertoa muille, jos näin olisi. Skeittimaailman maskuliinisuus nähtiin yhtenä mahdollisena selityksenä sille, ettei sateenkaarevia miehiä lajin pariin tule.

Ja en mie tiää, jotenki jossain määrin kuitenkin, ku sanoit tuosta nii se on tietty semmonen maskuliininen maailma, että mie en tiää yhtään homoskeittaajaa. Että siinä on kuitenkin ne yhteisöllisyysuhteet niinku niin vahvat, että siihen voi olla huono, niinku hankalampi päästä, jos niinkun on homo, mutta silti mie en usko, että ykskään miun kaveri on homo, joka skeittaa. Tai siis silleen, että se ois kaapissa oleva homo. Tai siis mie en ymmärrä, että, tai ainakkaan mejjän porukassa se ei, niinku ei, niin sen voi todellaki sanoa. Tai siis silleen, se ois kaikille todellaki ok tai sitte. (Skeittari haastattelussa.)

Tätä voi tulkita joko niin, että skeittareiden keskuudessa ei juuri ole ei-heteroseksuaalisia miehiä tai sitten niin, että homous on edelleen asia, jota ei kannata sanoa ääneen skeittariyhteisöissä. Kenttähavainnot skeittiparkilla osoittivat, että siellä ei ole mitenkään harvinaista kuulla ”homoa” käytettävän haukkumasanana (vrt. Alanko 2013). Yksi haastateltava tosin kiinnostavasti huomauttaa, että hänen kokemuksensa mukaan skeittaavien miesten kesken hegemonista maskuliinisuutta myös haastetaan:

Heteroiks leimautuneiden miesten kesken on paljon sellasta, mitä mie tulkitsen homoeroottiseksi kosketukseksi, niin ei se jos joku ois homo, nii ei se ois nii iso juttu siinä mun mielestä. [...] Se on jännä se, mikä skeittaajien kesken on ollu, just tää tällanen, että homostellaan, et niinku jää jotenki miettiin, et onks näitten seksuaalisuus oikeesti joustavaa vai onks tää vaan joku tämmönen läppä, joka on jotenkin menny aika pitkälle. Et en mie usko, et se ois niin iso juttu johtuen siitä lajin tunnettuudesta ja asemasta. (Skeittari haastattelussa.)

Urheilijan sukupuolittunut keho

Asenteiden kentällä tehdään ero sellaiseen liikuntamaailmaan, jossa luovuus ja toisin tekeminen eivät ole arvostettuja ja lavennetaan urheilullisen uskottavuuden määrittelyjä. Tämä ei kuitenkaan tapahdu ongelmitta: keskinäisiä hierarkioita tarkasteltaessa huomaa, että luovuuden tilaa kutistaa lopulta varsin kapeasti määritelty taito. Perinteinen sitoutuneisuuden osoittaminen voi olla myös tärkeää, kun esimerkiksi derbytreeneissä käyminen vaikuttaa edustusjoukkueeseen pääsyyn. Vaikka derbyssä painotetaan mukaantulon helppoutta, kilpailemaan pääsee vasta tasokokeen läpäistyään (Torvinen & Harinen 2015). Skeittauksessa taitohierarkiat ovat informaalimpia:

Jos sie oot hyvä skeittaamaan, taitava ja hyvä tyyli ja kaikki tykkää siun skeittaamisesta, niin semmonen tyyppihän voi määrittää tavallaan sitä kenttää, jotakin arvostuksia, mitä siinä porukassa on. [...] Mutta toinen asia on kans se, että tavallaan sitten, että miten sie nouset sinne hierarkian yläpähän, on se, että miten paljon sie oot esimerkiksi nähny vaivaa sen tietyn niinkun, no sen kulttuurin etteen, vaikka rakentanu jonkun skedeparkin, hoitanu niinkun kaikkien asioita, niin sitten sie saavutat semmosen aseman tavallaan, joka luo taas niitä hierarkioita sinne. (Skeittari haastattelussa.)

Kuten aiemmassa luvussa todettiin, roller derbyn pelaajista moni korostaa lajin luonnetta naisten aggressiivisena täyskontaktilajina. Näin derby legitimoidaan vakavasti otettavaksi urheiluksi, mutta tullaan samalla haastaneeksi derbyn alakulttuuritulkintaa ja karsineeksi siihen liittyviä elementtejä: verkkosukkahousut vaihdetaan urheiluvaatteisiin ja derbynimien sijaan aletaan käyttää virallista nimeä. Tämä ei päde kaikkiin vaihtoehtolajeihin, sillä skeittauksessa urheilu ei painotu vastaavalla tavalla, vaan sen merkityksiä jopa vastustetaan eksplisiittisesti. Seuraavassa esimerkissä liikunta ja alakulttuuri asettuvat derbyssä vastakkain.

Se on rankin harrastamani urheilulaji. Emme ole vaihtoehtoliike tai underground-kulttuurin ilmentymä. Roller Derby on urheilulaji! Meillä on valmentaja, liigassamme on viisi eri joukkuetta. Hallitus päättää asioistamme. Kautemme ovat suunniteltuja ja trainerimme suunnittelevat harjoituksemme kauden rakenteen pohjalta. Pelejä meillä on n. 1 krt/kk, suurin osa ulkomailla. (Roller derbyn pelaaja verkkokyselyssä.)

Kun derbyn luonnetta urheiluna painotetaan, korostuvat urheilijan ideaalikehon vaatimukset ja jopa kilpaurheilun odotukset. Silloin kaikkein autenttisimmat luistelijat ovat urheilijoita, joiden kehoilla on väliä. Vielä ei kuitenkaan ole käynyt niin, että ruumiillinen suorituskyky olisi ainoa pää-oma, jolla derby-yhteisön osaksi tullaan. Siitä huolimatta lajissa kehittymisen halun ja tavoitteiden asettamisen kyvyn tulee usein olla huippu-urheilun vakavuusasteella. Derbyn pelaajat kertoivat, että tämän vuoksi ”perinteisellä tavalla urheilulliset” ovat usein muita toivotumpia derby-yhteisön jäseniä: heistä on potentiaalisesti selvemmin hyötyä joukkueelle. Vertailua siis tehdään, ja osaaminen ja taito tulevat ideaaleiksi moraalisissa järjestyksissä. Vastaavalla tavalla taito määrittää paikkaa myös skeittariyhteisöjen hierarkioissa. Skeittarien vastauksissa teknisen suorittamisen lisäksi keskeiseksi nousee alakulttuuriteorian maailmasta tuttu tyyli (Muggleton 2010).

On myös sellasia skeittaajia, joilla ei välttämättä oo sitä tyyliä ja et ne tekkee hirvveen sairaita temppeja ja mitä kukkaan muu ei saa, mutta niinku se ei välttämättä merkihe toisille yhtään mittään, että se ossaa ne temput, jos sen skeittaus näyttää hirvveeltä. (nauraa) (Skeittari haastattelussa.)

Jos tulisi joku semmoinen joka oikeasti tosi kova urheilutaustalla, niin mehän oltaisiin sellain että äkkiä tänne. Ei vahingossakaan annettaisi sen lähteä minnekään muualle. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

Eriytyisen kiinnostava kehollistuneen taidon ja sukupuolen yhteenkietouma löytyy skeittauksen maailmasta: skeittaavat naiset kertoivat haastatteluissa, että taitoa vaaditaan erityisesti naisilta, koska muuten he saavat ”skeittityttöystävän” leiman. Kokemukselle löytyy heijastuspintaa myös muualta aineistosta, sillä yhtä skeittaavaa naista, jonka taitavuus ja intensiivinen jäsenyys kyllä tunnustettiin, kuvattiin ennen kaikkea ”miesskeittarin tyttöystävänä” – ei siis itse skeittarina. Naisten nähdään nostavan osaamisen riman liian korkealle, jolloin syy naisten vaikeuksiin saavuttaa autenttisen skeittarin asema löydetään heistä itsestään, ei rakenteista tai kulttuurista. Ilmiö näyttää myös johtavan siihen, että naisetkin karsastavat ”huonosti” skeittaavia naisia, joilla on mahdollisesti ”väärät” motiivit, sillä näiden nähdään pilaavan kaikkien skeittaavien naisten mahdollisuudet autenttisuuden saavuttamiseen. Ainoa keino päästä irti skeittityttöystävän negatiivisesta leimasta on osoittaa taitoa: ”Ja sit niinku aika pian, kun

oikeesti tajus, et ihan osaa ja sit sekin vähän niinkun häipy se samaistus niihin, jotka ei sit osannu, niihin tyttöystäviin” (skeittari haastattelussa). Tämä osoittaa jälleen kerran, että alakulttuurinen autenttisuus – ja siten myös autenttinen keho – on maskuliininen (Leblanc 1999).

Urheiluun ja atletismiin keskittyminen rakentaa omat taitoperustaiset hierarkiansa: sisään pääsee kyllä ikään kuin ilman taitoja, integroituminen ja arvostetun aseman saavuttaminen ei ole helppoa, jos ei treenaa riittävän kovaa, opi riittävän nopeasti ja tule juuri oikealla tavalla taitavaksi (Vrt. Carlson 2010.) Aineistossa on kuitenkin paljon esimerkkejä siitä, kuinka erilaisia intressejä ja osallistumisen vaihtelevia intensiteettejä pyritään sovittamaan yhteen pluraliteettia kunnioittaen.

Me ollaan aika lailla kaikki sillä linjalla, että tämä on kilpaurheilua, sitten on ihmisiä jotka haluaa henkilökohtaisesti pitää tämän vaan harrastuksena. Vähän enemmän sitä aerobic-porukkaa, että ne haluaa vaan jonkun harrastuksen eikä ole sitä kunnianhimoa. Mutta ne kaikki mahtuu ihan yhtä hyvin sinne. Sitä varten meillä on b-joukkue ja tulee varmaan c-joukkuekin, että ei ole pakko kilpailla jos ei halua. (Roller derbyn pelaaja haastattelussa.)

KOHTI KUNNIOITUKSEN KULTTUURIA

Vaihtoehtolajien asenteiden kenttä nojaa ennen kaikkea kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden ideaaleihin, joilla tehdään alakulttuurista eroa valtavirtaan. Se haastaa liikuntamaailman hegemonista maskuliinisutta, kyseenalaistaa liikunnallisen kehon normatiiviset määritelmät ja pyrkii purkamaan liikunnan sisäänpääsyesteitä. Vaikka liikunnallinen vaihtoehtosektori käy perinteisen urheiluseuratoiminnan hierarkkisuutta ja sulkeutuneisuutta vastaan, myös siellä on mekanismeja, joilla joitain suljetaan toiminnan ulkopuolelle ja joilla harrastajien keskinäistä hierarkiaa tuotetaan. Alakulttuurinen eronteko ja vastarinta yhtäältä avaavat alakulttuuria moninaisuudelle, toisaalta ne taas rajaavat jäsenyyttä vain tietyille. Alakulttuurien ulkopuolelta niiden sisään tihkuvat yhteiskunnallisesti vakiintuneet sosiaaliset hierarkiat järjestävät alakulttuuria sille lähtökohtaisesti vieraisiin arvojärjestyksiin (Therborn 2014, 74). Esimerkiksi vaatimus kaikkien alakulttuurijäsenten kunnioittamisesta on pikemminkin tapa pitää epäautenttiset harrastajat poissa kuin opettaa uusille jäsenille alakulttuurin sisäisiä tapoja (vrt. Lähteenmaa 2002, 29).

Eriarvoisuuden ongelmallisuutta tutkinut Görän Therborn on jakanut eriarvoisuuden ja tasa-arvoisuuden neljään dimensioon, joista kaksi sopii kuvaamaan vaihtoehtolajien asemoitumisia asenteiden ja asentojen kentillä. Asenteiden kenttä viestii *eksistentiaalisesta tasa-arvosta*, jossa korostuu ihmisarvoon liittyvä tasa-arvoisuus. Siinä tasa-arvoisuus syntyy pelkän olemassaolon tunnustamisesta, kunnioituksesta ja riippumattomuudesta. Asentojen kenttä taas heijastelee *resurssien eriarvoisuutta*. Kaikilla ei lopulta ole tarvittavia sosiaalisia, kulttuurisia tai taloudellisia resursseja lunastaa vaihtoehtoliikunnan alakulttuurien jäsenyyttä. Nämä kaksi tasa-arvon dimensiota ovat yhteydessä toisiinsa, mutta niiden yhteys ei ole absoluuttinen. (Therborn 2014, 62–64.)

Perinteisesti urheilu tuottaa niin sanottua ”korostettua naiseutta” seksualisoimalla, trivialisoidulla ja marginalisoidulla naisurheilijoita, mutta se myös mahdollistaa tiloja, joissa heteronormatiivisuutta voidaan haastaa ja naisten keskinäistä yhteisöllisyyttä luoda (Carlson 2010). Vaihtoehtoliikunnalla on vapauttavaa potentiaalia, kun liikunnan maskuliinisia ulottuvuuksia hyödynnetään kriittisesti. Aggressio ja intensiivinen harjoittelu liitetään liikuntalajien maskuliinisuuteen, mutta vaihtoehtolajeissa näitä liikunnan maskuliinisia ulottuvuuksia karnevalisoidaan. Näin hegemonista maskuliinisuutta onnistutaan kyllä haastamaan, mutta samalla stigmatisoidaan kuitenkin joitain feminiinisuuden ulottuvuuksia.

Sukupuolen moraaliset järjestykset ovat sidoksissa alakulttuuriseen määrittelykamppailuun, jota käydään suhteessa siihen, mikä määrittänyt valtavirtaiseksi (Hannerz 2015). Lajien autenttisuus muodostuu osin myös ulkopuolelta tulevien vaatimusten kautta, ja siten sukupuolen järjestyksiin asetetaan alakulttuurin ja valtakulttuurin ristipaineessa, niille antautumalla tai niitä problematisoimalla. Skeittaavilla ja derbyä pelaavilla naisilla on sekä yhteiskunnan että alakulttuurin feminiinisyydelle asettamat normit täytettävänä. (Leblanc 1999, 20.) Kun valtakulttuurilta tarvitaan tunnustusta, joudutaan alakulttuurin arvostuksia peilaamaan valtakulttuurin vastaaviin. Arvon saavuttaminen johtaa usein tarpeeseen hallita alakulttuurin autenttisuusmäärittäjäksi, mikä taas helposti johtaa ryhmäjäsensyyksiteerien kapenemiseen. Esimerkiksi ”kunnollisuuden” painottamisen ja alakulttuurin antagonismin suhde on usein varsin paradoksaalinen.

Eksistentiaalinen tasa-arvo on tärkeää identiteettipolitiikan näkökulmasta, sillä se tekee ihmisryhmiä näkyväksi ja tunnustaa heidän olemas-

saolonsa. Vaihtoehtolajien piirissä syrjiviä rakenteita on saatu purettua erityisesti ei-heteroseksuaalisten naisten ja perinteisesti ei-liikunnalliseksi miellettyjen kehojen osalta. On tärkeää, että eriarvoisuutta tuottavat mekanismit nähdään ja niiden olemassaolo tunnustetaan. Vain tunnustuksen kautta voidaan kumota niin sanottu ”syrjintäolettaama”, käsitys siitä, että toimintatilassa tapahtuu syrjintää, ellei tilaa ole eksplisiittisesti julistettu syrjinnästä vapaaksi tai ”turvallisemmaksi” (Taavetti 2015). Avoimuuden potentiaali on suurempi, jos syrjivistä rakenteista ollaan tietoisia ja niitä vastaan puhutaan ja toimitaan aktiivisesti.

Luottamus valmentajaan tai vertaiseen – elämän ja kuoleman kysymyksiä riskialttiissa lajissa?

Anna-Liisa Ojala

Lumilautailu luetaan lajina elämäntapaurheilulajeihin, jossa on alakulttuurisia piirteitä. Lajin rakenteet ovat joustavia ja lumilautailijat haluavat pitää päätäntävällän lajinsa kehityksestä itsellään. (Ojala 2015, 28–33.) Harrastajakeskeisyys ja joustavuus näkyvät myös vertaissuhteiden tärkeytenä. Rinteessä vietetystä ajasta vain pieni osa – jos sekään – kuluu virallisiin treeneihin. Loppuaika treenataan ja ”hengataan” kavereiden kanssa omaehtoisesti. Silti nämä vertaissuhteet saattavat muodostua epävirallisiksi yhteistoiminnallisen oppimisen ryhmiksi, joissa oppimista tapahtuu yhdessä tehden, mutta yksilöllisiä tavoitteita edistäen (ks. Johnsonin & Johnsonin 1999).

Lumilautailusta tuli olympialaji Naganon olympialaisissa 1992. Tämä lisäsi osaltaan lajin kaupallistumista ja ammattimaistumista, mikä toi mukanaan myös valmentajat rinteiden reunoille (Ojala & Thorpe 2015). Silti lumilautailun huipputaso poikkeaa yhä organisoitumisrakenteeltaan monista niin kutsutuista perinteisistä urheilulajeista. Osa lumilautailijoista kuitenkin tähtää perinteisten lajien urheilijoiden tapaan kilpailuihin, joissa valmentajat ovat näkyvä osa lajin rakennetta. Osa lumilautailijoista taas työstää lumilautaelokuvia ja blogimateriaaleja ilman säätelevää urheiluorganisaatiota tai valmennusjärjestelmän apua. (Ojala 2014.) Nuorisokulttuurisuuden ja tavoitteellisen urheilukulttuurin aiheuttama jännite tarjoaa mielenkiintoisen tilan tarkastella lumilautailijoiden puhetta vertaisten ja valmentajien merkityksestä.

Tämän tutkimuksen kysymys on seuraava: kuinka suomalaiset huippulautailijat kokevat hyötyvänsä valmentajista ja vertaisista lumilautailutaitojen oppimisessa? Erityisesti tarkastelen heidän puhettaan luottamuksesta suhteessa lajiin kuuluviin epävarmuuksiin ja riskeihin. Jatkokysymyksenäni onkin se, miten lumilautailijoiden riskien ja epävar-

muuksien hallinta vaikuttaa luottamuksen määrään ja laatuun.

Vertaisiin ja valmentajiin kohdistuvan luottamuksen tutkimisen relevanttius kumpuaa siitä, että vaikka luottamukseen on viitattu valmennustutkimuksissa usein, sen muodostumista ei ole juuri tutkittu (Purdy & Potrac & Nelson 2013). Valmennustutkijat William D. Taylor ja Dean Garratt (2013, 32–33) myös väittävät, että valmennuksen ja valmennusjärjestelmien ammattimaistumisesta on tullut itsetarkoitus, mikä ei ole ollut pelkästään urheilijoiden ja valmentajien toivoma kehityskulku. Vaikka vertaisuhteet perustuvatkin vähintään yhtä paljon sosiaaliseen solidarisuuteen kuin hyödyntävoitteluun (Putnam 1995), on tavoitteellisten urheilijoiden kohdalla oikeutettua arvioida myös vertaisia laskelmoivin silmälasein ja tarkastella lumilautailijoiden luottamusta vertaisten hyödyllisyyteen taitojen oppimisessa. Tätä kautta tutkimukseni ottaa osaa siihen keskusteluun, jossa pohditaan urheilukentän organisoitumisrakenteiden mielekkyyttä. Samalla se ottaa osaa keskusteluihin urheilun ”neljännessä sektorista”, niistä urheilijoiden henkilökohtaisista suhteista, jotka saavat liikuntatieteellisessä keskustelussa turhan vähän huomiota.

Luottamusta on tutkittu paljon niin sosiologiassa (ks. esim. Luhmann 1979; Tönnies 2001), psykologiassa (ks. esim. Erikson 1950; Child 2001), filosofiassa (ks. esim. Lagerspetz 1988; Kotkavirta 2000), organisaatiotutkimuksessa (ks. esim. Reed 2001) kuin taloustieteessä (ks. esim. Adler 2001). Yhteistä luottamuksesta kirjoittaneille on näkemys luottamuksen ja riskin yhtäaikaisuudesta. Luottamuksen luonteeseen kuuluu ennustamattomuus: toisen ihmisten aikeita, kykyjä ja toimia tai sosiaaliseen maailmaan liittyviä tapahtumia ei voi aina ennustaa. Tällöin ainoana mahdollisuutena on joko luottaa tai epäillä ja sietää niistä aiheutuvat seuraukset. Luottamus on yksi ratkaisu lievittää riskeistä aiheutuvia epävarmuuksia (Luhmann 1988, 95).

Luottamus valmentajaan tai vertaiseen perustuu keskeisesti urheilijan haluun hallita riskejä ja epävarmuuksia. Urapolku ei aina näytä suoralta: erilaiset tunteet ja tilanteet aiheuttavat epäilyksiä tai urheilija huomaa taitotasonsa ja toiveidensa välillä epäsuhdan. Tällöin valmentajalla tai vertaisella voi olla epävarmuutta ja riskejä lieventävä vaikutus.

Valmentajien roolia ja merkitystä urheilijanuorten oppimisessa on tutkittu huomattavasti enemmän kuin vertaisten (Smith 2003). Valmennustutkija Kirsi Hämäläisen (2014, 62–63) mukaan hyvällä valmentajalla tulisi olla tietoa, taitoa ja kykyä auttaa valmennettavaa

tuntemaan itsensä osaksi lajia ja yhteisöä sekä kehittymään urheilijana ja ihmisenä. Lisäksi hän mainitsee, että yksi keskeisimmistä valmentajan tehtävistä on toimia suorituskyvyn kehittymiseen vaikuttavana asiantuntijana (emt., 63). Keskityn seuraavassa juuri tämän roolin tarkastelemiseen, jolloin muut valmentajien roolit jäävät vain yksittäisten mainintojen tasolle.

Vertaisuhteita tarkastelevat tutkimukset keskittyvät uran alkuvaiheessa oleviin urheilijoihin. Lajin huipulla tai sen lähellä olevien urheilijoiden vertaisuhteista en löytänyt tutkimustietoa. Vertaisten vaikutuksista kuitenkin tiedetään se, että heidän palautteensa on tärkeää urheilijoiden itsetunnon ja omanarvontunnon kehittämisessä ja että nuoret voivat kokea vertaisilta saatavan rehellisen palautteen joko kykykehitystään heikentävänä tai lisäävänä tekijänä (O'Brien & Bierman 1988). Toisaalta nuoret voivat ottaa negatiivistakin palautetta hyviltä ystäviltään vastaan ilman pahastumista (ks. Korkiamäki 2013, 123). Hyvät vertaisuhteet lisäävät nuorten nautinnonkokemuksia ja sitoutumista sekä urheilun että taiteiden harjoitteluun (Patrick ym 1999). Vertaisten puute voi jopa saada nuoren lopettamaan urheilu-uransa (Fraser-Thomas, Côté & Deakin 2008).

Tarkastelen seuraavassa ensin luottamuksen teoreettisia jäsennyksiä, joiden avulla sitten jäsenenä aineistosta tekemiäni tulkintoja. Sen jälkeen luon katsauksen aineistoon ja sen käsittelyyn, josta siirryn tutkimuksen löydöksiin. Esittelen ensin valmentajia ja sitten vertaisia koskevat löydökset. Viimeiseksi teen tulkintoja siitä, mitä löydökset tarkoittavat laajemmassa kontekstissa.

LUOTTAMUS LUMILAUTAILUSSA

Lumilautailukulttuurin arvot ja sille ominaiset toimintatavat vaikuttavat kiistatta siihen, millaisia luottamuksen ilmauksia lumilautailijat esittävät vertaisten ja valmentajien hyödyllisyydestä (Ojala & Thorpe 2015). Lumilautailijoiden sosiaalistamat toimintatavat poikkeavat valmentajien ja vertaisten osalta monista muista urheilulajeista. Valmentajan auktoriteettia vähentää lumilautailussa esimerkiksi se, ettei heillä ole valtaa päättää lumilautailijoiden osallistumisista kilpailuihin. Suurin osa arvostetuista kilpailuista on nimittäin kutsukilpailuita, joihin lumilautailijat saavat kutsun henkilökohtaisten meriittiensä tai sponsorisuhteidensa ansiosta.

Lisäksi lumilautailijoiden sponsorit arvostavat hyväksyntää vertaisyhteisössä, mikä vahvistaa vertaisten roolia lumilautailussa perinteisempiin lajeihin nähden (Ojala 2015, 19). Arvostus takaa alakulttuurisen uskottavuuden, joka siirtyy tuotemerkkien arvoksi.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että verrattuna perinteisempiin urheilulajeihin lumilautailun arvot ovat merkittäväällä tavalla erilaiset: jos perinteisemmät lajit ovat kehittyneet kasvattamaan kuuliaisuutta lajien säännöille, urheiluorganisaatioille, rankingeille ja toisinaan myös valmentajille (Dunning 1999), niin lumilautailun kaltaiset elämäntapalajit ovat kehittyneet tee-se-itse-ideologian, hauskuuden ja luovan itseilmaisun ympärille (Thorpe & Wheaton, 2013). Lisäksi kaupallisten yhteistyökumppaneiden merkitys on elämäntapalajeissa vahva. Valinnanmahdollisuudet erilaisiin urapolkuihin ja itsensä toteuttamisen tapoihin ovat siis paljon moninaisemmat kuin perinteisemmissä urheilulajeissa. Silti myös elämäntapalajien harrastajilla ja ammattilaisilla voi olla vahvoja tavoitteita kehittymisestä ja menestymisestä.

Tavoitteellisen lumilautailijan luottamus valmentajiin ja vertaisiin voidaan nähdä jatkuvana roolineuvotteluna siitä, kenet lumilautailija suostuu asettamaan itseään kyvykkäämmäksi ja ammattitaitoisemmaksi halutessaan parantaa suorituksiaan (ks. Ilmonen & Jokinen 2004, 33). Lumilautailijalla on varaa olla laskelmoiva ainakin valmennussuhteissaan, sillä valmentajat eivät määritä urheilijoiden urakehitystä yhtä vahvasti kuin esimerkiksi joukkuelajeissa. Laskelmoivasta luottamuksesta voidaan puhua sosiologi Rom Harrén (1999) termein *ansaittuna luottamuksena*, joka syntyy sosiaalisen kanssakäymisen ja luottamuksen jatkuvan testaamisen kautta. Ansaitussa luottamuksessa arvioidaan toisen ihmisen aikeita, kykyjä ja onnistumisen todennäköisyyttä, vaikka suhde voi olla hyvin henkilökohtainen. Toinen Harrén (1999) mainitsema luottamuskategoria on *annettu luottamus*, joka perustuu valmiiksi oletettuun luottamuksen kohteen ominaisuuteen. Tätä luottamusmuotoa esiintyy esimerkiksi silloin, kun lumilautailija luottaa tuntemattoman vertaisen kykyyn avustaa suoritusten paranemisessa hänen menestyksensä ja arvostuksensa vuoksi. Tämänkaltaista luottamusta voisi olettaa esiintyvän vertaissuhteissa kohtuullisen vähän, sillä lumilautailijat ovat oletettavasti hyvin tietoisia toistensa kyvykkyydestä. Valmennussuhteessa annettu luottamus voi perustua esimerkiksi valmentajan aiempiin lumilautailumeriitteihin, valmennusopintoihin tai hänelle annettuun valmennusrooliin.

Luottamuksen perustana niin lumilautailussa kuin muussakin sosiaalisessa maailmassa on inhimillinen reagointi riskeihin ja epävarmuuksiin (Luhmann 1988; Ilmonen & Jokinen 2002, 35). Sosiologit erottavat toisistaan *luottamuksen* ja *luottavaisuuden* puhuessaan henkilökohtaisista suhteista ja systeemisestä maailmasta tai instituutioista (ks. esim. Luhmann 1979; Seligman 1997, 18–19; Ilmonen & Jokinen 2002, 12–13). Tällöin luottamuksella viitataan esimerkiksi henkilökohtaisiin vertais- ja valmennussuhteisiin ja luottavaisuudella ihmisen suhdetta valmennusjärjestelmään. Luhmannin (1988) luottamus vastaisi Harrén (1999) ansaittua luottamusta sikäli että luottamus on jatkuvia yksittäisiä valintoja, kun taas luottavaisuus antaa annetun luottamuksen tavoin ajatuksille mahdollisuuden keskittyä muuhun. Esimerkiksi jalkapalloilija saattaisi – valitsemaan päästessään – valita valmentajakseen jonkun toisen kuin oman joukkueensa luotsin, mutta valitsee luottamuksen oman joukkueensa valmennusjohtoa kohtaan, koska ei voi muutakaan. Niissä asioissa, joihin ihminen ei voi itse vaikuttaa, hän voi valita jatkuvan epävarmuudentunteen tai luottavaisuuden (Luhmann 1988).

Näkemyks riskiestä on tarpeellinen sekä luottamuksessa että luottavaisuudessa (Luhmann 1988). Arvostettu valmentaja tai lumilautailija voi tutummaksi tullessaan osoittautua pettymykseksi. Toisaalta luottamus voi vakiintua ja muuttua Ilmosen ja Jokisen (2004, 90) ajatusmallia mukaillen luottavaisuudeksi, kun lumilautailija huomaa valmentajan tai vertaisen olevan hänen odotustensa arvoinen. Tässä tutkimuksessa puhun kuitenkin myös tästä luottamuksen muodosta luottavaisuuden sijaan luottamuksena. Oikeutan tämän valinnan sillä, että tulkitsem lumilautailijoiden haastattelussa heidän vastauksensa tekoina, jotka ovat Luhmannin (1988, 97) luottamuksen käsitteen tarkoittamia valintoja. Vaikka urheilijalla olisi vaihtoehtona vain seurata luottavaisena joukkueensa valmentajan ohjeita, voi lumilautailija varsinkin haastattelussa puhuessaan valita luottamisen sijasta myös epäilyksen ja epäluottamuksen. Käytän kuitenkin luottavaisuuden käsitettä kahdenlaisessa yhteydessä. Ensinnäkin sellaisten tilanteiden kohdalla, joissa lumilautailija kokee, ettei hänellä ole muuta vaihtoehtoa kuin luottaa. Toinen tilanne liittyy luottamuksen tai epäluottamuksen yleistämiseen, jolloin luottamus koskee kaikkia saman roolin edustajia. Tällöin on mielestäni lumilautailijan valinnasta huolimatta selvempää puhua luottavaisuudesta tai luottavaisuuden puutteesta.

Kohdistan katseeni tässä tutkimuksessa luottamus- ja epäluottamusilmausten lisäksi siihen, millaisia epävarmuuksia ja riskejä lumilautailijat pyrkivät valmennus- ja vertaissuhteilla lumilautailutaitoja opetellessaan hallitsemaan. Pyrin huomioimaan aineistosta myös sen, ilmenevätkö jotkut riskit ja epävarmuudet luottamuksen kannalta vähäpätöisempinä kuin toiset. Riskien suuruuden arviointi on luottamuksen tutkimisessa sikäli keskeistä, että suurempi riski vaatii aina suuremman määrän luottamusta. Mikäli lumilautailija vain valitsisi monesta riskittömästä vaihtoehdosta parhaan mahdollisen, voitaisiin puhua luottamuksen sijasta rationaalisesta laskelmoinnista. Koska luottamus valmentajaan tai vertaiseen taitojen opettajana voi aiheuttaa suuremman vahingon kuin hyödyn, puhun laskelmoinnin sijasta luottamuksesta. (Ks. Luhmann 1988.)

HAASTATELUT JA NIIDEN KÄSITTELY

Tutkimuksen aineistonkeruu oli kaksivaiheinen. Keräsin perusaineiston väitöskirjaani varten lokakuun 2010 ja helmikuun 2012 välisenä aikana. Yksi väitöskirjan tutkimuskysymyksistä koski valmentajan roolia suomalaisten lumilautailijoiden uralla. Perusaineisto koostui puolistrukturoiduista, suomalaisten ammattilaisten ja puoliammattilaisten lumilautailijoiden haastatteluista (19 miestä, 2 naista, iältään 17–31-vuotiaita). Haastateltavat valikoituivat tutkimukseen ”lumipallometodilla” (ks. esim. Amis 2005). Nauhoitin ja litteroin haastattelut. Koska valmentajan rooli oli perusaineistossa niin vähäinen, tarvittiin lisähaastatteluita. Helmikuussa 2013 lähetin sosiaalisen median kautta neljä valmentajia koskevaa kysymystä niille samoille lumilautailijoille, joita olin haastatellut jo perusaineistossa. Sain vastaukset viideltä informantilta. Nämä vastaukset vahvistivat näkemystäni siitä, että kentälle kannatti lähteä uudestaan.

Otin lokakuussa 2013 osaa Skiexpo-messuille, joita varten pyysin erästä Suomen Lumilautaliiton hallituksen jäsentä nimeämään mahdolliset huippulumilautailijat, jotka tulisivat ehkä paikalle. Pyysin häntä myös luokittelemaan heidän kilpailu- ja kuvauslumilautailijoiksi heidän laji-suuntautuneisuutensa perusteella. Tavoitin listan perusteella kymmenen lumilautailijaa, joille esitin samat kysymykset kuin sosiaalisen median kautta aiemmin. Kysymykset käsittelivät valmentajien hyödyllisyyttä, vahvuuksia ja heikkouksia sekä lumilautailijoiden kokemusmäärää val-

mentajien kanssa työskentelystä. Saatoin kuitenkin lisätä lisäkysymyksiä näiden kysymysten ohelle.

Lisäaineisto koostui lopulta neljän naislumilautailijan ja yhdentoista mieslumilautailijan haastatteluista, joista kymmenen oli ammattilaisia ja viisi puoliammattilaisia. Heidän ikänsä vaihteli 20 ja 31 ikävuoden välillä. Haastatteluista kahdeksan oli samoja, joita olin haastatellut jo aiemmin perusaineistossa. Lisäaineiston ammattilaisista viisi oli kuvauslumilautailuun orientoitunutta ja neljä kilpailuihin orientoitunutta (3 miestä ja yksi nainen). Neljä puoliammattilaista oli kilpailuihin orientoituneita (1 mies, 3 naista). Yksi ammattilainen mieslumilautailija ja yksi puoliammattilainen mieslumilautailija olivat suuntautuneet sekä kilpailuihin että kuvaamiseen. Myös kilpailuihin suuntautuneet lumilautailijat ottivat toisinaan osaa lumilautailukuvauksiin ja toisin päin. Osa kuvauslumilautailijoista oli ollut hyvinkin menestyksekkäitä kilpalumilautailijoita jossain vaiheessa uraansa. Kahdella näistä lisäaineiston lumilautailijasta ei ollut kokemusta valmentajan kanssa työskentelystä. Viisi lisäaineiston lumilautailijaa oli käynyt Sotkamon lumilautailuakatemian ja tutustunut sitä kautta syvemmin valmentautumiseen.

Tutkimuksen aineisto koostuu sekä perusaineistosta että lisäaineistosta, joskin lisäaineisto on informaatioarvoltaan huomattavasti merkittävämpi kuin perusaineisto. On syytä huomata, että tutkimusaineisto koostuu keräystavastaan johtuen hyvin erilaisista materiaaleista. Merkittävin ero on se, että perusaineistossa haastattelut olivat paljon pidempiä kuin lisäaineistossa. Osa lisäaineistosta taas on kerätty tietoverkkojen välityksellä, jolloin minulle on välittynyt vain kirjoitettu viestintä. Jotain tärkeää informaatiota, jonka olisin kasvokkaisissa haastatteluissa saattanut saada käyttööni, on ehkä jäänyt näistä haastatteluista puuttumaan (Amis 2005, 106). Suurin osa lisäaineistosta on kuitenkin kerätty kasvokkaisesti, mutta perusaineistosta poikkeavasti tarkasti yhteen aihealueeseen keskittyen. Olen kuitenkin tätä tutkimusta varten yhdistänyt aineistot ja koodannut ne läpi yhteensä kolme kertaa.

Ensimmäisen koodauksen kysymyksenä oli: mitä luottamuksen tai epäluottamuksen ilmauksia lumilautailijat esittävät valmentajiin liittyen? Toisen koodauksen kysymys oli edellistä vastaava, mutta nyt se kohdistui vertaisiin. Kolmannessa koodauksessa erotin edellisillä kierroksilla esiin saadut kohdat muusta aineistosta ja koodasin ne uudelleen jäsentäen kommentteja teemoiksi epävarmuuksista ja riskeistä sekä keinoista niiden

hallitsemiseksi. Vaikka koodaus tapahtuikin aineistolähtöisesti, löydöksen jäsentämisessä hyödynnän ennen muuta Harrén (1999) annetun ja ansaitun luottamuksen kategorioita.

Raportoin koodauksen ja tyypittelyn tuloksista seuraavissa luvuissa. Esimerkit on valittu sen perusteella, että ne edustavat tyypillistä vastausta kustakin esiteltävästä temasta. Lisäksi esittelen selvästi aineiston tyypillisistä vastauksista poikkeavat näkemykset lyhyesti esimerkein. Osa informanteista sanoi haastatteluissa avoimesti, ettei heitä haittaa, jos heidän nimensä tulisi julki. Toisaalta yksi haastateltava pyysi minua varmistamaan, ettei hänen valmentajiin liittyviä kommenttejaan pystytä yhdistämään häneen. Esimerkkien tunnisteiksi en ole kirjoittanut hienovaraisuussyistä mitään. Koen, että suomalaisten huippulumilautailijoiden pienen perusjoukon ja toisaalta tämän hieman arkaluontoisen keskusteluaiheen vuoksi jo informantin sukupuolen ja ikätunnisteen paljastaminen voisi auttaa lukijoita yhdistämään kommentin kuhunkin informanttiin, ammattilaisuus- ja puoliammattilaisuusstatusten paljastamisesta puhumattakaan. Esimerkkejä on yhteensä viideltätoista lumilautailijalta, kun sekä perus- että lisäaineiston materiaalit lasketaan yhteen.

VALMENTAJAN HYÖDYLLISYYTEEN LUOTETAAN VAIN VÄHÄN

Esittelen löydökset kahdessa osassa. Ensin keskityn valmentajien hyötyä koskeviin luottamuksen ja epäluottamuksen osoituksiin. Sen jälkeen käyn läpi vastaavat vertaisia koskevat löydökset. On kuitenkin huomautettava, että valmentajia ja vertaisia koskevat kommentit sekoittuivat niin, että valmentajista puhuttaessa yleensä vertaiset nostettiin vahvasti esiin.

Tämän tutkimuksen valmentajia koskeva päätulos on, että suomalaiset huippulumilautailijat luottivat valmentajien hyödyllisyyteen lumilautailutaitojen oppimisessa huomattavasti vähemmän kuin vertaisiinsa. Luottamusta koskevat kommentit saattoi teemoitella seuraavasti: 1) varovainen hyöty, 2) henkinen tuki, 3) noviisien opettaminen, 4) lajin luonne, 5) mielekkäys ja 6) ammattiosaaminen. Osa kommenteista koski enemmänkin epäluottamusta kuin luottamusta, mutta käsittelin sitä luottamuksen negaationa eli sen kieltona tai vastakohtana. Ennen näiden teemojen tarkempaa esittelyä teen hyvin lyhyen katsauksen valmentajan

hyödyllisyyttä koskeviin löydöksiin taitojenoppimisen ulkopuolella, jotta aineiston moniäänisyys tulisi lukijalle paremmin esille. Vertaisia koskevat löydökset esittelen seuraavassa luvussa. On kuitenkin huomautettava, että valmentajia ja vertaisia koskevat kommentit sekoittuivat niin, että valmentajista puhuttaessa yleensä myös vertaiset nostettiin vahvasti esiin.

Vaikka tämän aineiston lumilautailijat eivät juurikaan luottaneet valmentajiin lumilautailutaitojen opettajina, täysin hyödyttöminä he eivät valmentajaa nähneet. Valmentaja koettiin laajasti hyödylliseksi elämäntapojen tai fysiikkatreenien ohjaajana, kuten seuraavassa kommentissa:

Emmä tiedä, täksä, et valmentaa ehkä vähän noit elämäntapoja, et ne voi nuorilla olla sit vähän hakusessa, omalla tavallaa. Et antais vitsi sit ruokavalion tärkyden ja kaikkee sit et sit maksimoi sen suorituksen siel rinteen ulkopuolella, mut siel rinteessä, ni emmä usko et siit mitää hyötyy on.

Valmentajaan olisi luotettu myös juoksevia asioita hoitavana managerina ja suoritusten tallentajana, kuten seuraavassa haastattelussa ilmeni:

No se kuvais niinku laskuja... Kyl semmonen monitoimimies ois ihan avuks, että tarvittaessa just voi vaikka voidella sitä lautaaki, vaikka kyllä se iteki voi tehdä ja sitte just olla mäessä mukana, ja tietenki se helpottaa, jos se just hoitaa kaikki noita majotussäättöjä ja semmosia, ja järjestää just juttuja, ni kyllähän se meitä helpottais kans.

Yksi lumilautailija oli jopa hieman ironinen tämän luottamuksen ja hyödyn kanssa: ”Mun mielestä [valmentajan] homma on vaa koordinoida porukkaa paikasta A paikkaan B ja kattoo, et jengi pysyy kuosissa, ja se pitää ne lehdistöiedotteet ja ottaa kaikki krediitit siitä, et porukka on pärjänny.”

Moni lumilautailija koki edellisten esimerkkien tapaan managerien, huoltomiehien, kuvaajien tai fysiikkavalmentajien tavoin toimivat valmentajat hyödyllisinä, mutta kyseenalaisti samaan aikaan juuri lumilautailuvalmentajan tarpeellisuuden näissä rooleissa. Monella oli henkilökohtaiset sopimukset managerien, kuvaajien ja fysioterapeuttien kanssa, kuten seuraavan kommentin lumilautailijalla: ”Mulla on kaveri, joka tekee fysiikkaohjelman kesäks, maajoukkuevalmentajat on yrittäny antaa neuvoja siihen puoleen, mutta en oo oikeen ees halunnu, teen enemmän ne kaverin kanssa kahestaan.”

Yksi lumilautailija kuvasi oman sponsorinsa työntekijää parhaaksi valmentajakseen:

Mun paras valmentaja on ollut mun entinen [sponsorin] team manageri. Se ei oo koskaan neuvonu yhtään tempua, mut on hoitanu mut laskeen maailman parhaiten kanssa ja saanut mut arvostaan sitä, että pääsee maailmalle laskeen parhaissa olosuhteissa ja ottaan siitä kaikki irti. Sillon on oppinu paljon kun ymmärtää tekevänsä sitä, mistä pitää eniten.

Manageri ei tässä esimerkissä ollut valmentaja, joka antaa suoritusteknisiä neuvoja, vaan fasilitaattori, joka järjestää lumilautailijalle sellaiset olosuhteet ja vertaisympäristöt, joissa lumilautailija oppii lumilautailemaan ja nauttimaan työstään. Näin ollen lumilautakulttuurin arvostama omachtoisuus säilyy.

Suoraan suoritusten opettamiseen aineiston lumilautailijoista luottivat vain naiset, ja hekin varovaisesti. Tämän takia nimesin nämä kommentit *varovaisen hyödyn* -teemaksi, johon kuuluu vain naislumilautailijoiden kommentteja. Naislumilautailijat kokivat selvästi mieslumilautailijoita herkemmin, että valmentaja voi näyttää jopa mallia joissakin tempuissa: ”No eihän sillä nyt niin merkittävä rooli oo kun jossain muissa lajeissa [...] Ehkä se on sellanen tuki ja sit just jos opettelee jotain, ni sitte se osaa antaa joskus jotain vinkkejä.” Valmentajien hyödyllisyyttä koskevasta luottamuksesta huolimatta naislumilautailijoistakin jokainen painotti, että vertaiset ovat valmentajia tärkeämpiä opettajia. Kysyessäni syytä siihen, miksi naislumilautailijat olivat myönteisempiä työskentelylle valmentajan kanssa, eräs naislumilautailija vastasi: ”Pojille toimii niinku sellanen et ’et uskalla tehdä’, mut tytöt saattaa tarvita niinku kannustamista ja rohkasua aika paljon.” Siten varovaisen hyödyn teemassa luottamuksen taustalta saattaa löytyä epävarmuus yrittämisessä, jota pyritään lievittämään luottamalla valmentajaan. Saman roolin saattavat täyttää kuitenkin myös vertaiset, joiden merkitystä kaikki naislumilautailijat alleviivasivat.

Mieslumilautailijat eivät luottaneet valmennussuhteessa valmentajan hyödyllisyyteen lumilautailutaitojen opettelussa, ellei kyse ole erityisen nuorista ja vielä taitamattomista lumilautailijoista, kuten seuraava kommentti osoittaa: ”Ehkä joillakin junnuilla, jotka ei oo viel niin kauheen hyvii laskijoita, että niil vois kyl olla, ehkä näkisin et niil vois olla joku henkilökohtanen valmentaja.” Tämä *noviisien opettamisen* -teema oli

aineistossa yleinen. ”Joillekin skideille ehkä, muttei mulle”, toistui eri muodoissa hyvin monessa haastattelussa.

Neljästä haastattelusta oli löydettävissä kaksi selitystä sille, mitä riskiä tai epävarmuutta haastateltavat kokevat valmentajan voivan ehkäistä nuoren lumilautailijan kohdalla. Ensimmäinen liittyi naislumilautailijoidenkin mainitsemaan yrittämisen epävarmuuteen ja nuoren urheilijan itsetunnon vahvistamiseen: ”Kun oon joskus ollu samaan aikaan laske-massa jonkun junnuleirin kanssa, ni ne kaipaa tosi paljon vahvistamista silt valmentajalta, et vaik kaveritki sanoo et hyvin menee, ni silti mennää viel kysymää siltä valmentajalta.” Toinen selitys noviisien opettamisen -teeman luottamukselle on tietty epävarmuus, jonka voi nähdä myös *henkisen tuen* -teeman yhteydessä. Haastatelluista mieslumilautailijoista kaksi nimittäin koki, että valmentaja olisi saattanut olla jossain vaiheessa uraa miellyttävä tuki. Molemmat haastateltavat pohtivat kuitenkin haastattelun edetessä, olisiko valmentajasta loppupelissä ollut hyötyä. Teemoittelin nämä kokemukset henkisen tuen -teemaksi, jota seuraava esimerkki kuvaa hyvin:

I: No oiskin mä ehkä junnumpana, nuoruusvuosina voinu käyttää niin, jos joku ois sanonu mulle että tota ”eih, eih!”, ni tota oisin voinu selvitä vähän helpommalla. Mutta joo, kyllä mä myönnän että ois ollu paljon sellasia tilanteita missä se [valmentaja] ois ollu tosi iso jees.

A.-L. O.: Mitä se ois niinku, mitä se valmentaja ois niinku voinu tehdä?

I: Sanoa oman mielipiteen. Sanoa ”ei”, sanoa ”joo”, ja tota noin nii, no periaatteessa, ehkä eniten mitä itellä on, ni se toinen mielipide asioista, ja sit periaatteessa, niin tota, mut just ehkä eniten sit et ois joku ihminen, johonka pystyy luottaa ihan sataprosenttisesti, ni just se toinen mielipide on ihan sikatärkee, ja sitten se tuki [...] Ei vaa, totta kai ois mukavaa antaa ihmiselle töitä, mutta emmä tiää tarviiko sitä [valmentajaa] sitte mihinkää loppupeleissä.

Tunne siitä, että joku kulkee urapolulla vierellä, voi olla tärkeä itsessään, vaikka suoritusten teknisten tai tyyllillisten seikkojen opetteluun valmentajalla ei olisikaan paljoa annettavaa. En kuitenkaan halunnut jättää tätä teemaa tutkimuksen ulkopuolelle, koska henkinen tuki ja peilauspinta voivat vaikuttaa keskeisesti myös lumilautailutaitojen omaksumiseen.

Vaikka osa lumilautailijoista luotti valmentajiin esimerkiksi fyysikkavalmentajan, managerin tai kuvaajan kaltaisina toimijoina, osa lumilautailijoista ei olisi luottanut valmentajiin missään olosuhteissa tai

tilanteissa. Nämä kommentit teemoittelin kolmen teeman, *lajin luonteen, mielekkyyden ja ammattiosaamisen*, alle. Tulkitsin, että riski lajin luonteen muuttumisesta valmentajan vuoksi koettiin monessa kommentissa niin vahvaksi, ettei valmentajaan haluttu luottaa. Riskin kokemus ilmeni seuraavanlaisissa tokaisuissa: ”Ite en tykkäis, että se on valmentaja, joka ajaa sua sinne rinteeseen.” Tässä kommentissa valmentaja tulkittiin ulkoiseksi motivaattoriksi, vaikka lumilautailun pitäisi lajin arvojen mukaan olla lumilautailijoista hauskaa ja harrastamisen arvoista (Thorpe & Wheaton 2013). Toisaalta valmentajaan saatettiin viitata lajiin kuulumattomana toimijana: ”Mun mielestä valmentajat ei kuulu tähän lajiin!”

Lajin luonne -teemaan jaottelin myös muutaman vastauksen kysymykseeni siitä, millainen mahdollisen valmentajan pitäisi olla: ”Joku semmoinen, jota oikeesti niinku kiinnostaa tää laji ja niinku ei niinkään ne tulokset vaa se kaikki muu niinku tavallaa, että niinku tekee sitä hommaa sydämmellä ja sitte tota sitä kautta halua oikeesti auttaa.” Joko lumilautailijat eivät olleet kokeneet tämänkaltaisen valmentajan kanssa työskentelyä tai sitten epäluottamus valmentajaan syntyi annettuna. Kaikesta huolimatta tulkitsin valmentajan näyttäytyvän kommenteissa toimijana, johon luottaminen muuttaisi lumilautailun arvoja ja toimintatapoja hauskuuden painottamisesta kohti menestyksentavoittelua ja omaehtoisuuden menettämistä.

Mielekkyyden-teemaan sisällytin seuraavankaltaiset kommentit, joissa valmentaja nähtiin riskinä lumilautailamisen mielekkyydelle:

Mul on ainakin se, et emmä halua sitä et joku, et mul on joku treeniohjelma, et joku määrää mitä mun pitää tehdä, et pyöri nyt saatana femma siit [tempu, jossa pyöritään 540 astetta ympäri], et joku huutaa siin hyndän [hyppyrin] nokalla. Et emmä jaksa semmost meininkii, et mun mielest ite, et mä oon ainakin huomannu sen et oppii kaikist parhaiten sillon ku itel on tiäksä se fiilis, et nyt on oikeesti siisti laskee, ni sit tekee mieli opetella jotain, mut jos joku niinku huutaa mulle siin et, nyt tee niin ja näin ni sit menee fiuilis et sä et enää niinku jaksa laskee, sua ei kiinnosta ees koko juttu ja menee liian tommoseks noin et. Vaikka laskeminen on kuitenkin niinku bisnestä ja laskeminen on niinku duuni tavallaa, ni pitäähän sen olla silti silleen niinku hauskaa, et ei se kuiteskaa oo niinku lätkää. Et sä kuitenkin ite teet ne jutut, ni sun pitää ite ne tiätsä tiedostaa et millon sä harjottelet uusii tempui ja mitä sä harjottelet tiätsä.

Lajin luonne ja mielekkyys -teemoissa epäluottamus näkyi Harrén (1999) käsitteisiin nojaten annettuna epäluottamuksena. Lumilautailijat eivät

puhuneet niinkään omasta epäonnistuneesta valmentajasuhteestaan kuin siitä, millainen valmentaja varmasti olisi, jos hänen kanssaan työskentelisi. Näissä annetun epäluottamuksen ilmauksissa valmentaja hävittäisi lumilautailijoiden arvostaman omaehtoisuuden ja lumilautailamisen hauskuuden.

Ammattiosaamisen teemassa oli nähtävissä sekä annettua että ansaittua epäluottamusta (vrt. Harré 1999). Moni lumilautailija koki, ettei valmentajalla voi olla huipputasoinen lumilautailijalle mitään opetettavaa, koska silloin valmentajan pitäisi olla valmennettavaa parempi laskija. Tämä näkemys käy ilmi seuraavasta lainauksesta: ”Mun mielestä ei voi olla sellasta valmentajaa, tai siis varsinkin ihan huipulla, ku ei, ku sun pitäis olla parempi ku se toinen et sä pystyisit antaa sille jotain neuvoi.” Tämä huippulumilautailun valmentamisen paradoksi toistui annettuna liki jokaisessa haastattelussa. Kun tarkensin kysymykseni siihen, miksi valmentajan pitäisi osata lumilautailua taitavasti myös itse, olivat kommentit suorastaan ihmetteleviä: ”Jos et sä osaa laskee, ni et sä nyt voi osata valmentakaan sitä!”

Mielenkiintoista aineistossa oli, ettei luottamuksessa valmentajaan ilmennyt mitään eroa tosissaan kilpailevien lumilautailijoiden ja kuvaavien lumilautailijoiden välillä, vaikka valmentajat ovatkin jo – osin kansallisten olympiakomiteoiden rahoituksen turvin – suhteellisen yleinen näky maajoukkuelumilautailijoiden leireillä ja kilpailuissa. Seuraava kommentti on lumilautailijalta, joka on käynyt läpi suomalaisen valmennusjärjestelmän lumilautailuakatemiasta maajoukkueeseen. Kysyin häneltä valmentajien runsaudesta lajissa.

A.-L. O.: No mites ku noit valmentajii on kuitenkin aika paljon täs lajissa, ni mitä ne puuhaa?

I: No siis, sitä mäki oon ihmetelly, et mitä ne niinku voi opettaa niille? Et varsinki täl tasol, ku ei ne oo ees, ku monii valmentajii kattoo, ni ei ne oo ees entisii pro-laskijoita, ni et mitä ne voi silleen opettaa, mä en sitä ymmärrä, mutta en tiiä!

Sama ansaittu epäluottamus, joka on syntynyt mahdollisesti lumilautailijan kokemuksen kautta lumilautailuakatemiassa tai maajoukkueessa, yleistyy esimerkissä kaikkiiin valmentajiin. Näin ansaitusta epäluottamuksesta tulee annettua luottavaisuudenpuutetta (ks. Ilmonen & Jokinen 2004, 90).

Kaikki ammattiosaamisen teeman epäluottamus ei ollut Harrén (1999) termin annettua luottamusta tai luottavaisuudenpuutetta. Yksi informantti viittasi naureskellen suoraan tiettyyn valmentajaan nimeltä ja totesi, että jos tuo valmentaja antaisi ohjeen tiettyyn temppuun, niin hän ei uskoisi. Kokemus valmentajan ammattitaidosta oli yhä liian tuoreena mielessä.

Eräs informantti taas kertoi oman kokemuksensa vasta nauhoituslaitteen ollessa kiinni. Kirjoitin kokemuksen myöhemmin tutkimuspäiväkirjaani. Informantti oli ollut mukana maajoukkueen leirillä, jossa oli myös valmentaja. Lumilautailijat olivat treenanneet kaveriporukassa uusia temppuja suorituspaikassa, jossa hyppyrin perään oli laitettu ilmapatja. Eräs lumilautailija – kutsutaan häntä tässä nimellä Mikko – oli yrittänyt temppua, jonka jälkeen valmentaja oli antanut hänelle ehdotuksia suorituksen parantamiseksi. Informantti kertoi, että muut lumilautailijat olivat tuohtuneet valmentajan toiminnasta ja olleet yhtä mieltä siitä, että jos Mikko olisi tehnyt kuten valmentaja neuvoi, olisi hän päätynyt tempussaan selälleen. Informantin mielestä valmentaja ei voinut tietää tätä, koska hän ei itse olisi kyennyt suorittamaan puoltakaan huippulumilautailijoiden temppuvalikoimasta. Lumilautailijoiden tuohtumus ja ansaittu epäluottamus on ymmärrettävää, kun puhutaan lajista, jossa vauhtia voi olla hyppyrin nokalle mentäessä helposti 60 kilometriä tunnissa ja ilmalento on usein yli 30 metriä pitkä. Valmentajan huonon ohjeen noudattaminen voisi johtaa kohtalokkaaseen tilanteeseen. Kootusti voidaankin sanoa, että ammattiosaamisen-teemassa epäluottamus syntyi suuresta todellisesta riskistä. Lumilautailijoiden kokemuksissa valmentajat olivat epäonnistuneet auttamaan lumilautailijoita selviytymään sellaisten jopa hengenvaarallisten riskien keskellä, joita he kohtaavat lumilautaillessaan jatkuvasti. Toisaalta myöskään valmentajaan kohdistunut laskelmoiva hyöty ei näyttänyt vertaisten rinnalla suurelta.

VERTAISET VALMENTAJINA

Niissä kommentteissa, jotka koskivat luottamusta vertaisten hyödyllisyyteen lumilautailutaitojen opettajina, oli tulkittavissa *henkisen tuen, noviisien opettamisen, lajin luonteen, mielekkyyden ja ammattiosaamisen* teemoja. Vaikka tutkimuksen perusaineistossa oli tarkoitus kerätä tietoa

valmentajien roolista lumilautailijoiden urapoluilla, ei luottamus vertaisiin jäänyt epäselväksi. Perusaineiston valmentajia koskevat kommentit jatkuivat haastateltavan omasta tahdosta liki poikkeuksetta vertaisiin, kuten seuraavassa:

Ei lumilautailussa oo valmentajalla niin isoa merkitystä, ja oon ollu ihan tyytyväinen, ettei ne oo alkanu laskutekniikan kanssa neuvomaa. Parhaiten oppii ku laskee kavereiden kans ja koittaa vaan uusia temppuja.

Sama toistui myös erään maajoukkuelumilautailijan haastattelussa:

A.-L. O.: No mikäs valmentajien rooli on ollu kaikkes tos hommas?

I: Valmentajan? No siis, ei mulla oo mitää henkilökohtast valmentajaa tai tällästä. No ehkä just, no maajoukkue, kai se tarvii valmentaja- tai en mä tiiä onks se just valmentaja-nimike, mut siis semmonen et järkkää nää matkat ja kaikki noi väksohommat [voitelut] ja kuvaa ja tollai noin, mut siis, emmä kyl ite henkilökohtasesti mitää valmentaa tarvi. Ei mua oo koskaa, tai yleensä jos mä, mä valmennan ite itteeni, et tota, just vaa semmonen matkanjärjestäjä, ja ketä käy nois kaikis miihtingeis [esim. kilpailijakoukuksissa] ja muis, laskijoiden ei sitä tarvi, mut ei se niinku periaattees, jos sä jotain uusii temppui haluu oppii, ni et [sä] siihen mitää valmentaa tarvi! Tollaihan se on aina ollu. Et siis kyllähän kaverist, et laskee hyväs porukas, ni siin sitä parhaiten oppii, ja sit jos kaikil on vähän sellai et haluu niinku puskee jotain uusii temppui, ni kylh se pistää sit itteeki aina sit puskee, ja sit kuitenkin osa kavereist osaa ihan erilaisii temppui mitä ite ei osaa, ni ne pystyy antaa hyväi neuvoi.

Aineistoesimerkistä huomaa sen, kuinka aineistoa pelkistämällä eri teemat saadaan kaivettua esiin, mutta vastauksissa ne kietoutuivat tiukasti yhteen. Esimerkistä huomaa myös sen, kuinka kavereiden into tarttui, mikä motivoi lumilautailijoita yrittämään uutta. Näin ollen vertaisaineistosta voi tulkita *henkisen tuen* -teeman. Vertaisiltaan lumilautailijat kokivat saavansa sellaista henkistä tukea, joka antoi sekä intoa että kärsivällisyyttä uutta opeteltaessa. Samassa esimerkissä tulivat katetuiksi myös *ammattiosaamisen* ja *lajin luonteen* -teemat. Vertaiset eivät olleet joka asiassa vertaisia. He olivat myös opettajia, joilla on kaivattua ammattiosaamista ja kokemuksellista tietoa tietynlaisiin suorituksiin tarvittavasta tekniikasta. Samoin vertaisvalmennukseen luottaminen oli lumilautailukulttuurin välittämä arvo ja toimintatapa, johon sosiaalistutaan ilmeisen vahvasti lajikulttuurissa.

Aineiston analyysissä tekemäni huomio oli, että siinä esiintyi kolme tapaa käyttää *fiilis-*, *tunne-* ja *tuntemus-*sanoja. Näiden tapojen sekoit-

tuminen häiritä aluksi tulkintaani. Systemaattisen koodaamisen kautta nämä kolme eri merkitystä saivat kuitenkin järkevän yhteyden, joka liittyi myös taitojen oppimiseen.

Ensinnäkin ”tunne” on haastateltavien puheessa päämäärä, johon lumilautailijat pyrkivät, kuten seuraavassa esimerkissä.

Kyl laskukaverin pitää olla sellanen, jonka kans on mukava olla, ku yllättävän harvoin pelkkä se laskeminen on niinku se asia, miks sinne mäkeen menee. Kaikki se laskemisen ympärillä oleva tekee sen kokonaisuuden, josta se mielekkyys tulee.

Toiminnan päämääränä oli tällöin se, että lumilautailamisen tulee olla hauskaa, ja hauskuus löytyy vertaisten avulla. Teemoittelinkin nämä kommentit *mielekkyyden*-teemaan. Toisaalta tietty ”filis” tai tunne oli aineiston kommentteissa suoritusten oppimista edistävä tila, johon pyrittiin siksi, että se motivoi oppimaan uutta:

Ei ne periaattees valmenna ne kaverit, mutta ku se ku sä lasket kaveriporukassa, ni siin on hyvä filis, ja sit aina kaverit pystyy puskee niinku toisii kavereita paljon parempi temppeihin ja suorituksii, ja tottakai niinku neuvoo jotain että mitä tekee väärin.

Lumilautailijat eivät kokeneet suorittavansa ja kehittyvänsä yksin, vaan kehittyminen oli yksilösuorituksista huolimatta yhdessä aikaansaatu:

Joskus, kun itellä on vaikeuksia jonkun tempun kanssa, mut kova halu saada se päälle [onnistumaan], ni usein sekin auttaa jos voi asennoitua silleen, että me tehään yhdessä tää juttu.

Vaikka siis tunne yhteisöllisyydestä oli päämäärä itsessään, se oli myös tietoisesti valittu välinen uuden oppimiselle. Nämä kommentit teemoittelin *henkisen tuen* -teemaan, sillä luottamus vertaisiin poistaa opettelimesta aiheutuvaa epävarmuutta, mikä taas edistää oppimista ja antaa kärsivällisyyttä. Kolmannessa merkityksessä ”filis”, tunne ja tuntemus viittasivat siihen kokemukseen, joka lumilautailijan on omaksuttava ja hallittava, jotta suoritukset onnistuisivat:

Ainoa ketä lasken valmentajiksi on muut laskijat, jotka on antanu neuvoja miten ne tekee jonkun tempun tai miltä se tuntuu. Joku joka ei tempua oo koskaan ite tehnyt

ei voi tietää miltä se tuntuu. Jos näät jonkun tekevän tempun jota et osaa ja kysyt siitä neuvoa, siihen voi luottaa. Tai johonkin joka tuntee sut laskijana ja osaa sitä kautta oikein antaa luottamusta, ei välttämättä ees itse temppeihin mutta laskemiseen tai kisaamiseen yms. ylipäättänsä.

Luottamus vertaisten tietoon ja ammattitaitoon oli esimerkiksi ansaittua luottamusta (Harré 1999). Siksi nämä kommentit sisältyvät *ammattiosaamisen* teemaan. Luottamus syntyi, kun lumilautailija näki vertaisen osaavan jotain sellaista, mitä itse haluaisi oppia. Kokemusperäinen tuntemus saatiin vertaisilta omaan käyttöön yhdistelemällä heiltä saatua tietoa omiin tuntemuksiin kuten seuraavassakin lainauksessa: ”Laskukaverit, kyllä ne osaa aika hyvin kertoo mikä meni pielee, ja siihen ku yhittää oman fiiliksen, ni aika kivasti kyllä saa asiat kondikseen.” Vastaavasti kokemusperäinen tunne saatettiin saada seuraamalla muiden suorituksia, kuten seuraavassa haastatteluotteessa: ”Mä tykkään, et sä oot niinku, et sä voit peilata muista omaa laskemistas.”

Aina vertaisen ei tarvinut olla edes taitotasoltaan parempi, jotta oppimista voi tapahtua: ”Välillä saa hyvän fiiliksen jostain aloittelijasta, jos se vaan ylittää itensä. Se into tarttuu!” Pääsääntöisesti lumilautailijat kuitenkin mainitsivat luottavansa eniten itsensä tasoisiin tai taitavampiin vertaisiin taitojen opettajina, kuten seuraava informantti asian ilmaisi:

Jos on samanhenkistä porukkaa, mikä haluaa tehdä sitä samaa juttua, ni mukavampihan se on, tai hakeutuu oikeestaan semmoseen porukkaan... Jos se ei niinku, ei tuu semmosta että tavallaan pusketaan toisia ja niin, kyllähän se niinku vähän hidastaa sitä [oppimista], mut kai se alka paljon itestä on kiinni, mut onhan se niinku mukavampi laskea semmosen niinku tavallaan paremman kanssa, ni sit sitä aina yrittää itekin parantaa.

Kavereilla pitää siis synkata, jotta heistä olisi taitojen opettajana hyötyä, mikä ilmenee myös seuraavasta kommentista: ”Tiettyjen tyyppien kaa saa itestä enemmän irti, ihan selkeesti, ku toisten kaa [...] mä tykkään ihan sikana laskee sillee, et on vähän niinku koko ajan pientä sellasta kisailua. Sellasta leikkimielistä, hyväntahtosta.” Kisailun mainitseminenkin viittaa siihen, että vertaiset ovat taitotasoiltaan kykeneväisiä haastamaan toisiaan ja mittelemään taitojansa ainakin joissakin osa-alueissa.

Jos leikkimielinen kisailu vertaisen kanssa edesauttoi lumilautailijaa kokeilemaan omia rajojaan, niin vertaisen tekemisten seuraaminen rin-

teessä auttoi aineiston kommenteissa välttämään myös onnettomuuksia: ”Kakkosena on aina helppo mennä ku tietää sillee, et oikei, jos se [ensisiksi laskenut] jää kymmenen jalkaa vajaaks, ni mä otan viistoist jalkaa enemmän vauhtii.” Lumilautailuhyppyrit saattavat olla suuria ja sopivan laskuvauhdin valitseminen hankalaa. Toisen suoritusta seuratessaan lumilautailija havainnoi tiedostamattaan, kuinka hän tekisi saman (Magill 2011, 315–316). Näin kaveriporukat stimuloivat lumilautailijoiden taitojenoppimista koko ajan.

Kysyessäni lumilautailijalta, miten laskuporukat muodostuvat ja saako kuka tahansa tulla mukaan, liittyi vastaus kulloisinkiin lumilautailuolosuhteisiin:

Se on ihan siistii sillee ottaa noit pikkukundei mukaa ja vähän opettaa... mut bakkäril [rinteiden ulkopuolella laskettaessa] sun pitää kuiteski luottaa sun ryhmään, sillee et jos jotain tulee tapahtuu, ni et sä et oo sit niinku kolmen ihan amatöörijätkän kaa... sillee, et jos tuleeki lumivyöry tai joku, et sul pitää kuiteski olla semmonen luottamus sun ryhmään, et jos sä jäät sinne alle, ni sä tiedät et kolmen minuutin pääst sä oot ulkona siit lumivyöryst.

Kommentti oli ainoa, joka ilmensi lumilautailijoiden siirtävän tietotaitoaan vertaisvalmennuksen keinoin myös noviiseille. Esimerkki kuitenkin kuvaa hienosti sitä, että vaikka vertaisryhmät voivat olla toisaalta satunnaisia ja opettavaisia, niin luottamuksella ehkäistään viimekädessä myös todellista hengenvaaraan liittyvää riskiä. Halutessaan koettaa omia rajojaan vaarallisissa olosuhteissa lumilautailijat valitsevat luottamuksen kohteensa tarkasti. Tällöin luottamus on mielellään henkilökohtaisesta siteestä syntyvää ja ansaittua (Harre 1999).

VIISAS OPPII OMISTA VIRHEISTÄÄN, TOSI VIISAS MYÖS TOISTEN

Tutkimuksen löydökset osoittavat, että suomalaisilla huippulumilautailijoilla on vankka pyrkimys oppia jatkuvasti uutta, mutta valmentaja ei ollut aineiston lumilautailijoiden mielestä luotettavin keino oppimisen varmistamisessa. Uuden opin tiellä vertaisiin luotettiin enemmän. Silti naislumilautailijat luottivat varovaisesti myös valmentajaan taitojen

opettajana ja kaksi mieslumilautailijaa olisi toivottanut valmentajan tervetulleeksi myös urapolkunsua tueksi.

Vertaisilla koettiin olevan varmemmin sitä tietoa, jota nopeasti muuttuvan lajin huipulla pysymiseen tarvitaan. Vertaisiin kohdennettu luottamus oli ansaittua luottamusta (Harré 1999), jossa vertaisten kyvyt lumilautailuopin välittäjinä ja opettajina koettiin merkittävinä. Toisaalta lumilautailukulttuurin toimintatavat ja arvot tukivat lumilautailijoiden kokemuksia vertaisten ylivoimaisuudesta. Jotkut valmentajiin liitetyt mielikuvat yleistyivät luottamuksen puutteeksi koko valmentajakuntaa kohtaan, mikä vaikeutti varmasti ansaitun luottamuksen syntymistä urheilijoiden henkilökohtaisiin valmentajasuhteisiin. Toisaalta lumilautailijoilla on monien muiden urheilulajien urheilijoita suurempi mahdollisuus valita luottamuksen kohteensa, kun luottamus valmentajaan tai luottavaisuus valmennusjärjestelmään ei ole urheilu-uran etenemisen kannalta välttämätöntä. Tällöin vastuu ja valta omasta urasta korostuvat, koska valinnanmahdollisuuksia on paljon. Tutkimuksen lumilautailijat kuitenkin jakoivat vastuuta myös itse palkkaamilleen ammattilaisille, kuten fysiikkavalmentajille ja managereille. Näin lumilautailijoiden toimijuus vahvistui samalla kun he pienensivät urapolullaan vallitsevaa epävarmuutta ja riskiä (ks. Ilmonen & Jokinen 2002, 32).

Tämän löydöksen perusteella onkin tultava siihen lopputulokseen, että lumilautailijat haluavat ikään kuin säilyttää omistusoikeuden omaan ruumiinkulttuuriinsa, mikä näkyy heidän luottamuksessaan valmentajiin ja vertaisiin. Valmentajat koetaan osaksi kahlitsevaa urheiluorganisaatiorakennetta, joka pyrki määrittämään mitä ja miten tehdään. Se, mitä tehdään, liittyy riskiin lajin muuttumisesta. Se miten tehdään, liittyy riskiin oppimisesta tai siitä, että väärin yrittäminen kostautuu onnettomuuksina. Mitä suuremmalta riski varsinkin väärin oppimisesta tai onnettomuuksista nähtiin, sitä enemmän aineiston lumilautailijat puhuivat ansaitusta luottamuksesta ja luottivat vertaisiinsa. Luottamus sellaisiin valmentajiin, jotka eivät hallitse kaikista haastavimpia lumilautailusuorituksia, koettiin jopa kokemuksen perusteella vaarallisena.

Yritys ja erehdys -toimintamalli on tämän tutkimuksen tulosten mukaan lumilautailun oppimisessa yleinen, mutta sitä käytetään yksilöllisen oppimisen lisäksi myös sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta: lumilautailijat kertoivat peilaavansa omaa tekemistään muiden suorituksista ja oppivansa tästä tehokkaasti. Tulkitsen lumilautailijoiden toiminnan siten, että he

pienentävät yrittämisestä ja erehtymisestä aiheutuvia riskejä asettumalla toisten asemaan. Tätä voi ymmärtää myös niin sanotun peilisolujärjestelmän käsitteen kautta: havainnoiminen aktivoi tiedostamatta havainnoijan liikejärjestelmää (Hari 2007). Ihminen siis konkreettisesti oppii seurattessaan muita. Vertaisoppiminen ei kuitenkaan jää lumilautailijoilla pelkästään toisten havainnoinnin tasolle. Tutkimuksessa ilmeni, että lumilautailijat sanoittivat näkemäänsä ja pyrkivät ymmärtämään omia kokemuksiaan toisten suoritusten kautta. Näin lumilautailijat olivat toisilleen ohjaajia ja opettajia, jolloin vertaisuuden käsite ei kuvaa jokaista tilannetta tyhjentävästi.

Vaikka vertaisoppimisen sijasta puhuttaisiin vertaisopettamisesta, lumilautailijoiden välistä oppimisen ja opettamisen logiikkaa ei tavoitettaisi: vertaisten välillä oppimisen perusta on täysin toisenlainen kuin valmennussuhteissa. Tutkimuksessa selvisi, että huippulumilautailijat kaipasivat valmentajalta sitä, että hän olisi lajissa mukana sydämellä eikä metsästäisi ensisijaisesti menestystä. Samalla lumilautailijat mainitsivat vertaiset kumppaneina, jotka luovat mielekkäät puitteet ja pitävät työn-
teon hauskana. Kilpailuihin ja kuvauksiin tähtäävien lumilautailijoiden mielipiteissä ei ollut nähtävissä eroja. Näistä näkemyksistä voidaan tulkita, että valmentajan koetaan työskentelevän voittamista varten, mutta vertaiset kulkevat rinnalla menestyksestä riippumatta.

Vertaisoppimisjärjestelmää suosimalla lumilautailijat ylläpitävät rakenteita, jotka mahdollistavat lumilautailijoiden päätäntävällän autonomisuuden vähintäänkin heidän harjoitellessaan. Samalla nuoren ja nuoren aikuisen tarve tukeutua vertaisiinsa saa vastakaikua. Tämän tutkimuksen perusteella voidaankin sanoa, ettei perinteisen valmennusjärjestelmän kehitykseen panostava organisaatorakenne välttämättä palvele urheilijoiden tavoitteita riskialttiissa, nopeasti muuttuvissa ja omaehtoisuutta painottavissa lajeissa. Toisaalta on syytä kysyä, voisiko lumilautailijoiden suosima vertaisvalmennus toimia myös muissa lajeissa? Vertaisoppimisjärjestelmällä saattaisi hyvinkin olla tarjottavaa esimerkiksi voimistelijoille tai mäkihyppäjille kokemusten jakajana, peilauspintana ja riskien pienentäjänä.

Kirjallisuus

- Aaltonen, Milla & Joronen, Mikko & Villa, Susan (2009) *Syrjintä Suomessa 2008*. Helsinki: Art-Print.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti & Peltola, Marja & Tolonen, Tarja (2011) Ystävyyydet. Teoksessa Mirja Määttä & Tarja Tolonen (toim.) *Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 122. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 29–56.
- Aapola, Sinikka (1999) *Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Nuorisotutkimusseura.
- Aapola, Sinikka, Gonick, Marnina & Harris, Anita (2005) *Young Femininity. Girlhood, Power and Social Change*. New York: Palgrave Macmillan.
- Adams, Adi & Anderson, Eric (2011) Exploring the relationship between homosexuality and sport among the teammates of a small, Midwestern Catholic college soccer team. *Sport, Education, and Society* 17(3), 347–363.
- Adams, Adi (2011) "Josh wears pink cleats": Inclusive masculinity on the soccer field. *Journal of Homosexuality* 58(5), 579–596.
- Adler, P. S. (2001) Market, hierarchy and trust: The knowledge economy and the future of capitalism. *Organization Science* 12, 215–234.
- Ahlbäck, Anders (2010) *Soldiering and the making of Finnish manhood: conscription and masculinity in interwar Finland, 1918–1939*. Turku: Åbo Akademi.
- Aikko, Jyrki (2010) *Muutosmatka sotilaaksi. Sotilaan kasvu kovissa olosuhteissa ja siihen vaikuttaminen sotilaskoulutuksessa*. Maanpuolustuskorkeakoulun täydennyskoulutus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 1/2010. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Aira, Tuula & Kannas, Lasse & Tynjälä, Jorma & Villberg, Jari & Kokko, Sami (2013) Liikunta-aktiivisuuden väheneminen murrosiässä. Teoksessa *Miksi murrosikäinen luopuu liikunnasta? Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja* 2013:3.
- Ala-Kivimäki, Petteri (7.1.2016/27.11.2014) Nuorten Leijonien Roope Hintz on uuden ajan somekiekkoilija – näin kerroimme asiasta vuosi sitten. Nyt. <http://nyt.fi/a1416969689297> (Viitattu 21.1.2016.)
- Alanko, Katariina (2014) *Mitä kuuluu sateenkaarinuorille Suomessa?* Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 146, verkkojulkaisuja 72 & Seta, Seta-julkaisuja 23.
- Alanko, Katarina (2013) *Hur mår HBTIQ-unga i Finland?* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Seta.
- Alftberg, Åsa (2012) *Vad är det att åldras. En etnologisk studie av åldrande, kropp och materialitet*. Lund: Lunds Universitet.
- All Blacks. The Haka. <http://www.allblacks.com/Teams/Haka> (Viitattu 22.1.2016.)
- Almeida, J., Johnson, R. M., Corliss, H. L., Molnar, B. E., & Azrael, D. (2009) Emotional distress among LGBT youth: The influence of perceived discrimination based on sexual orientation. *Journal of Youth and Adolescence* 38(7), 1001–1014.
- Ambjörnsson, Fanny (2003) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.

- Amis, J. (2005) Interviewing for case study research. Teoksessa D. L. Andrews, D. S. Mason & M. L. Silk (toim.) *Qualitative methods in sports studies*. Oxford: Berg, 104–138.
- Anderson, Austin & Mowatt, Ragul (2013) Heterosexism in campus recreational club sports: An exploratory investigation into attitudes toward gay men and lesbians. *Recreational Sports Journal* 37(2), 106–122.
- Anderson, Eric & Bullingham, Rachael (2015) Openly lesbian team sport athletes in an era of decreasing homophobia. *International Review for the Sociology of Sport* 50(6), 647–660.
- Anderson, Eric (2011) The rise and fall of western homophobia. *Journal of Feminist Scholarship* 1, 80–94.
- Andrews, David L. (2012) Reflections on Communication and Sport: On Celebrity and Race. *Communication & Sport* 1:2, 151–163.
- Andrews, Molly (1999) The seductiveness of agelessness. *Ageing and Society* 19, 301–318.
- Anttila, Annika & Frost, Anni (2007) "Naiset toteuttivat unelmansa". *Tutkimus naisjalkapallon uutisoinnista Helsingin Sanomissa ja Ilta-Sanomissa kesän 2005 EM-turnauksen yhteydessä*. Julkaisematon liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9377/URN_NBN_fi_jyu-2007341.pdf?sequence=1 (Viitattu 6.4.2016.)
- Anttila, Anu-Hanna (2009) Vapauden taimia? Työväenluokan tekeminen ja kokeminen 1900-luvun alussa Suomessa. *Sosiologia* 46 (1), 79–95.
- Anttila, Anu-Hanna (2014) Thatcherism in the north. Jälkisanat teokseen, joka kannatti suomentausta viimeistään nyt. Teoksessa Beverley Skeggs *Elävä luokka*. Tampere: Vastapaino, 377–392.
- Aro, Hillevi (1988) *Stress, development and psychosomatic symptoms in adolescence. A study of 14 and 16 year old school children*. Acta Universitatis Tamperensis ser. A vol 242.
- Atkinson, Michael (2010) Entering scapeland. Yoga, fell and post-sport physical cultures. *Sport in Society* 13 (7-8), 1249–1267.
- Atkinson, Paul & Coffey, Amand & Delamont, Sara & Lofland, John & Lofland, Lyn (eds.) (2001) *Handbook of Ethnography*. Sage.
- Bacchi Carol & Bonham Jennifer (2014) Reclaiming discursive practices as an analytic focus: Political implications. *Foucault studies* 17, 173–192.
- Balsam, Kimberly & Rothblum, Esther & Beauchaine, Theodore (2005) Victimization over the life span: A comparison of lesbian, gay, bisexual, and heterosexual siblings. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 73(3), 477–487.
- Barber, Heather & Krane, Vikki (2007) Creating a positive climate for lesbian, gay, bisexual, and transgender youth. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance* 78(7), 6–7, 52.
- Barnett, Barbara (2013) The babe/baby factor. Sport, women, and mass media. Teoksessa Paul M. Pedersen (ed.) *Routledge Handbook of Sport Communication*, London and New York: Routledge, 350–358.
- Barrett, Frank (2001) The Organizational Construction of Hegemonic Masculinity:

- The Case of the US Navy. Teoksessa Stephen Whitehead & Frank Barrett (eds.) *The Masculinities Reader*. Cambridge: Polity Press, 77–99.
- Bass, Jordan & Hardin, Robin & Taylor, Elizabeth (2015) The glass closet: Perceptions of homosexuality in intercollegiate sport. *Journal of Applied Sport Management* 7(4), 1–36.
- Beck, Aaron & Ward CH, Mendelson M, Mock J, Erbaugh J. (1961) An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry* 4(6), 561–571.
- Berg, Päivi & Peltola, Marja (2015) Raising Decent Citizens – On Respectability, Parenthood and Drawing Boundaries. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*, 23(1), 36–51.
- Berg, Päivi & Piirtola, Maarit (2014) *Lasten ja nuorten liikuntatutkimus Suomessa – tutkimuskatsaus 2000–2012*. Liikuntatieteellisen Seuran tutkimuksia ja selvityksiä 10.
- Berg, Päivi (2005) Miten se meitä liikuttaa? – Suomalaisten liikunta- ja urheiluharrastukset 1981–2002. Teoksessa Mirja Liikkanen & Riitta Hanifi & Ulla Hannula (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus, 135–168.
- Berg, Päivi (2007) Sukupuoli ja rajatyön muodot koulun liikuntatunneilla. *Nuorisotutkimus* 25:2, 32–51.
- Berg, Päivi (2010) *Ryhmärajoja ja hierarkioita. Etnografinen tutkimus peruskoulun yläasteen liikunnanopetuksesta*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 22. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Berg, Päivi (2012) Kunnan kansalaisia kasvattamassa: vanhempien ja valmentajien näemyksiä kodin ja urheiluseurojen kasvatustehtävistä. *Nuorisotutkimus* (30) 4, 34–52.
- Berg, Päivi (2015) Sosiaaliset jalat ja vakava vapaa-aika – lasten ja nuorten vertais-suhteiden merkitys liikuntaharrastuksissa. *Nuorisotutkimus* 33(3–4), 88–101.
- Bernstein, Alina & Edward (Ted) M. Kian (2013) Gender and sexualities in sport media. Teoksessa Paul M. Pedersen (ed.) *Routledge Handbook of Sport Communication*, London and New York: Routledge, 319–327.
- Bernstein, Alina (2002) Is it Time for a Victory Lap? Changes in the Media Coverage of Women in Sport. *International Review for the Sociology of Sport* 37:415–428.
- Billings, Andrew C. & Moscovitz, Leigh M. & Rae, Coral & Brown-Devlin, Natalie (2015b) The Art of Coming Out: Traditional and Social Media Frames Surrounding the NBA's Jason Collins. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 92:1, 142–160.
- Billings, Andrew C. & Qiao, Fei & Conlin, Lindsey & Nie, Tie (2015a) Permanently Desiring the Temporary? Snapchat, Social Media, and the Shifting Motivations of Sports Fans. *Communication & Sport*, June 28 2015 (published online before print).
- Block, Betty Ann (2014) Supporting LGBTQ students in physical education: Changing the movement landscape. *Quest* 66, 14–26.
- Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisu & Kontinen, Niilo & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2015) Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko & Riikka Hämylä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto, 73–82.

- Boero, N. (2012) *Killer Fat: media, medicine and morals in the American obesity epidemic*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Bordo, S. (1993) *Unbearable weight: feminism, western culture and the body*. Berkeley: University of California Press.
- Bourdieu, Pierre & Loius J. D. Wacquant (1995) *Refleksiiviseen sosiologiaan: Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta*. Helsinki: Gummerus.
- Bourdieu, Pierre (1977/2002) *Outline of theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre (1989) Social space and symbolic power, *Sociological Theory* 7(1), 14–25.
- Bourdieu, Pierre (1990) *The logic of practice*. Cambridge: Polity Press.
- Boyle, Raymond & Haynes, Richard (2000) *Power Play: Sport, the Media and & Popular Culture*. Harlow: Longman.
- Brackenridge, Celia & Fasting, Kari (2002) Sexual harassment and abuse in sport: The research context. *The Journal of Sexual Aggression* 8(2): 3–15.
- Brackenridge, Celia (2012) Managing research on violence to children in sport. Teoksessa Celia Brackenridge & Tess Kay & Daniel Rhind (toim.) *Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes*. Lontoo: Brunel University Press.
- Brah, Avtar & Phoenix, Ann (2004) Ain't I a Woman? Revisiting Intersectionality. *Journal of International Women's Studies* 5:3, 75–86.
- Braidotti, Rosi (2002) *Metamorphoses. Towards a Materialist Theory of Becoming*. Cambridge: Polity Press.
- Brake, Michael (1980) *The Sociology of Youth Culture and Subculture: Sex and Drugs and Rock'n Roll*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Brandt, Nora & Eklund, Erland (2007) *Häst – människa – samhälle: om den nya hästhusällningens utveckling i Finland*. Reports and Discussion Papers. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors Universitet.
- Brownell, K. and Teachman, B. (2000) Implicit anti-bias among health professionals: is anyone Immune? *International Journal of Obesity* 25, 1525–1531.
- Brunila, Kristiina (2009) *PARASTA ENNEN Tasa-arvotyön projektitapaistuminen*. Helsingin yliopisto: Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 222. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19785/parastae.pdf> (Viitattu 6.4.2016.)
- Butler, Judith (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (1993) *Bodies that Matter. On the Discursive Limits of "sex"*. New York: Routledge.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Butterworth, Michael L. (2014) Social Media, Sport, and Democratic Discourse. A Rhetorical Invitation. Teoksessa Andrew C. Billings & Marie Hardin (eds.) *Routledge Handbook of Sport and New Media*, London and New York: Routledge, 32–42.
- Bäckström, Åsa (2005) *Spår: Om brädsportkultur, informella lärprocesser och identitet*. Stockholm: Stockholm Universitet.

- Bäckström, Åsa (2013) Gender Manoeuvring in Swedish Skateboarding: Negotiations of Femininities and the Hierarchical Gender Structure. *Young* 21 (1), 29–53.
- Calasanti, Toni & Slevin, Kathleen (2006) Introduction. Teoksessa Calasanti, Toni & Slevin, Kathleen (Eds.) *Age matters. Realigning feminist thinking*. New York: Routledge, 1–17.
- Calasanti, Toni, & King, Neil (2011) A feminist lens of the third age: refining the framework. Teoksessa Carr, Dawn C. & Komp, Kathrin (toim.) *Gerontology in the era of the third age*. New York: Springer Publishing Company, 67–85.
- Carlson, Jennife (2010) The Female Significant in All-Women's Amateur Roller Derby. *Sociology of Sport Journal* 27 (4), 428–440.
- Carreiras, Helena (2006) *Gender and the military. Women in the armed forces of western democracies*. London: Routledge.
- Chakraborty, Apu & McManus, Sally & Brugha, Terry & Bebbington, Paul & King, Michael (2011) Mental health of the non-heterosexual population of England. *British Journal of Psychiatry* 198, 143–148.
- Channon, Alex & Matthews, Christopher (2015) "It is what it is!": Masculinity, homosexuality, and inclusive discourse in Mixed Martial Arts. *Journal of Homosexuality* 62(7), 936–956.
- Child, R. (2001) Trust – the fundamental bond in global collaboration. *Organizational Dynamics* 29, 274–288.
- Cixous, Hélène (1994) *The Hélène Cixous Reader* (Susan Sellers ed.). London: Routledge, 37–46.
- Coad, David (2008) *Metrosexual: Gender, Sexuality, and Sports*. Albany: SUNY Press.
- Cochran, Susan & Mays, Vikie (2013) Sexual orientation and mental health. Teoksessa Charlotte J. Patterson & Anthony R. D'Augelli (toim.) *Handbook of psychology and sexual orientation*. New York: Oxford University Press, 204–222.
- Cohn, Carol (2000) "How can she claim equal rights when she doesn't have to do as many push-ups as I do?": the framing of men's opposition to women's equality in the military. *Men and masculinities*, 2000; 3, 131–151.
- Coker, Tumaini & Austin, Bryn & Schuster, Mark (2010) The health and health care of lesbian, gay, and bisexual adolescents. *Annual Review of Public Health* 31, 457–477.
- Collier, Kate & Bos, Henny & Sandfort, Theo (2013) Homophobic name-calling among secondary school students and its implications for mental health. *Journal of Youth and Adolescence* 42(3), 363–375.
- Conron, Kerith & Mimiaga, Matthew & Landers, Stewardt (2010) A population-based study of sexual orientation identity and gender differences in adult health. *American Journal of Public Health* 100(10), 1953–1960.
- Cooper, C., 1997. Can a fat woman call herself disabled? *Disability & Society*, 12 (1), 31–41.
- Coulter, Robert & Herrick, Amy & Friedman, Reuel (2016) Sexual-orientation differences in the positive youth development: the mediational role of bullying victimization. *American Journal of Public Health* 106(4), 691–697.
- Cunningham, George (2015) LGBT inclusive athletic departments as agents of social change. *Journal of Intercollegiate Sport* 8, 43–56.

- Cunningham, George B. & Miner, Kathi & McDonald, Jennifer (2012) Being different and suffering the consequences: The influence of head coach–player racial dissimilarity on experienced incivility. *International Review for the Sociology of Sport* 48 (6): 689–705.
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla (2013) *Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Verkkokatsauksia 34. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/EQaFYce0V/34_parisuhdevakivalta.pdf [viitattu 11.12.2015]
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla (2015) *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 3/2015. Helsinki: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti & Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155645/Katsauksia_3_Danielsson_Salmi_2015.pdf?sequence=1 [viitattu 11.12.2015]
- Dashper, Katherine (2012) “Dressage is full of queens!” Masculinity, sexuality and equestrian sport. *Sociology* 46(6), 1109–1124.
- Davies, Bronwyn (1993) *Shards of glass. Children reading and writing beyond gendered identities*. New Jersey: Hampton Press.
- Davis-Delano, Laurel (2014) Sport as context for the development of woman’s same-sex relationships. *Journal of Sports & Social Issues* 38(3), 263–285.
- Davison, Kevin & Frank, Blye (2006) Sexualities, genders, bodies and sport: Changing practices of inequity. Teoksessa Kevin Young & Philip White (toim.) *Sport and Gender in Canada*. Toronto: Oxford University Press, 178–193.
- Davison, Kevin (2000) Boys’ bodies: Physical education. *Journal of Men’s Studies* 8(2), 255–266.
- de Beauvoir, Simone (1992) *Vanhuus*. Helsinki: Gummerus. [1. painos 1970]. Suomentanut Mirja Bolgar.
- Dennison, Erik & Kitchen, Alistair (2015) *Out on the fields. The first international study on homophobia in sport*. <http://www.outonthefields.com> [Viitattu 5.6.2016].
- Depue, Richard (1987). *General Behavior Inventory*. Minneapolis: University of Minnesota.
- Derby, Mark (15.11.2012) Māori–Pākehā relations – Sports and race. Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand. <http://www.TeAra.govt.nz/en/photograph/28575/all-black-haka> (Viitattu 22.1.2016.)
- Donnelly, Michele K. (2008) “Take the Slam and Get Back Up”. Hardcore Candy and the Politics of Representation in Girls’ and Women’s Skateboarding and Snowboarding on Television. Teoksessa Michael D. Giardina & Michele K. Donnelly (toim.) *Youth Culture and Sport. Identity, Power, and Politics*. New York: Routledge, 127–143.
- Driscoll, Catherine (2002) *Girls. Feminine Adolescence in Popular Culture and Cultural Theory*. New York: Columbia University Press.
- Dunning, E. (1999) *Sport matters: sociological studies of sport, violence, and civilization*. London: Routledge.
- Dworkin, Jodi & Larson, Reed (2006) Adolescents’ Negative Experiences in Organized Youth Activities. *Journal of Youth Development* 1 (3).

- Eime, Rochelle & Harvey, Jack & Brown, Wendy & Payne, Warren (2010) Does sports club participation contribute to health-related quality of life?. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 42 (5), 1022–1028. 10.1249/MSS.0b013e3181c3adaa.
- Eime, Rochelle & Young, Janet & Harvey, Jack & Charity, Melanie & Payne, Warren (2013) A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for adults: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 10:135 DOI: 10.1186/1479-5868-10-135
- Eliasson, Inger (2011) Gendered socialization among girls and boys in children's football teams in Sweden. *Soccer and Society*, 12:6, 820–833.
- Elling, Agnes & Janssens, Jan (2009) Sexuality as a structural principle in sport participation: Negotiating sports spaces. *International Review for the Sociology of Sport* 44, 71–86.
- Elling, Agnes & Knoppers, Annelies (2005) Sport, gender, and ethnicity: Practices of symbolic inclusion and exclusion. *Journal of Youth and Adolescence* 34(3), 257–268.
- Ellonen, Noora & Salmi, Venla (2011) Poly-Victimization as a Life Condition: Correlates of Poly-Victimization among Finnish Children. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 12 (1): 20–44.
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokan oppilaiden kokemasta väkivallasta*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu & Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Elo, Anna-Liisa & Leppänen, Anneli & Jahkola, Antti (2003) Validity of a single-item measure of stress symptoms. *Scandinavian Journal of Work, Environment and Health* 29(6), 444–451.
- Elo, Anna-Liisa & Leppänen, Anneli & Lindström, Kari & Ropponen, Tapio (1990) *TSK. Miten käytät työstressikyselyä*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Erikson, E. H. (1950) *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erola, J. (2009) Sosiaalisen aseman periytyvyys ja terveys – tulokset, teoriat ja tulevaisuus. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 46 (1), 3–13.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2005) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 7. painos (1.p.1998). Tampere: Vastapaino.
- Etue, Elizabeth & Williams, Megan, K. (1996) *On the edge. Women making hockey history*. Toronto: Second Story Press.
- Evans, Caroline & Chapman, Mimi (2014) Bullied youth: The impact of bullying through lesbian, gay, and bisexual name calling. *American Journal of Orthopsychiatry* 84(6), 644–652.
- Fagerlund, Emilia & Maijala, Hanna-Mari (2011) *Saa hengaa eri porukan kanssa. Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten liikuntaan osallistumisen tukeminen*. Jyväskylä: LIKES, Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 248.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia*. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

- Fallon, Melissa & Jome, LaRae (2007) An exploration of gender-role expectations and conflict among women rugby players. *Psychology of Women Quarterly* 31(3), 311–321.
- Farrell, A.E., 2011. *Fat shame: stigma and the fat body in American culture*. New York: NYU Press.
- Farrington, Neil & Hall, Lee & Kilvington, Daniel & Price, John & Saeed, Amir (2014) *Sport, Racism and Social Media*. Los Angeles: London and New York: Routledge.
- Fields, Sarah K. (2008) *Female Gladiators: Gender, law, and contact sport in America*. University of Illinois Press.
- Finkelhor, David & Ormrod, Richard & Turner, Heather & Hamby, Sherry (2005) The victimization of children and youth: A comprehensive national survey. *Child Maltreatment* 10 (5): 5–25.
- Finkelhor, David (2011) Prevalence of child victimization, abuse, crime, and violence exposure. Teoksessa Jacquelyn W. White & Mary P. Koss & Alan E. Kazdin (toim.) *Violence against women and children, Volume 1: Mapping the Terrain*. Washington, DC: American Psychological Association, 9–29.
- Forsberg, Lena & Tebelius, Ulla (2005) *Which Identity Do Girls Create in the Stable*. <<http://pure.ltu.se/ws/fbspretrieve/2843411>> [29.5.2015].
- Foucault, Michel (1972a) *The discourse of language*. In Michel Foucault the *archaeology of knowledge*. From french transated by A.M. Sheridan Smith. New York: Pantheon books, 215–237.
- Foucault, Michel (1972b) *The archaeology of knowledge*. From French translated by A.M. Sheridan Smith. New York: Pantheon books.
- Foucault, Michel (1979) *Discipline and punish*. Harmondsworth: Penguin.
- Foucault, Michel (1991a) Politics and the study of discourse. In Graham Burchell & Colin Gordon & Peter Miller (eds.) *The Foucault effect: studies in governmentality*. Chicago: University of Chicago Press, 53–72.
- Foucault, Michel (1991b) Question of methods. Teoksessa Graham Burchell & Colin Gordon & Peter Miller (eds.) *The Foucault effect: studies in governmentality*. Chicago: University of Chicago, 73–86.
- Fraser-Thomas, J. & Côté, J. & Deakin, J. (2008) Understanding dropout and prolonged engagement in adolescent competitive sport. *Psychology of Sport and Exercise* 9, 645–662.
- Fundberg, Jesper (2003) *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille 7–18-vuotiaille*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuori Suomi.
- Gailey, J. (2014) *The hyper(in)visible fat woman*. New York: Palgrave MacMillan.
- Gard, M. and Wright, J. (2005) *The obesity epidemic: science, morality and ideology*. New York: Routledge.
- Gatz, Margaret & Messner, Michael A & Ball-Rokeach, Sandra (toim.) (2002) *Paradoxes of Youth and Sport*. New York: State University of New York.
- Geertz, Clifford (1973) *The interpretation of cultures*. New York: Basic.
- Gervis, Misia & Dunn, Nicola (2004) The emotional abuse of elite child athletes by

- their coaches. *Child Abuse Review* 13 (3): 215–223.
- Gilenstam, Kajsa & Karp, S. & Henriksson-Larsén, K. (2008) Gender in ice hockey: women in a male territory. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 18:2, 235–249.
- Gilleard, Chris & Higgs, Paul (2011) Ageing abjection and embodiment in the fourth age. *Journal of Aging Studies* 25 (2), 135–42.
- Godfrey, Richard & Lilley, Simon & Brewis, Joanna (2012) Biceps, bitches and borgs: reading Jarhead's representation of the construction of the (masculine) military body. *Organization studies* 33 (4), 541–562.
- Goffman, E. (1963) *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. Harmondsworth: Penguin.
- Goffman, Erving (1969) *Minuuden riistäjät. Tutkielma totaalisista laitoksista*. Lohja: Marraskuun liike.
- Gough, Brendan (2007) Coming out in the heterosexist world of sport: A qualitative analysis of web postings by gay athletes. *British Lesbian, Gay, and Bisexual Psychologies* 11(1), 153–174.
- Grenz, Sabine (2005) Intersections of Sex and Power in Research on Prostitution: A Female Researcher Interviewing Male Heterosexual Clients. *Signs* 30:4, 2091–2113.
- Griffin, P. (1998) *Strong women, deep closets*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Haanpää, Leena, af Ursin, Piia & Matarma, Tanja (2012) *Kouluikäisten liikuntasuhde luupin alla – kyselytutkimus 6.- ja 9.-luokkalaisille*. Turun yliopisto: Turun lapsi- ja nuoritutkimuskeskuksen julkaisuja 3/2012.
- Haas, A. P., Eliason, M., Mays, V. M., Mathy, R. M., Cochran, S. D., D'Augelli, A. R. ym. (2011) Suicide and suicide risk in lesbian, gay, bisexual, and transgender populations: Review and recommendations. *Journal of Homosexuality* 58(1), 10–51.
- Hakala, Salli & Vesa, Juho (2013) Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa: Salli Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 216–244.
- Hakola, Tero (27.11.2015) Leijonavahdit Noora Rätty ja Meeri Räisänen tekevät historiaa miesten pelissä: "Sairaana hienoa". *Helsingin Sanomat*. <http://www.hs.fi/urheilu/a1448600587524> (Viitattu 22.1.2016.)
- Hambrick, Marion. E. & Simmons, Jason. M. & Greenhalgh, Greg. P. & Greenwell, Christopher T. (2010) Understanding Professional Athletes' Use of Twitter: A Content Analysis of Athlete Tweets. *International Journal of Sport Communication* 3:4, 454–71.
- Hannerz, Erik (2015) *Performing punk*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hannula, Kerttu (2008) *Jooga voimavarana. Tarinallinen tutkimus joogan ohjaajien kokemuksista*. Aikuiskasvatuksen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Hari, R. (2007) Ihmisaivojen peilautumisjärjestelmät. *Duodecim* 123, 1565–1573.
- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Ronkainen, Jussi & Suurpää, Leena (2012) Multiculturalism and young people's leisure spaces in Finland: Perspectives of multicultural youth. *Leisure Studies* 31(2): 177–191.
- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) (2009) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan*

- osallistuminen*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Liikanen, Veli & Rannikko, Anni & Ronkainen, Jussi & Kuninkaan-
niemi, Hanna (2015) Beyond Freeze-Frame Pictures? Using Methodological
Triangulation to Understand New Youth Sports Cultures in Flux. Teoksessa Airi-
Alina Allaste & Katrin Tiidenberg (toim.) *"In Search of...": New Methodological
Approaches to Youth Research*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars
Publishing, 75–92.
- Harinen, Päivi & Rannikko, Anni (2014) Temppu ja miten se tehdään? Vaihtoehtoliik-
kunta tietämisen ja taitamisen todellisuuksina. Teoksessa Päivi Harinen & Mari
Käyhkö & Anni Rannikko (toim.) *Mutta mikä on tutkimuksen teoreettinen kysymys?*
Joensuu: University Press of Eastern Finland, 80–101.
- Harinen, Päivi (2010) Skeittaripoika se laudallansa: Liikunnan muuttuvat merkitykset
ja maisemat. *Kasvatus & Aika* 4 (2), 99–108.
- Harjula, Päivi (1996) *"Mä oon aina halunnu..." Vapaaehtoiseen asepalvelukseen
hakeutuvien naisten motiivit sekä ennako-odotukset ja tiedot*. Helsingin yli-
opiston kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.
- Harjunen, H. (2002) The construction of the acceptable female body in Finnish
school. Teoksessa Sunnari V. & Kangasvuo, J. & Heikkinen M. (toim.) *Gendered
and sexualized violence in educational environments*. Femina Borealis publication
series no 5: Oulu University.
- Harjunen, H. (2004a) Exploring obesity through the social model of disability. In:
Kristiansen, K., and Traustadóttir, R. eds., *Gender and disability research in the
Nordic countries*. Lund: Studentlitteratur
- Harjunen, H. (2004b) Lihavuus ja moraalinen paniikki. *Yhteiskuntapolitiikka* 2. 412–418.
- Harjunen, H. (2004c) Lihavuus, stigma ja sukupuoli. Teoksessa: Jokinen, Eeva, Husso
Marita and Kaskisaari, Marja (toim.) *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Tampere:
Vastapaino.
- Harjunen, H. (2009) *Women and fat: approaches to the social study of fatness*.
Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research no: 379, 2009.
The University of Jyväskylä.
- Harjunen, H. (2012) Lihavuus yhteiskunnallisena kysymyksenä. Teoksessa Harjunen,
H. ja Saresma, T. (toim.) *Sukupuoli nyt. Purkamisia ja neuvotteluja*. Jyväskylä:
Kampus Kustannus.
- Harjunen, H. (2013) Sairaata ja päättömät. *Kulttuurintutkimuslehti* 2, 41–44.
- Harjunen, H. (2016) *Neoliberal bodies and the gendered fat body*. London: Routledge.
- Harré, R. (1999) Trust and its surrogates. Psychological foundations of political pro-
cess. Teoksessa M. E. Warren (toim.) *Democracy and trust*. Cambridge: Cambridge
University Press, 249–272.
- Hartill, Mike (2009) The sexual abuse of boys in organized male sports. *Men and
Masculinities* 12 (2): 225–249.
- Hartmann-Tews, Ilse (2015) Assessing the sociology of sport. On ageing, somatic cul-
ture and gender. *International Review for the Sociology of Sport* 50 (4-5), 454–459.
- Hautaniemi, Petri (2004) *Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa*.

- Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 41. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Heinonen, Toni (27.10.2015) Noora Rädyltä tiukka kannanotto kiusaamistapaukseen. *MTV Sport*. <http://m.mtv.fi/sport/jaakiekko/uutiset/artikkeli/noora-radylta-tiukka-kannanotto-kiusaustapaukseen/5519840> (Viitattu 22.1.2016.)
- Hekma, Gert (1998) "As long as they don't make an issue of it...": Gay men and lesbians in organized sports in the Netherlands. *Journal of Homosexuality* 35(1), 1–23.
- Helander, Tuija (18.1.2016) Urheilun yhdistävä voima. *Satakunnan Kansa*. <http://www.satakunnankansa.fi/Vieraskolumnit/1195014560287/artikkeli/urheilun+yhdistava+voima.html> (Viitattu 20.1.2016.)
- Helsingin kaupungin tietokeskus (2014) *Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2014*. Tilastoja 2014:36.
- Hemphill, Dennis & Symons, Caroline (2009) Sexuality matters in physical education and sport studies. *Quest* 51, 397–417
- Herek, Gregory (2004) Beyond "homophobia": Thinking about sexual stigma and prejudice in the twenty-first century. *Sexuality Research and Social Policy* 1(2), 6–24.
- Herrala, Helena (2015) *Tytöt kaukalossa. Etnografinen tutkimus tyttöjen jääkiekkoharrastuksesta*. Lapin yliopisto: Acta Universitatis Lapponiensis 199.
- Hey, Valerie (1997) *The Company She Keeps. An Ethnography of Girls' Friendships*. Buckingham: Open University Press.
- Hienola, Eriikka (2015) Naiset nauroivat uimahallissa ylipainoiselle liikkujalle – "Olet mun sankari" *Keskisuomalainen*. (18.2.2015) <http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/naiset-nauroivat-uimahallissa-ylipainoiselle-liikkujalle-olet-mun-sankari/1990049?pwbi=b752ed0eb648a9d28795f51c7520acba>
- Higate, Paul & Hopton, John (2005) War, Militarism, and Masculinities. Teoksessa Michael S.Kimmel & Jeff Hearn & R. W. Connell (eds.) *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. London: Sage Publications, 432–447.
- Hockey, John (2002) "Head down, bergen on, mind in neutral": The infantry body. *Journal of Political & Military Sociology* 30 (1), 48–171.
- Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94.
- Holgerson, Charlotte (2013) Recruiting managing directors: Doing homosociality. *Gender, Work and Organization* 20:4, 454–466.
- Holm, Susanna (2002) *Liikuttaako sukupuolten tasa-arvo? Tapaustutkimus SLU:n tasa-arvoprojektien toteutumisesta liikuntajärjestöissä vuosina 1995–2000*. Jyväskylän yliopisto, liikuntasosiologian pro gradu -tutkielma. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9706/susaholm.pdf?sequence=1> (Viitattu 6.4.2016.)
- Honkasalo, Veronika (2011) *Tyttöjen kesken. Monikulttuurisuus ja sukupuolten tasa-arvo nuorisotyössä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 109.
- Houston, Taylor Martin (2012) The homosocial construction of alternative masculinities: Men in Indie Rock Bands. *The Journal of Men's Studies* 20:2, 158–175.
- Hudley, Heather. L. & Billings, Andrew.C. (2010) *Examining Identity in Sports Media*. Los Angeles: Sage.

- Huhta, Helena (2013) Monikulttuuriset suomalaiset huippu-urheilijoina. Teoksessa Mikko Piispa & Mikko Salasuo (toim.) *Epätavallisia elämänkulkuja. Huippu-urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 134, 79–143.
- Humberstone, Barbara & Cutler-Riddick, Carol (2015) Older women, embodiment and yoga practice. *Ageing and Society* 35 (6), 1221–1241.
- Huotari, Kari & Törmä, Sinikka & Tuokkola, Kati (2011) *Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erytystarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa*. Sisäasiainministeriön julkaisut 11/2011.
- Husu, Liisa (2005) Sukupuolta ja tiedeyhteisöä tutkimassa. Teoksessa Husu, Liisa & Rolin, Kristiina (toim.), *Tiede, tieto ja sukupuoli*. Helsinki: Gaudeamus, 12–36.
- Huttunen, Laura (2010) Tiheä kontekstointi. Haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Johanna Ruusuvaara & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 39–63.
- Hägg, Samuli (2010) Narratologisten käsitteiden soveltaminen kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä, Jyrki, Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.) *Vaeltavat menetelmät*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 117–137.
- Häkkinen, Antti & Salasuo, Mikko (toim.) (2015) *Salattu, hävetty, vaiettu. Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 161 & Vastapaino.
- Hämäläinen Kirsi. (2008) *Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa: eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa*. Jyväskylä: Studies in Sport, Physical Education and Health, 127.
- Hämäläinen, Kirsi (2014) Valmentajan ja urheilijan välinen ihmissuhde. Teoksessa K. Mononen, O. Aarresola, P. Sarkkinen, J. Finni, S. Kalaja, A. Härkönen & M. Pirttimäki (toim.) *Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä*. Urheilijan polun valintavaiheen asiantuntijatyo. KIHUn julkaisusarja 46, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus, 61–66.
- Hänninen, Riitta (2006) Lumilautailu elämäntapana ja tyyllisenä representaationa. *Nuorisotutkimus* 24 (4), 3–18.
- Härkönen, J. and Räsänen, P. (2008) Liikalihavuus, työttömyys ja ansiotaso. *Työelämäntutkimus – Arbetslivsforskning* 6 (1), 3–16.
- Ilmonen, K. & Jokinen, K. (2002) *Luottamus modernissa maailmassa*. Jyväskylä: SoPhi.
- Ilta-sanomat* (19.2.2015) Karu tarina uimahallista leviää: päätitte sitten räjähtää nauramaan. Nuori hämeenlinnalaisnainen todisti uimahallissa nöyryyttävän tilanteen. Hän kertoi näkemästään Facebookissa. (19.2.2015) <http://www.iltasanomat.fi/terveys/art-1424326225440.html?pos=ok-nln>
- Itkonen, Hannu & Kauravaara, Kati (2015) *Liikunta kansalaisten elämänkulussa – Tulkintoja liikkumisesta ja liikunnanedistämisestä*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämisyhdistys LIKES.
- Itkonen, Hannu (1996) *Kenttien kutsu: tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Janssens, Jan & Elling, Agnes (2007) ‘It’s the sport that counts’: On homosexual

- participation in sports in the Neaderlands. Teoksessa Lee Badgett & Jefferson Frank (toim.) *Sexual orientation discrimination. An international perspective*. London: Routledge, 253–266.
- Jauhiainen, Tatjana (2012) *Jooga osana miesten itsehoitoa*. Terveydenhoitotyön oppinäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.
- Jefferson Lenskyj, Helen (2012) Reflections on Communication and Sport: On Heteronormativity and Gender Identities. *Communication & Sport* 1:2, 138–150.
- Jennings, L. (2010) *Where the fat women's bodies are buried: a sociological look at women's clothing departments*. Esitelmä PCA/ACA konferenssissa, huhtikuun 2. St Louis, The USA.
- Johnson, D.W. & Johnson, R. T. (1999) Making cooperative learning work. *Theory into practice* 38(2), 67–76.
- Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (2004) Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 9–19.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus – mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Jokinen, Arto 2012 (toim.): *Mieskysymys. Miesliike, – työ,- tutkimus ja tasa-arvo-politiikka*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Eeva (2004) Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys. Teoksessa Eeva Jokinen & Marja Kaskisaari & Marita Husso (toim.) *Ruumis töihin. Käsite ja käytäntö*. Tampere: Vastapaino, 285–304.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jones, Louisa & McCarthy, Mac (2010) Mapping the landscape of gay men's football. *Leisure Studies* 29(2), 161–173.
- Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*. Helsinki: Gaudeamus, 20–32.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Junkala, Pekka & Lallukka, Kirsi (2012) *Yhteiset kentät? Puheita ja tekoja vähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisen liikunnan ja urheilun edistämiseksi*. Sisäasiain ministeriön julkaisut, 1/2012.
- Kahma, Niina (2012) Sport and social class: The case of Finland. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(1), 113–130.
- Kaipiainen, Ari-Pekka (22.10.2014) Homot keppihevosina. *Liiga.fi*, Kärkikynä. <http://liiga.fi/blogit/liigablogi/homot-keppihevosina> (Viitattu 21.1.2016.)
- Kaipiainen, Ari-Pekka (8.1.2016) Naisvalta jääkiekossa vuonna 2046. *Liiga.fi*, Kärkikynä. (Liiga poisti kirjoituksen verkkosivuiltaan 1.8.2016 klo 16:55. Alkuperäinen kirjoitus tekijän hallussa.)
- Kampkoff, Cindra (2010) Bargaining with patriarchy: Former female coaches'

- experiences and their decisions to leave collegiate coaching. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 81(3), 360–372.
- Kangas, Ilka & Nikander, Pirjo (1999) *Naiset ja ikääntyminen*. Gaudeamus: Helsinki.
- Kankkunen, Paula & Harinen, Päivi & Nivala, Elina & Tapio, Mari (2010) *Kuka ei kuulu joukkoon? Lasten ja nuorten kokemus syrjintä Suomessa*. Sisäasianministeriön julkaisuja 36/2010. Porvoo: Painoyhtymä.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010*. Lapset ja nuoret. SLU:n julkaisuja 7/2010. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kantomaa, Marko & Tammelinn, Tuija & Näyhä, Simo & Taanila, Anja (2007) Adolescent's physical activity in relation to family income and parents' education. *Preventive Medicine* 44(5), 410–415.
- Katz, Stephen & Calasanti, Toni (2015) Critical Perspectives on Successful Aging. Does It “Appeal More Than It Illuminates”? *The Gerontologist* 55 (1), 26–33.
- Kauppinen, K., and Anttila, E. (2005) ”Onko painolla väliä: hoikat, lihavat ja normaali-painoiset naiset työelämän murroksessa?” *Työ ja perhe aikakauskirja 2, Työ, perhe ja elämän moninaisuus II*. Työterveyslaitoksen julkaisuja.
- Kauravaara, Kati (2013) *Mitä sitten jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä*. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 276. Jyväskylä: Likes-tutkimuskeskus.
- Kelly, Deidre M. & Pomerantz, Shauna & Currie, Dawn H. (2008) “You Can Break So Many More Rules”. The Identity Work and Play of Becoming Skater Girls. Teoksessa Michael D. Giardina & Michele K. Donnelly (toim.) *Youth Culture and Sport. Identity, Power, and Politics*. New York: Routledge, 113–125.
- Kempainen, Jouni K. (24.9.2015) Ruotsi mainostaa itseään homoystävällisellä lätkäjoukkueella, Suomen vienninedistäjien mielestä Suomi ei voi tehdä samoin. Nyt. <http://nyt.fi/a1305987806315> (Viitattu 21.1.2016.)
- Keski-Korpela, Nina [online] YLE 19.2.2015 http://yle.fi/uutiset/rouvat_nauroivat_ylipainoiselle_naiselle_uimahallissa__somehitin_tekija_tsemppaa_naurun_kohdetta_olet_mun_sankari/7815377
- Ketola, Kimmo (2008) Asketismista terveysliikuntaan. Joogan perinteitä menneisyydestä nykypäivään. Teoksessa Tapio Tamminen (toim.) *Guruja, joogeja ja filosofeja*. Helsinki: WSOY, 155–179.
- Ketola, Kimmo (2009) Can the modes theory of religiosity account for mystical traditions? An empirical study of practitioners of yoga and meditation. *Journal of Cognition and Culture* 9(1–2), 79–113.
- Kian, Edward (2015) A Case study on message-board and media framing of gay male athletes on a politically liberal web site. *International Journal of Sport Communication* 8(4), 500–518.
- King, Michale & Semlyen, Joanna & Tai, Sharon & Killaspy, Helen & Osborn, David & Popelyuk, Dmitri & Nazareth, Irwin (2008) A systematic review of mental disorder, suicide, and deliberate self-harm in lesbian, gay, and bisexual people. *BMC Psychiatry* 8, 70. doi: 10.1186/1471-244X-8-70
- Kirk, Henning (1995) Da aldermen blev en diagnose. Konstruktionen af kategorien ”alderdom” i 1800-talets lægelitteratur. En medicinsk-idehistorisk analyse. Copenhagen: Munksgaard.

- Kivijärvi, Antti (2015) *Etnisyyden merkityksiä nuorten vertaissuhteissa. Tutkimus maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten kohtaamisista nuorisotyön kentillä*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 162. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Koivunen, Tommi (8.1.2016) SM-liigan julkaisema erikoinen kirjoitus kuohuttaa – kiekkotähdiltä rajua kritiikkiä. *Iltta-Sanomat*. <http://www.iltasanomat.fi/sm-liiga/art-1452228341540.html> (Viitattu 22.1.2016.)
- Koivunen, Tuija & Ojala, Hanna (2014) Jooga tietoisuustaitojen kehittämisen välineenä jälkikapitalistisessa työelämässä. *ALUSTA! Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden verkkolehti*. <http://alusta.uta.fi/artikkelit/2014/06/17/jooga-tietoisuustaitojen-kehittaamisen-vaelineena-jaelkikapitalistisessa-tyoeelaemaessa.html> (Viitattu 8.1.2016)
- Koivunen, Tuija & Ojala, Hanna (2015) Joogaopettajat. Sukupuolistunutta työtä talouden laitamilla. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning* 28 (2), 5–18.
- Kokko, Sami & Hämylä, Riikka (toim.) (2015) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2014*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:2.
- Kokko, Sirpa (2007) *Käsityöt tyttöjen kasvatuksessa naisiksi*. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 118. Joensuu, Joensuun yliopistopaino.
- Kokkonen, Marja (2012) *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjintä liikunnan ja urheilun parissa*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2012:5.
- Kokkonen, Marja (2013) Liikuntapedagogiikan yhdenvertaisuus – sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen näkökulma. Teoksessa Timo Jaakkola & Jarmo Liukkonen & Arja Sääkslahti (toim.) *Liikuntapedagogiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus, 431–461.
- Kokkonen, Marja (2015) Sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuneisuus koululiikunnan kompastuskivinä: Kuvailuva kirjallisuuskatsaus. *Kasvatus* 46 (5), 460–472.
- Komi, Pirjetta (2007) *Tyttöjen ja poikien liikuntaharrastukset ja niiden julkinen tuki*. Julkaisematon pro gradu-tutkielma, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Korhonen, J. (2015) Suomalaisten paino-ongelmat pahenevat: pienikin liikunta auttaa [online] YLE, 5.5.2015 http://yle.fi/uutiset/suomalaisten_painoongelmat_pahenevat__pienikin_liikunta_auttaa/7998407?ref=leiki-uu [viitattu 17.5.2015]
- Korkiamäki, R. (2013) *Kaveria ei jätetä. Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 137. Tampere University Press.
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Hämeenlinna: Hanki ja jää.
- Korvajärvi, Päivi (2010) Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. Teoksessa Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija & Juvonen Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 183–196.
- Koski, Leena & Filander, Karin (2012) Transforming causal logics in Finnish adult education: historical and moral transitions rewritten. *International Journal of Lifelong Education* 32 (5), 583–599.
- Koski, Pasi (2008) Liikunnan ja urheilun seuratoiminta nuorisotyönä. Teoksessa Tommi

- Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 299–319.
- Kosonen, U. (1998) *Koulumuistoja naiseksi kasvamisesta*. Jyväskylä: SoPhi.
- Kotkavirta, J. (2000) Toivo, luottamus ja identiteetti. Teoksessa J. Kotkavirta & A. Tuomi (toim.) *Toivo ja luottamus*. Jyväskylä: SoPhi, 5–17.
- Kozinets, Robert (2015) *Netnography: Redefined*. Lontoo: SAGE.
- Krane, Vikki (1996) Lesbians in sport: Toward acknowledgment, understanding, and theory. *Journal of Sport and Exercise Psychology* 18, 237–246.
- Kreager, Derek A. (2007) Unnecessary roughness? School sports, peer networks and male adolescent violence. *American Sociological Review* 72: 705–724.
- Krug, Etienne G. & Dahlberg, Linda L. & Mercy, James A. & Zwi, Anthony B. & Lozano, Rafael (toim.) (2002): *World report on violence and health*. Geneva: Maailman terveysjärjestö.
- Kuula, Arja (2011) *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kyrölä, K. (2007) ”Lihavuusvaara! pelon politiikka ja lihava ruumiillisuus Helsingin sanomissa.” In Kyrölä, K. and Harjunen H. eds., 2007. *Koolla on väliä: lihavuus, ruumiinnormit ja sukupuoli*. Helsinki: Like. 49–82.
- Käyhkö, Mari (2006) *Siivojaksi oppimassa: Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Peutere, Laura & Sariola, Heikki (2010) Lapset ja nuoret väkivallan uhreina: maahanmuuttajien ja kantasuomalaisien vertailua. *Yhteiskuntapolitiikka* 75 (2): 159–174.
- Laakso, Lauri & Nupponen, Heimo & Koivusilta, Leena & Rimpelä, Arja & Telama, Risto (2006) Liikkuvaksi nuoreksi kasvaminen on monen tekijän summa. *Liikunta & Tiede* 43(2), 4–11.
- Lagerspetz, O. (1988) Luottamus, yhteisöllisyys ja yhteisö. Teoksessa J. Kotkavirta & A. Laitinen (toim.) *Yhteisö. Filosofian näkökulmia yhteisöllisyyteen*. Jyväskylä: SoPhi, 225–236.
- Lahelma, Elina (2002) Isänmaa, armeija ja tasa-arvo. Teoksessa Tuula Gordon & Katri Komulainen & Kirsti Lempiäinen (toim.) *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 197–210.
- Laine, Sami (12.10.2015) Tässä on Noora Rädyn uusi seura – ”Odotukset ovat kovat”. Yle Urheilu. http://yle.fi/urheilu/tassa_on_noora_radyn_uusi_seura__odotukset_ovat_kovat/8373703 (Viitattu 22.1.2016.)
- Laisi, Tiina (1998) *Naisten sopeutuminen sotilasorganisaatioon. Naisten kokemuksia varusmiespalveluksesta*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen laitos. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Laitinen, Lea (1998) Dramaattinen preesens poeettisena tekona. Teoksessa Laitinen, Lea & Rojola, Lea (toim.) *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 81–136.
- Lakka, Pekka (10.1.2016) Kolumni: Hoitavatko Pikkuleijonat lamankin? Etelä-Saimaa. <http://www.esaimaa.fi/Mielipide---Kolumnit/2016/01/10/Kolumni%3A%20Hoita->

- vatko%20pikkuleijonat%20lamankin/2016120125778/67 (Viitattu 20.1.2016.)
- Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, L. & Tolonen, T. (toim.) (2007) *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Lareau, Anette (2003) *Unequal Childhoods. Class, Race, and Family Life*. California: University of California Press.
- Larsson, Håkan & Redelius, Karin & Fagrell, Birgitta (2011) Moving (in) the heterosexual matrix. On heteronormativity in secondary school physical education. *Physical Education and Sport Pedagogy* 16(1), 67–81.
- Lasten turvallisuutta edistävät toimintatavat ja vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen. *Toimintaohje*. (2014) Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry & SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry & Taiteen edistämiskeskus & Valo – Valtakunnallinen liikunta- ja urheiluorganisaatio ry.
- Le Blanc, Roger & Jackson, Steve (2010) Sexuality as cultural diversity within sport organizations. *International Journal of Sport Management and Marketing* 2(1-2), 119–133.
- Lea, Jennifer (2009) Liberation or limitation? Understanding Iyengar Yoga as a practice of the self. *Body & Society* 15 (3), 71–92.
- Lebel, Katie (2013) *Professional Athlete Self-Presentation on Twitter*. Electronic Thesis and Dissertation Repository. Paper 1303. The University of Western Ontario. <http://ir.lib.uwo.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=2663&context=etd>
- Lebel, Katie, & Danylchuk, Karen. (2012) How tweet it is: A gendered analysis of professional tennis players' self-presentation on Twitter. *International Journal of Sports Communication*, 5:4, 461–480.
- LeBesco, K. (2010) Fat panic and the new morality. In: Metz J. and Kirkland, A. eds. *Against Health: How health became the new morality*. New York: New York University Press. 72–82.
- Leblanc, Lauraine (1999) *Pretty in punk: girls' gender resistance in a boys' subculture*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Lehtikangas, Annukka (2014) *Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa – kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta*. Helsinki: Verke. <https://www.verke.org/wp-content/uploads/2016/01/Lehtikangas-Identiteetti-vuorovaikutus-ja-toimijuus-verkossa.pdf> (viitattu 25.4.2016)
- Lehtonen, Jukka (2002) (toim.). *Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä*. Raportteja 269. Helsinki: Stakes.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati (2004) (toim.). *"Eihän heterotkaan kerro..." Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä*. Työministeriö, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka (2003) *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston
- Lehtonen, Jukka (2003b) Ei-heteroseksuaaliset nuoret heteronormatiivisessa koulussa. Teoksessa Elina Lahelma & Tuula Gordon (toim.) *Koulun arkea tutkimassa. Yläasteen erot ja erilaisuudet*. Helsinki: Helsingin kaupungin opetusvirasto, 115–124.
- Lehtonen, Jukka (2006) Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus koulun käytännöissä ja nuorten elämässä. Teoksessa Eija Asikainen (toim.) *Pysäytyskuvia. Su-*

- kupuoli ja seksuaalisuus nuorten elämässä ja koulun arjessa*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino, 49–64.
- Lehtonen, Jukka (2007) Koulukokemukset pohjana ei-heteroseksuaalisten nuorten uravalinnoille. *Kasvatus* 38(2), 144–153.
- Lehtonen, Pipsa Lotta (2007) *Ennakkoluulo, ylpeys ja arki. Naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja varusnaisten kehystäminen sanomalehdissä 1995–2005*. Viestinnän pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Leinonen, Minna & Nikkanen, Risto & Otonkorpi-Lehtoranta, Katri (2012) *Sukupuolen tasa-arvo puolustusvoimissa – Kehittämistarpeiden näkökulma asepalvelusta suorittavien ja henkilöstön kokemuksiin*. Työelämän tutkimuskeskuksen työraportteja 88/2012. Tampere: Tampereen yliopisto. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66376/sukupuolten_tasa_arvo_puolustusvoimissa_2012.pdf?sequence=1 (viitattu 1.3.2016)
- Leinonen, Riitta-Marja (2013) *Palvelijasta terapeutiksi – Ihmisen ja hevosien suhteen muuttuvat kulttuuriset mallit Suomessa*. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis. <http://jultika oulu.fi/Record/isbn978-952-62-0183-2>
- Leppävuori, Eija (2013) *Henkistynyt liha. Stoutuneiden harjoittajien kokemuksia astangajoogasta*. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Levin, Dana (2011) “You’re Always First a Girl”: Emerging Adult Women, Gender, and Sexuality in the Israeli Army. *Journal of Adolescent Research* 26 (1), 3–29.
- Lewis, Clara (2008) Life chances and wellness. Meaning and motivation in the “yoga market”. *Sport in Society* 11 (5), 535–545.
- Lhomond, Brigitte & Saurel-Cubizolles, Marie-Josèphe & Michaels, Stuart (2014) A multidimensional measure of sexual orientation, use of psychoactive substances, and depression: results of a national survey on sexual behavior in France. *Archives of Sexual Behavior* 43(3), 607–619.
- Liiga. Jääkiekon SM-liigan virallinen Facebook-sivusto. (8.1.2016.) Kärkikynä blogikirjoituksen poistamista koskeneen päivityksen kommentit <https://www.facebook.com/smliiga/?fref=ts> (Viitattu 22.1.2016.)
- Liikanen, Veli & Anni Rannikko (2015) Vaihtoehtolajit nuorten liikunnallisena elämäntapana. *Liikunta & Tiede* 52 (1), 47–54.
- Liikanen, Veli (2015) Institutionaalistumisia vaihtoehtolajeissa. Päivi Harinen & Veli Liikanen & Anni Rannikko & Pasi Torvinen (toim.) *Liikutukseen asti: Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö LIKES, 103–108.
- Liikuntalaki 309/2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390> (Haettu 9.8.2016.)
- Liimakka, Satu (2013) *Re-embodied: young women, the body quest and agency in the culture of appearances*. Department of Social Research. Helsinki: University of Helsinki.
- Liljeström, Marianne (1996) Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.), *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 111–138.
- Liston, Katie (2006) Sport and gender relations. *Sport in Society* 9 (4), 616–633.

- Litchfield, Chelsea (2011) Finding safe and affirming spaces in women's field hockey. *International Journal of Sport & Society* 2(3), 35–46.
- Luhmann, N. (1979) *Trust and power*. Wiley: Chichester.
- Luhmann, N. (1988) Familiarity, confidence, trust: problems and alternatives. Teoksessa Gambetta, Diego (toim.) *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. Oxford: Basil Blackwell, 94–108.
- Lundin, Susanne (2007) Gamla kroppar och nya tekniker. Teoksessa Jönsson, Lars-Eric & Lundin, Susanne (toim.) *Åldrandets betydelser*. Lund: Studentlitteratur, 175–200.
- Lähteenmaa, Jaana (2002) *Myöhäismoderni nuorisokulttuuri: Tulkintoja nuorten ryhmistä ja ryhmiin kuulumisen ehdoista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Löfström, Jan (1998) Changing Conceptions of Gender Polarity in Finland: From Rural to Urban Culture. – Apo, Satu, Nenola, Aili & Stark-Arola, Laura (eds.), *Gender and Folklore*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 239–259.
- Löfström, Jan (1999) "Mies ja nainen" ynnä muut sukupuoli. Teoksessa Lönnqvist, Bo, Kiuru, Elina & Uusitalo, Eeva (toim.), *Kulttuurin muuttuvat kasvot*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 247–267.
- Maavoimien esikunta (2016) Ennätysmäärä naisia haki asepalvelukseen. Maavoimien esikunnan nettisivut, http://maavoimat.fi/artikkeli/-/asset_publisher/842-naista-haki-vapaaehtoiseen-asepalvelukseen (viitattu 29.2.2016).
- Magill, R. (2011) *Motor learning and control: concepts and applications*. 9. painos. New York: McGraw-Hill, s. 315–316.
- Magrath, Rory & Anderson, Eric & Roberts, Steven (2015) On the door-step of equality: Attitudes toward gay athletes among academy-level footballers. *International Review for Sociology of Sport* 50(7), 804–821.
- Majava, Heikki (1989) Polttarit. Eli miksi sulhanen on niin kalpea? – Pöysä, Jyrki (toim.), *Betoni kukkii*. Kirjoituksia nykyperinteestä. Tietolipas 115. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 87–97.
- Malmi, Pasi (2012) Miehiin kohdistuvan sukupuolisyrjinnän ilmenemismuodot ja syyt. Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka*. Tampere: Tampere University Press, 214–222.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto (2016): Väkivalta perheessä. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen_kriisit_ja_muutokset/vakivalta_perheessa/ [viitattu 16.2.2016]
- Māori Dictionary Online. <http://maoridictionary.co.nz/search?idiom=&phrase=&prverb=&loan=&keywords=whanau> (Viitattu 22.1.2016.)
- Markham Annette & Buchanan Elizabeth (2012) Ethical decision-making and internet research: recommendations from the AoIR Ethics Working Committee. <http://aoir.org/reports/ethics2.pdf> (viitattu 1.3.2016)
- Markula, Pirkko (2004) Embodied movement knowledge in fitness and exercise education. Teoksessa Liora Bresler (toim.) *Knowing bodies, moving minds. Towards embodied teaching and learning*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher, 61–76.
- Marwick, Alice & Boyd, Danah (2011) To See and Be Seen: Celebrity Practice on Twitter. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* 17:2,139–158.

- Massao, Prisca Bruno & Fasting, Kari (2010) Race and racism: Experiences of black Norwegian athletes. *International Review for the Sociology of Sport* 45 (2): 147–162.
- Mays, Vickie & Cochran, Susan (2001) Mental health correlates of perceived discrimination: Among lesbian, gay, and bisexual adults in the United States. *American Journal of Public Health* 91(11), 1869–1876.
- Mazzie, Lisa (2014) Michael Sam and the NFL locker room: How masculinities theory explains the way we view gay athletes. *Marquette Sports Law Review* 25(1), 129–162.
- McRobbie, Angela (2004) Notes on Postfeminism and Popular Culture: Bridget Jones and the New Gender Regime. – Harris, Anita (ed.), *All about the Girl. Culture, Power and Identity*. New York: Routledge, 3–14.
- McRuer, Robert (2006) Compulsory Able-Bodiedness and Queer/Disabled Existence. Teoksessa Lennard J. Davis (toim.) *The Disability Studies Reader*. New York: Routledge, 301–308.
- Meier, Marianne (2015) The value of female sporting role models. *Sport in Society: Cultures, Commerce, Media, Politics*, 18:8, 968–982.
- Menesson, Christine & Clement, Jean-Paul (2003) Homosociability and homosexuality: The case of soccer played by women. *International Review for the Sociology of Sport* 38, 311–330.
- Mereish, Ethan & O'Cleirigh, Conall & Bradford, Judith (2014) Interrelationship between LGBT-based victimization, suicide, and substance use problems in a diverse sample of sexual and gender minorities. *Psychology, Medicine & Health* 19(1), 1–13.
- Mereish, Ethan & Poteat, Paul (2015) Let's get physical: Sexual orientation disparities in physical activity, sport involvement, and obesity among a population-based sample of adolescents. *American Journal of Public Health* 105, 1842–1848.
- Mero, Antti & Uusitalo, Arja & Hiilloskorpi, Hannele & Nummela, Ari & Häkkinen, Keijo (2012) *Naisten ja tyttöjen urheiluvalmennus*. Lahti: VK-Kustannus.
- Messner, Michael (2011) Gender Ideologies, Youth Sports and the Production of Soft Essentialism. *Sociology of Sport Journal* 28: 151–170.
- Messner, Michael A. (2005) Still a man's world? Studying masculinities and sport. Teoksessa Michael S. Kimmel & Jeff Hearn & Robert W. Connell (toim.) *Handbook of studies on men and masculinities*. Thousand Oaks: Sage, 313–325.
- Meyer, Ilan & Schwartz, Sharon & Frost, David (2008) Social patterning of stress and coping: Does disadvantaged social statuses confer excess exposure and fewer coping resources? *Social Science & Medicine* 67, 368–379.
- Meyer, Ilan (2003) Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin* 129, 674–697.
- Mikkola, I., Jokelainen, J., Timonen, M., Härkönen, P., Saastamoinen, E., Laakso, M., Peitso, A., Juuti, A-K., Keinänen-Kiukaanniemi, S. & Mäkinen, T. (2009) Physical activity and body composition changes during military service. *Medicine & Science in Sports and Exercise* 41 (9), 1735–1742.
- Mirza, Heidi Safia (2006) 'Race', gender and education desire. *Race, Ethnicity and Education* 9:2, 137–158.

- Mohanty, Talpade Chandra (1999) Feminist encounters, locating the politics of experience. Teoksessa Nicholson, Linda & Seidman, Steven (eds.) *Social postmodernism. Beyond identity politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 68–86.
- Mueller, Anna & James, Wesley & Abrutyn, Seth & Levin, Martin (2015) Suicide ideation and bullying among US adolescents: Examining the intersections of sexual orientation, gender, and race/ethnicity. *American Journal of Public Health* 105(5), 980–985.
- Mugleton, David (2000) *Inside Subculture. The Postmodern Meaning of Style*. Oxford: Berg.
- Mulholland, Malcolm (2.8.2013) Māori rugby – whutupaoro – Women in rugby union and league. Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand. <http://www.TeAra.govt.nz/en/maori-rugby-whutupaoro/page-6> (Viitattu 22.1.2016.)
- Murray, S. (2008) *The "fat" female body*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mutz, Michael (2012) Athletic Participation and the Approval and Use of Violence: A Comparison of Adolescent Males in Different Sports Disciplines. *European Journal for Sport and Society* 9 (3): 177–201.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunnan julkaisuja 49 / Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 140.
- Mäkinen, Tomi (2010) *Trends and explanations for socioeconomic differences in physical activity*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Mäki-Opas, Tomi, Rahkonen, Ossi & Borodulin, Katja (2015) Terveys sosiologinen näkökulma liikunnallisen elämäntavan polarisoitumiseen – valinnat vai mahdollisuudet? *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (3), 263–272.
- Männistö, Tiina (2003) *Haluathan tulla todelliseksi naiseksi? Naisruumiin tuottaminen Suomessa ilmestyneissä nuoren naisen oppaissa 1890–1972*. Turku, Historian laitoksen julkaisuja 63.
- Niemi, Jenni (2011) *Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2010*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 95. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print
- Nieminen, Jiri (2013) *Hegemonisesta maskuliinisuudesta miesten moneuteen. Kriittisen miestutkimuksen mahdollistuminen valtio-opillisessa ajattelussa*. Tampere: Tampere University Press.
- Nikku, Nina (2005) Stalkkulturen som arena för flickors identitetsskapande. *Sociologisk Forskning* 4, 29–34.
- Norman, Leanne (2013) The concepts underspinning everyday gendered homophobia based upon the experiences of lesbian coaches. *Sport in Society* 16(10), 1326–1345.
- Novick, Jed & Steen, Rob (2014) Texting and Tweeting. How Social Media Has Changed News Gathering. Teoksessa Andrew C. Billings & Marie Hardin (eds.) *Routledge Handbook of Sport and New Media*, London and New York: Routledge, 119–29.
- O'Brien, Kerry & Shovelton, Heather & Latner, Janet (2013) Homophobia in PE and sport: The role of physical/sporting identity and attributes, authoritarian aggression, and social dominance orientation. *International Journal of Psychology* 148 (5), 891–899.

- O'Brien, Rosaleen & Hunt, Kate & Hart, Graham (2005) 'It's caveman stuff, but that is to a certain extent how guys still operate': Men's accounts of masculinity and help seeking. *Social Science & Medicine* 61 (3), 503–516.
- O'Brien, S. F. & Bierman, K. L. (1988) Conceptions and perceived influence of peer groups: Interviews with preadolescents and adolescents. *Child Development* 59, 1360–1365.
- Oinas, Elina & Ahlbeck-Rehn, Jutta (2007) Blod, fläsk och performativitet – kropp och hälsa i feministisk forskning. Teoksessa Oinas, Elina & Ahlbeck-Rehn, Jutta (toim.) *Kvinnor, kropp och hälsa*. Lund: Studentlitteratur, 11–43.
- Oinas, Elina & Collander, Anna (2007) Tjejgrupper – Rosa rum, pippifeminism, hälsofrämjande? Teoksessa Oinas, Elina & Ahlbeck-Rehn, Jutta (toim.) *Kvinnor, kropp och hälsa*. Lund: Studentlitteratur, 275–299.
- Oinas, Elina (2004) Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 209–227.
- Ojajärvi, Anni & Laukkanen, Tiia (2015) Varusmiespalvelus miesten elämäkertoissa. *Kasvatus & Aika* 2/2015, 18-31. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?lan=1&page_id=697 (viitattu 1.3.2016)
- Ojajärvi, Anni (2009) Digivarusmies. Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 227–237.
- Ojajärvi, Anni (2012) Varusmiespalvelus kasvatustilaisena. Teoksessa Elina Pekkarinen & Kaisa Vehkalahti & Sami Myllyniemi (toim.) *Lapset ja nuoret instituutioiden kehityksissä. Nuortenelinolot -vuosikirja*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 131. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 207–217.
- Ojajärvi, Anni (2015) *Terve sotilas! Etnografinen tutkimus varusmiesten terveystajusta sosiaalisena ilmiönä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Ojala, A.-L. & Thorpe, H. (2015) The Role of the Coach in Action Sports: Using a Problem-based Learning Approach. *International Sport Coaching Journal* 2(1), 64–71.
- Ojala, A.-L. (2014) Institutionalization in professional freestyle snowboarding – Finnish professional riders' perceptions. *European Journal for Sport and Society* 11, 103–126.
- Ojala, Anna-Liisa (2015) *Vaihtoehtoisuutta ja valtavirtaisuutta: Tutkimus suomalaisten lumilautailijoiden uria raamittavista asenteista, olosuhteista ja resursseista*. Studies in sport, physical education and health 219. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Ojala, Elena (2010) Upseerinäisenä Puolustusvoimissa. Teoksessa Jukarainen Pirjo & Terävä, Sirkku (toim.) *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva, 181–184.
- Ojala, Hanna & Koivunen, Tuija (2013) Joogan sukupuoli. *Ananda* 4, 43–45.
- Ojanen, Karoliina (2008) Kenttäkokemuksesta tiedoksi. *Elore* 1/08. [online] <http://www.elore.fi/arkisto/1_08/oja1_08.pdf> [haettu 15.11.2009]
- Ojanen, Karoliina (2011a) *Tyttöjen toinen koti. Etnografinen tutkimus tyttökuultuurista ratsastustallilla*. Helsinki: SKS.

- Ojanen, Karoliina (2011b) Katsaus tyttötutkimuksen suomalaisen historiaan ja keskusteluihin. Teoksessa Ojanen, Karoliina, Mulari, Heta & Aaltonen, Sanna (toim.) *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 9–43.
- Ojanen, Karoliina (2014) Autettavasti mies? Mieheyksien rakentuminen ja avun pyytäminen laitoshoidossa. *Gerontologia* 28:1, 16–29.
- Ojanen, Karoliina (2015) This kind of an old man and a young pretty girl like you' Understanding ethnographic fieldwork through reflexivity. *Ethnologia Scandinavica* 45(1).
- OKM (2014) Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96.
- OKM (2015) Suuntaviivoja liikuntapolitiikan tulevaisuuteen. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:8.
- OKM (2016) Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19
- Olsen, Wendy (2004) Triangulation in Social Research: Qualitative and Quantitative Methods can Really be Mixed. Teoksessa Martin Holborn & Michael Haralambos (toim.) *Developments in Sociology*. Ormskirk: Causeway Press, 1–30.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012) *Lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2012–2015*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2015) Lasten ja nuorten liikunta. http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/kansalaistoiminta/lapset_ja_nuoret/?lang=fi [viitattu 2.12.2015]
- Ott, Miles & Corliss, Heather & Wypij, David & Rosario, Margaret & Austin Bryn (2011) Stability and change in self-reported sexual orientation identity in young people: Application of mobility metrics. *Archives of Sexual Behavior* 40, 519–532.
- Owen, L. (2012) Living fat in a thin-centric world: effects of spatial discrimination on fat bodies and selves. *Feminism & Psychology* 22 (3), 290–306.
- Pachankis, John (2007) The psychological implications of concealing a stigma: A cognitive–affective–behavioral model. *Psychological Bulletin* 133(2), 328–345.
- Paechter, Carrie (2007) *Being boys being girls: learning masculinities and femininities*. Maidenhead: Open University Press.
- Palin, Tutta (1996) Ruumis. – Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.), *Avain sanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 225–244.
- Pappas, Nick T. & McKenry, Patrick C. & Catlett, Beth S. (2004) Athlete aggression on the rink and off the ice. Athlete violence and aggression in hockey and interpersonal relationships. *Men and Masculinities* 6(3): 291–312.
- Patrick, H. & Ryan, A. M. & Alfeld-Lido, C. & Fredricks, J. A. & Hruda, L. Z. & Eccles, J. S. (1999) Adolescents' Commitment to Developing Talent: The Role of Peers in Continuing Motivation for Sports and the Art. *Journal of Youth and Adolescence* 28, 741–763.
- Pavlidis, Adele & Fullagar, Simone (2013) Becoming roller derby grrrrls: Exploring the gendered play of affect in mediated sport cultures. *International Review for the Sociology of Sport* 48 (6), 673–688.
- Pegoraro, Ann & Jinnah, Naila (2012) The impact of professional athletes' use of Twitter on current and potential sponsorship opportunities. *Journal of Brand Strategy* 1:1, 85–97.

- Pegoraro, Ann (2010) Look Who's Talking – Athletes on Twitter: A Case Study. *International Journal of Sport Communication*, 3:4, 501–514.
- Peltola, Marja & Kivijärvi, Antti (2016): Sport and structured leisure as sites of victimization for children and young people in Finland: Looking at the significance of gender and ethnicity. *International Review for the Sociology of Sport* (online before print). DOI: 10.1177/1012690216636607
- Peltola, Marja (2014) *Kunnollisia perheitä. Maahanmuutto, sukupolvet ja yhteiskunnallinen asema*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 147.
- Persson, Alma (2011) Changing boundaries, defending boundaries. Gender relations in the Swedish Armed Forces. Linköping: Linköping University.
- Pesu, Vili (25.11.2015) Luvassa suomalaista jääkiekkohistoriaa – kaksi naista vastakkain miesten sarjassa! Iltta-Sanomat. <http://www.iltasanomat.fi/jaakiekk/art-1448367129777.html> (Viitattu 22.1.2016.)
- Phoenix, Ann & Frosh, Stephen & Pattman, Rob (2003) Producing Contradictory Masculine Subject Positions: Narratives of Threat, Homophobia and Bullying in 11–14 Year Old boys. *Journal of Social Issues* 59 (1): 179–195.
- Pietilä, Ilkka (2008) *Between rocks and hard places. Ideological dilemmas in men's talk about health and gender*. Acta Universitatis Tampereensis 1329. Tampere: Tampere University Press.
- Pirinen, Riitta (2006) *Urheilleva Nainen lehtiteksteissä*. Acta Universitatis Tampereensis 1138. Tampere: Tampere University Press.
- Praschinger, Andrea & Pomikal, Christine & Stieger, S. (2011) May I curse a referee? Swear words and consequences. *Journal of Sport Science and Medicine* 10, 341–345.
- Puhl, R. and Brownell, K. (2001) Bias, discrimination, and obesity. *Obesity Research*, 9, 778–805.
- Pulkkinen, Tuija (1998) *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pulkkinen, Tuija (2000) Judith Butler – sukupuolen suorittamisen teoreetikko. Teoksessa Anneli Anttonen & Kirsti Lempiäinen & Marianne Liljeström *Feministejä aikamme ajattelijoita*. Tampere: Vastapaino, 43–60.
- Puolustusvoimien liikuntastrategia 2007–2016 (2007) Helsinki: Puolustusvoimat. http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/ba65ad004118c1169e84ffe364705c96/PV_Liikuntastrategia_2007-2016.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ba65ad004118c1169e84ffe364705c96
- Purdy, L. Potrac, P. & Nelson, L. (2013) Exploring trust and distrust in coaching. Teoksessa P. Potrac, W. Gilbert & J. Dennison (toim.) *Routledge handbook of sports coaching*. London: Routledge, 309–320.
- Puronaho, Kari (2014) *Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Puronaho, Kari (2014) *Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5.
- Puronaho, Kari (2014) *DROP-OUT vai THROW-OUT? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista*. Teoksessa Mikä maksaa? Sosioekonomisen

- taustan yhteys lasten ja nuorten liikuntaan. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2014:2, 49–64.*
- Putnam, R. (1995) Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy* 6 (1), 65–78.
- Puustinen, Liina (2014) Tehtävä joogalle. Uusliberaalin yhteiskunnan kauniit ja notkeat. Teoksessa Mikko Lehtonen & Katja Valaskivi & Hanna Kuusela (toim.) *Tehtävä kulttuurille. Talouden ja kulttuurin muuttuvat suhteet*. Tampere: Vastapaino, 302–325.
- Puustinen, Liina, Rautaniemi, Matti & Halonen, Lauha (2013) Enemmän kuin liikuntaa. Jooga kaupallisessa mediakulttuurissa. *Media & Viestintä* 36 (2), 22–39.
- Pyykkönen, Teijo (2016) Yhdenvertaisuus ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa – taustaselvitys valtion liikuntaneuvostolle ja sen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaostolle. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:1
- Rainey, David & Granito, Vincent (2010) Normative rules for trash-talk among college athletes: An exploratory study. *Journal of Sport Behavior* 33(3), 276–294.
- Rannikko, Anni & Harinen, Päivi & Kuninkaanniemi, Hanna & Liikanen, Veli & Ronkainen, Jussi (2014b) Nuorten vaihtoehtoliikunta yhteisöllisen kasvun ja oppimisen mahdollistajana. *Kasvatus & Aika* 8 (3), 36–48.
- Rannikko, Anni & Harinen, Päivi & Liikanen, Veli & Ronkainen, Jussi & Kuninkaanniemi, Hanna (2014a) Nuorten liikunnalliset alakulttuurit: Elämäntapaa ja erontekoa. *Nuorisotutkimus* 31 (4), 3–19.
- Rantalaiho, Liisa (1994) Sukupuolisopimus ja Suomen malli. Teoksessa Anttonen, Anneli, Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.), *Naisten hyvinvointivaltio?* Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Rastas, Anna (2007) *Rasismi lasten ja nuorten arjessa. Transnationaalit juuret ja monikulttuuristuva Suomi*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Tampere University Press.
- Rautaniemi, Matti (2015) *Erakkomajoista kuntosaleille. Miten jooga valloitti maailman*. Helsinki: Basam Books.
- Rautopuro, Juhani & Harinen, Päivi & Itkonen, Hannu (2007) Skateboarding: A Sporty Form of Joyful Sociality. Teoksessa Hannu Itkonen & Anna-Katriina Salmikangas & Eileen McEvoy (toim.) *The Changing Role of Public, Civic and Private Sectors in Sport Culture*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 131–138.
- Rave, Jose Maria & Perez, Luis & Poyatos, Maria (2007) The social construction of gender in Spanish physical education students. *Sport, Education, and Society* 12(2), 141–158.
- Ravel, Barbara & Rail, Geneviève (2007) On the limits of “Gaie” spaces: Discursive constructions of women's sport in Quebec. *Sociology of Sport Journal* 24, 402–420.
- Redhead, Steve (2014) Soccer and Social Media. Sport Media in the City of the Instant. Teoksessa Andrew C. Billings & Marie Hardin (eds.) *Routledge Handbook of Sport and New Media*, London and New York: Routledge, 67–75.
- Reichart Smith, Lauren & Sanderson, Jimmy (2015) I'm Going to Instagram It! An Analysis of Athlete Self-Presentation on Instagram. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 59:2, 342–358.
- Repo, Virve (2011) *Jooga-ilmiö 1960-luvun lopun ja 1970-luvun Suomessa*. Kulttu-

- urihistorian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Rich, E., Harjunen, H. and Evans, J., (2006) Normal gone bad: exploring discourses of health and the female body in schools. In Twohig, P. and Kalitzkus, V. eds., *Bordering Biomedicine: Making Sense of Health, Illness and Disease*. Amsterdam and New York: Rodopi Press. 177–196.
- Rinehart, Robert E. (2008) Exploiting a New Generation: Corporate Branding and the Co-Optation of Action Sport. Teoksessa Michael D. Giardina & Michele K. Donnelly (toim.) *Youth Culture and Sport*. New York: Routledge, 71–89.
- Rinta-Tassi, M. (2015) Lihava on lihava omasta syystä [online], YLE 5.5.2015. http://yle.fi/uutiset/kysely_lihava_on_lihava_omasta_syystaan/7973857 [viitattu 17.5.2015]
- Robinett, Jeremy (2014) Heteronormativity in leisure research: Emancipation as social justice. *Leisure Science* 36, 365–378.
- Robinson, Daniel & Whitty, Alexandria (2013) Heteronormativity and dance education. *Physical & Health Education* 79(1), 42–45.
- Roland, Kaitlyn P., Jakobi, Jennifer M. & Jones, Gareth R. (2011) Does Yoga Engender Fitness in Older Adults? A Critical Review. *Journal of Aging and Physical Activity* 19 (1), 62–79
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Yläne, Sari & Paavilainen, Eija (2011) *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYpro.
- Ronkainen, Suvi (2004) Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino, 44–69.
- Rosenberg, Morris (1965) *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Rossi, Leena-Maija (2003) *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rowe, David (2004) *Sport, Culture and the Media: The Unruly Trinity*. Second edition. Maidenhead and New York: Open University Press.
- Rowe, David (2013) The state of the sport press. Reflections on an international study. Teoksessa Paul M. Pedersen (ed.) *Routledge Handbook of Sport Communication*, London and New York: Routledge, 163–177.
- Saari, Aija (2011) *Inklusion nesteet ja esteet liikuntakulttuurissa – Tavoitteena kaikille avoin liikunnallinen iltapäivätoiminta*. Jyväskylän yliopisto: STUDIES IN SPORT, PHYSICAL EDUCATION AND HEALTH 174. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/36793/9789513944339.pdf?sequence=1> (Viitattu 6.4.2016.)
- Saarikoski, Helena (2001) *Mistä on huonot tytöt tehty?* Helsinki: Tammi.
- Saewyc, E. M. (2011) Research on adolescent sexual orientation: Development, health disparities, stigma, and resilience. *Journal of Research on Adolescence* 21(1), 256–272.
- Salasuo, Mikko & Berg, Päivi & Lehtonen, Kati & Laine, Kaarlo (2016) Kentiltä kabinetteihin – suomalaisen urheiluliikkeen nykytila ja tulevaisuus. *Liikunta & Tiede* 53(4), 24–29.
- Salasuo, Mikko (2009a) Varusmiespalveluksen rutineja ja marssimerkkejä. Teoksessa

- Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94, 53–77.
- Salasuo, Mikko (2009b) Puolustusvoimat: Suomen suurin kuntokoulu. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94, 303–348.
- Salo, Tapani (6.1.2016) Kolumni: Suomi sekosi junnuista. Aamulehti. <http://www.aamulehti.fi/Kiekk0/1195013168043/artikkeli/kolumni+suomi+sekosi+junnuista.html> (Viitattu 20.1.2016.)
- Sandberg, Linn (2011) *Getting intimate. A feminist analysis of old age, masculinity and sexuality*. Linköping: Linköping University Press.
- Sanderson, Jimmy & Hull, Kevin (2015) The Positive Side of Social Media: Encouraging Developments from Sport. Teoksessa Danielle Sarver Coombs & Simon Collister (eds.) *The Good, the Bad, and the Ugly of Our Online World*. Vol. 1. Santa Barbara: Praeger Publishers Inc, 23–37.
- Sanderson, Jimmy (2011) *It's a Whole New Ballgame. How Social Media is Changing Sports*. New York: Hampton Press.
- Sanderson, Jimmy (2013) Stepping into the (Social Media) Game: Building Athlete Identity via Twitter. Teoksessa Luppacini, Rocci (ed.) *Handbook of Research on Technoself: Identity in a Technological Society*, Hershey: IGI Global, 419–38.
- Sarlio-Lähteenkorva, S., Silventoinen, K. and Lahelma, E. (2004) Relative weight and income at different levels of socioeconomic status. *American Journal of Public Health*, 94(3), 468–472.
- Sartore, Melanie & Cunningham, Gary (2009) The lesbian stigma in the sport context: Implications for women of every sexual orientation. *Quest* 61, 289–305.
- Saunders, Benjamin E. (2003) Understanding Children Exposed to Violence: Toward an Integration of Overlapping Fields. *Journal of Interpersonal Violence* 18 (4): 356–376.
- Savin-Williams, Ritch & Joyner, Kara & Rieger, Gerulf (2012) Prevalence and stability of self-reported sexual orientation identity during young adulthood. *Archives of Sexual Behavior* 41, 103–110.
- Savin-Williams, Ritch & Vrangalova, Zhana (2013) Mostly heterosexual as a distinct sexual orientation group: A systematic review of the empirical evidence. *Developmental Review* 33(1), 58–88.
- Schmitt, Michael & Branscombe, Nyla & Postmes, Tom & Garcia, Amber (2014) The consequences of perceived discrimination for psychological well-being. A meta-analytic review. *Psychological Bulletin* 140(4), 921–948.
- Schrimshaw, Eric & Siegel, Karolynn & Downing, Martin & Parsons, Jeffrey (2013) Disclosure and concealment of sexual orientation and the mental health of non-gay-identified, behaviorally bisexual men. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 81(1), 141–153.
- Scott, Joan (1983) Women in History. The Modern Period. *Past & Present*, 101, 141–157.

- Sedgwick Kosofsky E. (1985) *Between Men: English Literature and Male Homosocial Desire*. New York: Columbia University Press.
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien perus- ja ihmisoikeudet Suomessa. 2014. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 34/2014. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Seligman, A. (1997) *The problem of trust*. Princeton: Princeton University Press.
- Shields, David L. & Bredemeier, Brenda L. & LaVoi, Nicole M., & Power, F. Clark (2005) The sports behavior of youth, parents, and coaches. The good, the bad, and the ugly. *Journal of Research in Character Education* 3 (1): 43–59.
- Siira, Kimmo (4.1.2016) Kolumni: Arvokkain voitto on jo silmiemme edessä. Kaleva.fi. <http://www.kaleva.fi/urheilu/jaakiekkokolumni-arvokkain-voitto-on-jo-silmiemme-edessa/716634/> (Viitattu 20.1.2016.)
- Singer, John N. (2005) Understanding racism through the eyes of African American male student-athletes. *Race Ethnicity and Education* 8 (4): 365–386.
- Singh, Anneliese & Jackson, Ken (2012) Queer and transgender youth: education and liberation in our schools. Teoksessa Erica Meiners & Therese Quinn (toim.) *Sexualities in education: a reader*. New York, Peter Lang, 175–186.
- Sironen, Esa (1988) Uuden liikuntakulttuurin visiot. Teoksessa Esa Sironen (toim.) *Uuteen liikuntakulttuuriin*. Tampere: Vastapaino, 11–38.
- Skeggs, Beverley (1997) *Formations of Class and Gender – Becoming Respectable*. London: Sage.
- Skeggs, Beverley (2004) *Class, Self, Culture*. Lontoo: Routledge.
- Slevin, Kathleen F. & Linneman, Thomas J. (2009) Old Gay Men's Bodies and Masculinities. *Men and Masculinities*, 12:4, 483–507.
- Smith, A. L. (2003) Peer relationships in physical activity contexts: a road less traveled in youth sport and exercise psychology research. *Psychology of Sport and Exercise* 4, 25–39.
- Sosiaalisen median ohjeet – varusmies ja reserviläinen. Helsinki: Puolustusvoimat. http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/af105c004a98546a8138ebe337ad1452/some_ohjeistus.pdf?MOD=AJPERES (viitattu 1.3.2016)
- Souto, Anne-Mari (2011) *Arkipäivän rasismi koulussa. Etnografinen tutkimus suomalais- ja maahanmuuttajanuorten ryhmäsuhteista*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 110.
- Stahl, Sandra Dolby (1989) *Literary Folkloristics and the Personal Narrative*. Bloomington: Indiana University Press.
- Steinfeldt, Jesse & Wong, Joel & Hagan, Aleska & Hoag, Jacquelyn & Steinfeldt, Matthew (2011) A contextual examination of gender role conflict among college football players. *Psychology of Men and Masculinity* 12(4), 311–323.
- Stewart, Nick & Lonsdale, Adam (2016) It's better together: The psychological benefits of singing in a choir. *Psychology of Music*, 1–15. DOI: 10.1177/0305735615624976
- Stirling, Ashley E. & Kerr, Gretchen A. (2009) Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society* 12(2): 227–239.
- Stone, Deborah & Luo, Feijun & Ouyang, Lijing & Lippy, Caroline & Hertz, Marci & Crosby, Alex (2014) Sexual orientation and suicide ideation, plans, attempts, and medically serious attempts: Evidence from local youth risk behavior surveys

- 2001–2009. *American Journal of Public Health* 104(2), 262–271.
- Storms, Carolyn E. (2008) "There's no sorry in roller derby": A Feminist examination of identity of women in the full contact sport of roller derby. *New York Sociologist* 3, 68–87.
- Strandell, Harriet (2012) *Lapset iltapäivätoiminnassa: koululaisten valvottu vapaa-aika*. Helsinki: Gaudeamus.
- Stålström, Olli (1997) *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Sullivan, Claire (2011) Gender verification and gender policies in elite sport: Eligibility and 'fair play'. *Journal of Sport and Social Issues* 35(4), 400–419.
- Suomalainen asevelvollisuus (2010) Helsinki: Puolustusministeriö
- Suomen Jääkiekkoliitto & IIHF (2014) *Jääkiekon virallinen sääntökirja 2014–2018*.
- Suomen Jääkiekkoliitto (2015a) Henkilökohtainen tiedonanto rekisteröityjen jääkiekkopelaajien määrästä. 25.2.2015.
- Suomen Jääkiekkoliitto (2015b) <http://www.finhockey.fi>. (Viitattu 22.1.2016.)
- Suomi, Kimmo & Sjöhom, Kai & Matilainen, Pertti & Glan, Virva & Nuutinen, Laura & Myllylä, Susanna & Pavelka, Béla & Vettenranta, Jouni & Vehkakoski, Kirsi & Lee, Anna (2012) *Liikuntapaikkapalvelut ja väestön tasa-arvo. Seurantatutkimus liikuntapaikkapalveluiden muutoksista 1998–2009*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Suoninen, Eero (1993) Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 48–74.
- SVT Suomen virallinen tilasto (2015) Väestörakenne (verkkojulkaisu). Helsinki: Tilastokeskus. <http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html> [viitattu 11.12.2015]
- Sykes, Heather (2004) Pedagogies of censorship, injury, and masochism: teacher responses to homophobic speech in physical education. *Journal of Curriculum Studies* 36(1), 75–99.
- Symons, Caroline & Sbaraglia, Melissa & Hillier, Lynne & Mitchell, Anne (2010) *Come out to play: The sports experiences of lesbian, gay, bisexual and transgender (LGBT) people in Victoria*. Institute of Sport, Exercise and Active Living (ISEAL) and the school of Sport and Exercise at Victoria University.
- Taavetti, R., Alanko, K. & Heikkinen, L. (2015) *Hyvinvoiva sateenkaarinuori -tutkimushanke. Tulosten tiivistelmä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 82, Seta-julkaisuja 26.
- Taavetti, Riikka (2015) *Sateenkaarinuoret ja liikunta*. Julkaisematon esitelmä. Nuorisotutkimuspäivät. Tampere 12.–13.11.2015.
- Tallberg, Teemu (2000) Siviilistä sotilaaksi, pojasta mihekesi. *Nuorisotutkimus* (18) 4, 58–76.
- Tallberg, Teemu (2012) Miesten maanpuolustuksesta tasa-arvoiseen turvallisuuteen? Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) *Mieskysymys. Miesliike, -työ, -tutkimus ja tasa-arvopolitiikka*. Tampere: Tampere University Press, 231–236.
- Tamarapa, Awhina & Wallace, Patricia (30.9.2013) Māori clothing and adornment – kākahu Māori – Ngā pueru – prestige garments. Te Ara – the Encyclopedia of

- New Zealand. <http://www.teara.govt.nz/en/maori-clothing-and-adornment-kakahu-maori/page-4> (Viitattu 22.1.2016.)
- Tanner, Julian & Asbridge, Mark & Wortley, Scot (2015) Leisure worlds: Situations, motivations and young people's encounters with offending and victimization. *Youth & Society*, 47, 199–221.
- Tarvainen, Veikko (2011) Äijäjoogan lempeä lujuus. *Suomen Joogalehti* 44 (1), 17.
- Taylor, W. D. & Garratt, D. (2013) Coaching and professionalisation. Teoksessa P. Potrac, W. Gilbert & J. Dennison (toim.) *Routledge handbook of sports coaching*. London: Routledge, 27–39.
- Tekijänoikeuslaki 404/1961. Helsinki: Opetusministeriö 1.9.1961.
- Telama, Risto & Laakso, Lauri & Nupponen, Heimo & Rimpelä, Arja & Pere, Lasse (2009) Secular trends in youth physical activity and parents' socioeconomic status from 1977 to 2005. *Pediatric Exercise Science* 21(4), 462–474.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015): Lapsen kaltoinkohtelu. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lahisuhde_lahisuhde_perhevakivallan_ehkai-sytyo_lahisuhde/lapsen [viitattu 16.2.2016]
- Theberge, Nancy (2003) *Higher goals. Women's ice hockey and the politics of gender*. New York: State University of New York Press.
- Therborn, Görän (2014) *Eriarvoisuus tappaa*. Tampere: Vastapaino.
- Thorne, Barrie (1993) *Gender Play: Girls and Boys in School*. Buckingham: Open University
- Thorpe, H. & Wheaton, B. 2013. Dissecting action sports studies: Past, present and beyond. Teoksessa D. Andrews & B. Carrington (toim.) *A Companion to Sport*. Oxford: Blackwell, 341–358.
- Tiihonen, Arto (2002) *Ruumiista miestä, tarinasta tulkintaa. Oikeita miehiä – ja urheilijoita?* Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 134. Jyväskylä: Likes.
- Tiihonen, Arto (2013) Miksi ikämies liikkuu? Teoksessa Hanna Ojala & Ilkka Pietilä (toim.) *Miehistä puhetta. Miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen kulttuuriset mallit*. Tampere: Tampere University Press, 167–196.
- Timonen, Senni (2004) *Minä, tila, tunne. Näkökulmia kalevalamittaiseen kansanlyriikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tolonen, Tarja (2008) (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Tolvanen, Pirta & Ketola, Karoliina (7.1.2016) Urheilumediassa dominoivat miehet ja valtalajit. Sport.fi. <http://www.sport.fi/arvot-ja-vastuullisuus/reilu-peili/yhden-vertaisuus/urheilumediassa-dominoivat-miehet-ja-valtalajit> (Viitattu 18.1.2016.)
- Torres, Sandra 2006: Culture, migration, inequality and 'periphery' in a globalized world: challenges for the study of ethno- and anthropo-gerontology. Teoksessa Baars, Jan, Dannefer, Dale, Phillipson, Chris & Walker, Alan (toim.), *Aging, globalization and inequality. The new critical gerontology*. New York: Baywood Publishing Company, 231–244.
- Torvinen, Pasi & Harinen, Päivi (2015) Jotain vanhaa, jotain uutta – jotain yhteistä, jotain erilaista? Teoksessa Päivi Harinen & Veli Liikanen & Anni Rannikko & Pasi Torvinen (toim.) *Liikutukseen asti: Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätö LIKES, 41–47.

- Tulle, Emmanuelle & Dorrer, Nika (2012) Back from the brink. Ageing, exercise and health in a small gym. *Ageing and Society* 32 (7), 1106–1127.
- Tulle, Emmanuelle (2008a) Acting your age? Sports science and the ageing body. *Journal of Aging Studies* 22 (4), 340–347.
- Tulle, Emmanuelle (2008b) The ageing body and the ontology of ageing. Athletic competence in later life. *Body & Society* 14 (3), 1–19.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2013) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Tomi (9.1.2016) Pikkuleijonien perintö. *Satakunnan Kansa*. <http://www.satakunnankansa.fi/Paakirjoitukset/1195013549823/artikkeli/pikkuleijonien+perinto.html> (Viitattu 20.1.2016.)
- Turner, Victor (2007) *Rituaali. Rakenne ja communitas*. Helsinki: Summa.
- Turpeinen, Salla & Jaako, Jaana & Kankaanpää, Anna & Hakamäki, Matti (2011) *Lii-kunta ja tasa-arvo 2011. Sukupuolten tasa-arvon nykytila ja muutokset Suomessa*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:33.
- Turtiainen, Riikka & Östman, Sari (2013) Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: Armi ja anoreksia. Teoksessa: Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino, 49–67.
- Turtiainen, Riikka (2010) ”Tässä ovat Käldin enkelit.” Mediavälitteistä arvokisahuumaa naisten jalkapallon EM-kotikisoissa.” *Kasvatus & Aika* 2/2010, 179–202. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?page_id=273
- Turtiainen, Riikka (2012) *Nopeammille, laajemmalle, monipuolisemmin. Digitalisoitu-minen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. Pori: Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 37.
- Turtiainen, Riikka (2014) Rasismi ja syrjintä urheilukulttuurissa sosiaalisen median aikakaudella. *WiderScreen* 3–4/2014. <http://widerscreen.fi/numerot/2014-3-4/rasismi-ja-syrjinta-urheilukulttuurissa-sosiaalisen-median-aikakaudella/>
- Turtiainen, Riikka (2015) Men’s Soccer? Naisten jalkapallon MM-kisat sosiaalisessa mediassa. *WiderScreen* 3/2015. <http://widerscreen.fi/numerot/2015-3/men-s-soccer-naisten-jalkapallon-mm-kisat-sosiaalisessa-mediassa/>
- Tönnies, F. (2001) *Community and civil society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ullrich, Philip & Lutgendorf, Susan & Stapleton, Jack (2003) Concealment of homo-sexual identity, social support and CD4 cell count among HIV-seropositive gay men. *Journal of Psychosomatic Research* 54, 205–212.
- UNESCO 2016. Out in the open. Education sector responses to violence based on sexual orientation and gender identity/expression. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Saatavilla <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002447/244756e.pdf> (viitattu 1.6.2016).
- Valkendorff, T. (2014) Lihavuus ”itse aiheutettuna ongelmana”. Argumentteja Internetin keskustelupalstalta. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 31, 4–17.
- Walker Rettberg, Jill (2014) *Seeing Ourselves Through Technology. How We Use Selfies, Blogs and Wearable Devices to See and Shape Ourselves* Hampshire: Palgrave Macmillan.

- Walker, Tai (5.2.2014) Whānau – Māori and family – Description of whānau'. Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand. <http://www.teara.govt.nz/en/whanau-maori-and-family/page-2> (Viitattu 22.1.2016.)
- Walls, N. Eugene (2008) Toward a multidimensional understanding of heterosexism: The changing nature of prejudice. *Journal of Homosexuality* 15(1), 20–70.
- VALO, Reilu Peili 1/2016. Onko median välittämä kuva urheilusta totuudenmukainen? -vastaukset. <http://www.sport.fi/arvot-ja-vastuullisuus/reilu-peili/yhdenvertaisuus/onko-median-valittama-kuva-urheilusta-totuudenmukainen-vastaukset> (Viitattu 18.1.2016.)
- VALO, Reilu Peili 1/2016. Urheilun rikkeet -vastaukset. <http://www.sport.fi/arvot-ja-vastuullisuus/reilu-peili/yhdenvertaisuus/onko-median-valittama-kuva-urheilusta-totuudenmukainen-vastaukset> (Viitattu 6.6.2016.)
- Valtonen, Sanna & Ojajarvi, Sanna (2015) *Liikunnan mediajulkisuus ja päätöksenteko*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Vanha-Majamaa, Anton (2016) ”Jos ei ole pakko, älä tule meidän salille” – Näin rankkaa on urheilla ja kuulua sukupuolivähemmistöön. *Nyt.fi* 30.6.2016. <http://nyt.fi/a1467251656021> (Haettu 9.8.2016.)
- Varusmies 2016. Opas varusmiespalvelukseen valmistautuvalle. Helsinki: Puolustusvoimat. http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/7b07af804afb66b7b2c3ff6bd924eb2c/Varusmiesopas+FIN+2016_web.pdf?MOD=AJPERES (viitattu 1.3.2016)
- Warwick, Ian & Aggleton, Peter & Douglas, Nicola (2001) Playing it safe: Addressing the emotional and physical health of lesbian and gay pupils in the U. K. *Journal of Adolescence* 24, 129–140.
- Vehkalahti, Kaisa 2000: Jazz-tyttö ja naistenlehtien siveä katse. – Immonen, Kari, Hapuli, Ritva, Leskelä, Maarit & Kaisa Vehkalahti (toim.), *Modernin lumo ja pelko*. Kymmenen kirjoitusta 1800–1900 -lukujen vaihteen sukupuolisuudesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 130–168.
- Vejijola, Soile & Jokinen, Eeva (2001) *Voiko naista rakastaa? Avion ja eron karuselli*. Helsinki: Wsoy.
- Wenner, Lawrence A. (1998b) *Playing the MediaSport Game*. Teoksessa Lawrence A. Wenner (ed.) *MediaSport*, London and New York: Routledge, 3–13.
- Wenner, Lawrence A. (ed.) (1998a) *MediaSport*. London and New York: Routledge.
- Wensing, Emma. H. & Bruce, Toni (2003) Bending the Rules: Media Representations of Gender During an International Sporting Event. *International Review for the Sociology of Sport* 38: 387–396.
- Wheaton, Belinda (2004) Introduction: Mapping the Lifestyle Sport-scape. Teoksessa Belinda Wheaton (toim.) *Understanding Lifestyle Sports: Consumption, Identity and Difference*. London: Routledge, 1–28.
- White, Sara & Oswalt, S. B., Wyatt, Tammy & Peterson, F. L. (2010) Out of the playing field: providing quality physical education and recreational opportunities for lesbian, gay, and bisexual youth. *Physical Educator* 67(1), 46–57.
- Whitehead, Stephen, M. (2002) *Men and Masculinities*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Widdicombe, Sue & Wooffitt, Robin (1995) *The Language of Youth Subcultures. Social Identity in Action*. New York: Harvester Wheatsheaf.

- Viel, Bianca & Demers, Guylaine (2013) Coaching LGBT athletes. The needs, the challenges, and fears of top-level coaches. *Coaches Plan* 1(3), 35–37.
- Williams, Patrick (2011) *Subcultural Theory. Traditions and Concepts*. Cambridge: Polity Press.
- Wolf, N., 1991 [1990]. *The beauty myth*. London: Vintage.
- Vrangalova, Zhana & Savin-Williams, Ritch (2014) Psychological and physical health of mostly heterosexuals: A systematic review. *Journal of Sex Research* 51(4), 410–445.
- Vrangalova, Zhana, & Savin-Williams, Ritch. (2012) Mostly heterosexual and mostly gay/lesbian: Evidence for new sexual orientation identities. *Archives of Sexual Behavior* 41(1), 85–101.
- Wright, Cassie A. (2012) Doing "Girl Power". Negotiating Sporting Femininity in Media Sport. Teoksessa Michelle S. Bae & Olga Ivashkevich (toim.) *Girls, cultural productions, and resistance*. New York: Peter Lang, 171–190.
- Yeğenoğlu, Meyda (1998) *Colonial Fantasies. Towards a Feminist Reading of Orientalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Yle Urheilu (7.1.2016) Suomalaiskysely: Media ei anna täysin oikeaa kuvaa urheilusta – pääosissa miehet ja valtalajit. http://yle.fi/urheilu/suomalaiskysely_media_ei_anna_taysin_oikeaa_kuvaa_urheilusta__paaosissa_miehet_ja_valtalajit/8576890 (Viitattu 18.1.2016.)
- Yleinen palvelusohjesääntö (2009) Helsinki: Puolustusvoimat. <http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/0802b480406f9674bed9ff66f99672d5/YIPalvO.pdf?MOD=AJPERES>
- Zacheus, Tuomas & Koski, Pasi & Rinne, Risto & Tähtinen, Juhani (2012) *Maahanmuuttajat ja liikunta: Liikuntasuhteen merkitys kotouttamiseen Suomessa*. Turku: Kasvatustieteellisen Tiedekunnan Julkaisuja.
- Zacheus, Tuomas (2010) Liikunnan ja urheilun merkitys maahanmuuttajien kotoutumiselle. *Kasvatus & Aika* 4 (2), 203–235.
- Zdrodowski, D. (1996) Eating out. The experience of eating in public for the overweight Woman. *Women's Studies International Forum* 6, 655–664.

Kirjoittajat

Päivi Berg, VTT, dosentti (sosiaalipsykologia), erikoistutkija,
Nuorisotutkimusverkosto

Hannele Harjunen, YTT, yliopistonlehtori (sukupuolentutkimus),
Jyväskylän yliopisto

Helena Herrala, KT

Anna Kavoura, tohtorikoulutettava (liikuntapsykologia), Jyväskylän
yliopisto,

Marja Kokkonen, PsT, LitM, yliopistonlehtori
(liikuntapedagogiikka), Jyväskylän yliopisto

Tiia Laukkanen, VTM, tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Anni Ojajarvi, VTT, tutkija

Anna-Liisa Ojala, FT, YTM, tutkija

Hanna Ojala, KT, dosentti, yliopistonlehtori (sukupuolentutkimus),
Tampereen yliopisto

Karoliina Ojanen, FT, tutkija, Helsingin yliopisto

Marja Peltola, VTT, tutkijatohtori, Nuorisotutkimusverkosto

Anni Rannikko, YTM, tohtorikoulutettava (sosiologia), Itä-Suomen
yliopisto

Riikka Turtiainen, FT, yliopistonlehtori (digitaalinen kulttuuri)
Turun yliopisto (Porin yliopistokeskus)

Sammandrag

Idrottens baksida. Jämställdhet och likabehandling inom idrott och motion.

Päivi Berg & Marja Kokkonen (red.)

I Finland, som ses som jämställdhetens lovade land, antas det ofta att motions- och idrottsfälten är jämlika för aktörer och idrottare. I detta tvärvetenskapliga verk granskas å ena sidan hur jämställdheten och likabehandlingen förverkligas inom fritidsmotionen och -idrotten, och å andra sidan missförhållanden på dessa livsområden, till exempel rasism och andra former av diskriminering.

Verket *Idrottens baksida* omfattar människans hela livscykel, eftersom det behandlar motion för barn, ungdomar, personer i arbetsför ålder och äldre personer. Bland de interna skillnaderna som kommer fram på motions- och idrottsfälten och som påverkar dessa fält behandlas förutom kön även etnicitet, samhällsklass, övervikt, ålder samt sexuella minoriteters ställning inom motionen och idrotten. Vi närmar oss ämnet genom både ett kvalitativt och kvantitativt perspektiv på basis av observation, intervjuer, enkäter och dokumentbaserade material. Vi sätter oss in i tematiken genom perspektiv från social- och idrottsvetenskapen, ungdomsforskningen, köns- och flickforskningen, pedagogiken, psykologin, digitala kulturer och folkloristiken.

Verket är avsett för undervisnings- och forskningsbruk vid universitet, yrkeshögskolor eller annan undervisningsverksamhet. Verket lämpar sig även för att användas av personer som jobbar med fostran och undervisning inom småbarnsfostran, grundskolan, gymnasium eller andra stadiets utbildning, ungdomsarbete, fortbildning för lärare, utbildning av tränare samt idrottsföreningars och andra organisationers utbildningar.

Abstract

The Backside of Sport. Equal opportunities and equality in sports and exercise.

Päivi Berg & Marja Kokkonen (ed.)

It is often assumed that in Finland, a country considered to be a role model for equality, there is a level playing field for all in sports and exercise. This multidisciplinary book examines equality and equal opportunities in leisure sports and exercise on the one hand and, on the other, the injustice, such as racism and other forms of discrimination, within these areas of life.

The *Backside of Sport* covers exercise throughout the human life cycle, and discusses children, young people, working age people and the elderly. In addition to gender, other differentiating factors that exist and have an influence within sports and exercise, such as ethnicity, social class, overweight, age and sexual orientation, are also discussed. The subject is approached from both a qualitative and a quantitative perspective using data based on observation, interviews, questionnaires and documents. The thematics are studied from the perspectives of social and human movement sciences, youth research, gender and girl studies, pedagogics, psychology, digital culture and folklore.

The book is intended for educational and research use at universities, universities of applied sciences and other areas of education. The book is equally suitable for education and training professionals in early childhood education, basic education, upper secondary education, and upper secondary vocational education and training, and for use in youth work, teacher training, coaching training and training provided in sports clubs and other organisations.

Tasa-arvon mallimaana pidetyssä Suomessa oletetaan usein, että liikunnan ja urheilun kentät ovat toimijoilleen ja liikkujilleen tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia. Tässä monitieteisessä teoksessa tarkastellaan yhtäältä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vapaa-ajan liikunnassa ja urheilussa ja toisaalta näiden elämänalueiden epäkohtia, kuten rasismia ja muita syrjinnän muotoja.

Urheilun takapuoli -teos kattaa ihmisen koko elämänkaaren käsitellessään niin lasten, nuorten, työikäisten kuin ikäänntyneidenkin liikuntaa. Liikunnan ja urheilun kentällä ilmenevistä ja vaikuttavista sisäisistä eroista käsitellään sukupuolen lisäksi etnisyyttä, yhteiskuntaluokkaa, ylipainoa, ikää sekä seksuaalivähemmistöjen asemaa liikunnassa ja urheilussa. Aihetta lähestytään sekä laadullisesta että määrällisestä näkökulmasta havainnointiin, haastatteluihin, kyselyihin ja dokumentteihin pohjautuvien aineistojen pohjalta. Tematiikkaan perehdytään sosiaali- ja liikuntatieteiden, nuorisotutkimuksen, sukupuolen- ja tyttö tutkimuksen, kasvatustieteiden, psykologian, digitaalisen kulttuurin sekä folkloristiikan näkökulmista.

Teos on suunnattu opetus- ja tutkimuskäyttöön yliopistoissa, ammattikorkeakouluissa sekä muussa koulutustoiminnassa. Teos soveltuu käytettäväksi yhtä lailla kasvatus- ja koulutusaloilla työskenteleville ammattilaisille varhaiskasvatuksessa, peruskoulussa, lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa, nuorisotyössä, opettajien täydennyskoulutuksessa, valmentajakoulutuksessa sekä urheiluseurojen ja muiden järjestöjen koulutuksissa.

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

ISBN 978-952-7175-71-2

ISSN 1799-9227

Sarja: *Tiede*

KI 79; 32.3; 32.4; 38